

Onsdagen den 19 februari

Kl. 09.00–18.54

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 29 januari justerades.

§ 2 Anmälan om ersättare

Tredje vice talmannen anmälde att *Göran Lindell* (C) skulle tjänstgöra som ersättare för *Annie Lööf* (C) under tiden för hennes ledighet den 21 februari–31 augusti.

§ 3 Anmälan om faktrapromemorior

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2019/20:FPM13 Meddelande om en europeisk grön giv *COM(2019) 640* till miljö- och jordbruksutskottet

2019/20:FPM14 Meddelande om investeringsplanen inom den gröna giv *COM(2020) 21* till finansutskottet

2019/20:FPM15 Fonden för en rättvis omställning *COM(2020) 22*, *COM(2020) 23* till näringsutskottet

2019/20:FPM16 Ett starkt socialt Europa för rättvis omställning *COM(2020) 14* till arbetsmarknadsutskottet

§ 4 Anmälan om granskningsrapport

Tredje vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till skatteutskottet:
RiR 2020:2 Rutavdraget – konsekvenser av reformen

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse
2019/20:77 till finansutskottet

Framställningar
2019/20:RB1 och RB2 till finansutskottet

Redogörelser
2019/20:NL1, RAN1, RR1 och VPN1 till konstitutionsutskottet

Motion
2019/20:3491 till finansutskottet

Riksrevisionens ledningsstruktur

§ 6 Riksrevisionens ledningsstruktur

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU6
Riksrevisionens ledningsstruktur (framst. 2019/20:RS5)
föredrogs.

Anf. 1 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! I detta betänkande behandlas Riksrevisionens ledningsstruktur. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1, som innebär ett avslag på förslaget till ny ledningsstruktur.

Fru talman! Riksrevisionen har uppdraget att granska all verksamhet som bedrivs av staten. Den har ett unikt uppdrag som självständig myndighet under riksdagen och har ett grundlagsskyddat oberoende när det gäller vad som ska granskas och hur granskningen ska göras. Med tanke på uppdraget har Riksrevisionen en särställning jämfört med andra myndigheter i Sverige.

De rapporter som släpps efter en granskning får ofta stor medial uppmärksamhet, senast i går när Riksrevisionens granskningsrapport om RUT-avdraget kom. Dessa rapporter bidrar till att stärka den demokratiska insynen i statens verksamhet och gör det möjligt för riksdagen att utkräva ansvar.

Uppdraget som riksrevisor är därför ett av de viktigaste uppdragen man kan ha i och med att man får en nästan obegränsad möjlighet till insyn i offentlig verksamhet. Kraven som ställs på en riksrevisor är därför höga, och en vald riksrevisor måste ha en stor integritet och samtidigt ett högt anseende inom förvaltning och hos politiska företrädare.

I dag leds Riksrevisionen av tre riksrevisorer där en har det administrativa ansvaret. En av tjänsterna är vakant eftersom riksdagsdirektören hade den tjänsten. I förslaget till ny ledningsstruktur föreslås att riksdagen framöver ska välja enbart en riksrevisor som myndighetschef samt att riksdagen ska välja en riksrevisionsdirektör. Ett av argumenten för denna lösning är att Riksrevisionen är i behov av en tydligare myndighetschef.

Fru talman! Vi instämmer i att det är viktigt att Riksrevisionen har en tydlig myndighetschef internt och externt. Men vi anser att det finns flera goda skäl för att man även fortsättningsvis ska ha mer än en riksrevisor som självständigt och oberoende kan besluta om och vad som ska granskas och som är ansvarig för granskningen av staten.

I det nya förslaget med *en* riksrevisor riskerar kompetensen att bli både smalare och svagare. Med enbart *en* riksrevisor ökar risken att myndigheten kan uppfattas som politiskt färgad på ett sätt som kan undergräva förtroendet för Riksrevisionens granskningar. Bara misstanken om att en riksrevisors oberoende ställning och självständighet kan undergrävas tycker vi är allvarligt. Detta skulle i förlängningen kunna rubba allmänhetens förtroende för Riksrevisionen på ett sätt som vore olyckligt.

Vänsterpartiet anser i stället, precis som Kammarrätten i Stockholm gör i sitt remissvar, att en ledningsstruktur med en chefsriksrevisor som är myndighetschef och flera riksrevisorer, liknande Justitieombudsmannens organisation, vore en bättre struktur.

Fru talman! Riksdagsstyrelsen föreslår även att riksdagen ska välja en ställföreträdande riksrevisor med titeln riksrevisionsdirektör. Riksrevisionsdirektören ska kunna ha hand den administrativa ledningen av myndigheten men även vid behov få ha hand om, avgöra och ansvara för riksrevisionsärenden. Om riksrevisorn anser sig jävig ska riksrevisionsdirektören också kunna inleda en granskning.

Vi anser att relationen mellan riksrevisorn och den föreslagna riksrevisionsdirektören i förslaget är problematisk, bland annat eftersom riksrevisionsdirektören föreslås kunna väljas om medan detta inte gäller för riksrevisorn.

Det innebär att riksrevisionsdirektören riskerar att få för mycket makt i förhållande till riksrevisorn. Det finns en risk att riksrevisionsdirektören kan uppfattas som den verkliga myndighetschefen. Riksrevisorn kommer i vissa avseenden att vara underordnad riksrevisionsdirektören och i andra avseenden ha en mycket stark ställning gentemot denna.

När det gäller riksrevisorn har en möjlighet till omval uteslutits. Man har ansett att det skulle kunna innebära en risk för att riksrevisorns självständighet försvagas eller framstår som försvagad. Bara misstanken att en riksrevisor, för att kunna stärka sina möjligheter till omval, skulle avstå från att dra obekväma slutsatser eller lämna rekommendationer, skulle kunna rubba förtroendet för Riksrevisionen. Att samma resonemang inte gäller för den föreslagna riksrevisionsdirektören, som ändå ges en så stark ställning i förslaget, tycker vi är anmärkningsvärt.

I sammanhanget vill jag påpeka att vi har stort förtroende för dagens riksrevision, dess medarbetare och riksrevisorer. Men ibland finns det ledamöter i KU som är kloka och brukar påpeka att man inte ska utgå från att det ska vara solsken jämt. Man måste ha en robust struktur och beredskap som även fungerar i ett mer ostadigt väder.

Fru talman! För Riksrevisionen är oberoendet avgörande för ett fortsatt högt förtroende. Med en chefsriksrevisor och två riksrevisorer anser jag att Riksrevisionens självständighet i granskningsverksamheten hade bevarats på ett bättre sätt än i förslaget. De skulle då självständigt kunna besluta om vad som skulle granskas, hur granskningen ska bedrivas och vilka slutsatser som kan dras av granskningarna.

Fru talman! Sammantaget gör alla de nämnda tveksamheter kring ledningsstrukturen och riksrevisionsdirektörens roll att vi tyvärr inte kan stå bakom beslutet.

Anf. 2 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! En väl fungerande riksrevision lägger grunden för tillit och tilltro till samhällets funktioner.

Riksrevisionens uppdrag är att granska vad statens pengar går till, hur de redovisas och hur effektivt de används. Genom att utföra oberoende revision stärks och levandegörs den folkliga insynen och förståelsen, och en god användning av de gemensamma resurserna främjas.

Det förslag till ledningsstruktur som i dag läggs fram i konstitutionsutskottets betänkande KU6 innebär att den tidigare tredelade ledningen ersätts av en ordning med *en* riksrevisor.

Såväl riksrevisorn som en riksrevisionsdirektör kommer att utses direkt av riksdagen. Tydligheten betonas. Riksrevisionens inre arbete ska på så vis ytterligare stärkas och förbättras. Utgångspunkten med detta är glasklar: En myndighet som mår väl är också en garant för ett gott arbete. Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Fru talman! Det har sedan Riksrevisionen i sin nuvarande form infördes diskuterats för- och nackdelar med att ha tre självständigt arbetande och oberoende riksrevisorer. Det var i december 2018 som en parlamentarisk kommitté sammankallades på riksdagsstyrelsens uppdrag för att utreda ledningsstrukturen i Riksrevisionen.

I likhet med en del ledamöter i KU, som finns här i salen, ingick jag själv i denna utredning. Uppdraget var att förutsättningslöst utreda Riksrevisionens ledningsstruktur utan begränsning till tidigare förslag eller någon angiven numerär och att lägga fram ett förslag till ledningsstruktur för Riksrevisionen med förslag till författningsreglering som är nödvändig för att genomföra det hela. Det är detta som ligger till grund för betänkandet.

Jag har noterat Vänsterpartiets avvikande mening, som Jessica Wetterling också framförde här, och jag kan till viss del förstå de argument som framförs utifrån reservationerna. De var också föremål för diskussion i utredningen, men vid en sammanvägning av för- och nackdelar i frågan ser jag flest fördelar med det liggande förslaget.

Den tredelade ledningsstruktur som tidigare var föreskriven innebär, vad jag kan se, en risk för inre spänningar i organisationen. Det visade sig inte minst 2016, då tre riksrevisorer plötsligt blev en enda efter plötsliga avgångar, sjukdomstillstånd och annat som skapade en ytterst oklar och svår situation. Det har också varit täta byten av riksrevisorer sedan myndigheten skapades.

Det underlag som nu har tagits fram visar att myndigheten fungerar väl för närvarande men att organisationsformen rymmer risker som medför att myndigheten inte är tillförsäkrad en stabil funktion på längre sikt. En tydlig myndighetschef är ett sätt att stärka Riksrevisionens möjligheter att arbeta såväl internt som i utåtriktad kommunikation. Ordningen med en enda av riksdagen vald riksrevisor som ska vara chef för myndigheten och ansvarig inför riksdagen för den granskning av statlig verksamhet som ska ske enligt regeringsformen är den modell som vi lyfter fram.

Därtill ska det finnas en riksrevisionsdirektör, som också väljs till uppdraget av riksdagen. Denna ska vara riksrevisorns ställföreträdare och ska under riksrevisorn kunna ha hand om den dagliga administrativa ledningen av myndigheten. Riksrevisionsdirektören ska också vid behov kunna ta hand om och avgöra revisionsärenden och svara för dem inför riksdagen.

I frågan om den revisionella självständigheten såväl som villkoren för uppdraget blir befattningshavarens ställning likvärdig med riksrevisorns. Riksrevisionsdirektörens mandatperiod ska vara sju år, och den ska sammanfalla med riksrevisorns. Hinder mot omval ska inte gälla.

Fru talman! Som nämntes är oberoendet avgörande för en fortsatt hög trovärdighet för Riksrevisionen. Rekryteringsprocessen av riksrevisor ska vara fri från partipolitiska överväganden. En stark och väl fungerande förankring i riksdagen är också en viktig förutsättning. Den direkta kopplingen till riksdagen säkras genom riksdagens råd för Riksrevisionen. Detta råd är tillsatt sedan en tid tillbaka, och det sker av dess ordförande återkommande rapportering till KU från varje sammanträde som avhålls i rådet.

Ledorden i Riksrevisionens verksamhet är öppenhet, oberoende och professionalism. Utifrån dessa på sätt och vis självklara men för tilltro och trygghet avgörande begrepp kommer det nya ledarskapet att formars och fortsätta utvecklas.

(Applåder)

Anf. 3 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! En stark och oberoende granskning av regeringen och dess myndigheter är ett viktigt fundament i vår demokrati.

Riksrevisionen har med sitt grundlagsskyddade oberoende, med sina granskningsrapporter till riksdagen och med de uppdrag som ger dem i princip obegränsad möjlighet till insyn i offentlig förvaltning en helt unik och central roll för riksdagens kontrollmakt och därför också för vår möjlighet att utkräva ansvar. Det handlar också om allmänhetens insyn i det stora hela.

Kraven på både riksrevisor och på revisionen som myndighet är givetvis därför höga, och ansvaret är mycket stort. Att revisionen har en ledningsstruktur som fungerar väl, är effektiv och bidrar till att underlätta detta viktiga arbete är såklart avgörande för att Riksrevisionens resultat ska bli fullgott. Förutsättningarna att bedriva en god och oberoende riksrevision behöver vara så bra, stabila och tydliga som det bara går.

Ända sedan inrättandet av Riksrevisionen har frågan om ledningsstrukturen återkommande kommit upp för diskussion och utredning. Flera ändringar har gjorts sedan dess inom den befintliga ledningsstrukturen med det tredelade ledarskapet.

Efter 2008 års utredning gjorde man exempelvis en ansats att förändra de uppgiftsbeskrivningar som var och en av riksrevisorerna har för att på så sätt försöka minska de negativa konsekvenserna av det tredelade ledarskapet men ändå behålla de fördelar som jag tror att vi alla är överens om också finns.

De fördelar man har uttryckt har särskilt varit den breda kompetensen, det kollegiala utbytet och det ömsesidiga stödet. Men både 2008 och i 2018 års utredning kunde man konstatera att trots förändringarna och trots det arbete man har gjort har det visserligen blivit bättre, men nackdelarna med

det tredelade ledarskapet väger fortfarande tyngre. Nackdelarna är alltså fler än de positiva fördelar som jag nämnde. Man har tyckt att det har varit svårt att komma överens, att man har haft en alltför svag beslutskompetens samt ett otydligt beslutsfattande och ansvarstagande. Myndigheten har också varit väldigt resurskrävande sett till både organisationen och den tid som behövs. Man har som sagt försökt att motverka detta på andra sätt inom befintlig ledningsstruktur. Det har haft viss effekt, men inte tillräckligt god.

Därför tycker vi från Moderaterna, och glädjande nog också en stor majoritet i riksdagens konstitutionsutskott, att förslaget och beslutet om endast en riksrevisor i stället för tre är väldigt bra.

Vi föreslår också, som har nämnts, att det ska finnas en ställföreträdande riksrevisor som ska få titeln riksrevisionsdirektör. Denna ska primärt ta hand om den dagliga administrativa ledningen vid myndigheten samt vid behov kunna gå in och leda och ansvara för granskningsrapporter. Riksrevisionsdirektören ska självständigt kunna besluta i dessa rapporter men även självständigt inleda granskningsrapporter i de fall riksrevisorn skulle anse sig jävig. Det finns alltså en viktig kontrollfunktion och ett viktigt komplement i förslaget om att ha en ställföreträdande riksrevisor.

För att stilla eventuell och obefogad oro för att förslagen i grunden skulle ändra Riksrevisionens oberoende vill jag nämna att båda dessa roller och myndigheten som helhet lyder under riksdagen och såklart inte under den regering som de ju granskar.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 4 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Med anledning av betänkande KU6 *Riksrevisionens ledningsstruktur* samt mot bakgrund av den välgrundade utredning som har företagits för ändamålet önskar jag få dela några ord.

Då den nya föreslagna organisationen omfattar endast en riksrevisor i stället för den tidigare tredelade ledningsstrukturen är det viktigt att den nya organisationen förblir opolitisk samt opartisk.

Riksdagsstyrelsen har i den utredning som gjorts inför ändringen av ledningsstrukturen uttalat att en ensam riksrevisor inte kan besitta samma bredd av erfarenheter och insikter som tre likvärdiga personer har. Där emot finns det, som utredningen har presenterat, ett flertal möjligheter för en riksrevisor att möjliggöra en utvidgning av sitt beslutsunderlag.

Utöver förslaget att riksrevisorn ska vara skyldig att samråda med sina närmaste medarbetare har denna även andra till stöd. Ett exempel är riksdagens råd för Riksrevisionen, som består av ledamöter tillhörande konstitutionsutskottet och finansutskottet. Detta är givetvis positivt, då en viss säkerhet ges i att den riksrevisor som nu kommer att arbeta på egen hand samråder med annan kompetens på området.

Att det rör sig om flera ledamöter som riksrevisorn kommer att arbeta med är även det uppskattat, då det ökar chansen för ett fortsatt opolitiskt samt opartiskt arbete. Det ska särskilt betonas att det i dialogen med ledamöter inte får bli så att rådet ger instruktioner till riksrevisorn om vad som får granskas. Rådet får inte heller ge instruktioner gällande vad som inte får bli föremål för en granskning.

I det fall riksrevisorn förklarar sig jävig får riksrevisionsdirektören fatta beslut om att inleda en granskning. Även detta är någonting vi ser

positivt på, då det minskar risken att just legitimiteten bakom en granskning kan ifrågasättas.

Jag vill därför å mina och partiets vägnar tacka ledamöterna samt övriga i Riksrevisionens utredning för ett bra arbete. Jag ställer mig härmed bakom utskottets förslag till beslut.

Anf. 5 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i KU:s betänkande nr 6 om Riksrevisionens ledningsstruktur.

Förslaget innebär att Riksrevisionen ges en ny ledningsstruktur som innebär att Riksrevisionen leds av en enda riksrevisor som är chef för myndigheten Riksrevisionen och ansvarar för dess verksamhet inför riksdagen. Vidare kommer riksdagen att välja en ställföreträdande riksrevisor med titeln riksrevisionsdirektör, som under riksrevisorn ska kunna ta hand om den dagliga administrativa ledningen av myndigheten.

För att kunna väljas som riksrevisionsdirektör gäller samma formella krav som för att kunna väljas som riksrevisor. Val av en riksrevisionsdirektör bereds av konstitutionsutskottet, och sådana val gäller för en mandatperiod om sju år med möjlighet till omval. Riksdagen får skilja en riksrevisionsdirektör från uppdraget endast om han eller hon inte längre uppfyller de formella kraven eller om han eller hon grovt har åsidosatt sina ålägganden.

Riksrevisionsdirektörens primära uppgift är att under riksrevisorn ha hand om den dagliga administrativa ledningen av myndigheten. Riksrevisorn bestämmer vilka uppgifter som ska utföras av riksrevisionsdirektören.

När det gäller Riksrevisionens grundlagsreglerade uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten ska riksrevisorn innan han eller hon beslutar att inleda en granskning samråda med riksrevisionsdirektören. Riksrevisorn får delegera till riksrevisionsdirektören att genomföra granskningsärenden, och i sådana fall beslutar riksrevisionsdirektören självständigt hur granskningen ska bedrivas och om slutsatserna av den.

Riksrevisionsdirektören ges tillgång till kontakter med riksdagen på samma sätt som riksrevisorn. På motsvarande sätt som gäller för riksrevisorn får riksrevisionsdirektören inte ha någon anställning eller något uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka självständigheten i hans eller hennes ställning.

Riksrevisorn tillsätts, på samma sätt som riksrevisionsdirektören, opolitiskt och opartiskt av KU. Hela det arbete som har lett fram till dagens beslut förutsätter att KU lever upp till ansvaret att hantera detta opolitiskt.

Utskottet föreslår med stöd av initiativrätten enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen en följdändring i 1 § lagen (2019:109) om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter. Utskottet förordar, fru talman, att förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen ska beslutas enligt 8 kap. 17 § första stycket andra meningen regeringsformen. Enligt denna bestämmelse kan riksdagen anta huvudbestämmelser i riksdagsordningen genom endast ett beslut om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för beslutet.

Utskottet föreslår att ändringen ska träda i kraft den 1 april 2020.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

Prot. 2019/20:77

19 februari

Riksrevisionens
ledningsstruktur

Finansutskottets betänkande 2019/20:FiU49
Ändringar i statens budget för 2020 – Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden
föredrogs.

Anf. 6 FREDRIK OLOVSSON (S):

Fru talman! Den generella välfärden är något av kronjuvelen i den svenska modell som vi socialdemokrater inte bara har designat och byggt upp utan också, kanske mer än de flesta, vill värna, utveckla och förstärka. Skola, äldreomsorg och sjukvård som vi får efter behov och som vi betalar gemensamt efter förmåga skapar trygghet, samanhållning och utveckling i hela Sverige och för alla samhällsgrupper i vårt land. Det ger en bra start för barn och ungdomar in i vuxenliv och arbetsliv. Det bidrar med stöd och hjälp när vi har det som svårast och behöver hjälpen som allra bäst. Till sammans med kommunernas och regionernas övriga tjänster är detta gemensamma välfärdsåtagande helt centralt för Sverige som vi känner det.

Ett sådant åtagande, fru talman, ska förstås också finansieras. Det sker i dag framför allt genom att kommuner och regioner beskattar sina medborgare. Men även staten skjuter till stora resurser och ser dessutom till att utjämna förutsättningarna mellan kommuner och regioner.

Efter många år med otillräckliga statliga stöd och otillräcklig utjämning, inte minst för de små kommunerna i glesbygden, har vi sedan Stefan Löfven tillträdde bytt riktning för politiken. Vi har gått från de stora skattesänkningarna till de stora välfärdssatsningarna. Under den förra mandatperioden investerades 35 miljarder mer i välfärden från statens sida. Det har gett resultat. Över 100 000 fler jobbar nu i välfärdens verksamheter – över 30 000 fler bara i skolan, där också kunskapsresultaten nu förbättras.

Fru talman! Det som har gjorts är nödvändigt och bra men kommer inte att räcka till det som nu väntar framför oss. Fram till 2030, alltså inom en tioårsperiod, beräknas Sveriges befolkning som är över 80 år växa med över 50 procent. Det beror förstås på att den 40-talistkull där de första nu fyller 80 år är en rekordstor generation. Samtidigt är den stora 90-talistgenerationen nu i barnafödande ålder, så andelen barn i befolkningen ökar också. De som behöver välfärdens viktiga tjänster blir alltså väldigt många fler.

Detta är en stor utmaning för våra kommuner och regioner. Att vi blir fler barn och äldre kommer att kräva stora investeringar i den gemensamma välfärden inte bara i dag utan under många år framöver. Allt fler människor kommer helt enkelt att befinna sig i de åldrar där vård och omsorg behövs mest och kostar allra mest.

Våra äldre har rätt till en bra vård och omsorg. De som har betalat skatt under ett långt liv och byggt mycket av denna kronjuvel, välfärdssamhället Sverige, ska förstås kunna lita på att välfärden finns där också för dem. På samma sätt måste de stora barnkullarna nu få bästa möjliga start i livet med en bra och jämlik skola, så att alla kan ta sig ut i livet och nå sin fulla potential.

Den här demografiska utvecklingen gör att kommuner och regioner behöver mer resurser. Om det råder inget tvivel. Därför har vi, genom ett brett samarbete i Sveriges riksdag, nu säkrat minst 20 miljarder mer i generella statsbidrag till välfärden under den här mandatperioden. Sedan i höstas har vi dock även sett en avmattning i ekonomin som påverkar kommunsektorn här och nu. Därför har vi aviserat ytterligare minst 5 miljarder extra till välfärden redan i år, ovanpå de förstärkningar som redan ligger i budgeten för 2020. Vi ska hantera detta inom ramen för en ordnad budgetprocess – i vårändringsbudget, som sig bör.

Vårt förslag innebär alltså mer än dubbelt så mycket pengar till välfärden som vad oppositionen föreslår, dessutom pengar framtagna och beslutade i en ordnad process som innebär långsiktighet, trygghet och ordning.

Fru talman! Som socialdemokrat gläds jag alltid när partier vill ge mer pengar till välfärden. Däremot vet jag att tillfälliga engångssatsningar inte bygger långsiktig trygghet. Och det är just långsiktig trygghet som behövs för att kommunsektorn ska kunna möta de stora utmaningar som vi står inför.

För att säkra välfärden måste man klara av det långa perspektiv som gäller för ett så viktigt åtagande som barnens skola, medborgarnas sjukvård och omsorgen om de äldre. Ska man bygga skolor, äldreboenden och vårdcentraler och inte minst utbilda och anställa de tiotusentals undersköterskor, sjuksköterskor och lärare som behövs de kommande åren behövs stabila förutsättningar och långsiktiga besked. Då duger inte kortsiktigt politiskt spel som är grunden för oppositionspartiernas agerande här i dag.

Socialdemokraterna kommer att fortsätta att sätta välfärden främst. Inte bara i år, nästa år och året därpå utan i många mandatperioder framöver, eftersom de äldre blir allt fler under många mandatperioder framöver. För att det verkligen ska gå att klara den här utmaningen har vi också skapat en välfärdsreserv som nu kan användas för att möta den demografiska utmaningen med allt fler äldre och allt fler barn.

När vi vände de stora underskotten i statsfinanserna till överskott skapade vi utrymme för välfärdssatsningar. Sverige står bättre rustat än andra, med muskler starka nog att garantera en bra skola, sjukvård och trygg äldreomsorg framöver även om den ekonomiska utvecklingen i vår omvärld skulle försämrats.

Fru talman! Ska nu välfärden bli så här bra och byggas ut så här mycket kommer det att krävas väldigt mycket resurser. Även om vi har goda förutsättningar kommer det att krävas tuffa prioriteringar. Då går det inte att göra som partierna i det högerkonservativa blocket som ständigt föreslår sänkta skatter i stället för välfärdsinvesteringar. Värnar man välfärden kan man inte som Moderaterna bryta sönder sjukförsäkringen med ytterligare 10 miljarder i besparingar som ytterst drabbar välfärden. Man kan inte köra sönder arbetsmarknadspolitiken som man nu senast gör i den moderata budgeten – och som moderaterna föreslog ännu mer av i höstas. Då får kommunerna nämligen nya kostnader för försörjningsstöd, då växer inte skatteintäkterna på lokal nivå och då klarar man heller inte kompetensförsörjningen till de här viktiga verksamheterna.

Då duger det heller inte att rösta mot förslag om en starkare utjämning mellan kommuner med goda förutsättningar och kommuner som på grund av gleshet eller en äldre befolkning har det svårare – något som Moderaterna gjorde för bara några månader sedan.

Fru talman! När oppositionen nu ägnar sig åt ett kortsiktigt politiskt spel, kör sönder en ordnad budgetprocess och förstör långsiktigheten för medborgare, företag och kommuner väljer vi att inte spela med. Vi kommer inom ramen för en ordnad budgetprocess i vår att lägga fram 5 miljarder i generell förstärkning till kommunsektorn – mer än dubbelt så mycket som oppositionen i dag – och samtidigt värna den ordning som tjänat Sverige så väl och som ytterst är grunden för välfärdens långsiktiga finansiering och därmed också ytterst för medborgarnas trygghet.

Bara genom att lyfta blicken mot det långsiktiga perspektivet kan vi på riktigt ta tag i den här stora utmaningen och utveckla och stärka välfärden. Genom att ge kommunsektorn långsiktiga besked kan man bygga ut välfärden så kraftigt som det kommer att behövas. Så ger vi möjlighet att planera för att anställa tiotusentals nya lärare, sjuksköterskor och undersköterskor. Det är så vi bygger ett starkare samhälle och ett tryggare Sverige. (Applåder)

Anf. 7 ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och därmed också yrka bifall till 2 ½ miljard till välfärden.

Det viktigaste först. Det var mitt huvudbudskap när vi stod här i höstas och diskuterade regeringens och stödpartiernas budget. Regeringens allra viktigaste uppgift måste alltid vara att sätta välfärden och tryggheten främst. Det är det allra viktigaste. Det var också så vi moderater prioriterade i vår budget. Där satsade vi 9 miljarder kronor mer än vad regeringen och stödpartierna gjorde på generella statsbidrag till kommuner och regioner.

Varför gjorde vi det här? Jo, vi ser hur kärnuppgifterna ute i välfärden nu pressas. De pressas av demografi, av en väldigt hög invandring, av en vikande konjunktur och av att Sverige nu har allra lägst tillväxt i EU per capita. Det ger inte de skatteintäkter som kommuner och regioner skulle behöva.

Fru talman! Vi moderater prioriterade i vår budget det viktigaste först. Vi sa nej till friår, alltså att människor faktiskt ska kunna få betalt för att vara hemma från jobbet. Vi sa nej till ingångsavgifter därför att vi har prövat det och vet att det är en ineffektiv anställningssubvention. Vi satsade i stället på det som är allra viktigast för skattebetalarna och viktigast för Sverige: välfärden och tryggheten. Vi gjorde det samtidigt som vi tog viktiga steg mot tillväxt, full sysselsättning och minskat bidragsberoende. Man kan göra både och samtidigt.

Fru talman! Vår budget vann inte den gången, men jag har ända sedan dess påtalat för regeringen att de borde lägga fram en extra ändringsbudget med mer pengar till välfärden och rättsväsendet eftersom vården, skolan och omsorgen om våra äldre är underfinansierade. Rättsväsendet likaså. Men vi fick ingen respons.

Då tog vi moderater saken i egna händer. Vi meddelade att vi tänker göra det här själva. Vi presenterade ett räddningspaket för välfärden och rättsväsendet. Vad hände då? Jo, då vaknade januaripartierna. Då erkände man att man underfinansierat välfärden. Då lovade man att skjuta till 5 miljarder kronor i sommar.

Jag välkomnar det uppvaknandet. Jag tycker att det är väldigt bra. Men Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna såg också och konstaterade att det inte räckte. Varför ska ett äldreboende i Norrköping, som jag besökte för bara några veckor sedan, behöva säga upp undersköterskor om vi i stället kan se till att de får stanna?

Det är därför som vi fyra partier har gått vidare med den budget som vi nu ska fatta beslut om i dag. Resultatet är mer resurser till välfärden. De kommer att användas på olika sätt i olika kommuner och olika regioner, för behoven ser olika ut. Men behoven finns där.

Vill man kan lärarna bli fler i Örebro. Vill man kan undersköterskorna bli fler i Gävleborg. Sjuksköterskorna kan bli ännu fler i Västra Götaland. Framför allt tror jag att de här pengarna kommer att göra nytta genom att hindra en del av de besparingar som man har påbörjat.

Fru talman! Det här ställer inte Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna upp på i dag. De vill i stället satsa skattebetalarnas pengar på friår och ingångsavgifter. Det är ett besked som heter duga till Sveriges skattebetalare.

Låt oss stanna till där en liten stund och ta det ytterligare en gång. Det har talats om oheliga allianser, har jag hört på slutet. Men det här är väl januaripartiernas överenskommelse i dess renaste form. Socialdemokraterna kommer alltså i dag att säga nej till mer pengar till välfärden. Och Centerpartiet och Liberalerna säger i dag ja till friåret.

Fru talman! Vi kommer nog att få höra januaripartierna slingra sig i dag och försöka rättfärdiga att man säger nej till de här välfärdspengarna. Fredrik Olovsson från Socialdemokraterna har redan anklagat mig för politiskt spel och budgetkaos. Det är varken spel eller budgetkaos. Det här är rena pengar rakt in i välfärden.

Centerpartiet kommer att säga att vi nu höjer skatterna på företagande. Nej, fru talman, här höjer vi inga skatter i dagens beslut.

Liberalerna har tidigare sagt att det behövs mer pengar till rättsväsendet. Absolut, det gör det. Det var därför vi satsade fyra gånger så mycket som regeringen på rättsväsen och polis i vår budget. Liberalerna är välkomna varje dag i veckan att samarbeta med Moderaterna om mer pengar till rättsväsendet. Men faktum är att Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet faktiskt satsade mer på friår i höstens budget än vad man gjorde på polisen.

Och vad kommer Miljöpartiet att säga? Det får vi se, men jag kan tänka mig att man kommer att säga: Det heter inte friår! Jo, Karolina Skog, det heter friår.

Fru talman! I dag är en viktig dag. Jag är glad i dag. En majoritet i Sveriges riksdag, oppositionen, har samlat sig kring det som är allra viktigast för Sverige. Vi ser nu till att välfärdens verksamheter får mer resurser så att man inte behöver göra dessa besparingar runt om i Sverige. Det är vår viktigaste uppgift.

Fru talman! Jag är som sagt glad. Men jag är också förvånad över att fyra partier fortfarande säger nej till dessa pengar.
(Applåder)

Anf. 8 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! När Elisabeth Svantesson talar om välfärden skaver det trots allt. Moderaterna föreslår i sina budgetar kraftiga besparingar som

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

innebär mycket ökade kostnader för kommunerna. Dessa talar Svantesson förstås inte om, men de finns ju där likväl och tenderar alltid att återkomma i nya budgetar. Svantesson nämner inte heller de 5 miljarder som regeringen kommer att anslå till kommuner och regioner i samband med vårbudgeten utan bara de 2 miljarder som de facto blir resultatet av denna operation.

Dessutom har Moderaterna på mycket kort tid frångått två viktiga principer för den svenska budgetprocessen. För några veckor sedan valde de att frångå reservationsförbudet när de försökte rösta ned plastpåseskatten trots att den ingick i budgeten. Därmed lämnade Moderaterna en praxis som har gällt sedan 90-talskrisen. I dag kommer Moderaterna att ta nya steg för att underminera ordning och reda. Även dagens agerande strider solklart mot andan i budgetprocessen och mot det finanspolitiska ramverket.

Det argument som Elisabeth Svantesson använder sig av nu när de tar initiativ till en extra ändringsbudget blir ganska svagt eftersom vi har visat att vi kan använda den vanliga budgetprocessen för att presentera mer än dubbelt så mycket pengar som det Elisabeth Svantesson säger i talarstolen i dag. Det visar att systemet fungerar om man vill och om det inte handlar om politiskt spel.

Frågan är varför Moderaterna väljer att köra sönder den ordnade processen om det nu inte är ett kortsiktigt spel. Hur blir Sverige bättre av den oordning Elisabeth Svantesson skapar? Varför lämnar Moderaterna den budgetordning som de tidigare har värnat?

Anf. 9 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna borde skämmas i dag. Socialdemokraterna säger alltså nej till välfärdspengar och ja till friår och ingångsavgifter. Det är det denna diskussion handlar om, och det är det vi ska fatta beslut om.

Det blir lite löjligt när finansutskottets ordförande går till plastpåseskattens försvar. Denna debatt handlar inte om den mycket ogenomtänkta plastpåseskatten utan om mer pengar till välfärden.

Det handlar inte heller om budgetkaos eller politiskt spel. Jag har under hösten och efter jul besökt många välfärdsverksamheter runt om i landet och talat med undersköterskor, lärare och förskollärare. Beskedet är entydigt: Det behövs mer resurser.

Hade inte Moderaterna tillsammans med övriga oppositionspartier tagit detta initiativ och drivit på för mer pengar till välfärden hade det inte blivit 7 ½ miljard i år. Jag är stolt och glad över att vi nu genomför det vi sa i vår budget i höstas. Det kommer att komma landets sjuksköterskor, undersköterskor och lärare till del.

Jag är samtidigt mycket förvånad över det obegripliga i att Socialdemokraterna i riksdagen i dag inte kommer att rösta ja till mer välfärdspengar.

Anf. 10 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! Vi kommer att lägga fram mycket mer pengar och rösta igenom mycket större ekonomiska resurser till välfärden än vad Moderaterna gör, och så är det varje gång och varje år. Vi gör inte heller stora nedskärningar i viktiga samhällsfunktioner som innebär att dessa kostna-

der ökar och flyttar in i kommunernas budgetar och därmed trycker ut andra viktiga resurser i välfärden.

Det går inte att bortse från att Moderaterna med bara ett par veckors mellanrum kör sönder en ordnad budgetprocess och struntar i att finansiera sina förslag.

Förra gången detta var aktuellt, 2018, valde Moderaterna att inte göra så. Man skrev i stället: ”Om riksdagen ändrar delar av budgetbeslutet i efterhand kan det få långtgående konsekvenser för svensk ekonomi och det politiska systemet.” Då gällde ordning men nu politiskt spel.

Vad får politiskt spel för konsekvenser i förlängningen? Innebär det att välfärdens verksamheter kommer att kunna använda mycket mer resurser framöver? Kommer kommunalråd och ansvariga i verksamheterna att känna att nu är det lugnt och tryggt, nu vågar vi satsa framåt? Nej, självklart inte. En lång rad kommuner säger att det som händer i dag inte är viktigt för dem eftersom de behöver långsiktiga besked, vilket de inte får av hoppande majoriteter.

Det är väl därför partikollegor till Elisabeth Svantesson i exempelvis Järfälla, Solna och Sollentuna inte gör om sina budgetplaner. Det är ju inte så märkligt, för ska man bygga ett äldreboende vill man ha långsiktiga spelregler och förutsättningar. Men där finns inte Moderaterna i dag, och det är en stor förändring i svensk politik.

Anf. 11 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Om kommunerna inte behöver pengarna tycker jag inte att januaripartierna ska skjuta till 5 miljarder i vårbudgeten. Men vi vet alla att de faktiskt behövs.

Som ordförande i Sveriges riksdags finansutskott bör man ha koll på budgetlagen och veta att riksdagen kan lägga fram en extra budget. Annars hade vi givetvis inte gjort det. Det finns stora behov där ute, så det är inget politiskt spel.

Vi kan lova Sveriges medborgare att vi tänker fortsätta att strida för höjda nivåer på statsbidrag som kommer ut till Sveriges äldreboenden, skolor och förskolor. Det kan man lita på, för politiken måste göra det som är viktigast först, nämligen se till att välfärd och rättsväsen har resurser.

Därutöver krävs en politik som gör att skatteintäkterna ökar. Det gör de inte med friår och ingångsavgifter. Det behövs en annan politik, en borgerlig politik som gynnar företagande och arbete. Sverige behöver det. Om ekonomin ska kunna växa krävs det reformer – reformer som regeringen och de stödpartier som håller upp regeringen inte förmår komma fram till.

Moderaterna kan man lita på. Vi kommer både att se till att öka tillväxten och fördela det där det bäst behövs.

Skattebetalarna ska också veta att det nu är fyra partier i opposition som har majoritet i Sveriges riksdag och driver på för dessa välbehövliga resurser.

Ett tips till januaripartierna är att man inte kan lägga fram reformer i Sveriges riksdag som saknar stöd, även om vi har en budgetlag och ordnade processer, som vi ska fortsätta att ha. Man måste vara lyhörd för när svenska väljare genom en majoritet i riksdagen säger nej till friår. Svenska folket vill inte ha ett friår där man faktiskt kan vara hemma och få betalt.

(Applåder)

Prot. 2019/20:77

19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

Anf. 12 OSCAR SJÖSTEDT (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Detta ärende har av förklarliga skäl blivit ganska medialt uppmärksammat, och vid någon av de intervjuer jag har gett med anledning av detta har jag sagt att jag tycker att det är glädjande att oppositionen har vaknat till liv och insett att den faktiskt är ganska potent.

Under lång tid, åtminstone hela föregående mandatperiod, var Sverigedemokraterna helt ensamma om att agera som opposition. Decemberöverenskommelse, januariöverenskommelse – i ärlighetens namn, hur tycker ni själva att det har gått?

Hela den föreställning vi har fått ta del av, inte minst från centerpartistiskt håll men även från finansministern och andra, om att minoriteten ska ha något slags fri lejd genom kammaren avseende just budgetpropositionen är en vanföreställning. Det finns inget som helst konstitutionellt stöd för denna utgångspunkt, snarast tvärtom. Det majoriteten nu gör är helt och fullt konstitutionellt gångbart. Man får ha precis vilka betänkligheter man vill avseende sakpolitik och innehåll, men man kan inte ha några konstitutionella betänkligheter. Finansmakten ligger hos riksdagen, inte hos regeringen. Så är det.

Det är också en vanföreställning såtillvida att man inte förstår att även oppositionen har ett intresse av att driva igenom sin politik. En fungerande opposition kommer naturligtvis att ta varje tillfälle som uppenbarar sig i akt att göra detta. Jag kan inte se mina väljare i ögonen och förklara att vi underlät att driva igenom vår politik för att vi var tvungna att ta hänsyn till känslolivet hos ett antal statsråd samt en viss vikarierande partiledare i Centerpartiet. Även vi har en skyldighet gentemot våra väljare.

Vad gäller sakpolitiken och själva innehållet i betänkandet hade mer kunnat göras och det hade kunnat göras bättre. Men med det sagt, om detta är minsta gemensamma nämnaren och om detta är vad som går att samla en majoritet för har vi i Sverigedemokraterna inga som helst problem med att bidra med våra mandat för att detta ska kunna förverkligas. Vi är tvärtom glada över att vi kan hjälpa till. Vi lyckas kanske inte lösa men i varje fall lindra den tilltagande ekonomiska krisen i landets kommuner och regioner. Med anledning av detta vill jag passa på och tacka samtliga ingående parter och partier som har gjort detta möjligt.

Fru talman! Jag har fått frågan vad detta kan tänkas få för påverkan på januariavtalet. Det vet jag inte, och det är heller inte mitt bekymmer. Jag har inte skrivit under något januariavtal. Men om man har skrivit under ett dåligt avtal med dåliga reformer som dessutom saknar parlamentariskt stöd kan man inte gärna bli upprörd när någon annan kommer och sätter stopp för det.

Fru talman! Det är fascinerande att ganska exakt tre veckor efter att nuvarande statsbudget trätt i kraft kom regeringen med finansministern i spetsen och sa: Oj då, här behöver vi kanske skjuta till lite pengar. Det är väl i och för sig bra att man börjar se allvaret i kommunsektorns ekonomiska kris. Men man kan tänka sig att man borde sett detta innan beslut togs om budgeten, inte tre veckor efter att den trätt i kraft. Såg ni inte detta komma?

Fru talman! Vidare har det lite hej vilt spekulerats, som det ibland tenderar att göra inom politiken, om detta i förlängningen kan leda till att talman får börja sondera igen eller till nyval. Socialdemokraternas partisekreterare var till och med ute i medierna och hotade med att avgå. Jag kan inte påstå att jag direkt har legat sömlös på nätterna över detta hot, men med det sagt: Låt svenska folket rösta om ert januariavtal! Gör det! Tror ni på det och står för det bör ni i rimlighetens namn också vara beredda att möta väljarna med det. Låt oss hålla ett nyval! Det kan vi absolut göra.

Slutligen har vi, fru talman, under veckorna som gått fått ta del av ännu en knivskarp analys från vår käre regeringschef. Det är oklart vilken gång i ordningen. Stefan Löfven – denne intellektuelle gigant – har förklarat för oss att den utbredda och oförblommerade rasistiska svenskfientligheten, som i huvudsak drabbar våra barn och ungdomar, beror på skattesänkningar. Hur man över huvud taget kan komma fram till en sådan urbota genomkorkad analys övergår mitt förstånd. Att tro att någon känner sig manad att misshandla en oskyldig person på grund av dennas svenska etnicitet och dessutom urinera i vederbörandes mun på grund av missnöje med skattepolitiken är så urbota genomkorkat och tillika så fruktansvärt oförskämt mot alla barn och ungdomar som fallit offer för just svenskfientligheten.

Men om det nu skulle förhålla sig så borde statsministern med all rim och reson vara glad i dag. Det vi i kammaren i eftermiddag ska göra är faktiskt att stoppa en skattesänkning. Det är förvisso en fullständigt meningslös sådan men ändå en skattesänkning. Vi tillskjuter i stället mer pengar till välfärden. Tillåt mig tvivla på att svenskfientligheten upphör i samband med eftermiddagens votering.

Nej, fru talman, svenskfientligheten beror inte på skattepolitiken. Den beror på regeringens migrationspolitik. Inbilla er inget annat!
(Applåder)

Anf. 13 EMIL KÄLLSTRÖM (C):

Fru talman! Efter den svenska 90-talskrisen drogs ett flertal slutsatser om hur vi skulle bygga ett långsiktigt starkare land. Det handlade om strukturreformer, en mer effektiv ekonomi, en fristående riksbank och tuffa stålbad för att rätta mun efter matsäck i den svenska välfärden. Men det innebar också att vi fick en helt ny budgetordning. I den anses det vara en självklarhet att vi ställer helheter mot helheter och inte behandlar budgeten som ett plockepinn där hoppande majoriteter kan komma överens om tillfälliga satsningar och prioriteringar.

Det har under de senaste åren gjorts ett antal avsteg från denna ordning. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna gjorde utbrytningar 2013. De blev hårt kritiserade för detta av de dåvarande allianspartierna. Magdalena Andersson uttalade då ord som hon vid ett flertal tillfällen efter det har fått äta upp. Hon sa att det inte var oppositionens roll att lotsa statsbudgetar genom riksdagen.

Även om det tidigare har gjorts avsteg är den budget som vi i eftermiddag ska rösta om utan tvekan det mest flagranta avsteget från den svenska budgetordning som har gällt sedan mitten av 90-talet. Det vilar ett tungt ansvar på oss. När dammet har lagt sig efter denna lilla episod måste vi i

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

grunden fundera över hur en rimlig svensk budgetordning fortsättningsvis ska fungera.

Om vi fortsätter i tangentens riktning då man med hoppande majoriteter kan göra olika prioriteringar – låga skatter, höga utgifter, stopp av pågående satsningar efter fattade beslut och så vidare – skapar vi ett läge där vi alla blir fattigare och där den svenska långsiktigheten och stabiliteten får betala. Det vilar nu ett mycket tungt ansvar på de partier som står bakom detta initiativ att berätta hur de egentligen vill ha det. Hur ska det funka framgent?

Detta ansvar vilar inte bara på dem som nu står bakom denna extra ändringsbudget, utan även på oss gemensamt. Vi måste gemensamt komma överens om de grundläggande spelreglerna. Det är uppenbart att det som har varit en viktig del av den svenska budgetordningen – inte bara budgetlag utan också praxis och överenskommelser som alla håller – nu naggas i kanten på ett sätt som vi inte har sett tidigare. Det är också uppenbart att vi måste fundera över var gränsen går. Hur pass oansvarig kan man vara i ett finansutskott utan att det bryter mot de regelverk vi har? Här behöver vi göra en förstärkning. Vi behöver göra detta jobb.

Fru talman! Samtliga partier i denna kammare är överens om att vi behöver förstärka kommunsektorn på kort och lång sikt. Det är tyvärr talande för det svenska politiska klimatet just nu att vi lyckats göra konflikt av något som borde ha en djup konsensus. Med mycket stor lätthet hade det kunnat ha en djup konsensus.

När Moderaterna tidigare i år berättade att de under innevarande år ville skjuta till 3 miljarder till kommunerna svarade vi och satte en siffra på det som var djupt känt sedan tidigare, nämligen att vi under året skulle skjuta till pengar till kommunsektorn. Det bud som då kom, efter en förhandling mellan de fyra januaripartierna, var 5 miljarder. Nu ska vi av någon anledning rösta om ett nettotillskott på knappt 2 miljarder. Det är oklart varför. Kommunsektorn tjänar inte på denna ryckighet och kortsiktighet. Det är svårt att se vem som egentligen tjänar på detta. Men nu är det vad som ligger på bordet.

Fru talman! Januaripartiernas svar kommer i vårändringsbudgeten och vårpropositionen. Därför vill jag rent formellt för protokollets räkning hänvisa till det särskilda yttrande som Centerpartiet, Liberalerna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet står bakom. Det här är en mycket oortodox ordning. Rent formellt deltar vi inte i det här beslutet. Vårt svar kommer senare inom ramen för den budgetordning som måste gälla.

Det är viktigt att satsa på kommunerna. Det är i våra kommuner och regioner välfärdens kärna finns, och det är helt uppenbart att satsningarna måste öka de kommande åren. Men det är inte sifferbingo för innevarande år som är det viktiga för kommunsektorn, utan det är långsiktighet i tagen, så att man kan planera. Det som har hänt de senaste månaderna innebär främst att kommunerna inte vet vad de ska planera utifrån; de vet inte vilken hoppande majoritet som får sista ordet.

När dammet har lagt sig efter denna episod hoppas jag att vi gemensamt ska kunna presentera långsiktiga planeringsförutsättningar för de kommande åren i samband med kommande ordinarie budgetprocesser. Det är prognoserna för vad som händer 2021, 2022, 2023 och 2024 och besked kring de åren som på riktigt förändrar kommunernas planeringsförutsättningar och på riktigt kan innebära att man inte lägger ned små skolor, att

man gör satsningar på fler undersköterskor eller vad det nu kan vara som behövs i våra olika kommuner och regioner. Det är långsiktighet som är det viktiga. Det vi nu diskuterar är någonting helt annat.

Fru talman! Det var uppfriskande att höra Sverigedemokraternas Oscar Sjöstedt, eller åtminstone en mening han sa. Han smög inte alls med det faktum att man stoppar en skattesänkning. Elisabeth Svantesson stod här i talarstolen alldeles nyss och beskyllde många olika partier för att slingra sig. Men den största slingring vi har sett de senaste veckorna är väl oviljan att kalla en skattechöjning för en skattechöjning.

Ett aktivt riksdagsbeslut som jämfört med alternativet höjer det svenska skatteuttaget för innevarande år – hur kan det *inte* vara en skattechöjning? En skattechöjning är en skattechöjning. Ett riksdagsbeslut som höjer det svenska skatteuttaget är givetvis en skattechöjning.

Det är något av uppochnedvända världen när vi har en process här i riksdagen där Socialdemokraterna står för ett lägre skatteuttag än Moderaterna. Jag tror att varken S eller M är särskilt bekväma i den situationen. Men i ett läge där hela havet stormar är det bara att konstatera att den liberala mitten står stabilt och fortsatt tycker att lågt skatteuttag är bättre än högt skatteuttag. Det är en mycket bekväm position att vara i, och denna position kommer givetvis att kvarstå. Även om det nu har bildats en tillfällig majoritet som stoppar skattesänkningar för jobb och företagande kommer detta arbete att fortsätta, för det är vad Sverige behöver. Vi måste sänka skatten på jobb och företag.

Det som tidigare kritiserades för att vara alldeles för brett, nämligen de sänkta arbetsgivaravgifterna för landets unga, smalas nu av och riktas mot just dem som vi vill ska ha jobb i det här landet: unga som inte kommer in och nyanlända som behöver få in sin första fot. Men när satsningarna och skattechöjningarna riktas just mot den gruppen är det tydligen också fel – då är det för smalt. Den här argumentationen är man ju van att höra från vänsterhåll. En skattesänkning är alltid fel. Men det är en ny och olycklig utveckling när moderater och kristdemokrater går in i den här vänsterretoriken och är emot skattesänkningar oavsett hur de utformas.

Fru talman! Sakfrågorna förändras. De kommer och går. Men jag tycker att man ska ha ett antal grundläggande principer som vägledning när man utvecklar sin politik. En av de vägledande principerna för Centerpartiet och undertecknad är att vi ska ha ordning och reda i det finanspolitiska ramverket och i budgetprocessen. Annars blir vi alla fattigare. Den andra principen är att vi ska ge långsiktiga besked som ger planeringsförutsättningar för kommuner och regioner, så att de kan göra sina satsningar. Den tredje principen är att vi måste säga nej till vänsterretoriken att det enda sättet att höja satsningarna på välfärden och förstärka den är att stoppa skattesänkningar och höja skatten på jobb och företag. Alliansregeringen visade att det går att sänka skatten på jobb och företag samtidigt som man satsar på välfärden. I fråga om alla de tre principerna har vi nu en riksdagsmajoritet som står på fel sida. Det är en dålig dag när det är så. Men förhoppningsvis, fru talman, kommer det bättre dagar framgent.

Anf. 14 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Jag delar helt Emil Källströms bild – vi måste ha en långsiktighet i politiken. Det var därför det var så obegripligt att januaripartierna i höstens budget inte lade de pengar som behövdes till välfärden. Efter

Prot. 2019/20:77

19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

knappt tre veckor erkände januaripartierna, efter påtryckningar från Moderaterna och andra, att välfärden faktiskt var underfinansierad för i år. Det är ju på grund av de steg vi tog som det nu kommer fram mer pengar. Varför kom de inte redan i höstas? Jag säger detta på tal om långsiktighet, som är det som behövs.

Vad vi efterlyste i januari var en extrabudget. Självklart behövs det mer både i vårpropositionen och till hösten. Detta var grundackordet. Jag har faktiskt svårt att förstå kritiken. Det är januaripartierna som inte ser till att kommunerna och regionerna får de pengar som behövs långsiktigt.

Fru talman! När det gäller skattesänkningar och skattehöjningar kan man lita på Moderaterna. Vi sänker skatter på jobb och företagande. Det vi gör i dag är inte att höja några skatter.

Moderaterna och Kristdemokraterna fick igenom en budget i riksdagen för förra året. Där sänkte vi skatten för alla som jobbade. Vi sänkte skatten för alla pensionärer. Vi såg till att höja taket i RUT. Vi tog bort löneskatten för alla med anställning som var pensionärer. Detta är effektiv politik.

Problemet med ingångsavdraget, Emil Källström, är att det är ineffektiv politik. Det har testats. Vi har testat det tillsammans. Det var dyrt och gav väldigt få jobb. Det är nog därför Centerpartiet som enda parti i Sveriges riksdag nu står upp för det.

Även om vi inte är överens om detta är vi överens om vissa saker. Till exempel har vi länge varit överens om att friåret är en mycket dålig idé. Att människor får betalt för att vara hemma och att andra som går till jobbet varje dag ska betala för dem är inte bra för arbetslinjen eller tillväxten. Nu är det en majoritet här i riksdagen som kastar det förslaget i papperskorgen. Då är frågan: Kommer Centerpartiet att se till att det ligger kvar där?

Anf. 15 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik:

Fru talman! När det gäller de förslag som nu stoppas av en aktiv riksdagsmajoritet föreställer jag mig att det vore oklokt att lägga fram exakt samma förslag igen. Då tror jag att ungefär samma sak skulle hända. Det vore en tröttsam dans både för oss som verkar i det här huset och för alla dem som betraktar den svenska politiken och hoppas att vi drar lärdomar av vad som sker.

Jag har några motfrågor till Elisabeth Svantesson. Nu får vi återigen höra hur det här *inte* höjer skatten. Nej, men det här är ett riksdagsbeslut som jämfört med alternativet höjer det svenska skatteuttaget. Kan Elisabeth Svantesson hålla med om det? Om vi inte fattar det beslutet, om vi inte går fram med den linje som Elisabeth Svantesson står bakom, innebär det ett lägre skatteuttag än om vi gör det som Elisabeth Svantesson vill. Då kan man slingra sig hur mycket man vill, men jag är så pass enkel att jag kallar en skattehöjning för en skattehöjning. Ett riksdagsbeslut som höjer skatten är en skattehöjning. Kan vi vara överens om det, Elisabeth Svantesson?

Anf. 16 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Emil Källström kan kalla det här ingångsavdraget vad som helst. Men det är ineffektivt, kommer inte att öka sysselsättningen och är på ren svenska svindyrt. På ett par år kommer det att kosta skattebetalarna 6 miljarder kronor och inte leda till fler jobb. Det är ingen generell skatte-

sänkning. Det kommer att träffa vissa arbetsgivare som anställer till exempel elever som går ut gymnasiet med toppbetyg och får jobb en sommar. De ungdomarna får jobb ändå.

Jag tycker att Centerpartiet borde komma hem till den borgerliga familjen, sätta sig tillsammans med mig och andra, med oss i Moderaterna, och diskutera en skattereform som på riktigt gynnar entreprenörskap, företagande och jobb. Sverige behöver en sådan reform, för Sverige har nu lägst tillväxt per capita i hela EU. Centerpartiet stöttar en regering som låter detta ske och håller till och med denna regering under armarna. Centerpartiet stöttar en regering som bidrar till en sjunkande tillväxt, som inte upprätthåller tryggheten och som inte ser till att välfärden får de resurser den behöver.

Centerpartiet röstade nej till Moderaternas och Kristdemokraternas budget i höstas. Där sänkte vi skatten för alla som jobbar och för alla pensionärer. Vi sänkte också skatten för alla företag som har en äldre anställd, vilket vi vet är effektivt. Jag vet inte om jag tycker att din logik funkar, Emil Källström.

Jag kommer alltid att stå upp för borgerlig politik, och borgerlig politik är att se till att man använder skattebetalarnas pengar på bästa sätt och sänker skatter på jobb och företagande generellt. Det kommer jag alltid att göra. Men ingångsavsdraget är dålig politik, och det är inte borgerlig politik. Det är centerpolitik.

Anf. 17 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag är förvånad på gränsen till förbluffad. Elisabeth Svantesson talade nu om ingångsavsdraget, som alltså är sänkta arbetsgivaravgifter, som något som kostar skattebetalarna pengar. Det är ren och skär vänsterretorik, som vi brukar höra från Vänsterpartiet och inte sällan från Socialdemokraterna. Men att skattesänkningar kostar skattebetalarna pengar, det brukar vi inte höra från moderater. Det är förvånande på gränsen till förbluffande.

Problemet för Elisabeth Svantesson just nu är att hon inte är helt sampratad med sina kompisar. Samtidigt som Elisabeth Svantesson hävdar att det här inte är någon skattehöjning talar ju Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet klarspråk. De är öppna med att man höjer skatten och väljer att stå för den prioriteringen.

Samma sak kan vi se när det gäller det mycket viktiga perspektiv som var en moderat honnörsfråga, nämligen ordning och reda i det finanspolitiska ramverket och att vi håller oss till budgetlag, praxis och de överenskommelser som gjorts. Inte heller här är Elisabeth Svantesson sampratad med sina kompisar. Här ser vi många gamla, stabila moderater som undrar: Vad gör vårt parti egentligen? Det är Anna Kinberg Batra. Det är vår nuvarande talman, som stod för en helt annan linje i Budgetprocesskommittén för några år sedan. Man kan bara undra vad Anders Borg tycker om detta.

Det är helt uppenbart att Moderaterna frångår gamla principer för att sätta dit till exempel Centerpartiet och den nuvarande regeringen. Det kan man kanske vilja, men det måste finnas en gräns för vilka principer man offrar för den ambitionen. Ett moderat parti som höjer skatten och underminerar ramverket är ett moderat parti som jag ärligt talat inte trodde att

jag skulle få se den här mandatperioden. Det är förvånande på gränsen till förbluffande.

Anf. 18 ULLA ANDERSSON (V):

Fru talman! Är det någon som vet någon kommun där det inte genomförs eller planeras nedskärningar? I dagarna kan vi läsa om hur städningen dras in för de äldre i Lund och taxan planeras höjas. Omsorgen och servicen ska bli sämre, men den ska också bli dyrare. Utevistelsen för de äldre i Sandviken ska minska, boendeplatser stängs i Nordmaling och jag vet inte hur många kommuner jag läst om som planerar att dra ned på bemanningen för de äldre, särskilt nattetid. Otryggheten växer och stressen likaså – för de äldre, för de anhöriga och för de anställda, som redan före besparingarna sprang för fort. De ska nu lägga i en ytterligare växel, som faktiskt inte finns.

Vi hör om att elevantalet i Örebro stiger men att antalet lärare ska minska och om att elevassistenter dras in runt om i landet, inte minst i Kiruna där två av tre ska försvinna. Hur skolgången ska bli för de eleverna verkar inte vara det som prioriteras. Vi hör om att funktionsnedsatta på gruppboendena ska få färre personal, om att assistansen dras ned, om missbrukare som får vård och stöd indraget, om cancervård det ska sparas på och om att anställda i vården ska springa ännu fortare och snart förväntas trola med knäna.

Finansieringen av vård, skola och omsorg handlar om vilket samhälle vi vill leva i, om hur vi ser på varandra och om vilket ansvar vi tar för varandra. Det handlar om solidaritet, sammanhållning och gemenskap. En stark välfärd bygger ett starkt samhälle med tillit till varandra och med hopp om framtiden.

Men den förda politiken ger oss ett skört samhälle där revorna blir allt tydligare och där välfärdens anställda bär alltmer av underfinansieringen på sina axlar med utslitna kroppar och med stressen brännande i hjärta, hjärna och kropp. De demografiska förändringar vi pratat om i årtionden är här nu. Då har vi en regering som likt så många före den prioriterar skattesänkningar för välbeställda i Danderyd, Vellinge och Österåker. Vi behöver ju fler anställda i välfärden, inte färre.

I stället för att ta ansvar för sina nedskärningar och sina prioriteringar försöker nu januaripartierna skuldbelägga oss för att vi använder de verktyg vi har för att försöka laga de revor i välfärden som de har skapat.

Jag är genuint intresserad av att veta hur ni i januaripartierna tänkte när ni förhandlade om budgeten för i år. Ni var väl medvetna om de nedskärningar som väntade. Ni hade till och med tagit med dem i era prognoser. Ändå valde ni att bortse från det.

Det där med ”välfärden först” som Socialdemokraterna brukade säga var inte så viktigt längre, för nu var det skattesänkningar som planerades.

”Skolan först” som Liberalerna brukade säga var inte heller så viktigt längre. Det blev 100 miljoner till skolan och 6 miljarder till de välbeställda i Danderyd och Österåker.

Centern som åtminstone brukade prata om att ”hela landet ska leva” struntade i landsbygdens välfärd och hur den skulle klara sig. I stället valde man att sänka skatten.

Resultatet av de här förhandlingarna har vi fått ta del av, och många av oss har fått känna av det in på bara skinnet. Nedskärningarna bara sveper fram över landet, samtidigt som många av oss minns hur Emil Källström stod här i talarstolen och skröt om hur mycket man sänkte skatterna och hur stolt han var över det. Jag har dock inte hört något skryt om de nedskärningar som man nu har orsakat och som väldigt många känner av varje dag, i sin vardag. Och trots att vi är många som under hösten försökt få Socialdemokraterna att inse det ohållbara i den budget de lagt fram har de nitiskt klamrat sig fast vid nedskärningspolitiken.

Fru talman! Vänsterpartiet har tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna tagit fram den extra ändringsbudget som vi debatterar nu. Den innehåller välbehövliga 2 ½ miljard extra till vård, skola och omsorg. Det motsvarar löner för ungefär 4 500 undersköterskor eller 3 500 lärare.

Den har också inneburit att januarigänget tvingades gå ut och lova ytterligare 5 miljarder till välfärden i ändringsbudgeten som kommer i vår. Vi kan konstatera att det inte var något de gjorde med glädje. Jag tror att vi alla kommer ihåg deras trumpna miner när de stod på presskonferensen och konstaterade att det kommer 5 miljarder. De skulle ha kunnat lägga till: Till detta är vi nödda och tvungna.

Vårt initiativ har alltså inneburit att 7 ½ miljard extra kommer till välfärden. Det är både nödvändigt och bra. Samtidigt vet vi alla att det behövs mer pengar redan i år och än mer de kommande åren. Men det januaripartierna planerar för är tyvärr ytterligare nedskärningar, för de har ingen finansiering för välfärden.

Däremot verkar de ha lite finansiering till ytterligare bidrag till överklassen. Det ska nu bli bidrag för blomvattning, för ommöblering i lyxvåningarna på Östermalm och för firmor som ska skjutsa skjortorna till kemitvätten. Ytterligare bidrag för en grupp i samhället som redan har det väldigt gott ställt medan undersköterskorna i äldreomsorgen ska få bränna ut sina kroppar i än större utsträckning.

Att Socialdemokraterna inte kan rösta för mer pengar till välfärden utan i stället försvarar ineffektiva reformer som ingångsavdraget som de tidigare varit ivriga kritiker av säger en hel del om var de har hamnat politiskt.

Jag tror att vi är många som kommer ihåg när Mikael Damberg stod här i riksdagen och skällde på det förra avdraget: Detta kostar lika mycket som fyra jobb! Vi kunde ha fått fyra jobb för samma summa som vi fått ett jobb för!

I dag avstår Socialdemokraterna från att rösta för mer pengar till välfärden för att de i stället vill ha ett avdrag som de varit kritiska mot under många år. Borttagen värnskatt, det vill säga sänkt skatt för dem med de absolut högst inkomsterna i landet, gick före välfärden. Då var vi tvungna att agera. Vi såg vilka nedskärningar, vilka revor, det ledde till. Det är vårt ansvar att agera för välfärden och som oppositionsparti.

Fredrik Olovsson, ordförande för utskottet, pratar om att man måste ge besked. Socialdemokraterna har gett besked här i dag: De tänker inte rösta för mer pengar till välfärden.

Fredrik Olovsson pratar också om att man måste ge långsiktiga besked. Låt mig konstatera att det har Socialdemokraterna också gjort. De har gett det långsiktiga beskedet att välfärden kommer att fortsätta vara underfinansierad, för de har ingen finansiering för välfärden.

Anf. 19 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik:

Fru talman! Jag måste först berömma Ulla Andersson för ett starkt anförande. Det var en riktig estradör som stod i talarstolen, med olika röster och gester. Ska man ta detta vidare tror jag att vi nästa gång Ulla Andersson står i talarstolen kommer att få se någon form av dockteater.

Jag vill också å det kraftigaste dementera att jag eller någon annan på det där podiet skulle ha stått där trumpen när vi presenterade de fem ytterligare miljarderna till välfärden. Den presskonferensen går att se i efterhand. Det är fake news att påstå att det var fyra trumpna företrädare som stod där. Detta vill jag å det kraftigaste markera mot.

Min fråga till Ulla Andersson är förhållandevis enkel: Vad är störst och mest, 5 miljarder eller knappt 2 miljarder?

Anf. 20 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att det svider lite grann att erkänna att man egentligen inte ville lägga fram ytterligare 5 miljarder till välfärden utan hellre vill debattera hur det var med humöret den där dagen. Jag tror kanske att vi kan ha lite olika tolkningar av det. Men det man såg på presskonferensen var absolut inte fyra glada personer, utan det som signalerades var snarare: Till detta är vi nödda och tvungna.

Det initiativet har lett till att det kommer 7 ½ miljard till välfärden så att Nordmaling kanske inte behöver stänga boendeavdelningarna för de dementa äldre och Kiruna inte behöver dra in assistenterna för de barn som är i behov av extra stöd. Jag tycker att det är mycket bra. Utan oss hade dessa pengar inte tillkommit – det tror jag att Emil Källström får lov att erkänna.

Dessutom tycker jag faktiskt, Emil Källström, att det vore klädsamt om du tog ansvar för de nedskärningar som er politik har inneburit. Du skryter gärna om hur mycket ni sänker skatten. I höstas stod du här och sa: Vi har sänkt skatten med 13 miljarder netto – åh vad bra det är! Men jag hör dig inte säga: Nu ser vi till att det blir nedskärningar i nästan varenda kommun i hela landet.

Jag förstår varför, för vem vill vara ansvarig för en sådan politik? Kanske Centerpartiet, Liberalerna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, men inte vi.

Anf. 21 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik:

Fru talman! Jag tror, Ulla Andersson, att du får slipa lite på din imitation av mig. Ångermanländskan måste komma fram på något vis.

Jag fick inget svar på min fråga, och det var kanske väntat. Men jag kan svara på frågan: 5 miljarder är betydligt mer än 2 miljarder.

Där har vi skillnaden mellan ansvarstagande partier och dem som nu ger sig in i leken att med hoppande majoriteter göra det man kan komma fram till – minsta gemensamma nämnare. Jag tror inte att någon utom Ulla Andersson är imponerad av det ni i Vänsterpartiet, Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna kokade ihop. Det blev bara knappt

2 miljarder. Vi har sett till att det blir minst 5 miljarder, och det är bra. Där finns det en långsiktighet.

Dessutom har denna tillfälliga majoritet – Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna – ingen långsiktighet över huvud taget. Det finns ingen auktoritet att ge något enda besked om vad som händer efter årsskiftet. Det är upp till oss ansvarstagande partier att ta detta vidare, och det gör vi med glädje.

Det sprids nu ett narrativ om att det var i januari vi kom på att mer pengar behöver läggas på den svenska välfärden. Även detta är totalt falskt. Jag har själv sedan i oktober sagt att vi behöver fylla på. Det är därför man har ändringsbudgetar. Det händer saker; man måste vårda reformer. I det här läget behöver vi lägga fram mer pengar. Detta var solklart långt innan den här oheliga alliansen och majoriteten kom till. Det är solklart att detta arbete kommer att fortsätta, oavsett vad ni och Sverigedemokraterna kokar ihop.

Ingen är imponerad av vad V, SD, M och KD gör här i dag. Däremot vore det imponerande om vi var fler som klarade av att ta ett långsiktigt ansvar. Det kommer Centerpartiet att göra.

Anf. 22 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Nej, jag ska inte ge mig in på dialekter. Jag är totalt kass på dem, så jag hoppar över det.

Vi debatterar egentligen en budget som ni var med och lade fram. I den framgick att det skulle bli stora nedskärningar i välfärden, och dem har vi sett. Åtta av tio kommuner planerar nedskärningar. Fyra av fem kommuner planerar att spara på de mest utsatta i samhället: funktionsnedsatta, barn som far illa, människor med missbruksproblem. Det är detta er politik har lett till.

Det här visste ni om i augusti, likaväl som ni visste om det i januari. Ni agerade i januari därför att det politiska trycket blev väldigt påtagligt. Det var svårt att komma undan det ansvar ni hade och fortfarande har för dessa nedskärningar. Ni har fortfarande inte förhindrat alla nedskärningar som planeras och som kommer att genomföras.

Vi försöker laga de här revorna med de verktyg vi har till vårt förfogande. Att ta ansvar är väl att försöka förhindra de nedskärningar er politik har orsakat. Jag tycker att det är en skyldighet vi har mot de äldre i behov av hemtjänst, mot undersköterskan som sliter och stressar och aldrig någonsin räcker till, mot barnen i skolan som mister sina lärare, mot missbrukare som inte får den vård och det stöd de behöver och mot funktionsnedsatta som inte får den personal de behöver på det boende där de bor. Detta tycker jag är att ta ansvar. Vi använder de verktyg vi har till vårt förfogande enligt det gällande regelverk som faktiskt finns.

Ja, det kan svida i Centerpartiet att välfärden får mer pengar. Men jag tror faktiskt att de allra flesta i detta land är väldigt glada för det. Åtminstone är jag det.

Anf. 23 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! Ulla Andersson är besviken på Socialdemokraterna och ansluter sig därmed till en tradition från 1917 eller något liknande. Så kan det vara och kommer alldeles säkert ofta att fortsätta vara framöver. Vi är ett parti som är pragmatiskt och försöker genomföra vår politik även i ett

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

väldigt besvärligt parlamentariskt läge. Det tog flera månader innan Sverige fick en regering, och för oss var det väldigt viktigt att bilda något som kan vara stabilt och ta Sverige vidare utan att vi för den skull ger ett avgörande inflytande till ett rasistiskt parti som Sverigedemokraterna. Det förvånar mig att Ulla Andersson inte ser den bilden och hur läget egentligen är.

Precis som Emil Källström sa kommer vi att lägga fram en proposition som innehåller mer än dubbelt så mycket pengar som Ulla Andersson nu talar om – det som ska göras här i dag och vara så välgörande. Vi har också garanterat långsiktig finansiering under den här mandatperioden, med minst 20 miljarder. Jag hoppas på mer, för jag vill verkligen att välfärden ska vara bättre. Jag vill att vi ska bygga ut den i takt med att fler blir äldre och att fler barn föds.

Men ska man klara det här måste man vara just långsiktig. Det måste finnas ett regeringsunderlag som kan leverera detta. Det kan inte lösas med hoppande majoriteter, där Sverigedemokraterna är tungan på vågen. Ska man lösa detta måste det naturligtvis ske på ett helt annat sätt och med en helt annan långsiktighet än vad det innebär att spela under täcket med Sverigedemokraterna.

Anf. 24 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag märker att Fredrik Olovssons humör går nedåt. Jag förstår att det kan vara svårt att som socialdemokrat inte rösta för pengar till välfärden. Det är nog inte bara jag som är besviken på Socialdemokraterna – det kan jag leva med. Jag tror faktiskt att väldigt många av era egna medlemmar också är det just nu, när ni som socialdemokrater inte trycker på ja-knappen för att förhindra nedskärningar som känns runt om i hela landet, från Malmö upp till Kiruna. Jag tror att även Fredrik Olovsson har tagit del av dem.

Att vara pragmatisk handlar väl också om att inse att man inte har majoritet i riksdagen utan kanske måste förhandla med andra partier för att få igenom det man eftersträvar. Det tycker åtminstone jag är pragmatiskt. Vi brukar försöka förhandla, och vi har också erbjudit oss att förhandla med er, till exempel inför den här budgeten. Men ni har tackat nej.

Fredrik Olovsson frågar mig om jag inte ser hur läget är. Jo, det gör jag mycket tydligt. Jag vet också att det är något som Socialdemokraterna har eftersträvat sedan 2012, då Stefan Löfven valdes. Det man ville var att bli ett mittenparti som skulle samarbeta med Centern och Liberalerna, och man visste precis vilken ekonomisk politik man skulle få.

Liberalerna är det parti som i sin skattepolitik har den skevaste fördelningpolitiken av alla politiska partier. Centerpartiet brukar tävla om att sänka skatterna mest och skryter med att de själva står för den politiken. Ni socialdemokrater visste precis vad ni gjorde. Det var detta ni eftersträvade, och nu har ni fått den ekonomiska politiken.

Jag vill ha mer pengar till välfärden. Ni har prioriterat skattesänkningar. Det är så verkligheten ser ut.

Anf. 25 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! I verkligheten kommer vi att rösta igenom en budget med 5 miljarder mer, medan Ulla Andersson i dag kan presentera knappt 2. Så ser det ut i verkligheten.

Jag tror också att Ulla Andersson känner att det som hon sysslar med nu inte riktigt bär och att det är något som gnager och skaver lite grann – att slå sig ihop med det högerkonservativa blocket, att via ombud förhandla med Sverigedemokraterna och att bli ett redskap för Moderaternas politiska spel, som framför allt handlar om att bereda vägen för en högerkonservativ regering. Det är en konstellation som på sin agenda kommer att ha aggressiva skattesänkningar, stora utförsäljningar och nya avregleringar som leder till försämringar i välfärden för vanligt folk. Det är detta politiska bygge som Ulla Andersson nu hjälper till att putsa och bygga på.

Vi ser detta. Jimmie Åkesson och Ulf Kristersson gläds åt det. Men varför är Ulla Andersson så naiv?

Anf. 26 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Att vara naiv är väl att stoppa huvudet i sanden och tro att man har en majoritet när man inte har det? Vi har erbjudit oss att förhandla. Det erbjudandet står fast. Det är vi som är vågmästare i riksdagen.

Vi är gärna med och tar fram mer pengar till välfärden. Men faktum är att er politik, som den nu är planerad, inte ens skjuter till hälften av de tillskott som behövs för att klara dagens kvalitet i välfärden. Så ser verkligheten ut. Så ser de besked som ni har lämnat ut. Jag beklagar det djupt, för det hade inte behövts. Man kan finansiera välfärden om man vågar prata om att ändra i skattepolitiken. Lagt kort kan inte ligga då. Det måste man också våga inse.

Jag förstår att Fredrik Olovsson är stressad och pressad. Läget i Socialdemokraterna är på det sättet. Men jag hade inte väntat mig att man skulle hålla på med smutskastning på det sätt man nu gör.

Fredrik Olovsson vet mycket väl att vi aldrig skulle förhandla med Sverigedemokraterna, inte på något sätt. Jag betackar mig för den retoriken. Jag kan förstå att man i ilska och under press kan säga saker som man inte riktigt menar, men besvikelsen är ändå stor. För hur kan man som socialdemokrat sjunka till den nivån, och hur kan man låta bli att rösta för mer pengar till välfärden? Det undrar jag verkligen, och jag tror faktiskt att det också är många socialdemokrater som undrar över detta.

Anf. 27 HAMPUS HAGMAN (KD):

Fru talman! I höstas presenterade dåvarande SKL sin redogörelse för kommunernas ekonomiska situation. Ett nittiototal kommuner förväntades gå med underskott, och nyheterna i landet gällde inte hur kommunerna skulle arbeta för en bättre äldreomsorg och en bättre skola utan hur kostymen skulle anpassas efter det kärva läget. Det krävdes ännu en skattehöjning eller neddragningar på välfärdens kärna.

Med detta som fond gjorde januaripartierna inga extra tillskott till kommunerna. De resurser som gavs var sådant som Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna redan ett år tidigare hade aviserat i budgetreservationen för 2019.

Runt om i Sverige möts patienter av långa vårdköer – på akuten, till specialistläkare och till operation. Runt om i Sverige möts elever av nedskärningar i skolan, ibland i en skola som redan hade för få lärare till att börja med. Och runt om i Sverige möts de äldre av nedskärningar, hårda behovsprövningar och beskedet att det inte finns plats på äldreboendet.

Egentligen borde vi alla kunna enas om att sjukvård, skola och äldreomsorg ska finnas med i toppen på prioriteringslistan. Men genom den budget som januaripartierna drev igenom i höstas visade de att de inte klarar av att prioritera. I stället för mer personal i vården fick vi ingångsavgifter. ”Skolan först” byttes mot utvecklingstid, som ju är det vi ska kalla friåret just nu. Också på äldreområdet gjorde januaripartierna nedskärningar, som om det inte vore nog att också 180 kommuner gör det. Därför står vi här i dag och debatterar en extra ändringsbudget med miljardtillskott till välfärden.

Fru talman! Det finns säkert många som tycker att det är märkligt att Kristdemokraterna, Moderaterna och Vänsterpartiet kan enas i budgetfrågor. Det har de helt rätt i. Men att vi kunnat enas understryker bara hur djupt felkalibrerad och felprioriterad januaripartiernas ekonomiska politik är. Den är ett ambitiöst svar på frågor som ingen har ställt och en icke-lösning på de många problem som finns.

Fru talman! Det finns många utmaningar och problem som vi politiker behöver ta tag i. Men några mål måste uppfyllas först: att det går att få vård i tid, att skolan håller hög kvalitet och att de äldre som behöver plats på ett boende får det.

De prioriteringar som borde ha gjorts ersattes av en överenskommelse med 73 punkter som fyra partier tvingat på varandra och som ingen egentligen vill ta ansvar för. Notan för detta politiska påtvingeri gick, bland annat, till välfärden. Och jag tror faktiskt att januaripartierna delvis har förstått detta själva, för bara några dagar efter att finansutskottet påbörjade arbetet med den extra ändringsbudgeten som vi nu debatterar gick de fyra styrande partierna ut och aviserade nya pengar till välfärden – bara några dagar efter initiativet i finansutskottet och bara tjugo dagar in på det nya året och det nya årets budget. Det måste väl ändå vara något slags rekord i hur snabbt det kan gå att underkänna den egna politiken.

Fru talman! Tack vare agerandet i finansutskottet aviserade januaripartierna ett tillskott på 5 miljarder till välfärden, och tack vare att vi olika partier sinsemellan har kunnat komma samman och enas om ytterligare 2,5 miljarder tillförs nu totalt 7,5 miljard kronor till välfärden.

I sammanhanget har tillskottet dömts ut som för litet, småpengar sett till kommunernas totala verksamhet och som en droppe i havet. Jag tycker den kritiken är helt befärd. För det första handlar detta om att stärka upp kommunerna så att varsel och uppsägningar kan motverkas och att kommunerna i stället kan fokusera på att förbättra kvaliteten i kärnverksamheten. För det andra innebär varje miljard i tillskott resurser till ungefär 1 150 lärare eller 1 500 undersköterskor och för regionerna 440 sjuksköterskor. För en enskild kommun kan alltså vårt tillskott vara skillnaden mellan en förlängd och en kortad vårdkö, eller att omsorgspersonalen på äldreboendet kan få ett par till medarbetare i stället för ett par färre.

För min hemkommun Göteborg innebär tillskottet att 480 nya lärare skulle kunna anställas. För Västra Götalandsregionen innebär det att 550 nya sjuksköterskor skulle kunna anställas.

För göteborgarna innebär det bättre kvalitet i skola och sjukvård, och för lärare och sjuksköterskor innebär det fler kollegor att dela arbetsbördorna med. Pengarna kan komma väl till användning runt om i landet.

Jag är stolt över att Kristdemokraterna har lagt fram detta förslag ihop med Moderaterna och Vänsterpartiet, och jag är glad över att detta nu är utskottets förslag, som jag yrkar bifall till, fru talman.

(Applåder)

I detta anförande instämde Camilla Brodin och Magnus Jacobsson (båda KD).

Anf. 28 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! Vi är överens om att välfärden behöver mer resurser. Vi kommer att skjuta till mer än dubbelt så mycket, 5 miljarder, senare i år i en ordnad process. Det är precis så det ska gå till.

Två gånger om året lägger regeringen fram förslag om ändringsbudgetar – i god ordning. Riksdagen är naturligtvis också involverad i detta. Det är ju inget som sker någon annanstans. Det är här besluten fattas. Men 5 miljarder är onekligen mer än 2. Vi har dessutom garanterat ytterligare minst 20 miljarder under denna mandatperiod. Att välfärden är viktig för oss socialdemokrater råder det inget tvivel om.

Jag vill återknyta till själva budgetprocessen. När budgetpropositionen för 2020 debatterades för några månader sedan redogjorde den ekonomisk-politiska talespersonen för Kristdemokraterna, Jakob Forssmed, för Kristdemokraternas syn på just budgetprocessen. Efter en uppmaning från Vänsterpartiet om att tillsammans bryta ut saker ur budgeten sa Forssmed – jag ska läsa innantill ur riksdagens protokoll:

”Jag värnar också vår budgetprocess i riksdagen. Det går inte att bryta ut enskilda saker. Jag tycker att det är en god ordning att man tar saker och ting i ett sammanhang. Det är en god ordning, som har tjänat Sverige väl.”

Nu har det gått några månader. Kan Hampus Hagman möjligen berätta för kammarens protokoll vad som har förändrats sedan dess? Varför tycker inte Kristdemokraterna längre att den goda ordning som har tjänat Sverige väl ska gälla? Vi har dessutom visat att vi med den ordningen kan prestera mer än dubbelt så mycket pengar till välfärden som det som Hampus Hagman talade om i sitt anförande.

Anf. 29 HAMPUS HAGMAN (KD) replik:

Fru talman! Först och främst är det helt uppenbart att januaripartierna gick ut och aviserade tillskott till välfärden som en konsekvens av att riksdagens majoritet hade sagt sig vara villig att göra en extra ändringsbudget. Att påstå något annat är helt befängt. Det gick bara fyra dagar mellan att initiativet i finansutskottet började diskuteras och att partierna gick ut och aviserade detta.

Fredrik Olovsson måste inse att det är riksdagen som äger finanspolitiken. Riksdagen har samma möjlighet att göra extra ändringsbudgetar om riksdagens majoritet anser att det är befogat. I ett läge där en stor del av kommunerna runt om i landet står inför stora nedskärningar, där människor får vänta månader, kanske år, på rätt vård och där elever inte har rätt till den utbildning de behöver är det befogat att göra förändringar i den politik som förs och att göra det på ett sätt som är ekonomiskt ansvarstagande. Varje krona är finansierad genom att vi gör förändringar när det gäller de felaktiga prioriteringar som Socialdemokraterna och de övriga

januaripartierna har gått fram med. Detta är helt befogat, tycker jag, fru talman.

Anf. 30 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru talman! Tidigare sas det: Jag värnar budgetprocessen i riksdagen. Det går inte att bryta ut enskilda saker. Det bör tas i ett sammanhang. Det är en god ordning som har tjänat Sverige väl.

Det tjänar alltså inte längre Sverige väl. Det tycker man trots att vi presenterar mycket större insatser för välfärden än vad som ligger på bordet i dag och som kommer i ändringsbudgeten.

Varför är detta viktigt? Handlar det bara om formalia? Är det bara därför som vi bryr oss om budgetprocessen? Nej, så är det naturligtvis inte. Det handlar också om vad det får för konsekvenser i kommuner och regioner, där man nu säger att de här pengarna får mindre effekt just eftersom de tas fram på detta vis. Man kan inte lita på den här typen av besked, med hoppande majoriteter och engångsinsatser för ett år. Det kan inte ligga till grund för att bygga ett äldreboende eller att utbilda och anställa fler undersköterskor. Man har naturligtvis mycket längre tidsperspektiv och planeringshorisont än så när man sysslar med kommunalpolitik. Därför spelar den här processen roll för vilka effekter man kan förvänta sig i samhället – för människor, för dem som behöver hjälp och stöd och för dem som arbetar i kommuner och regioner.

Men det har i förlängningen naturligtvis också stor betydelse för hur Sverige ska kunna styras, hur vi ska kunna vara långsiktiga och hur besked som ges från denna kammare faktiskt ska kunna tas på allvar av människor, av medborgare, av företag och av kommuner och regioner.

Om Kristdemokraterna har en ny principiell inställning, jämfört med den som Jakob Forssmed redogjorde för i höstas, vore det bra att få det klarlagt här, för det innebär att Kristdemokraterna på något sätt väljer sida i dessa viktiga långsiktiga frågor.

Anf. 31 HAMPUS HAGMAN (KD) replik:

Fru talman! Den nya inställning som finns i politiken är att Socialdemokraterna har gått från att tidigare, under 1900-talet, värna och bygga upp välfärden till att i stället förhandla bort sin politik. Man byter den mot till exempel subventioner, som ingångsavdraget är, och mot friår, som Miljöpartiet har drivit fram. Det är det som är nyheterna i svensk politik. Politik som Socialdemokraterna länge har bekämpat, som man bekämpade så sent som i valrörelsen 2018, driver man nu själv igenom och finansierar.

Jag undrar om inte Fredrik Olovsson egentligen tycker att det är mycket bättre att lägga resurserna på välfärd än på den typen av subventioner, till exempel, även om jag noterar att Fredrik Olovsson i dag inte tycker att det är en bra idé att lägga fram en budget som innebär just sådana förstärkningar.

Det verkar som att Fredrik Olovsson själv inte är medveten om att hans eget parti gjorde precis detta 2013, när man bröt ut delar ur huvudbudgeten och gick fram med dem. I det läget sa nuvarande finansministern, som vi hörde här tidigare, att det inte är oppositionens uppgift att lotsa igenom budgetar i riksdagen. Det sa hon när Socialdemokraterna var i opposition. På samma sätt är det inte oppositionens uppgift att nu lotsa igenom regeringens budget i riksdagen.

Detta är också en nyhet i svensk politik. Det är en uppfattning som Socialdemokraterna har haft tidigare.

Anf. 32 MATS PERSSON (L):

Fru talman! Sverige har stora problem framför sig. Det gäller framför allt två områden.

Det ena är välfärden. Många kommuner brottas med att få ekonomin att gå ihop i ett läge där de har fler äldre. I många kommuner är det väldigt många unga som ska kunna gå i skolan. Vissa kommuner har dessutom många nyanlända. Detta sammantaget gör att det är svårt för kommunerna att få pengarna att räcka. Och att välfärdens kärna alltid ska prioriteras är en viktig del i det svenska välfärdssamhället, som vi kan känna oss väldigt trygga med.

Det andra problemet gäller tryggheten eller rättare sagt den otrygghet som växer sig allt starkare i Sverige. Den är kopplad till ungdomsrån, äldre som rånas i sina hem och bomber och skjutningar runt om i Sverige. Detta skapar en känsla av otrygghet. Kriminaliteten växer sig in i det svenska samhället, och kriminaliteten blir en allt större del av människors vardag. Det är en väldigt oroväckande utveckling som gör Sverige svagare och som gör att individer känner sig otryggare.

Fru talman! Människor ska kunna känna sig trygga och kunna lita på välfärden. Därför kommer Liberalerna tillsammans med samarbetspartierna att skjuta till mer pengar till rättsväsendet och till välfärden – 5 miljarder extra till välfärden och 750 miljoner till rättsväsendet redan det närmaste halvåret. Vi sänder en tydlig signal till rättsväsendet och de kommuner och regioner som hanterar välfärden att nya pengar kommer så att man ska kunna göra viktiga insatser för att öka tryggheten i vårt samhälle.

Jag är därför väldigt förvånad över att den ändringsbudget som nu ligger på riksdagens bord innehåller *noll* kronor till rättsväsendet. Inte en enda krona extra till rättsväsendet! När Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna förhandlar om en budget blir det *noll* kronor till rättsväsendet. Inte en enda krona. Inte 100 miljoner, inte 200 miljoner utan *noll* kronor till rättsväsendet. I ett läge där vi ser bomber och skjutningar, där äldre rånas på ett fasansfullt sätt i sina hem och ungdomar ”knivas”, alltså får en kniv tryckt mot halsen, och blir av med av med jackan är tillskottet till rättsväsendet *noll* kronor.

Jag är förbluffad, förvånad och lite besviken.

Vi har valt en annan väg, och det är därför som vi i vårt särskilda yttrande pekar på att vi i vår ändringsbudgeten om någon månad kommer att skjuta till mer pengar till rättsväsendet och kommunerna. Det är viktigt för rättsväsendet att kunna bygga ut sin verksamhet för att på det sättet öka tryggheten och bryta den utveckling som vi just nu ser.

Fru talman! Jag är också förvånad och faktiskt förbluffad över en annan del i det som nu ligger på riksdagens bord, nämligen att av de 2 miljarder som nu ska komma kommuner och regioner till del finansieras en del genom att man tar bort pengar från välfärden. 500 miljoner kronor tas bort från lärarassistenterna, en reform som syftar till att lärare ska kunna vara lärare.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

I ett läge med lärarbrist syftar denna reform till att de som är utbildade och duktiga lärare ska kunna lägga all sin tid på att undervisa eleverna och inte behöva lägga en massa tid på administration eller på att springa ut i korridoren för att hämta elever som är försenade till lektionen.

Men i stället för att lärare i sin yrkesroll ska kunna få hjälp med att göra detta halveras nu den reformen, vilket betyder att kommuner runt om i Sverige som har tänkt att under året bygga ut sin verksamhet med fler lärarassistenter inte kommer att kunna göra det. Med klinisk precision slår man en besparing mot utbyggnaden av lärarassistenter.

Jag är förbluffad och förvånad.

Fru talman! Vi har i Sverige haft en ordning där vi har hanterat budgeten som en helhet. Jag tror att vi alla behöver reflektera och fundera så att vi inte hamnar i ett läge där hoppande majoriteter kommer överens om höjda utgifter ena dagen och sänkta skatter nästa dag och på så sätt river stora hål i vår gemensamma budget som innebär att framtida generationer kommer att behöva betala priset.

Vi behöver sansa oss och se till att ha en process där plus och minus går ihop. Det har tjänat Sverige väl att ha en ordning kring budgeten som innebär att vi inte skjuter kostnaderna framåt till framtida generationer.

Fru talman! Det finns en bred uppslutning i Sveriges riksdag för att kommuner och regioner behöver mer pengar. Det välkomnar jag. Liberalerna samarbetar med Centerpartiet och regeringen kring detta i budgeten, och detta kommer vi att lägga på riksdagens bord under våren om någon månad.

Jag är väldigt glad över att det finns en bred uppslutning kring att det behövs mer pengar till kommunerna och regionerna. Jag är bekymrad över att det i den här extra ändringsbudgeten inte finns några nya pengar till rättsväsendet. Det bekymrar mig i det läge som Sverige just nu befinner sig i.

Anf. 33 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Den här regeringen har misslyckats med mycket. Man har misslyckats med välfärden. Man har misslyckats med att upprätthålla trygghet. Man har misslyckats med att se till att det finns tillräckligt många poliser ute på landets gator och torg.

Nu är Mats Persson från Liberalerna, som direkt stöttar regeringen, förbluffad och förvånad över att han har förhandlat fram för lite pengar till rättsväsen och välfärd.

I höstas när Moderaterna lade sin budget på riksdagens bord satsade vi fyra gånger så mycket på rättsväsendet och polisen som regeringen gjorde – fyra gånger så mycket! Mats Persson var själv med och satsade mer på friåret än på polisen.

Jag tycker att det är väldigt bra att regeringen verkar börjar vakna, skjuter till mer medel och erkänner att man har underfinansierat rättsväsendet. Vill Mats Persson på allvar ha mer resurser till rättsväsen och polis kan han i höstens budget eller redan i vårpropositionen – det kan jag garantera – rösta på Moderaternas budget. Vi kommer att se till att både välfärden, rättsväsen och polis har alla de resurser som man behöver.

Nu var det dock Mats Persson och inte jag som röstade för friår och mot mer resurser till poliser i höstens budget. En majoritet, och det är ingen hoppande utan en stadig majoritet, säger nu nej till friåret. Min fråga är därför densamma som till Emil Källström: Kommer Mats Persson och Liberalerna att se till att friårsförslaget ligger kvar i papperskorgen även efter riksdagens beslut i dag?

Anf. 34 MATS PERSSON (L) replik:

Fru talman! Vi noterar naturligtvis hur majoritetsförhållandena ser ut i fråga om friåret, så det får man förhålla sig till.

Jag är fortfarande förvånad, för när Moderaterna i mitten av januari berättade att man ville lägga en extra ändringsbudget på riksdagens bord sa man att man ville lägga 2 ½ miljard på rättsväsendet. Det tyckte jag var väldigt bra, för Liberalerna sa redan i höstas när vi förhandlade den budgeten att nu tar vi de första stegen för att bygga ut rättsväsendet, och vi kommer att behöva göra mer under den här mandatperioden. När Moderaterna så kom med förslaget om 2 ½ miljard mer till rättsväsendet redan nu tyckte jag i grund och botten att det var ett bra förslag.

Därför är jag naturligtvis väldigt förvånad över att det ligger noll kronor i det förslag som riksdagen nu behandlar. Det är klart att jag tycker att det är lite märkligt att man har en så hög retorik kring 2 ½ miljard och att det sedan blir noll.

Redan nu i april kommer vi att skjuta till 750 miljoner till rättsväsendet. I höst kommer återkommer vi med ännu fler förslag för att bygga ut rättsväsendet. Vi gör det som parti inom ramen för budgetsamarbetet. Vi gör det gärna tillsammans med Moderaterna och andra partier i de frågor där vi inte hittar en majoritet tillsammans med regeringen. Vi har tillsammans med Moderaterna gjort en rad olika straffskärpningar, och det kommer vi att fortsätta att göra. Inom ramen för budgetsamarbetet kommer vi att se till att det kommer mer pengar till rättsväsendet.

Det är vår ingång i detta för att skapa trygghet för människor, och därför tycker vi också att det är lite märkligt att det nu är noll kronor till rättsväsendet.

Anf. 35 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Mats Persson för reklamen för Moderaternas budget som vi lade fram i januari i riksdagens finansutskott. Men varför röstade då inte Mats Persson och Liberalerna för 2 ½ miljard till rättsväsendet? Det var ju det vi ville.

Varför röstade inte Mats Persson ja till Moderaternas budget i höstas, där vi satsade fyra gånger så mycket på rättsväsendet och polisen? Jo, därför att man håller en regering som leds av Stefan Löfven under armarna. Det är viktigare än att verkligen ta tag i Sveriges problem. Det är det som är märkligt, förbluffande och förvånande i detta.

Jag tackar ändå för svaret på frågan om friår. Jag litar på Emil Källström och Mats Persson när de säger att förslaget om friår inte kommer att komma tillbaka hit. Det finns som sagt ingen hoppande majoritet utan en stabil majoritet för ett nej till friår.

Återigen: Mats Persson är alltid välkommen att diskutera förslag om att stärka rättsväsendet och se till att poliserna får mer i lön, att vi kan ha mer kameraövervakning och att domstolar och Åklagarmyndigheten får

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Ändringar i statens
budget för 2020 – Stöd
till kommunsektorn för
att stärka välfärden*

ordentligt med pengar. Nu är det inte vi som sitter i regering, utan det är Mats Persson som i ett budgetsamarbete stöttar den regering som sitter. Han är dock alltid välkommen att diskutera dessa viktiga frågor med mig.

Jag ska ge ett kort svar på frågan om lärarassistenter. Det är en viktig fråga som Mats Persson lyfter. Vad vi gör nu är att stärka regioner och kommuner med sammanlagt 7 ½ miljard. Vi använder en del av de resurser som gick till lärarassistenter till generella bidrag – därför att kommunerna själva vill ha det så och för att dessa pengar inte har använts. Jag tycker alltid att man ska göra som våra kommunföreträdare säger, vare sig de är liberala, moderata, vänsterpartister eller socialdemokrater, och de efterlyser mindre riktade bidrag och mer direkta.

Slutligen, fru talman, är jag glad över att riksdagen i dag kommer att fatta beslut om 2 ½ miljard till välfärden och att vi nu får bort friåret.
(Applåder)

Anf. 36 MATS PERSSON (L) replik:

Fru talman! Elisabeth Svantesson frågar varför jag inte röstar på Moderaternas förslag, eftersom det skulle innebära mer pengar till rättsväsendet. Vi har dock inget sådant förslag på riksdagens bord – Moderaterna har ju backat. Ni sa 2 ½ miljard, Elisabeth Svantesson, och nu ligger det noll. Ni har dragit tillbaka det förslaget, så det finns inte. Jag tycker att det är konstigt.

Jag röstar hellre på mitt eget förslag, som kommer att innebära 750 miljoner kronor till rättsväsendet i ett läge där jag är mycket bekymrad över att ungdomar förnedras i de ungdomsrån vi ser. Jag är väldigt bekymrad över de äldre som inte känner sig trygga i sina hem därför att de rånas av människor som ringer på dörren. Jag är väldigt bekymrad över de bombningar och skjutningar vi ser just nu. I det läget skjuter vi till 750 miljoner kronor redan i år, och vi kommer att skjuta till ännu mer pengar i höstens budget för att skapa trygghet i Sverige.

Fru talman! När det gäller lärarassistenter är det en viktig reform för att lärare ska kunna få vara lärare. Det är en viktig reform för att vi i ett läge där vi har lärarbrist ska kunna se till att varje utbildad lärare kan lägga all sin tid på att undervisa elever i klassrummet. Att halvera den reformen gör ju inte att situationen i klassrummen blir bättre för Sveriges lärare. Vi tycker att det är en viktig reform som vi behöver se mer av i svensk politik för att vi ska kunna göra så att skolan funkar bättre och så att våra barn lär sig mer i skolan.

Jag konstaterar att det blir noll till rättsväsendet när Moderaterna förhandlar med Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna.

Anf. 37 KAROLINA SKOG (MP):

Fru talman! När över hundra kommuner säger att de behöver dra ned på skolan sitter vi inte med armarna i kors. Vi gör det inte heller när välfärden tvingas till hårda prioriteringar som sätter människor i kläm. Inget barn ska behöva betala priset för de ekonomiska utmaningar som landets kommuner och regioner står inför.

Vi ser de ekonomiska utmaningar som kommuner och regioner står inför, och vi arbetar långsiktigt för att åtgärda situationen. Det finns ingen quick fix; inga tillfälliga pengar kommer att lösa välfärdens utmaningar.

Vi ser i dag ökande ekonomiska klyftor i vårt land. Eftersom en av välfärdens uppgifter är att kompensera för detta och ge alla människor möjlighet att utvecklas till sin fulla potential kommer trycket på skolan, socialtjänsten och trygghetssystemen att öka. Fler äldre och fler barn kommer också att öka trycket. Det kommer att innebära att det behövs fler händer i förskolor, skolor, omsorgen och vården. Mot bakgrund av detta, vilket ger allvar och tyngd åt den fråga vi debatterar här i dag, kan jag inte med nog eftertryck säga att vår välfärd inte förtjänar att behandlas som en bricka i ett politiskt spel.

Eftersom vi ser det svåra läge som kommuner och regioner står inför har vi i regeringsställning ökat statsbidragen i flera omgångar. Vi kommer också att fortsätta med det under mandatperioden, tillsammans med våra samarbetspartier. Detta är nämligen ingenting som kommer att lösas med tillfälliga tillägg. Vi har redan aviserat 5 miljarder extra till kommuner och regioner i vårändringsbudgeten, och det är ett besked som står fast över tid. Vi kommer också att lägga fram ett trygghetspaket.

Till skillnad från det besked som oppositionen kommer med i dag kan vi garantera att de pengar vi aviserar kommer att ligga kvar i budgetar framöver. Som tidigare kommunalråd vet jag att förutsägbarhet är A och O för all kommunal verksamhet. Att kunna planera verksamheten långsiktigt är avgörande för god styrning i välfärden. Våra kommuner och regioner måste kunna lita på att den budget som går igenom i riksdagen gäller året ut och att de har långsiktiga förutsättningar.

Denna långsiktighet undergrävs av oppositionens agerande i den här frågan, och på sikt undergrävs faktiskt även förtroendet för Sveriges riksdag. Det är nämligen oerhört allvarligt att kommuner och regioner, liksom företag och privatpersoner, inte kan lita på att den budget som går igenom i riksdagen gäller det kommande året. Moderaterna har tidigare framfört att en extra budget ska motiveras av att det händer något extraordinärt i omvärlden, men nu räcker det med oförutsägbara politiska nyckler.

Ett exempel som tydligt visar detta är pengarna till lärarassistenter. Det visar tydligt att oppositionens spel drabbar dem som varje dag arbetar runt om i våra skolor. De skolor, både kommunala och fristående, som planerat att rekrytera lärarassistenter för att ge lärarna lugn och ro och möjlighet att fokusera på utbildningen i klassrummet – vad ska de göra nu? De förutsättningar som gällde när innevarande skoltermin började rycks i dag undan. Det är inte seriöst. Framför allt för de fristående skolorna är det väldigt osäkert vad detta kommer att innebära för deras ekonomi.

Fru talman! Vår välfärd står inför stora utmaningar på både kort och lång sikt. Många verksamheter i välfärden skriker efter personal. Under förra mandatperioden var vi miljöpartister med och ökade antalet anställda i välfärden med mer än 100 000, men behoven är ännu större än så.

Vi i den här kammaren är brett överens om att det behövs mer pengar till kommuner och regioner, men det räcker inte. En väldigt stor utmaning för kommuner och regioner framöver är att rekrytera och behålla personal med rätt kompetens. Att välfärdssektorn även i framtiden kan bemannas av kompetenta medarbetare är helt avgörande för att vi ska kunna fortsätta ha en välfärd i världsklass.

En konsekvens av oppositionens agerande här i kammaren i dag är att den aviserade utvecklingstiden inte kommer att införas i år. Det är olyckligt av flera skäl. Framför allt rycker detta undan mattan för människor

som i dag kanske har ett jobb där kompetenskraven kommer att höjas. Om de inte får rätt utbildning riskerar de att förlora arbetet. Flera fackförbund signalerar att detta gäller för ganska många av deras medlemmar i dag och att de behöver få en chans till rätt utbildning. De som vill ställa om mitt i livet och kanske börja arbeta i ett bristyrke berövas den möjligheten, och välfärden berövas därmed möjligheten att hitta kompetenta medarbetare.

Frågan om kompetensutveckling inom välfärden är en av de frågor som vi i riksdagen måste arbeta mycket aktivt med framöver. Jag kan acceptera att man hävdar att just utvecklingstiden inte är rätt svar på den här reformen. Det är dock enkelt att förlöjliga det här förslaget, samtidigt som det välfärden faktiskt behöver är ett seriöst svar på frågan hur vi ska lösa bemanningen i välfärden. När Moderaterna tar till det ovanliga greppet att trycka upp kampanjknappar gör de det för att slåss *mot* utbildning – upp på barriaderna mot det livslånga lärandet! Det är inte imponerande.

Jag och Miljöpartiet tror på ökade möjligheter för individer att ställa om under arbetslivet. Man ska kunna få stöd under tiden man går en utbildning för att kunna behålla jobbet eller ta ett steg vidare i karriären. Debatten skulle må gott av att höra vad den nybildade regnbågsoppositionen har för svar på den här utmaningen.

Fru talman! Moderaterna har tidigare förmedlat självbilden att man är ett parti som står upp för ordning och reda. Överenskommelser ska hållas, och i viktiga frågor ska man inte ägna sig åt kortsiktigt politiskt spel. Budgetprocessen ska vara stram, och praxis ska följas.

Men nu för tiden är allt det där borta. Moderaterna verkar fokusera på att komma på nya sätt att skapa kaos och oreda. Man lämnade energiöverenskommelsen. Man kuppade igenom statsbudgeten trots att det inte fanns en regering. Man började att slita i anslagen i statsbudgeten några veckor efter att den börjat gälla.

Nu har Moderaterna också börjat att reservera sig mot skatter som är aviserade i budgeten. Det må vara formalia, men faktum är att Moderaterna agerar för att skapa hål i statens finanser genom att sänka intäkterna. Detta anstår inte ett parti som gör anspråk på att vara statsbärande.

Jag måste säga att jag har oerhört svårt att förstå hur det kan vara en politisk drivkraft att skapa oreda och instabilitet.

Dessutom vet vi att Moderaterna när det kommer till kritan kommer att prioritera skattesänkningar, som ska finansieras genom att sparka ut folk ur sjukförsäkringen och genom nedskärningar på Arbetsförmedlingen och slakt av miljö- och klimatpolitiken. Det vet vi, för när Moderaterna och Kristdemokraterna kuppade igenom en budget 2019 var det stora skattesänkningar som sattes främst, på bekostnad av bland annat investeringar i välfärden. Att Moderaterna nu helt plötsligt vill framställa sig som välfärdens främsta beskyddare skorrar falskt.

Fru talman! Vår välfärd är en garant för ett anständigt samhälle. Den säkras genom långsiktighet och förutsägbarhet, inte genom politiskt spel och budgetkaos. Miljöpartiet har alltid prioriterat det som är vårt gemensamma, och vi kommer att fortsätta att göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 8 Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015

Prot. 2019/20:77
19 februari

Näringsutskottets betänkande 2019/20:NU9
Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015 (prop. 2019/20:53)
föredrogs.

*Underskott i
förhållande till
elnätsföretagens
intäktsramar för
tillsynsperioden
2012–2015*

Anf. 38 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation.

Detta är ett ärende som behandlar en förändring av ellagen. Som alltid vid lagändringar ska man göra det hela med försiktighet och noga tänka igenom vilka konsekvenser en lagändring kan få på kort sikt och på lång sikt. Det är här vi och regeringen tycker olika. Vi anser att man inte tillräckligt har sett över vilka konsekvenser en förändring kan få innan det nu beslutas om en ellag som ska träda i kraft redan den 1 april.

Därför har vi reserverat oss till förmån för vår motion. Där påtalar vi tydligt att regeringen inte har presenterat något författningsförslag för riksdagen för att tydliggöra hur man avser att ge särskilt investeringsutrymme till nätföretag som har outnyttjade underskott.

Fru talman! Lagändringen innebär att elbolagen nu inte får tillgodoräkna sig flera underskottsperioder i förhållande till intäktsramen. Intäkter från mestadels nätavgifter från tidigare perioder kommer därmed inte att kunna avräknas för att ge utrymme för investeringar under nuvarande period. Detta anser vi är olyckligt, eftersom det finns stora behov av investeringar i våra elnät. Vi hade önskat att man hade tittat närmare på frågan och uttrönt om den nya lagen kommer att förhindra att viktiga satsningar görs.

Fru talman! Vi anser att såväl ny elintensiv industri som de förändringar som sker då ny vindkraft byggs ställer stora och nya krav på vår elinfrastruktur. Vi anser också att en säker elförsörjning i hela landet är en av våra viktigaste samhällsfunktioner. När denna infrastruktur inte fungerar och det samtidigt råder kapacitetsbrist kan vi få stora lokala elförsörjningsproblem.

Fru talman! Att ändra lagar och skattesatser, som riksdagen är satt att göra, kan få stora konsekvenser om man inte gör det med framförhållning och inte gör en rimlig konsekvensanalys. Det var vad som hände i samband med att man höjde skatten på kraftvärmen. Man utlöste en akut elbrist, och därmed blev regeringen tvungen att skapa ett krispaket.

Fru talman! Det är inte så vi ska arbeta. En klok riksdag och regering arbetar proaktivt. En klok regering skapar inte kriser genom att alltför snabbt implementera nya lagar och skatter på elmarknadsområdet.

Anf. 39 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservationen i betänkandet, men jag vill också framhålla att Sverigedemokraterna inte har något att invända mot förslagen i den aktuella propositionen. Däremot är det uppenbart att det behövs ytterligare justeringar i elnätregleringen.

Sveriges elleveranser har under lång tid kännetecknats av en hög kvalitet och god driftssäkerhet, men detta pressas nu av en allt lägre energitillgänglighet. Andelen väderberoende kraftproduktion har ökat under de

senaste åren samtidigt som flaskhalsar uppstått i elnäten, vilket ger kapacitetsbrist.

Försämrade leveranssäkerhet är enligt vår uppfattning inte en acceptabel utveckling för ett samhälle som är mer beroende av en stabil elförsörjning än någonsin tidigare. Kapacitetsbristen i elnäten blir än mer påtaglig som en följd av att städerna växer utan att elnäten samtidigt förstärks och moderniseras i motsvarande takt. Eftersatt elnätsmodernisering drabbar såväl näringslivet som hushållen.

Ett generellt problem som numera återfinns inom i praktiken all tillståndsgivning i Sverige är alltför långa väntetider; för tillstånd för utbyggnad av elnät kan de uppgå till tio tolv år.

Detta är en realitet. Det är svårt att se vilka företag som överväger att investera i Sverige eller att expandera sin verksamhet, i de fall då det krävs investeringar i elnäten, som skulle nöja sig med beskedet att de om tio tolv år kan räkna med att kunna få tillgång till tillräcklig kapacitet. Jag skulle vara förvånad om det finns ett enda företag som skulle känna sig tillfredsställt med de förutsättningarna.

Här står mycket på spel, och det är just dessa brister som har lett till problem för företag runt om i Sverige. Investeringar har uteblivit, arbetstillfällen har uteblivit och skatteintäkter har gått förlorade.

Ingen blir vinnare på detta. Utifrån den samhällsutveckling som är önskvärd är det extra angeläget att nå fossilfrihet genom en ökad elektrifiering, men detta riskerar nu att hållas tillbaka.

De långa ledtiderna i tillståndsprocesserna har varit föremål för översyn i den nätkoncessionsutredning som har kommit med ett förslag. Bedömningen är att det skulle gå att minska ledtiderna med kanske två tre år. Detta är långt ifrån tillräckligt, men man måste också vara ärlig med att det är svårt att kapa detta ytterligare med ändrad lagstiftning utan att göra intrång i de demokratiska processerna eller ingrepp i äganderätten.

I stället behövs det troligen mer insatser i det pedagogiska uppdraget när det gäller att öka förståelsen för behovet av investeringar i elnäten för ökad kapacitet och bibehållen driftssäkerhet.

Det är därför angeläget att regeringen skyndsamt återkommer med förslag till författningsregleringar som gör det möjligt att utnyttja underskott som kan hänföras till den första tillsynsperioden, under förutsättning att intäkterna används till de investeringar i elnäten som krävs för att kunna möta växande behov när det gäller kapacitet, leveranssäkerhet och efterfrågeflexibilitet.

Framför allt är det angeläget att vi kan få på plats en ny elnätsreglering, som i högre grad premierar innovation och som ger tydliga incitament till investeringar som syftar till att stärka driftssäkerheten.

(Applåder)

Anf. 40 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Elnäten är en naturlig monopolmarknad. Därmed finns också en reglering om elnätsföretagens intäktsramar som påverkar hur stora avgifter de kan ta ut. Ramarna gäller fyraårsperioder, och nivåerna bestäms slutligen av Energimarknadsinspektionen efter förslag från nätägaren.

Den här propositionen rör denna reglering, närmare bestämt hur outnyttjad intäktsram ska få föras över mellan perioder. Förslaget är att

nätföretag inte ska kunna tillgodoräknas fler tillsynsperioders underskott när de nya bestämmelserna i ellagen om underskott i förhållande till intäktsramen tillämpas för första gången efter utgången av tillsynsperioden 2016–2019. Med andra ord ska inte underintäkter från perioden 2012–2015 få rullas över till perioden 2020–2023.

Bland skälen till ändringen lyfts fram att lagstiftarens avsikt aldrig varit att man ska kunna samla på sig flera perioders underskott. Även kundperspektivet lyfts fram, att det kan dämpa avgiftsnivån. Beloppen som annars skulle rullas över uppskattas till 28 miljarder kronor.

Fru talman! Kristdemokraterna ser propositionen till övervägande del som rimlig. Vi vill dock betona i sammanhanget hur viktigt det är att säkra nödvändiga investeringar i nätet. Kapacitetsfrågan visar att reformbehovet är stort för att möta just de här problemen. Nätet är på många håll gammalt. Elnätsföretagen behöver ha utrymme för att göra nödvändiga investeringar. Mängden nät behöver byggas ut för att vi ska klara eltillförseln och därmed Sveriges tillväxt och konkurrenskraft.

I propositionen nämns att regeringen tänker återkomma med förslag om hur nätföretagen ska få möjlighet att använda underskotten från just tillsynsperioden 2012–2015, detta under förutsättning att det leder till just ökade investeringar i elnäten. Med tanke på de utmaningar som vi står inför måste arbetet ges hög prioritet och ske skyndsamt. Därför föreslår vi i vår reservation att regeringen ska återkomma senast i september.

Bristerna i elnätet har i kombination med vissa förändringar i elproduktionen lett till försinkingar och samhällsekonomiska förluster. Företagsinvesteringar har satts på vänt. Sveriges rykte som ett land att investera i har nog dessvärre fått sig en törn. Skåne och Mälardalen är drabbade, och fler andra regioner står inför bekymmer runt knuten.

Fru talman! Det är tydligt att Sverige behöver mer omfattande reformer än de som hittills presenterats. Kristdemokraterna menar att det bland annat behövs en grundlig effekt- och kapacitetsutredning som till exempel ger förslag om bättre och snabbare utbyggnad av nätet och ser över dagens elnätsreglering, som är i behov av utveckling.

Jag yrkar bifall till reservationen.

(Applåder)

Anf. 41 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande 9 *Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015*. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet i sin helhet och avslag på reservationen.

Lagändringen innebär att elnätsföretagen inte ska kunna tillgodoräkna sig flera tillsynsperioders underskott när de nya bestämmelserna i ellagen om underskott i förhållande till intäktsramen tillämpas för första gången efter utgången av tillsynsperioden 2016–2019.

Det är Energimarknadsinspektionen som ska göra förhandsprövningen av elnätsföretagens intäkter från nätverksamheten. Förhandsprövningen innebär att de samlade intäkterna som ett nätföretag få ta ut från nätverksamheten ska rymmas inom intäktsramen. Det regeringen föreslår är att nätföretagen inte ska kunna tillgodoräkna sig flera tillsynsperioders underskott i förhållande till deras intäktsram.

Regeringen har tagit initiativ för ökade investeringar i elnäten och ökad regional effekt. Elnätsföretagen har också förklarat att de som kollektivt kommer att sänka elnätsavgifterna och öka investeringarna i näten. Detta är viktigt för att kunna möta den omställning som vi ser komma och den som till viss del är här.

Fru talman! Samtidigt pågår det ett arbete i Regeringskansliet som syftar till att göra det möjligt att utnyttja det underskott som kan hänföras till den första tillsynsperioden 2012–2015. Det kan man få göra om pengarna används till de investeringar i elnäten som krävs för att möta ett växande behov av kapacitet. I dag finns det inte tillräckligt underlag för att i detalj kunna redovisa hur en sådan författningsreglering bör utformas, men regeringen återkommer till riksdagen med ett sådant förslag.

Regeringen avser att återkomma med en proposition i september 2020. Reservanterna menar att det är viktigt att återkomma med ett förslag senast i september 2020, precis som regeringen avser att göra.

Anf. 42 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Efter att ha lyssnat på alla inläggen verkar detta bli en mysdebatt, men jag kanske kan reta upp någon.

Debatten handlar om näringsutskottets betänkande 9 *Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015*. Det handlar om en ändring i ellagen som innebär att elnätsföretag inte ska kunna tillgodoräkna sig flera tillsynsperioders underskott när de nya bestämmelserna i ellagen om underskott i förhållande till intäktsramen tillämpas för första gången efter utgången av den andra tillsynsperioden, som är 2016–2019. Man ska komma ihåg att för den första perioden, 2012–2015, ska de kunna använda underskotten, men då är kravet att dessa ska gå till investeringar i nätet. Det tycker jag är en hyfsad kompromiss.

Vänsterpartiet har ställt sig bakom regeringens förslag till lagändring, som förhoppningsvis innebär att ockerprishöjningarna undviks i framtiden och att investeringarna i nät faktiskt blir genomförda med de medel som konsumenterna betalar in.

Fru talman! Det krävs onekligen ett större politiskt ansvar för att motverka de oskäligena prishöjningar som konsumenterna utsätts för i dag. Jag är därför av uppfattningen att det finns ett stort behov av ytterligare regleringar utöver den marginella justering som föreslås i den aktuella propositionen.

Elmarknaden avreglerades för lite mer än 20 år sedan i syfte att öka konkurrensen inom elförsörjningen och sänka priserna. Men vad har hänt? Med facit i hand kan jag se att avregleringen inte lett till lägre priser och inte heller till någon större trygghet för konsumenterna. Privata elnätsföretag tillåts i dag att sätta mycket höga avgifter. Dessutom varierar avgifterna stort över landet. Det kan skilja flera tusen spänn per år i avgift beroende på var du bor.

Jag anser att det är orimligt med så stora skillnader i nätavgifterna som det nu kan vara mellan stad och land, mellan olika regioner i Sverige och även mellan olika bolag, beroende på vem det är som levererar din el. Stegrande elnätsavgifter drabbar inte bara hushållen hårt, utan de slår även mot industrin och i förlängningen även jobben.

Enligt min uppfattning krävs det ett större politiskt ansvar för att motverka de oskäligen prishöjningar som konsumenterna utsätts för i dag. Detta synsätt anser jag ska vara vägledande för det pågående arbetet med att se över hur elnätsföretagen ska kunna använda de underskott som eventuellt uppkommer i förhållande till deras beslutade intäktsramar.

Enligt Energimarknadsinspektionen har nätavgifterna höjts med i genomsnitt 44 procent åren 2011–2016 – 44 procent! Det finns lantbrukskunder i norra Sverige som har tvingats utstå höjningar med hela 64 procent under samma period. Det finns ingenting som man kan jämföra med i samhället som har de här prishöjningarna.

Av de tio största elnätsbolagens rörelsevinst på 8,7 miljarder för 2015 togs hela 6,8 miljarder ut ur nio av de tio bolagen. Det är uppenbart att monopolmarknaden inte fungerar för elabbonenterna i alla fall.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 9 En utvecklad översiktsplanering

Civilutskottets betänkande 2019/20:CU7
En utvecklad översiktsplanering (prop. 2019/20:52)
föredrogs.

Anf. 43 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! I dag ska vi diskutera ett av de viktigaste instrumenten en kommun har när det gäller att planera och bygga bostäder smidigt och effektivt. En riktigt bra och genomarbetad översiktsplan ska och bör underlätta den fortsatta process som ska ligga till grund för att klara bostadsförsörjningen de kommande åren. En översiktsplan anger inriktningen för den långsiktiga markanvändningen och ger vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Det innebär att översiktsplanen ligger till grund för bland annat kommuners detaljplanering och är vägledande när detaljplanerna tas fram.

Tyvärr ligger inte alla kommuner i fas. Det är inte heller alla kommuner som anser att detta arbete är av yttersta vikt. Det beklagar jag. Jag kan inte förstå att en kommun kan avstå från att göra ett arbete med översiktsplanen, som underlättar för nästa del i arbetet.

Det är egentligen märkligt att bostadsbristen inte leder till att denna fråga står högt upp på dagordningen. Antalet bostäder som färdigställs är alldeles för litet i förhållande till behovet. I 240 av våra 290 kommuner har vi bostadsbrist. Denna bostadsbrist går ut över de medborgare som inte kan få tillgång till en bostad eller som är i färd med att flytta till den aktuella kommunen för att jobba eller studera.

Förslaget som vi diskuterar i dag är i grunden bra. Vi försöker underlätta för kommunerna när det gäller att hålla översiktsplanen aktuell. Det är ett omfattande arbete som ska göras, och på detta sätt kan man koncentrera arbetet på de delar i översiktsplanen som man anser är i behov av uppdatering.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Underskott i
förhållande till
elnätsföretagens
intäktsramar för
tillsynsperioden
2012–2015*

*En utvecklad
översiktsplanering*

Det vi kristdemokrater vänder oss mot är att i den stund översiktsplanen anses vara inaktuell ska alla planarbeten hanteras med utökade planförfaranden. Då får man fundera på vems felet är att översiktsplanen inte är aktuell. Är det medborgarens fel? Är det företagarens fel? Eller är det kommunens fel?

Jag hävdar att det är kommunens fel, och att kommunen borde få ta smällen. Men genom det här förslaget blir det företagaren som får ta smällen, genom att det blir längre handläggningstider och förseningar av projekt. Företagaren får ta smällen trots att man vill åtgärda ett problem som kommunen har låtit uppstå från början, det vill säga bostadsbristen. I stället för åtgärder som innebär att kommunen får ta smällen blir det alltså företagare och medborgare som får göra det.

Om det ska finnas en konsekvens av att kommunen inte har gjort sitt arbete borde den riktas mot den som har möjlighet att förändra situationen, det vill säga kommunen. Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 44 EMMA HULT (MP):

Fru talman! Ett av mina första jobb var som bygglovshandläggare på Mullsjö kommun. Det är en liten kommun med ca 7 000 invånare men med stora planer. Jag var anställd som bygglovshandläggare men fungerade mest som bygg-allt-i-allo. Det var mig man ringde om man ville bygga något, om grannen hade planer på att bygga ut eller om ett företag ville expandera eller för den delen etablera sig i kommunen.

Redan under min utbildning till byggnadsingenjör förstod jag att en bra och uppdaterad översiktsplan var ett väldigt viktigt verktyg. På Mullsjö kommun blev det än mer tydligt. Översiktsplanen var ett verktyg för inte bara mig som kommunal tjänsteman utan också alla invånare och andra som ville investera i kommunen.

Kommunen använde faktiskt också översiktsplanen för att marknadsföra kommunen: Kom och expandera här! Vi har byggbar mark. De här områdena vill vi utveckla.

En översiktsplan visar kommunens vilja när det gäller användning av mark och vatten och vilken bebyggelseutveckling som behövs för att uppnå en god bebyggd miljö. Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Här kan det vara viktigt att framhålla att en översiktsplan inte är juridiskt bindande. Men den är tung i och med den långa process, med alla samrådsprocesser, det innebär att göra en översiktsplan. En detaljplan däremot, som kommer efter översiktsplaneringen, är juridiskt bindande och styr i detalj hur saker och ting ska utformas.

Översiktsplanen är vägledande och ska i stora drag visa områden som är lämpliga för olika ändamål. Planen är också en redovisning av allmänna intressen, till exempel värdefulla naturområden. Även större samhällsinvesteringar som vägar och annan infrastruktur ska ingå i planen för att skapa långsiktighet och för att man ska veta vilka investeringar som kommer att göras. Kommunen måste också hantera de statligt utpekade riksintressena i översiktsplanen. Gemensamma frågor med andra kommuner, så kallade mellankommunala angelägenheter, måste också hanteras i översiktsplanen. Och de miljökonsekvenser som till exempel utbyggnad kan leda till måste beskrivas i en miljökonsekvensbeskrivning.

För att bli ett ännu bättre verktyg behöver översiktsplanen utvecklas. Därför lägger regeringen i dag fram en proposition om just en utvecklad översiktsplan. Det är den vi är här för att debattera i dag.

Regeringens förslag syftar till att säkerställa bättre kontinuitet i översiktsplaneringen, att regelverket ska ge stöd för en god tillämpning och att översiktsplanen i större utsträckning än i dag ska underlätta för efterföljande planering och prövning, till exempel vid bygglov, som jag jobbade med på Mullsjö kommun.

Regeringen föreslår att varje kommun i början av mandatperioden ska anta en planeringsstrategi. I den ska kommunfullmäktige bedöma om översiktsplanen är aktuell och ta ställning till kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering. Det ska ersätta det som i dag kallas aktualitetsprövning. Regeringen hoppas att det ska bli ett tydligare verktyg, både för kommuninvånare och för politiker på kommunal nivå.

Regeringen föreslår även ändrade bestämmelser om översiktsplanens innehåll. Tydligare krav på innehållet syftar till att underlätta dialogen mellan stat och kommun om hur bebyggelsen ska utvecklas. Samtidigt föreslås att några av de nuvarande kraven ska tas bort för att det ska bli lättare att hålla den aktuell.

Vidare föreslås att möjliggöra en digital standard för utformning av översiktsplaner, regionplaner och områdesbestämmelser. Vi ska helt enkelt komma in i det nya och använda oss av digitaliseringen som ett verktyg.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april i år.

För mig, både som kommunal tjänsteman som jag var tidigare och som politiker, är översiktsplanen en skattkarta. Det är en karta som målade beskriver kommunens möjligheter och vilja. Den beskriver vart vägarna leder och hur kommunen ska utvecklas, vilka naturområden som ska värnas och vilken ny infrastruktur som ska byggas. Jag är därför glad att regeringen lägger fram dessa förslag till riksdagen för att utveckla översiktsplanen till att bli en ännu mer spännande skattkarta.

Jag yrkar härmed bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Översiktsplanen är mycket riktigt en skattkarta, som Emma Hult säger. Man kan fundera på varför inte alla kommuner ser på den på det sättet och varför de inte fullföljer det de är ålagda att göra, det vill säga att ha en aktuell översiktsplan. De ska inte hamna i en situation där den blir inaktuell.

Min fråga till Emma Hult är: Har du samma farhågor som jag? Om översiktsplanen till viss del blir inaktuell drabbas företagaren eller den enskilde genom att processen för att bygga husen blir längre. Vilka möjligheter har vi i så fall att sätta press på kommunerna så att de ser till att översiktsplanen inte blir inaktuell? Jag menar att det är där vi ska sätta mer press på kommunerna.

Vi är överens om att det ska finnas aktuella översiktsplaner och att man inte ska hamna i den situationen. Men jag vet av erfarenhet att inte alla kommunpolitiker tycker att det är lika intressant, och då kanske man hamnar där.

Min farhåga är att vi straffar någon annan i stället för kommunerna.

Anf. 46 EMMA HULT (MP) replik:

Fru talman! Tack, Larry Söder, för frågan!

Jag tycker att det är bra att vi lyfter upp den problematik som Larry Söder uppmärksammar. Jag är däremot inte lika orolig. Redan i dag har kommunerna i uppgift att se till att de har uppdaterade översiktsplaner. Jag upplever att de saker som vi nu föreslår ska införas gör att kommunerna ska efterleva detta krav.

Det vi har sagt är att det arbete med översiktsplaner som pågår ska slutföras inom ramen för den gamla lagstiftningen. En översiktsplan ska helst gälla i 20 år, men det är klart att man kanske blir påverkad om man har en tioårshorisont i sin planering och investering. Jag tycker dock att det absolut viktigaste är att översiktsplanen är uppdaterad.

Om en översiktsplan görs om precis efter det att en etablering har skett förändras förutsättningarna också för enskilda och företagare. Därför tycker jag att det är viktigare att vi ser till att kommunerna har uppdaterade översiktsplaner och att det arbete som pågår avslutas.

Anf. 47 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Men i dag har ju kommunerna redan detta krav på sig. De ska göra detta varje mandatperiod, men det finns uppenbarligen kommuner som inte tycker att det är intressant. Det har blivit bättre, har vi fått redovisningar om, men det blir inte riktigt bra. Tyvärr är det någon som blir drabbad.

Jag ser inte att vi har några sanktioner mot kommunerna på det sättet. Vi försöker hjälpa till och locka dem att tycka att arbetet ska göras, och vi ser till att planerna blir inaktuella om det inte görs i tid. Jag tror att de som drabbas är företag och enskilda, och jag är lite mer orolig än Emma Hult i det fallet. Jag tror att detta hämmar bostadsbyggandet och att vi kanske får ett hack i byggandet, det vill säga att det går ned under en period bara för att vi inför detta.

Jag hade gärna sett att vi hade högre motivationsåtgärder mot kommunerna i detta fall. Det är de som kan påverka situationen, det är de som har ansvaret och det är de som måste göra arbetet på ett eller annat sätt.

Att man inte kan få kommunerna att inse att de har en guldgruva, som Mullsjö kommun uppenbarligen tyckte när de profilerade sig, är lite synd. Kommer vi att få se regeringen återkomma med andra förslag som gör att det blir lite mer sanktioner så att kommunerna ser till att det inte blir inaktuella översiktsplaner?

Anf. 48 EMMA HULT (MP) replik:

Fru talman! När det gäller motivationshöjande åtgärder införde regeringen en sådan under den förra mandatperioden, men den kritiserade Kristdemokraterna skarpt. Det var en byggbonus som gjorde att man var tvungen att ha en aktuell översiktsplan. Det gjorde att fler översiktsplaner blev aktuella, men denna åtgärd var uppenbarligen inte något som Kristdemokraterna tyckte om.

Larry Söder nämnde sanktioner, men han nämnde inte vilka. Det skulle vara väldigt spännande att se vilka sanktioner Larry Söder skulle vilja införa mot Sveriges kommuner för att de ska upprätthålla detta.

Jag tror att de förslag som vi nu lägger fram kommer att göra att vi får se att fler översiktsplaner blir aktuella. Att ha en uppdaterad och aktuell översiktsplan tror jag är absolut viktigast både för enskilda och för företag så att de vet vilka förutsättningar som finns. Jag upplever inte problemet lika stort och har inte lika stora farhågor. Det viktigaste är att kommunerna har uppdaterade och aktuella översiktsplaner, och detta är också ambitionen i arbetet.

Anf. 49 LEIF NYSMED (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i civilutskottets betänkande CU7.

Regeringen föreslår i propositionen *En utvecklad översiktsplanering* nya bestämmelser som syftar till att säkerställa en bättre kontinuitet i översiktsplaneringen. Vidare ska regelverket ge stöd för en god tillämpning, och översiktsplanen ska i högre utsträckning än i dag underlätta för efterföljande planering och prövning.

En av de viktiga delar som föreslås är att en aktualitetsprövning av översiktsplanen ska genomföras inom ramen för en planeringsstrategi. Detta ska ske i kommunfullmäktige senast 24 månader efter ett ordinarie val för att översiktsplanen ska anses vara aktuell.

Vi socialdemokrater anser att en aktuell och tydlig översiktsplan är viktig för att kunna ha effektiva plan- och byggprocesser. Därför anser vi också att en kommun som inte har en aktualiserad översiktsplan heller inte ska kunna använda sig av det enklare standardförfarandet vid framtagandet av detaljplaner.

Om en översiktsplan inte är aktuell är det logiskt att allmänheten ges en bättre möjlighet att delta i detaljplaneprocessen. En inaktuell översiktsplan ger inte samma stöd i detaljplaneringen som i annat fall hade funnits.

Propositionen innehåller också en möjlighet att slutföra påbörjade detaljplaneärenden utifrån de förutsättningar som fanns när de startade. En kommun behöver därmed inte göra om vissa moment om översiktsplanen upphör att vara aktuell under detaljplaneprocessen.

Vidare tycker vi socialdemokrater att det är bra att det slås fast att grunddragen för mark- och vattenanvändningen ska framgå av en karta. Som framgår av skälen för förslaget sker detta i dagsläget i många kommuner, och det är en mycket viktig funktion och basen för att tydliggöra översiktsplanen. En markanvändningskarta är dessutom ett viktigt verktyg för dialogen om hur kommunens fysiska miljö bör utvecklas. Därför tycker vi också att det är bra att i lag föreskriva denna skyldighet då det framkommit remissynpunkter om att det förekommer översiktsplaner där markanvändningskartan är otydlig eller helt saknas.

Fru talman! Till sist vill jag bara poängtera att vi socialdemokrater är av den uppfattningen att om arbetet med ytterligare förenklingar av PBL ska vara möjligt är det av yttersta vikt att grundarbetet, som översiktsplanen faktiskt är, också är aktualiserat för att vara användbart. Som byggnadsarbetare vet jag att om man slarvar med grundarbetet riskeras hela huset.

Fru talman! Jag vill återigen yrka bifall till förslaget i civilutskottets betänkande CU7.

Anf. 50 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Översiktsplanernas aktualitet och status är en viktig fråga i många kommuner, men i andra är den dessvärre inte det.

Sveriges Kommuner och Regioner har gjort en kartläggning som visar att av Sveriges 290 kommuner har 45 procent antagit en ny eller aktualitetsförklarad en gällande kommunomfattande översiktsplan under den senaste mandatperioden. Cirka 30 procent arbetar med att ta fram en ny sådan översiktsplan. Detta innebär att nästan 75 procent av de kommunomfattande översiktsplanerna i landet är eller kommer att bli aktuella.

Är 75 procent en hög eller låg siffra? Det beror på hur angelägen man är om att hela landet ska känna att det är med på tåget och kan ta del av befolkningsökningen. Om så mycket som en fjärdedel av kommunerna inte anser sig behöva någon översiktsplan säger detta något om klyvningen mellan kommuner som har en befolkningsökning och kommuner som inte har haft det på många år. Mot detta problem, fru talman, hjälpte inte byggbonusen, som vi som tur är har avskaffat.

Själv tycker jag det vore bättre om samtliga Sveriges 290 kommuner satt med ett byggbehov och hade aktuella översiktsplaner och byggföretag som stod i kö för att sätta spaden i jorden, men så ser det inte ut.

Centerpartiet välkomnar förstås en enklare möjlighet för kommuner med översiktsplaner som är äldre än en mandatperiod att hålla sin ÖP aktuell så att den kan ligga till grund för byggnation när det finns förutsättningar i efterfrågan och en ekonomisk bärkraft hos byggprojekten. Ekonomisk bärkraft får man om det exempelvis ges ökade möjligheter att bygga strandnära, om riksintressen hålls aktuella och motsvarar de egentliga behov som olika myndigheter har och om bostadsföretag ges en möjlighet att skriva ned sina bygginvesteringar över längre tid, när fastighetsvärdena är låga.

Vi menar att översiktsplanen i många fall borde utgöra grunden för en landsbygdsutveckling där det är möjligt att utveckla samhällen utan krav på detaljplan, men med översiktsplanen som grund. Att kunna tillåta mer byggnation utan krav på detaljplan och att tillåta fler åtgärder utan lovplikt är sådant som regeringen nu utreder på förslag från Centerpartiet.

Översiktsplanen borde också tillåtas peka ut hur och var ett strandnära byggande ska kunna realiseras.

Kommunerna ska nu, i stället för som hittills, tvingas hålla en översiktsplan aktuell genom omprövning och krav på exempelvis utställning. De ska också anta en planeringsstrategi senast två år efter ett ordinarie val. Det är så förslaget lyder. Då blir det enklare och en möjlighet för den kommun som har ambitioner att vidareutveckla sina planer.

Fru talman! Det är ingen revolutionerande förenkling som beslutas i dag. Säkert finns det poänger med de förslag som har framförts och som vi har hört här från Larry Söder om att inte kräva ett utökat förfarande om planen inom det aktuella området är otydlig. Men å andra sidan är det sådant som borde kunna rättas till i samband med just att planen omprövas genom antagandet av en strategi.

Fru talman! En översiktsplan som inte behöver innehålla kartor ter sig för mig som tidigare kommunpolitiker lite märklig.

Som jag inledde med att beskriva är problemen större än så. Kommuner som har en åldrande befolkning, krympande ekonomi och svårt att attrahera bostadsinvesteringar eller få de ekonomiska kalkylerna att gå

ihop förväntar sig betydligt mer än några lättnader i kraven på hur en översiktsplan ska hållas aktuell.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 10 Hyresrätt m.m.

Civilutskottets betänkande 2019/20:CU9
Hyresrätt m.m.
föredrogs.

Anf. 51 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Jag kan börja med att konstatera att en bättre fungerande hyresmarknad har lyfts fram som en viktig del i januariavtalet. Centerpartiet, Liberalerna och regeringspartierna har kommit överens om att införa ett system med fri hyressättning, där hyran kommer att sättas fritt under en inledande period och därefter med stöd av en tariff som ger förutsägbarhet, ett starkt besittningsskydd och långsiktighet för båda parter.

Det har saknats en modell som ger fastighetsägarna incitament att tänka långsiktigt och föredra att bygga hyresrätter och som inte leder till att vi snabbt får ombildningar redan efter 15 år då presumtionshyresperioden går ut. Vi får ett system som ger den enskilde hyresgästen en förhandlingsposition som man kan utnyttja för egen del och komma åt en lägenhet som från början haft ett för högt utgångspris i förhållande till hur eftertraktad den har blivit över tiden. Med tiden får vi ett system där det råder balans och där marknaden kan tillåtas sätta hyran utan att vi får orimligt höga hyresnivåer.

Enligt samma princip ska det föreslås ett sätt att låta läge och attraktivitet få ett genomslag också i det befintliga beståndet för att på så sätt kunna påverka bruksvärdet.

En oberoende tvistlösning med möjlighet att utdöma sanktioner mot den part i förhandlingarna som medvetet fördröjer, och med en stupstock för utdragna förhandlingar, är något som välkomnas av många.

Fru talman! Jag beskriver detta eftersom vi i detta betänkande där motioner behandlas förenklat inte beslutar om de stora tvistfrågorna kring dagens system med hyressättning och för att detta faktiskt är saker som, om viljan finns hos alla parter, löses förhandlingsvägen mellan januaripartierna och därefter med hjälp av dedikerade och kunniga utredare.

Vi ser gärna att arbetet snabbas på och konstaterar att tidsplanen har blivit knapp. Senast den 1 juli 2021 ska till exempel en ny lagstiftning om fri hyressättning vara på plats.

Fru talman! Jag ska nu gå över till dagens huvudfråga som är Centerpartiets och Liberalernas initiativ om att stärka konsumentskyddet på bostadsrättsmarknaden.

På senare tid har bostadsrättsföreningar råkat ut för situationer där styrelseledamöter mer eller mindre har kapat föreningen i syfte att tillskansa sig själva pengar. De flesta exemplen är i Malmö där bostadsrättsförening-

Prot. 2019/20:77
19 februari

*En utvecklad
översiktsplanering*

Hyresrätt m.m.

en Ida och bostadsrättsföreningarna i Kinesiska muren har rönt stor uppmärksamhet.

Genom att teckna avtal med oseriösa företag som har fakturerat föreningen för arbeten som inte har utförts har man kunnat tömma föreningens kassa och i vissa fall också kunnat komma över pengar som föreningen har lånat.

För de bostadsrättsinnehavare som har drabbats av detta har det såklart inneburit stora och förödande ekonomiska konsekvenser. Som delägare i en förening vars ekonomi på detta sätt körs i botten hamnar man i en mycket otrygg situation. Människor drabbas när deras bostadsrättsförening kapas och missköts mer eller mindre medvetet. Både tryggheten i boendet och privatekonomin kan raseras genom dessa kriminella handlingar. Det behövs ett starkare skydd mot den här sortens händelser.

Vi är glada att riksdagen nu ställer sig bakom Centerpartiets förslag om ett stärkt konsumentskydd för bostadsrättsinnehavare, och vi förväntar oss också att regeringen agerar snabbt för att stärka konsumentskyddet. Denna fråga har redan utretts. Förslag finns att gå vidare med. Det måste ske nu. Vi kan inte vänta och riskera att den här typen av svindlerier får fortgå.

Bland annat behövs ett starkare mäklaransvar som gör att också den som inte fullt ut behärskar att läsa årsredovisningar och liknande kan få stöd av mäklaren för att få veta vad det innebär att köpa in sig med en andel i en bostadsrättsförening.

Vi vill att det ställs nya och tydligare krav på bostadsrättsföreningarnas styrelser och revisorer. Vi har också, tillsammans med Liberalerna, föreslagit ett nationellt bostadsrättsregister, och vi har en reservation om detta som jag yrkar bifall till.

Det behövs ett register för att man som innehavare eller köpare ska kunna kontrollera att uppgifterna om bostaden stämmer – om bostadsrätten är pantsatt, hur stor den är, var den finns och hur den är utrustad. I dag finns det inget sådant register, och det är upp till föreningarna själva att bestämma hur de vill göra. Det finns olika system för detta – kort, lösladssystem eller datoriserade sådana. Medlemsförteckningen förvaras av bostadsrättsföreningen, och det säger sig självt att om man har för avsikt att lura medlemmarna på deras gemensamma kapital är man inte så intresserad av att dela med sig och ännu mindre att göra denna information offentlig. En utredning föreslog redan för 22 år sedan att ett sådant bostadsrättsregister skulle införas. Så det är hög tid att man nu tar till sig detta.

Vem som har ansvaret för att hålla registret, hur det ska betalas och hur en rapportering ska ske får utredas vidare. Men för oss och Liberalerna är det självklart att vi utan ett sådant register inte kommer att komma till rätta med kapningar och misskötsel, så som utskottet glädjande nog nu uttalar att man vill göra.

Detta har utretts i omgångar, och också i den senaste utredningen föreslås hur man ska gå vidare med ett register som kan hanteras av Lantmäteriet, där föreningarna själva har ansvaret för att mata in uppgifterna.

Varför är detta nu så viktigt? Bostadsrätten är ett sätt att äga tillsammans som förutsätter ett engagemang och ett ansvarstagande av de förtroendevalda ledamöterna och revisorerna i en styrelse, som är utsedda och granskade av föreningens medlemmar. Det är inte självklart för alla vad det innebär, särskilt om man inte är en van föreningsmänniska, som många av oss i denna lokal är. Det är naturligt för oss som har bevistat årsmöten

och deltagit i valberedningsarbete att man ska vara aktiv och ställa frågor kring det som är gemensamt ägt. Men många yngre och personer som kommer från andra länder har tyvärr inte denna erfarenhet och blir därför utnyttjade.

I de flesta andra länder som inte har en sådan bostadsmarknad som Sverige har – jag ska inte recensera den vidare – är ägarlägenheter den vanligaste formen. Äger man inte en lägenhet hyr man en lägenhet av en person som äger en lägenhet. Sedan är det oklart på vilket sätt det som är gemensamt ägt sköts. Det kan se olika ut. Vi kan konstatera att detta är den vanligaste modellen utomlands. Här i Sverige ter sig en sådan modell för ägande som lite märklig.

Sju av tio personer vill äga sin bostad, och det borde vara en rättighet för var och en som har råd att kunna förverkliga sina boendrömmar oavsett härkomst och erfarenhet av de upplåtelseformer som vi har i Sverige.

Fru talman! Bostadsrätten har stora fördelar, eftersom den är åtkomlig för många och innebär att man har ett besittningsskydd jämfört med att hyra av den egentliga ägaren.

Okunskapen om vilka rättigheter man har tror jag är grunden för att människor med en svag etablering i Sverige utnyttjas och inte förmår att stå upp för sina rättigheter. Det är bland annat för deras skull, för den vanliga konsumenten, bostadsrättsinnehavaren, styrelseledamoten, revisorn och mäklaren som det ska bli tydligare vad det är som gäller. Därför yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och till reservation 4.

Anf. 52 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 1.

Rätten till bostad är en grundläggande mänsklig rättighet. För att trygga rätten till bostad krävs en ny bostadspolitik där staten och kommunerna tar betydligt större ansvar.

Den statliga bostadspolitiken nedmonterades och avreglerades på 90-talet. Sedan dess sker bostadsbyggandet nästan helt på marknadens villkor, vilket riskerar att förvärras av regeringens januariavtal med avisering av genomförande av frihyressättning, så kallade marknadshyror.

Bristen på hyresrätter som folk har råd med är särskilt stor och har skapat trångboddhet och svårighet för unga och nyanlända att etablera sig i samhället och svårighet att flytta dit där jobben och utbildningen finns. Sammantaget påverkas individen, arbetsmarknaden och samhällsekonomin negativt.

Vi bevittnar varje dag hur hemlösheten ökar och hur låginkomsttagare, unga, barnfamiljer, pensionärer och nyanlända drabbas av bostadskrisen. Vi ser hur bostadsbristen begränsar människors möjligheter. Vi ser hur den påverkar individens frihet, ekonomins tillväxt och samhällets utveckling negativt. Vi ser hur den leder till ojämlikhet, ökade klyftor och segregation.

För människor med en svag ekonomisk ställning är trösklarna till bostadsmarknaden höga. Det är tydligt att den bostadspolitik som i decennier förts i Sverige inte är lösningen på vare sig bostadsbristen, hemlösheten eller sociala utmaningar.

De senaste åren har det byggts mer bostadsrätter än hyresrätter. Många av dessa bostadsrätter har varit dyra och exklusiva, riktade till en köpstark

medelklass. Nu sjunker efterfrågan på dessa bostäder, men behovet av nya bostäder kvarstår.

Bostaden ska vara en del av välfärden på samma sätt som skola, vård och omsorg, där stat och kommun tar ansvar för att alla ska få någonstans att bo oavsett inkomst.

Fru talman! Det är allt svårare att få en egen lägenhet i bostadskön. Det kan ta fem till tio år att få någonstans att bo. Det kan inte vara rimligt. Kan vi tänka oss ett samhälle där till exempel barn ska behöva vänta eller stå i kö i tio år för att få en plats i en skola? För precis som skolan är bostaden en lagstadgad rättighet och en del av välfärden.

Fru talman! Hyresrätten, som vi talar om här, har många viktiga och positiva egenskaper. Det är en upplåtelseform som inte är marknadsprisad. Den är därför tillgänglig för alla löntagargrupper, till skillnad från privatägda bostäder där högsta pris är den styrande faktorn. Med rimliga förmedlingstjänster är hyresrätten ett av de viktigaste verktygen för att motverka segregation, diskriminering och en orättvis fördelning av bostäder. Hyresrätten är en viktig del av den svenska välfärden. Det är just därför Vänsterpartiet vill värna hyresrätten som en upplåtelseform.

Fru talman! Bristen på hyresrätter är fortfarande stor samtidigt som allt fler saknar eget boende. Många efterfrågar i dag hyresrätter med rimliga hyresnivåer. Förutom att bygga bort bostadsbristen behöver det befintliga beståndet av hyresrätter förbli just hyresrätter. Ett stort problem är att hyresrätter i dag säljs och ombildas till bostadsrätter.

Vänsterpartiet vill se över den lagstiftning som aktivt bidrar till ombildningar av privata hyresrätter till bostadsrätter i syfte att värna hyresrätten som upplåtelseform. Vi vill även förbättra rättssäkerheten vid ombildningsprocessen.

Fru talman! Vi ser en massiv ombildningsvåg inom både det privata och det allmännyttiga bostadsbeståndet samt ett pris- och skuldrally som byggt upp enorma finansiella risker hos hushållen och bankerna. Alla inser att denna situation är ohållbar. Bostadsbyggandet måste vara behovsstyrt och inte i första hand spekulationsdrivet eller helt och hållet konjunktur- och marknadsdrivet.

Fru talman! Vänsterpartiet vill ha en bostadspolitik där staten, regionen och kommunen tillsammans tar mer ansvar och ett bostadsbyggande som gör att varje unge har en bostad som väntar på henne eller honom när det är dags att flytta hemifrån eller till den stad där jobben eller utbildningen finns. Vi vill se en bostadsfinansiering och ett risktagande som ligger mer på det gemensamma och en allmännytta som ska bli större för att kunna bygga till lägre hyror och sätta press på den lokala, privata marknaden.

Fru talman! I januariavtalet föreslås bland annat införandet av fri hyressättning vid nyproduktion, det vill säga marknadshyror, vilket både Socialdemokraterna och Miljöpartiet varit emot, måste jag tillägga. Ett grundläggande problem på bostadsmarknaden är att många inte har råd att efterfråga nyproducerade hyresrätter. För att inte ytterligare förstärka fördelningen av hyresmarknaden behöver såväl allmännyttiga som privata bostadsbolag pressa hyror i nyproduktion.

Nuvarande system för hyressättning fungerar bra tycker vi. Det skapar förutsättning för en rimlig hyresutveckling med rättvisa hyror och trygghet för hyresgästerna. Det finns ingen anledning att överge bruksvärdessystemet och införa marknadshyror.

Presumtionshyresmodellen gör det lönsamt att bygga nya hyresrätter. Fastighetsägaren får betalt för sina kostnader och en rimlig avkastning på sin insats. Varken byggbolag eller fastighetsbolag anser att dagens hyres-sättningsystem är ett hinder för bostadsbyggandet. De anger helt andra orsaker.

Fastighetsägarna själva vill inte ha marknadshyror i nyproduktion. De anser att nuvarande modell för hyressättning räcker. Vänsterpartiet är tydligt med vad som kommer att hända om förslaget om fri hyressättning eller marknadshyror läggs fram. Det behöver jag inte upprepa. Det vet vi alla vid det här laget.

Fru talman! Det behövs också en skattereform som ger likvärdighet mellan hyresrätt och ägt boende. Vi subventionerar bostadsrätter, villor och hus som ägs av välbärgade rika människor, men vi vill inte hjälpa till med att finansiera byggandet av hyresrätter. Det kan inte vara rimligt. Det är omvänd Robin Hood, man tar från de fattiga och ger till de rika.

Fru talman! Det finns ett flertal exempel på hyresvärdar som inte sköter sig. Det finns de med bristande underhåll och de som sysslar med så kallad renoveräkning.

De senaste tio åren har vi sett en utveckling i Sverige där privata fastighetsbolag köpt upp hela bostadsområden med ett enda syfte, att göra en så stor och så snabb vinst som möjligt. Bakom de privata värdarna står inte sällan utländska riskkapitalbolag. Affärsmodellen är enkel: Hyresvärdarna renoverar lägenheterna styckvis för att därefter kunna höja hyrorna kraftigt. Samtidigt genomförs varken löpande underhåll eller långsiktig upp-rustning, vilket ökar hyresvärdarnas vinstmarginal än mer.

Vinnarna är de privata fastighetsbolagen och deras ägare. Förlorarna är hyresgästerna, varav många tvingas flytta när hyrorna chockhöjs. Vi måste stoppa utvecklingen där kortsiktiga investerare använder våra hyresbostäder som spekulationsobjekt. Det måste vara möjligt att hindra oseriösa hyresvärdar från att förvärva nya fastigheter för att på så sätt skydda hyresgästerna.

Fru talman! Avslutningsvis: Hyresgästernas svaga inflytande och bristande besittningsskydd vid renovering och ombyggnation bekräftas av bostadsministern i ett svar på en skriftlig fråga som jag ställde till statsrådet tidigare i höstas. I svaret hänvisar statsrådet till utredningen *Stärkt ställning för hyresgäster*.

Utredningen konstaterar att dagens regler inte är tillräckliga för att säkra tryggheten i boendet för alla. Betänkandet innehåller flera förslag som, tillsammans med de förslag som framförts av bland annat Hyresgästföreningen, skulle stärka hyresgästernas ställning vid renovering och ombyggnation och därmed minska risken för renoveräkning.

Utredningen presenterades i mars 2017 och bereds fortfarande inom Regeringskansliet. Det har gått ganska lång tid sedan dess, och det kan inte vara rimligt. Någonting måste göras.

Låt mig slutligen betona min glädje över tillkännagivandet för att stärka skyddet för bostadsrättsinnehavare, vilket en majoritet i utskottet bortom blockgränser ställde sig bakom. Detta är ett problem i Malmö, som nämndes här tidigare. Det är föreningar som har plundrats, kapats och van-skötts.

Jag hoppas att vi i fortsättningen även tar bort våra ideologiska skygg-lappar och hittar sätt att samarbeta för att bygga bort bostadsbristen och trygga rätten till bostad åt alla oavsett inkomst.

(Applåder)

Anf. 53 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Det jag reagerade på är den historierevision som Momodou Malcolm Jallow ägnar sig åt här.

I sitt långa anförande om hyressättningen – som inte är en fråga i da-gens debatt, som handlar om kapning av bostadsrättsföreningar – hyllar han dagens system. Framför allt lyfter han fram det förträffliga bruksvär-dessystemet som den stora lösningen på frågan om hur svensk bostads-marknad ska kunna fungera bättre.

Samtidigt som han kritiserar och påvisar de problem som många är överens om, att det är svårt för många nya att ta sig in på hyresmarknaden, hyllar han det system vi har. Han väljer speciellt – och det är här historie-revisionen kommer in – att lyfta presumtionshyressystemet som något som är alldeles förträffligt.

Det var några år sedan som presumtionshyran infördes, och jag tror att det var alliansregeringen som införde systemet. Det var då möjligt att un-der en tid av 10 år, de första 10 åren, ta ut en kostnadsbaserad hyra för att därefter gå in i ett förhandlat system. Det visade sig när vi skulle besluta om detta att Vänsterpartiet inte tyckte om det ens vid det tillfället. Vid ett senare tillfälle förlängdes presumtionstiden till 15 år därför att man ansåg att 10 år var för kort tid. Inte heller vid det tillfället tyckte Vänsterpartiet om förslaget. Men nu är det uppenbarligen en Guds gåva till mänsklig-heten.

Jag undrar lite grann på vilket sätt Momodou Malcolm Jallow menar att svensk bostadsmarknad ska kunna fungera bättre. Nu har finansutskot-tet nyligen beslutat om att man ska lägga 7 ½ miljard till kommunerna för välfärden. Det är en vällovlighet, och det är säkert bra, enligt Momodou Malcolm Jallows sätt att se det, att man höjer skatten för företag som vill anställa fler.

Men frågan är: Om det är pengar som behövs – hur många ytterligare miljarder i investeringsstöd menar Momodou Malcolm Jallow att man ska kasta efter privata och offentliga fastighetsägare?

Anf. 54 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Problemet med Ola Johansson är att han lider av just det som jag nämnde tidigare i en debatt: kognitiv dissonans. Han bortser från alla fakta. Det finns så mycket faktaresistens i Centerpartiet att det är oro-väckande.

Det finns forskning som tydligt visar att marknaden inte fungerar. Till och med bostadsministern sa i en intervju i veckan att marknaden har miss-lyckats. Det är ingen nyhet för mig och för svenska folket att marknaden har misslyckats. Vi har under de senaste 30 åren sett hur bostadsmark-naden helt enkelt har underminerats, och bostadsbristen har ökat i merpar-ten av de svenska kommunerna.

Då vill Centerpartiet fortsätta att ge marknaden mer makt i bostadspo-litiken. Det kan inte vara rimligt. När vi under 30 års tid har provat detta och det inte har funkade – varför envisas man att göra just det? Våra fas-

tighetsägare har sagt att det inte kommer att leda till att man bygger fler bostäder. Forskare har sagt att det inte kommer att leda till att det byggs fler bostäder. Utredningar har visat exakt samma sak.

Ändå envisas Centerpartiet med att tycka att de vet bättre än alla andra och säger: Det här är det som är det rätta.

Vänsterpartiet är tydliga. Vi tycker att den nuvarande modell som vi har, där parterna får sätta sig ned och förhandla och avgöra, är ett bra system. Det är det vi ska se till att fortsätta med. Vi som politiker har ingenting att göra med just den modellen. Vi ska låta det vara som det är.

Anf. 55 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Och Momodou Malcolm Jallow ska tala om faktaresistens! Om det är någonting som kännetecknar vänsterpartistisk retorik är det väl just detta att det finns en faktaresistens.

Det finns naturligtvis forskning som stöder varenda möjlig ståndpunkt som kan finnas här i världen. Och det finns definitivt fastighetsekonomisk forskning som stöder ståndpunkten att om marknaden ges ett större spelrum än den har i dagens reglerade system blir det bättre förutsättningar för fastighetsägare att investera i nya hyresrätter. Det skulle kunna skapa hyresrätter som är lämpliga för alla typer av plånböcker, och det skulle framför allt främja rörligheten på bostadsmarknaden. Vi har ju ungefär samma mängd bostäder per capita som vi hade någon gång under 90-talet, och den bristande tillgången på lägenheter beror inte bara på att det byggs för lite utan på att folk flyttar för lite och att det inte finns någon rörlighet.

Med detta sagt vill jag återkomma till min fråga, som jag kanske ställde lite sent i min replik till Momodou Malcolm Jallow. Jag ställer min fråga mot bakgrund av att kommunerna nu får 7,5 miljarder mer för att stödja välfärden. Jag välkomnar att kommunerna får mer pengar. Däremot är jag kritisk mot det sätt som Vänsterpartiet tillsammans med Sverigedemokraterna har valt att finansiera reformen på.

Med det ökade utrymme och de stora behov som Sveriges kommuner har – vilken summa menar Momodou Malcolm Jallow att man skulle behöva dopa svensk bostadsmarknad med genom att ytterligare höja investeringsstöden?

Investeringsstöden är någonting som Centerpartiet har förhandlat fram en modell för tillsammans med regeringspartierna. Den innebär att stödet blir effektivare och mer koncentrerat och riktas till bostäder i hela landet, också till kommuner där det inte finns någon befolkningstillväxt. Vi menar att det är just i dessa kommuner och för de svagaste bostadsmarknaderna som investeringsstödet behövs mest.

Hur tänker Momodou Malcolm Jallow lösa bostadsbristen? Är det med mer pengar till bostadsbyggandet?

Anf. 56 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det största problemet med bostadspolitiken i Sverige är avsaknaden av politisk vilja att bedriva en social bostadspolitik som gäller alla oavsett inkomst.

Den som läser Vänsterpartiets budgetförslag ser att vi har lagt 2 miljarder mer än regeringen till investeringsstödet. Vi tycker att investeringsstödet är en viktig del av lösningen. Det är flera olika saker som man behöver göra, och vi tycker att staten måste ta en större roll.

Vi har historisk erfarenhet av detta. Vi har ju haft fri hyressättning tidigare. Marknadshyror har vi haft tidigare. Vi vet vad det leder till: Folk var hemlösa, och Sverige hade Europas högsta hyror. En stor del av stockholmarna var inneboende, och folk bodde i tält och i tomma lokaler.

Vad var det som hände? Jo, staten kom in och tog en större roll. Det var då bostadsbristen började avta. Det är precis på samma sätt vi måste göra den här gången. Vi måste lära oss av erfarenheten, av historien och av misstagen. Se till att staten kommer in!

Det är därför vi tycker att staten måste bidra med mer pengar. Det är viktigt med pengarna. Det är viktigt att vi har ett stöd som till exempel i form av investeringsstödet kan hjälpa till med byggandet av bostäder, framför allt och i synnerhet hyresrätter. Det är väldigt viktigt för oss.
(Applåder)

Anf. 57 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Hyresrätten är en viktig beståndsdel för att få en bostadsmarknad att fungera. Hyresrätter till rimliga hyrespriser är i grunden en uppgift för politiken att uppnå genom att skatter och avgifter regleras och inte genom stöd till företag.

Men grunden för att kunna skapa hyresrätter är att företag känner att det är lönt att bygga hyresrätter genom att de rent ekonomiskt kan klara av investeringen och det framtida underhållet. Om vi skapar ett system där någon annan hela tiden stryker möjligheten att finansiera hyresrätternas existens kommer marknaden inte att fungera. Marknaden fungerar i dag så dåligt att man får vänta i årtal på en hyresrätt om man inte har känningar som gör att man får en lägenhet.

Sverige har 22 områden som klassas som särskilt utsatta av polisen. Här är brottsligheten och arbetslösheten hög, vilket ger lägre framtidstro än i andra områden. I dessa områden finns med överväldigande majoritet hyresrätter. Bostadspolitikens roll i integrationen kan inte överskattas. I de utsatta områdena dominerar hyresrätten, men det behöver inte vara så i framtiden om vi låter ägarskapen komma in i områdena.

För hushåll med små förutsättningar att köpa en bostad ser vi kristdemokrater hyrköp som ett alternativt sätt att främja det ägda boendet. Hyrköp innebär att en del av hyran går till att skaffa sig ägarandelar i lägenheten till dess att lägenheten ägs helt och hållet av den boende. Skulle man flytta innan ägarandelen har blivit fullständig kan andelarna säljas vidare.

För att detta ska kunna ta fart på allvar måste ägarlägenheter kunna köpas loss från fastigheter. Ägarlägenheter är vanliga ute i Europa, men i Sverige är de ett oprövat kort eftersom det juridiska ramverket inte är anpassat för dem.

Vi vill också utveckla delägarmetoden, som möjliggör ägande i ett hyreshus. Man kan då kombinera fördelarna med hyresrätt och bostadsrätt.

Sex av tio har lågt eller mycket lågt förtroende för regeringens bostadspolitik, enligt en mätning från Novus. Det byggs för lite samtidigt som trösklarna till det ägda boendet är för höga. Sverige behöver helt klart en ny inriktning på bostadspolitik. Vi behöver några som vågar ta problemen på allvar och kommer med riktiga reformer.

Ägarlägenheter, delägarlägenheter och marknadshyror i nyproduktion är tre delar som skulle kunna vara på plats nu direkt för att öka attraktiviti-

teten för hyreslägenheter, möjliggöra bostadskarriär i ens eget område, stärka tryggheten i utsatta områden och öka integrationen.

Att kunna ha marknadshyror i nyproducerade lägenheter är en rimlig avvägning för att kunna få nybyggnationer på egna villkor och få en lite mer funktionell marknad.

Att det inte finns någon juridisk definition av studentbostäder skapar onödiga hinder och kostnader på bostadsmarknaden. Det är inte rimligt att Boverkets byggregler medger en viss typ av omfattning som efter färdigställande kan omprövas med hänvisning till jordabalken, vilket kan leda till ombyggnation av nybyggda bostäder.

Jag anser att det behövs en definition av studentbostäder som tas in i hyreslagen. Förutom att undanröja tydliga problem på bostadsmarknaden skulle en definition leda till flera positiva effekter. Ett fastställande av vad som utmärker en studentbostad öppnar nämligen för specialregler som skulle ge en bättre funktion på studentbostadsmarknaden. Att bättre kunna anpassa regelverket efter studenternas förutsättningar och studentbostadens användning och syfte skulle leda till en mer flexibel marknad för studenterna och lägre kostnader för studentbostadsföretagen. Detta skulle öka byggandet och ge mer ändamålsenliga bostäder. Resultatet skulle bli fler och bättre studentbostäder som är tillgängliga vid rätt tillfälle och till ett lägre pris. Jag tror också att andelen hyreslägenheter som byggs i andra delar skulle öka.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 58 ROBERT HANNAH (L):

Fru talman! När Roko Kursar, Liberalernas kommunalråd i Malmö, en kall och grå vinterdag förra året tvingade upp mig till Rosengård i Malmö redan kl. 7 på morgonen – vi hade redan en hel dag med agenda från kl. 8 till kl. 20 planerad – var jag självklart inte helt övertygad. Han ville visa mig en bostadsrättsförening som kallades Kinesiska muren. Jag trodde att han överdrev om hur illa ställt det var i föreningen, men när jag kom dit upptäckte jag snabbt att Liberalernas kommunalråd hade förskönat situationen.

När jag kom dit möttes jag av elledningar som hängde löst från hisschakten, nedkissade kläder i trapphusen, brevinkast som stod öppna – det var uppenbarligen ingen ordning och reda på vilka som bodde i husen –, sopor kastade över hela bostadsområdet och lampor som inte fungerade, vilket innebär en stark otrygghet på kvällarna särskilt för kvinnor. Det låg madrasser i trapphusen – uppenbarligen sov folk där. Ja, i praktiken verkade ingenting fungera. Föreningen verkade ha kapats av kriminella. I dag är den också en grogrund för andra kriminella. Vi vet att stulna mopeder som används exempelvis vid skjutningar, liksom knark och vapen, göms och förvaras i oskyddade utrymmen i denna typ av hus.

Vi måste ha en lagstiftning som stoppar möjligheten att kapa bostadsrättsföreningar. Vi måste också ha en lagstiftning som ger fastighetsägare krav på brottsförebyggande arbete, till exempel att skydda källare och trapphus från obehöriga och särskilt kriminella grupper.

Fru talman! Jag är i dag oerhört glad att alla åtta riksdagspartier och samtliga ledamöter i civilutskottet kunde enas för att uppmana regeringen att tillsätta en utredning för att stoppa kriminella från att kapa bostadsrättsföreningar. Precis som riksdagsledamoten Jallow från Vänsterpartiet påpe-

kade tror jag att riksdagen hade behövt och kommer att behöva många fler gemensamma uttalanden i denna typ av frågor.

Jag ser dock också att Centerpartiet i dag i Expressen tar åt sig hela äran för vårt gemensamma beslut från åtta partier. Jag tycker att det är lite olyckligt. Hade inte Malmös kommunalråd Roko Kursar tvingat mig till Kinesiska muren förra året hade inte Liberalerna motionerat i frågan eller drivit frågan här i riksdagen. Riksdagsledamoten Jallow liksom ledamöter från Socialdemokraterna och de flesta andra partier, även Moderaterna, har drivit frågan i riksdagen. Jag menar därför att det mycket mer är ett gemensamt beslut.

I vilket fall har alla riksdagspartier tagit sitt ansvar gemensamt och tyckt att någonting behöver göras. Jag tycker att det är toppen.

På tal om utanförskapsområden, fru talman: När jag växte upp i Tynnered i Göteborg i slutet av 90-talet och början av 00-talet var det inte ett utsatt område. Det är på grund av icke genomtänkt integrationspolitik som vi har hamnat här. Det är självklart så att om alla som kommit till Sverige de senaste decennierna inte haft några andra alternativ än att bosätta sig i de mest oattraktiva områdena, som är felbyggda ur ett trygghetsperspektiv och där hyresrätter dominerar, kommer det till slut att skapa ett enormt utanförskap.

Jag träffar asylsökande och människor som fått uppehållstillstånd i Sverige, till exempel de som kom från Syrien 2015. Hur ska de kunna få en hyresrätt när det tar minst tio år i Stockholm och minst sex år i Göteborgsregionen att få en hyresrätt där jobben finns? Deras alternativ är ett andrahandskontrakt, ofta svart och med hutlös hyra, eller att bosätta sig i delar av Sverige där det inte finns några jobb. Vi har skapat ett system som inte är hållbart i längden.

Tynnered och andra områden runt om i Sverige utvecklades först till genomgångsområden dit man flyttar för att sedan ta sig därifrån. Men numera fastnar många, alltför många, i dessa områden, och det har lett till vad jag menar är ett socialt och kulturellt utanförskap.

Fru talman! Är man inte inbjuden till festen riskerar man att stå utanför och börja hata dem som är på festen. Vi ser att det utanförskapet har etablerat sig i Sverige. Kvar i Sveriges utsatta områden bor nu en stor andel av dem som inte har lyckats ta sig in i samhället, svenskar som nyligen har kommit till Sverige och en hel del personer som är asylsökande. Dessa områden är i dag andra klassens områden, och vi måste ha en politik för att vända detta.

Det viktigaste verktyget för att vända utvecklingen är inte att skylla på Alliansens skattesänkningar. Alliansens skattepolitik gjorde att min arbetarmorsa fick en extra månadslön varje år i kronor och ören. Hon kunde köpa sin första egna bostad tack vare Alliansens skattesänkningar. I stället måste vi driva på för en integrationspolitik som fungerar och särskilt en social bostadspolitik där inte alla som kommer till Sverige bosätter sig i samma utsatta områden.

Som integrationstalesperson för Liberalerna är jag tydlig: Sverige ska inte ha några utsatta områden 2030. Jag tänker föreslå och driva den politik som Sverige behöver för att den sociala sammanhållningen i landet inte ska brytas och för att enskilda individer som kommer till Sverige ska ha en ärlig chans att lyckas här. Detta är vår målsättning.

Liberalerna vill bland annat se en tvingande BID-lagstiftning i utsatta områden. BID Sofielund i Malmö, som inte är lagligt reglerat utan frivilligt och där man till exempel har problem med free-riders och vissa som missköter sig, har i år fått priset för att vara den bästa satsningen i hela Europa för brottsprevention. Det är alltså fastighetsägarna som är det starkaste verktyget för att vända utvecklingen. Vi behöver ha den lagstiftningen i hela Sverige, i alla utsatta områden.

Vi behöver större möjligheter att tvångsförvalta misskötta fastigheter – ja, det finns sådana. Vi behöver större krav på brottsförebyggande åtgärder för fastighetsägare. Vi behöver en nationell folkräkning för att stoppa falska folkbokföringar och se till att färre bidragsberoende personer bor i samma områden. Vi måste ha en social bostadspolitik som gör att de kan bo också i andra områden.

Men jag vill också påpeka att vi behöver en politik där det är mycket lättare att vräka kriminella från deras bostäder. Ja, att ha en bostad, tak över huvudet, är en mänsklig rättighet, men att bo på en viss plats är inte en mänsklig rättighet om man betar sig på ett visst sätt mot andra.

Liberalerna har en reservation, nr 3, om att det ska bli lättare att vräka kriminella. Den vill jag yrka bifall till. Jag hoppas att jag nästa år när vi debatterar frågan har med mig Socialdemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, ja, alla åtta partierna. Det är helt avgörande för Sveriges framtid att vi visar att kriminella inte kan ta över ett visst område.

Fru talman! Jag måste ärligt säga att jag inte förstår varför en hyra i ett särskilt utsatt område som Tynnered i Göteborg kan vara högre än vad den är i exempelvis Haga, det mest attraktiva och efterfrågade området i Göteborg. Haga är jättefint. Jag älskar Haga och vill också gärna bo i Haga, men jag har ingen chans till det eftersom jag inte har 25 år i hyreskön.

De utsatta områdena måste utöver att få ta emot färre asylsökande – vilket nu gäller eftersom Liberalerna fick igenom en begränsning av EBO i januariavtalet – också få konkurrera med priset. Dessutom måste hyreshöjningarna kopplas till hur väl en fastighetsägare tar hand om sitt bostadsområde. Detta har Liberalerna och Centerpartiet fått igenom i januariavtalet, i och med att vi ska ha en utredning kring hyressättningssystemet.

Fru talman! Jag vet att jag har dragit över lite på talartiden, men jag vill avsluta med att säga att 45 procent av de 500 största och mest framgångsrika företagen i USA startades av invandrare eller barn till invandrare – 45 procent! I Sverige har vi företagare som Gunilla von Platen, idrottsmän som Alexander Isak och programledare som Gina Dirawi som gör Sverige fantastiskt. Många av dem som i dag växer upp i utsatta områden och inte får samma livschanser som vi andra svenskar kommer att göra fantastiska saker också för vårt land.

Anf. 59 EMMA HULT (MP):

Fru talman! Hyresrätten är en oerhört viktig upplåtelseform och en upplåtelseform som vi från Miljöpartiet menar att det ska vara möjligt och attraktivt att bo i under livets olika skeden. Hyresrätten ska vara en trygg upplåtelseform där hyresvärden har huvudansvaret för skötsel och underhåll.

Bland de motioner som inkom under allmänna motionstiden gällande hyresrätten, vilka vi är här i dag för att debattera – vi ska även debattera dem som gäller bostadsrätter – är det några som får mig att lyfta lite extra

på ögonbrynen. Ett exempel är den motion från Hans Rothenberg från Moderaterna som menar att vi ska se över bruksvärdessystemet till förmån för marknadshyror och tillkännage detta för regeringen.

Jag tror inte att det är en så bra idé. För att hyresrätten ska vara en upplåtelseform som är tillgänglig under olika delar av livet kommer vi i stället att behöva se till att det byggs hyresrätter som även människor med låga inkomster har råd att efterfråga. Vi behöver möjliggöra att hyresrätten blir modern och en bredare upplåtelseform än vad den är i dag. Det borde vara lättare och tryggare att upprätta till exempel kompiskontrakt och att vara flera som delar på samma funktioner, inte minst för att få ned boendekostnaden.

Jag skulle vilja nämna ett projekt som pågår i Uppsala just nu och som drivs av det kommunala bostadsbolaget Uppsalahem. Det heter Max 4 Lax. Det är ett fyndigt namn, men projektet har också en väldigt viktig grund. Uppsalahem har funnit att det bor en hel del ensamstående äldre kvinnor i beståndet. Man har frågat dem vad en rimlig månadskostnad skulle vara för att de över huvud taget skulle ha några pengar att leva på efter att hyran har betalats. Summan blev just max fyra lax. 4 000 kronor är vad de här kvinnorna skulle ha råd att betala för en bostad.

Uppsalahem vill såklart finna en upplåtelseform också för dem och tar nu i detta projekt fram en form av kollektivt boende, men inte den typ av kollektivt boende som de flesta av oss tänker på utan en där man delar på några av de dyra funktionerna för att få ned boendekostnaden. Fler av den här typen av projekt behövs runt om i vårt land för att alla ska ha möjlighet till ett tryggt hem.

Att som Hans Rothenberg från Moderaterna vilja införa enbart marknadshyror och överge bruksvärdessystemet skulle leda till stora förmögenhetsomfördelningar. Till exempel skulle fastighetsägare med hus i attraktiva områden tjäna väldigt mycket pengar. Det skulle troligtvis driva upp hyrorna då vi har en obalans på marknaden och ett underskott på hyresrätter. Det skulle också kunna leda till än större segregation och polarisering av våra bostadsområden. Det här är inte en bra idé.

Vad jag däremot tycker är en bra idé är att stärka konsumentskyddet på bostadsrättsmarknaden. Det tycker dessutom ett enat utskott, vilket vi tidigare här har fått höra, och det är därför vi nu uppmanar regeringen att ta fram förslag som stärker konsumentskyddet på bostadsrättsmarknaden. Detta eftersom det ska vara tryggt att bo och investera också i en bostadsrätt.

I dag finns flera exempel på hur oseriösa aktörer har misskött bostadsrättsföreningar. Vi hoppas nu från utskottets sida att regeringen skyndsamt hanterar frågan, för det är angeläget att individer i de här föreningarna inte ska drabbas av kriminella och kriminellas verksamhet. Jag tycker att detta är en viktig signal och är glad att det är ett enat utskott som står bakom den här uppmaningen.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet.

Anf. 60 OLA MÖLLER (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet och avslag på övriga yrkanden.

Som före detta kommunalråd kan jag ibland sakna kommunpolitiken. I kommunpolitiken brukar det vara den praktiska politiken och inte ideo-

logiska skillnader som är vägledande. Min hemstad Helsingborg har varit präglad av detta under lång tid. Visserligen hade vi en folkomröstning här-förleden om att SD och M ville sälja ut vårt energibolag, men folket markerade med ett tydligt nej att vi inte ska göra det. Där rådde det inte konsensus, men i övrigt vill jag ändå framhålla att i Helsingborg försöker alla parter ta ansvar.

Jag kan sakna den stämningen här inne ibland. Jag tror att vi kunde göra väldigt mycket gott i detta forum om vi bara valde att samarbeta lite mer.

Ibland infinner sig den där stämningen, och jag måste säga att i frågan om bostadsrättsinnehavares rättigheter känner jag verkligen att det är så. Jag tycker att man i utskottet har jobbat föredömligt i frågan, pratat med varandra och lyssnat, och jag tycker att regeringen har visat välvilja och lyssnat.

Det är med fasa som vi har följt rapporteringen från Malmö och andra delar av landet där bostadsrättsföreningar har blivit kapade och kriminella har utnyttjat människor på ett helt förfärligt sätt. Jag tycker att det är föredömligt hur företrädare från olika partier gemensamt har tagit den här kampen. Det har faktiskt inte varit så mycket pajkastning heller. Det har inte pekats så mycket finger, utan vi har sett till medborgarnas bästa. Det gör mig väldigt glad. Andra företrädare har i den här debatten lyft fram detta som en styrka.

Det är också en tydlig signal till bostadsrättsinnehavarna: Vi hör er, vi ser er och vi tänker agera. Regeringen har agerat genom att börja förbereda för att ta fram direktiv för ett bostadsrättsregister. Det är en jätte viktig fråga, och det måste gå undan. För det är inte bara frågan för den enskilda individen som det här handlar om, utan frågan om pantbrev innebär också i förlängningen en finansiell risk. Det är oerhört farligt om vi låter kriminella äta sig in i de finansiella systemen och hota genom att ta upp ett stort antal lån på en och samma lägenhet. Det är alltså väldigt bra att regeringen går fram i denna fråga.

Vi föreslår bifall till i princip alla motioner på det här området och plockar upp de förslag som finns. Jag måste säga att jag tycker att det är fantastiskt bra att utskottet har haft den inställningen. Regeringen kommer givetvis att agera på det här. Sedan kommer någon säkert att tycka att det går för långsamt och någon kommer att tycka att man inte tar hänsyn till just den personens förslag, men regeringen kommer ändå att agera i den här frågan.

Jag tror att det där är oerhört viktigt, för bostadsrättsföreningen är en unik svensk institution på många sätt. Det finns några varianter i Danmark och Norge, men annars är det, som demokratisk institution, unikt för Sverige att man har det här folkliga engagemanget i sitt boende på det här viset. Närmast är hyresgästerna och deras organisering på hyresgästområdet.

Jag tycker att vi här inne har en skyldighet att bevara det unikt svenska systemet som bostadsrätterna innebär. Därför är jag glad över att vi i civilutskottet har slutit upp bakom det här.

(Applåder)

Anf. 61 CECILIE TENFJORD TOFTBY (M):

Fru talman! Mitt hem är min borg. Det kan vara en floskel, men jag tror ändå att det känns så för många människor. Och det *ska* kännas så. Man ska känna sig trygg och säker i sitt hem.

Tidigare i den här debatten har vi hört diskussioner om integration och kriminalitet och om att man ska växa och ha möjligheten att utvecklas i sitt hem och i sitt grannskap. Det här är mycket viktiga frågor, men jag väljer ändå att hålla mig till det motionsbetänkande som vi ska diskutera i dag.

Dagens betänkande består av ett antal motioner som tar upp viktiga frågor om de juridiska aspekterna kring vårt boende i hyresrätter och bostadsrätter. Även om mycket redan är reglerat finns fortfarande frågor som är olösta och som skapar en osäkerhet för de många som har sina hem i dessa upplåtelseformer.

Vi har hört många berättelser i dag om bostadsrättsföreningar som blivit kapade och människor som lever i misär på ett ställe där de absolut har rätt att känna sig trygga och säkra. Frågor som ställs av motionärerna är bland annat vem som kan begära en bostadsrättsförening i konkurs, vem som har rätt att sitta i en bostadsrättsförenings styrelse och om det ska finnas ett minoritetsskydd i styrelserna. Vilket skydd har man som bostadsrättsägare vid kapning av en bostadsrättsförening? Att detta har inträffat har vi hört från båda sidor i dag.

Fru talman! En annan fråga som lyfts upp är om statliga myndigheter ska gå in och kontrollera bostadsrättsföreningar och vilka statliga myndigheter som i så fall ska göra det. Jag vet inte riktigt var jag står i denna fråga, och därför känns det bra att utskottet i sitt tillkännagivande ber regeringen utreda dessa frågor.

År 2017 kom en utredning om stärkt konsumentskydd på bostadsmarknaden, och den hanteras av regeringen nu. Utskottet anser dock att flera av de frågor som motionärerna tar upp inte blir besvarade i denna utredning och därför behöver lyftas in.

Att bostadsrättsinnehavarnas skydd gentemot föreningarna behöver stärkas ytterligare har vi hört från samtliga talare i dagens debatt. Därför stöder Moderaterna tillkännagivandet till regeringen om att det behövs ett bredare anslag. Det är viktigt att regeringen prioriterar att få fram en tydlig lagstiftning på bostadsrättsområdet. Denna lagstiftning måste besvara de frågeställningar som lyfts upp i dagens motionsbetänkande.

Fru talman! Vi ställer oss därför bakom utskottets tillkännagivande i detta avseende. Men att vi ställer oss bakom tillkännagivandet betyder inte att vi ger regeringen carte blanche. Vi förbehåller oss fortfarande rätten att återkomma när utredningen är klar och ta ställning till utredningens innehåll. Ett uppdrag betyder inte ett godkännande.

Fru talman! Utöver de frågor vi har hanterat i dagens betänkande finns frågor som vi ser fram emot att återkomma till i kammaren. Det gäller bland annat JÖK:ens förslag om en fri hyressättning. S, MP, C och L är överens om detta, och vi ser fram emot att regeringen lägger fram konkreta förslag i detta avseende. Vi ser sålunda fram emot spänstiga och energiska debatter om hyresmarknaden och bostadsmarknaden i denna kammare.

Till skillnad från ledamoten Emma Hult vill jag lyfta fram en motion i dagens betänkande som jag tycker är mycket bra och som även stöds i tillkännagivandet. Det är ledamoten Borian Åberg som får två av sina

förslag tillgodosedda i dagens debatt. Hon är en mycket duktig ledamot från Skåne som också tar ansvar för bostadsrättsinnehavarnas rättigheter.

Prot. 2019/20:77
19 februari

Hyresrätt m.m.

Anf. 62 ROGER HEDLUND (SD):

Fru talman! I detta betänkande har Sverigedemokraterna flera motioner som behandlas enligt ett förenklat motionsförfarande. Jag hänvisar därför till tidigare yrkanden och reservationer på dessa motioner.

I dagens betänkande vill jag främst rikta in mig på den punkt som behandlar stärkt skydd för bostadsrättsinnehavare. Vi stöder utskottets tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om stärkt konsumentskydd på bostadsrättsmarknaden.

Det finns flera exempel på att bostadsrättsföreningar har blivit kapade och plundrade. Man har tillskansat sig ekonomiska medel genom att ta över bostadsrättsföreningen eller på andra sätt få tillgång till föreningens ekonomi.

Ett exempel är bostadsrättsföreningen Ida i Malmö. Där har man lyckats tillskansa sig 250 miljoner kronor under en tvåårsperiod. Det har givetvis lett till höjda hyror och minskat marknadsvärde. Detta är förstås en ytterst allvarlig situation för en bostadsrättsinnehavare.

En annan form är att ett företag köper in sig i föreningen, tar kontroll över styrelsen och därmed tillskansar sig ekonomiska medel. Detta har uppmärksammats av medierna.

Detta har gjort det möjligt för organiserad och annan brottslighet att få tillgång till ekonomiska medel. Det har också fått andra konsekvenser i dessa bostadsområden i och med att de förslummas och försvagas på många sätt när denna typ av brott sker mot dessa bostadsrättsföreningar.

Detta är förstås allvarligt på många sätt och får många andra konsekvenser för detta samhällsområde. Det är därför viktigt att utskottet agerar för att motverka fortsatt organiserad brottslighet på detta område.

Fastighetsägarnas rapport om detta visar att 12 procent av Sveriges bostadsrättsföreningar har utsatts för ekonomisk brottslighet under de senaste fem åren. Rapporten visar också att myndigheterna saknar en samlad kunskapsbild över denna brottslighet. Detta är givetvis viktigt att ta med i den diskussion som förs framöver. I debatten har flera förslag på åtgärder för att få bukt med brottslighet på detta område lyfts fram.

Det står klart att frågan behöver utredas vidare och mer ingående, vilket också är det utskottet föreslår i sitt betänkande.

Det är 1,7 miljoner svenskar som bor i bostadsrätt. Det innebär att många har tagit lån för att finansiera sitt bostadsköp. Bostaden har också ett stort värde för privatekonomin. När sådant här sker påverkar det givetvis den enskilda personen mycket. Därför är det viktigt att skyddet för dem som äger en bostadsrätt är starkt.

Att äga en bostadsrätt innebär också att man ingår i ett kollektiv där man tillsammans med sina grannar hjälps åt för att hålla ned hyrorna och se till att bostadsföreningen går bra ekonomiskt.

Vi har tidigare diskuterat att kommuner kan köpa in sig i bostadsrättsföreningar. De kommer dock inte att bidra till föreningens verksamhet på samma sätt. Detta är viktigt att väga in när man talar om vilka möjligheter en bostadsrättsförening har och vilka konsekvenser det kan få när brott sker eller när kommuner går in som delägare i en bostadsrättsförening.

Sammanfattningsvis får det stora konsekvenser för den enskilde när en bostadsrättsförening blir kapad genom organiserad eller oorganiserad brottslighet. I och med det beslut som riksdagen kommer att fatta i dag förutsätter jag att regeringen skyndsamt återkommer med ett förslag om stärkt skydd för bostadsrättsinnehavare.

Vidare ska utredningen från 2017 om stärkt konsumentskydd på bostadsrättsmarknaden snarast kompletteras så att vi kan få kraftfulla förslag på detta område och motverka att personer och företag kan kapa, vansköta och plundra bostadsrättsföreningar. Dessutom behöver hårdare straff införas för dem som agerar på detta sätt.

Sverigedemokraterna stöder utskottets förslag vad gäller tillkännagivandet på denna punkt.

Anf. 63 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Enligt Fastighetsägarna utsätts varje år runt 3 000 bostadsrättsföreningar för brott, bland annat direkta kapningar, vilket flera redan har varit inne på. Detta är ett problem som politiken inte har hanterat i tid men där det nu äntligen ageras.

I Malmö har bostadsrättsföreningen Ida, som flera har nämnt, och flera bostadsrättsföreningar i Kinesiska muren fått sin styrelse kapad av personer som inte har något intresse för medlemmarnas bästa.

Jag har haft BRF Idas nya ordförande på besök i riksdagen tillsammans med myndigheter och Fastighetsägarna för att till riksdagen lyfta upp den verklighet som de lever i. Deras situation är dålig. Robert Hannah har redan på ett bra sätt beskrivit hur det ser ut. Barn bor i lägenheter utan värme och med fukt överallt. Det rinner svart nedför väggarna. Dörrar och fönster kan inte stängas. Folk lever i rädsla för dem som styr över föreningarna. Det är en absurd situation att sitta hemma hos dessa människor och lyssna på deras berättelser. Det kunde vara bra för fler att göra det.

Enskilda bostadsrättsinnehavare riskerar att förlora inte bara den lägenhet som redan är illa däran, utan också hela sin bostadsinvestering som skulle ge dem en framtid. I förlängningen riskeras hela deras personliga ekonomi. Det här är människor som inte ännu en gång kan skaffa fram en halv miljon kronor eller 700 000. Det är i praktiken deras pension som försvinner. Man måste förstå hur illa det är för dessa.

Fru talman! Jag är därför glad över att hela civilutskottet har kommit överens om ett tillkännagivande baserat på bland annat Centerpartiets förslag om konsumentskydd för bostadsrätter. Jag är också glad för att ledamöter från i stort sett alla partier har engagerat sig kring kapningarna i min hemstad Malmö. Det är väldigt bra, och jag är tacksam för detta.

I dag kommer riksdagen att rösta om samma sak. Det innebär att vi äntligen kan öka skyddet för de närmare 1 miljon människor som bor i bostadsrätt i Sverige. Det är mycket angeläget, och jag är tacksam för att riksdagen har tagit till sig av de förslag som har lyfts upp av just de av Malmös medborgare som har drabbats av kapningar av sina bostadsrättsföreningar.

Jag hoppas att vi kan fortsätta att ha ett bra samarbete i riksdagen om dessa frågor, vilket flera har varit inne på. Det är de som utsätts för kapningarna som måste vara i fokus och inte partikäbbel.

Fru talman! När jag frågade bostadsministern om han kunde lova att snabbt agera på tillkännagivandet och den utredning som har legat klar

sedan 2017 blev det tyvärr inget tydligt svar. Här behövs faktiskt en tydlig bekräftelse från regeringen om att de ser samma problem som riksdagen och civilutskottet gör och att de är redo att agera. I slutändan är det där som makten över att saker och ting ska hända finns.

Fru talman! Centerpartiet har tillsammans med Liberalerna en reservation för ett bostadsrättsregister. Ett sådant skulle ge ett mycket starkare skydd för den som köper en bostadsrätt. Bland annat Kronofogden och Ekobrottsmyndigheten anser att det är absolut nödvändigt med ett sådant register. Tyvärr väljer en majoritet i riksdagen att i dagsläget inte ge sitt stöd till ett sådant register. Vi hörde tidigare företrädare för utskottet säga att regeringen kommer med förslag på området. Jag hoppas att det är korrekt och att regeringen har lyssnat på våra återkommande propåer.

Fru talman! Vi kommer att fortsätta driva på för ett bostadsrättsregister, och jag vill precis som Ola Johansson yrka bifall till reservation 4.

Sammantaget vill jag i dag säga att denna dag är en väldigt bra dag för många medborgare i Malmö och även i resten av landet. Jag vill tacka civilutskottet för detta.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 11 Hemlig dataavläsning

Prot. 2019/20:77

19 februari

Hysesrätt m.m.

Hemlig dataavläsning

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU19

Hemlig dataavläsning (prop. 2019/20:64)

föredrogs.

Anf. 64 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till propositionen samt bifall till reservation 2.

Den grova brottsligheten drabbar vårt samhälle hårt. Vi kan nästan dagligen ta del av skjutningar och sprängningar som på ett mycket påtagligt sätt påminner oss om hur de kriminella nätverken har flyttat fram sina positioner och hotar själva samhällskontraktet. Terrorismen har under senare år vid alltför många tillfällen spridit fruktan och skräck i Europa. Så också i Sverige.

Det har under lång tid varit tydligt att brottsbekämpande myndigheter behöver ges nya verktyg för att kunna bekämpa de grövsta formerna av brottslighet. Nu står vi till slut här redo att fatta beslut om ett nytt redskap för brottsbekämpande myndigheter i deras arbete mot den grova kriminaliteten. Hemlig dataavläsning har utretts och diskuterats i många år. Redan 2005 föreslogs i en SOU att polisen skulle ges möjlighet att använda hemlig dataavläsning. Det har gått 15 år sedan dess, och behovet har blivit allt tydligare i takt med den snabba tekniska utvecklingen och en oroväckande brottsutveckling.

Den tekniska utvecklingen har inneburit att de nu befintliga hemliga tvångsmedel som står till brottsbekämpande myndigheters förfogande över tid har blivit allt mindre effektiva. Inte minst har kryptering och anonymisering fått den effekten. Vi använder allt mindre traditionell telefoni

i vår kommunikation. Nya internetbaserade kommunikationsplattformar utvecklas, och telefonin blir ip-baserad.

Utredningen pekar på att mer än 90 procent av den avlyssnade internettrafiken i dag är krypterad. I stort sett samtliga kommunikationsplattformar har inbyggda funktioner för skydd och säkerhet. Det är naturligtvis en positiv utveckling för oss vanliga användare genom att vår kommunikation därmed blir säkrare och tryggare.

Det innebär dock också en uppenbar svårighet för brottsbekämpande myndigheter. Förekomsten av krypterad och anonymiserad information som brottsbekämpande myndigheter i dag inte kan få tillgång till innebär betydande negativa effekter i form av att brottsutredningar läggs ned. I andra fall kommer de inte åt ledarna i de kriminella nätverken.

Moderaterna har under lång tid drivit frågan om att brottsbekämpande myndigheter ska ges möjlighet till hemlig dataavläsning, och vi fick med frågan i den första terroröverenskommelsen 2015. Den utredning som ligger till grund för lagstiftningen redovisades i november 2017, och i den föreslogs att den nya lagstiftningen skulle träda i kraft den 1 januari 2019.

När vi nu med mer än ett års försening kan ta ställning till regeringens förslag säger vi ”Äntligen!”. Vi ställer oss bakom propositionen men ser att den på två punkter inte är tillräcklig.

För det första menar vi, i likhet med Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, att det i samband med hemlig dataavläsning i inhämtningsfallen ska vara tillräckligt att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka viss allvarlig och samhällsfarlig brottslighet. Det är samma krav som gäller i inhämtningslagen i dag. Vi vill därför att regeringen återkommer till riksdagen med ett sådant lagförslag.

För det andra bedömer vi att det platskrav som regeringen föreslår vid avläsning eller upptagning av kameraövervaknings- och rumsövervakningsuppgifter kommer att försvåra användningen av hemlig dataavläsning. Platskravet innebär att hemlig dataavläsning i dessa avseenden bara får användas på förutbestämda platser i stället för att följa en person. Polismyndigheten pekade i sitt remissyttrande på att platskravet riskerar att göra regleringen verkningslös eftersom elektronisk kommunikationsutrustning ofta förflyttas med personen. Vi föreslår därför att regeringen på nytt utreder frågan om platskrav.

Fru talman! Hemlig dataavläsning innebär att brottsbekämpande myndigheter tillförs ett kraftfullt verktyg. Samtidigt måste vi vara medvetna om att hemlig dataavläsning är en ingripande åtgärd som kan innebära att riskerna för den personliga integriteten ökar jämfört med dagens användning av hemliga tvångsmedel.

Moderaterna delar emellertid regeringens bedömning att den nya regleringen är nödvändig och att de positiva effekterna av att införa hemlig dataavläsning klart överskrider det integritetsintrång som personer som blir föremål för åtgärden blir utsatta för. På samma sätt som vi alla lever alltmer av våra liv på nätet gäller det också för personer som ägnar sig åt grov kriminalitet.

Brottslighet som tidigare planerades eller genomfördes på andra arenor har i dag i allt större utsträckning flyttat till den digitala arenan. Att lämna stora delar av den digitala arenan oåtkomlig för brottsbekämpande myndigheter skulle också göra det omöjligt att bekämpa vissa brott.

Det är glädjande att lagstiftningen om hemlig dataavläsning till slut har kommit till riksdagen för beslut. Samtidigt kan vi konstatera att det som vanligt med den här regeringen är för sent och för klen.

Prot. 2019/20:77
19 februari

Hemlig dataavläsning

Anf. 65 BO BROMAN (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande 19 om regeringens proposition *Hemlig dataavläsning*. Jag vill börja med att yrka bifall till propositionen samt reservation 3. Det gläder oss att regeringen har tagit fram den proposition som nu ligger på bordet och att nästan alla partier ställer sig bakom den. I kampen mot den organiserade brottsligheten krävs alla medel för att stävja den utveckling vi ser i samhället.

Sedan tidigare har de brottsbekämpande myndigheterna tillgång till flera hemliga tvångsmedel: avlyssning av elektronisk kommunikation, övervakning av elektronisk kommunikation, kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Den tekniska utvecklingen de senaste åren har dock undergrävt effektiviteten hos dessa tvångsmedel. Det är därför ett måste att även hemlig dataavläsning läggs till denna katalog av hemliga tvångsmedel som våra myndigheter kan använda sig av. Redan 2015 motionerade vi sverigedemokrater om nödvändigheten i att hålla jämna steg med den tekniska utvecklingen och tillåta hemlig dataavläsning.

Fru talman! Den grova organiserade brottsligheten har drabbat vårt land likt en naturkatastrof. Det är en exceptionell utveckling vi ser i vårt land. Man får bege sig till krigszoner för att hitta en liknande mängd sprängdåd. Hur har det blivit så? frågar man sig. Från vissa håll lyfts fattigdom och utanförskap fram som orsaker. Från andra håll lyfter man fram narkotikabruket i välbärgade områden eller den stora mängd vapen som förs in i vårt land. Men det finns fattigdom i många andra länder. Knarket flödar i många städer, och skjutvapen finns det betydligt fler av på andra ställen. Ändå är dödsskjutningar och sprängdåd sällsynta i exempelvis Tyskland.

Vad är det då som skiljer oss från andra liknande länder? En sak som skiljer oss från andra länder är den låga uppklaringsprocenten. Vår underbemannade och tyvärr ständigt underfinansierade poliskår förmår inte att hålla jämna steg med den organiserade brottsligheten. Risken för upptäckt är liten och konsekvenserna små för kriminella i Sverige. Samtidigt har de ställts inför ett smörgåsbord av möjligheter i form av välfärdsbrott, id-fusk och oseriösa bolagsupplägg.

En annan sak som skiljer ut Sverige är den omfattande invandringen av lågkvalificerade personer till utanförskapsområden. Mycket av den grova brottslighet som vi i dag ser har kopplingar till så kallade utsatta områden.

Det är några av förklaringarna till det exceptionella läget i Sverige, men få förutom vi sverigedemokrater har framhållit dem i denna kammare. Det är alltså fråga om en kombination av mycket omfattande invandring till segregerade områden och ett rättssystem som inte har förmått matcha den framväxande kriminaliteten.

Men inget av detta är naturkrafter. Det är följder av politiska beslut tagna av denna regering och föregående regeringar. Den nu sittande regeringen har haft fem år på sig att ge polisen medel för att komma till rätta med problemen. Vi välkomnar detta lagförslag, men det kommer som vanligt alldeles för sent och är enligt vår mening inte tillräckligt.

Fru talman! Vi sverigedemokrater ställer oss bakom propositionen, men anser att platskravet som försvann vad avser tillstånd till hemlig dataavläsning för att ta del av kameraövervaknings- och rumsavlyssningsuppgifter inte tillräckligt beaktar de förutsättningar som det nya tvångsmedlet innebär. Exempelvis mobiltelefoner är ofta i rörelse. Det skulle krävas ett omfattande spaningsarbete innan hemlig dataavläsning kan verkställas. Detta riskerar att bli ännu mer integritetskränkande än förslaget som utredningen lämnat. Det finns redan i dag en generell medvetenhet hos de kriminella om lagstiftningens krav på plats för befintliga tvångsmedel. Detta är något som utnyttjas. Vi anser att det finns starka skäl att åter utreda frågan om platskrav med hänvisning till teknikens utveckling och de svårigheter gällande tillämpning som de brottsbekämpande myndigheterna anför.

Fru talman! En annan sak vad avser plats är de undantag för vissa platser som föreslås i lagens 11 § 3. Säkerhetspolisen har återkommande noterat hot från den våldsbejakande islamistiska miljön, vilket nyligen visade sig vid tillämpningen av särskild utlänningskontroll gällande flera imamer och islamister. Det finns således skäl att anta att det i vissa fall kan finnas behov av hemliga tvångsmedel även på sådana platser som föreslås omfattas av detta förbud. Det är något som inskränker den personliga integriteten i större utsträckning än på vissa andra platser, men vi anser att det i vissa fall kan anses motiverat utifrån den särskilda hotbilden i det enskilda fallet om det kan motiveras utifrån proportionalitetsprincipen. Vi kan aldrig låta islamister och andra extremister verka i det fördolda. Vi måste ge både polisen och Säkerhetspolisen de verktyg de behöver för att förhindra att dessa begår avskryvade dåd i vårt land. Vi kan inte låta den organiserade kriminaliteten verka fritt. Vi måste ta vårt ansvar som folkvalda politiker och garantera medborgarna säkerhet och trygghet.

Anf. 66 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Fru talman! När riksdagen lagstiftar måste det ske med ett helhetsperspektiv och en medvetenhet om vilket samhälle det är som vi vill forma med lagar och praxis. Det gäller särskilt i dag, när en ny form av hemligt tvångsmedel kommer att klubbas igenom, egentligen utan någon större debatt. Det är ett tvångsmedel som är oerhört ingripande i den personliga integriteten, ett tvångsmedel som det är ytterst oklart vilken kapacitet våra myndigheter har att använda och ett tvångsmedel som väcker fler frågor än vad regeringen kan svara på.

Vänsterpartiet gör i motsats till regeringen bedömningen att nyttan av hemlig dataavläsning inte är tillräckligt stor för att göra ett så här stort ingrepp i den personliga integriteten. Hemlig dataavläsning kommer att ge staten möjlighet att genom ett virusliknande program med så kallade trojner se elektronisk kommunikation i realtid. Det handlar om lösenord och vad som skrivs på datorer och mobiler. Det här innebär att kommunikation som sker i kriminellt syfte kommer att kunna ses, men även kommunikation inom familjen, med vänner, med journalister och med läkare. Allt syns.

Men det är inte bara den personliga integriteten som gör att det här är en tveksam lagstiftning. Även den rent tekniska kompetensen är oklar. Det är inte riktigt någon som kan svara på om svenska myndigheter har kompetens att använda det här tvångsmedlet eller hur det egentligen ska gå till att läsa av krypterade appar. Dessvärre finns det inte mycket som tyder på

att hemlig dataavläsning är den enkla lösning som så många verkar hoppas på.

En sak är tydlig. Säkerhetsluckan – kryphålet – som måste finnas för att man ska kunna installera en trojan är väldigt liten. Det krävs tekniska brister eller mänskliga svagheter för att man ska hitta det här kryphålet. Och den krypterade informationen är väldigt stor.

Intrånget som måste ske för att man ska kunna installera trojanerna kan se ut på olika sätt. Men en förutsättning är att det finns en sårbarhet i mobilen. Det kan handla om att den misstänkt kriminella ska luras att installera drivrutiner eller trojanen. Polisen kan också använda sig av sårbarheter i själva it-systemet vilka inte är kända av tillverkaren av it-systemet. Det är en teknik som tidigare såldes på den svarta marknaden men som nu är öppet tillgänglig för alla.

Om myndigheterna kommer att använda sig av den här metoden är oklart. Lika oklart är det om sårbarheterna sedan kommer att kommuniceras med företagen som tillverkar it-systemen, så att de har en möjlighet att åtgärda sårbarheterna.

Fru talman! Det är oerhört viktigt att stävja kriminalitet, att ha en effektiv underrättelseverksamhet och att kunna inhämta relevant information på rätt sätt. Men det är ytterst tveksamt om den hemliga dataavläsningen kommer att göra just detta.

I stället skulle regeringen kunna lägga sin energi på att utöka det internationella samarbetet för att komma åt gränsöverskridande brottslighet och se till att Sverige blir riktigt engagerat i det arbete som Europol utför.

Regeringen skulle också kunna se till att Sverige ratificerar Budapestkonventionen, vars huvudsakliga syfte är att harmonisera den nationella lagstiftningen rörande it-relaterad brottslighet, samt förenkla det internationella samarbetet om dessa frågor.

Det behövs sällan ny lagstiftning. Det behövs däremot samarbete mellan länder för att stävja kriminalitet.

Jag yrkar avslag på förslaget och bifall till reservation 1.

Anf. 67 MATTIAS INGESON (KD):

Fru talman! I förra veckan möttes vi här för att debattera styrningen av rättskedjan. Jag konstaterade då att den organiserade brottsligheten måste mötas av ett rättsväsen som är ännu bättre organiserat.

I dag gäller debatten införandet av en ny lag som ska ge de brottsbekämpande myndigheterna bättre verktyg i kampen för att förhindra, ingripa mot och lagföra grova brott och brottslingar.

Har brottslingarna tillgång till bra teknik för att kommunicera och planera måste vårt rättsväsen ha tillgång till ännu bättre teknik.

I det betänkande vi nu diskuterar konstateras att det finns ett påtagligt behov av nya och bättre metoder för att i hemlighet komma åt uppgifter som får hämtas in redan i dag, med befintliga tvångsmedel, men som på grund av den tekniska utvecklingen och brotts- och samhällsutvecklingen inte går att komma åt.

Den kraftigt ökade användningen av kryptering innebär att de brottsbekämpande myndigheterna bara kan läsa av mindre än 10 procent av den datakommunikation som i dag får avlyssnas eller övervakas.

Fru talman! Kristdemokraterna vill se att rättsväsendet får ändamålsenliga tvångsmedel för att beivra brott. Vi ställer oss därför bakom att regeringen nu utvidgar möjligheten att avlyssna personer som är misstänkta för allvarlig brottslighet. Vårt rättsväsen ska inte bakbindas av att lagstiftningen ligger efter den tekniska utvecklingen.

De risker för den personliga integriteten som olika remissinstanser på goda grunder lyft fram tycker vi har hanterats på ett rimligt sätt genom den beskrivna tillståndsprocessen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens granskning och begränsningen av lagens giltighetstid. På några punkter anser vi emellertid att regeringen inte i tillräcklig grad varit lyhörd för de synpunkter och önskemål som kommer från de myndigheter som ska tillämpa den nya lagen i praktiken.

I en följdmotion som Moderaterna glädjande nog valt att göra även till sin har vi lyft fram några punkter där den föreslagna lagstiftningen bör justeras.

Det platskrav som regeringen föreslår ska gälla kommer att komplicera användningen av hemlig dataavläsning för rättsvårdande myndigheter. Kristdemokraterna delar invändningarna från bland annat Polismyndigheten och Tullverket, som förespråkar att tvångsmedlen knyts till person i stället för till plats.

Polisen och Säpo förordar vidare att hemlig dataavläsning ska beviljas om åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i inhämtningslagen. Regeringen gör i stället bedömningen att detta ska beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt. Det är ett högre krav än inhämtningslagens krav på exempelvis masttömning för att lokalisera mobiltelefoner.

Kristdemokraterna delar Säpos och polisens bedömning och anser att kravet för hemlig dataavläsning inte bör sättas högre än vad som redan föreskrivs i inhämtningslagen.

Flera remissinstanser påpekar problemet med att få ett tillträdestillstånd godkänt av domstol i tid eller oroar sig för att tolkningen och tillämpningen ska bli alldeles för snäv. Man kan tänka sig en situation där en misstänkt lägger ifrån sig en mobiltelefon på en för allmänheten tillgänglig plats – ett omklädningsrum, kanske. Fönstret för att handla kan vara litet och därmed omöjligt att utnyttja om tillstånd ska ges av en domstol. Förslaget att åklagare ska kunna fatta interimistiska beslut är inte tillräckligt.

Kristdemokraterna anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som tar hänsyn till de invändningar som Åklagarmyndigheten, Säkerhetspolisen och Polismyndigheten har gällande tillträdestillståndets räckvidd och process.

Avslutningsvis vill vi kristdemokrater också lyfta fram att polisen i sitt remissvar skriver att de inte kommer att kunna hantera kostnaderna för hemlig dataavläsning inom den befintliga ramen för verksamheten. Säpo gör samma bedömning. Sveriges Domstolar säger att det är svårt att bedöma kostnaderna. Mot bakgrund av att regeringen tidigare visat ovilja eller kanske oförmåga att möta de ekonomiska behoven hos rättsväsendets myndigheter ser vi med oro på de ekonomiska konsekvenser som kan komma av detta och vill uppmana regeringen att ta det på allvar.

Med detta sagt: Tillämpningen av den nya lagen kan komma att bli resurskrävande, men det är värt det. Antalet fall där den nya lagen tillämpas bedöms bli relativt begränsat, men det är värt det. Den nya lagen inne-

bär att riskerna för enskildas integritet ökar i viss mån, men det är ändå värt det.

Teknikens utveckling får inte innebära att vårt rättsväsen inte kan ingripa mot organiserad brottslighet, terrorism och till exempel barnpornografinätverk. Återigen: Har brottslingarna tillgång till bra teknik för att kommunicera och planera måste vårt rättsväsen ha tillgång till ännu bättre teknik.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 68 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Fru talman! Vi socialdemokrater gick till val 2018 på att bygga ett starkare samhälle. Vi har kommit en bra bit på vägen, men vi vill betydligt mer. Vi kommer i varje läge att göra allt för att stärka välfärden, trygga gatorna och minska klyftorna i vårt land.

På justitiutskottets område är vi mitt uppe i historiska satsningar på svensk polis. Målet är 10 000 fler polisanställda fram till år 2024, och redan vid årsskiftet hade myndigheten vuxit med 3 500 anställda jämfört med 2015. Detta tillsammans med ett femtiotal straffskärpningar som vi redan gjort och satsningar på hela rättskedjan är viktiga delar i vårt arbete för ett starkare samhälle och ett tryggare Sverige.

Vi ska stoppa gängkriminaliteten och bekämpa den organiserade brottsligheten i vårt land. Här är en stark polis, skärpt lagstiftning och nära samverkan mellan olika myndigheter otroligt viktigt.

Men det krävs också kraftfulla verktyg för att få full effekt. Under 2019 fattade vi beslut här i kammaren om att bland annat ge polisen effektivare möjligheter till kameraövervakning samt nya former för datalagring för brottsbekämpande ändamål. Det är två verktyg som gör skillnad och som polisen tydligt har efterfrågat.

I dag debatterar vi ytterligare ett förslag och en viktig pusselbit i att ge brottsbekämpande myndigheter kraftfullare verktyg. Det är en viktig del i det arbete regeringen gör för att stärka samhällets skydd och förmåga att förhindra och klara upp grova brott som mord, grova narkotikabrott, våldtäkter och brott mot rikets säkerhet.

De brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till flera olika tvångsmedel för att utreda och förebygga grova brott. Vissa tvångsmedel används i hemlighet, det vill säga utan att den som utsätts för dem känner till det. Det är till exempel tillåtet med hemlig avlyssning av telefonsamtal och hemlig rumsavlyssning för att fånga upp samtal mellan enskilda.

Men den tekniska utvecklingen med mer krypterad kommunikation och lättanvända appar tillsammans med kriminellas agerande försvårar i dag för de brottsbekämpande myndigheterna att samla in den information som behövs för att utreda och förebygga brott. Verkligheten har sprungit ifrån den lagstiftning och de verktyg som svensk polis och brottsförebyggande myndigheter har.

Det är därför otroligt viktigt att vi här i den svenska riksdagen förmår att hänga med när det gäller lagstiftning. Som föregående talare föredömligt pekade på behöver vårt gemensamma samhälle mot bakgrund av den utveckling där kriminella blir duktigare och använder svårare sätt alltid leverera ännu mer.

Prot. 2019/20:77
19 februari

Hemlig dataavläsning

Det här är en lagstiftning som följer med utvecklingen. Det är otroligt bra att vi här i dag kan debattera och också kommer att fatta beslut om hemlig dataavläsning. Det är ett hemligt tvångsmedel som finns med i regeringens 34-punktsprogram med ytterligare åtgärder mot gängkriminalitet.

Hemliga tvångsmedel är viktiga och nödvändiga för att utreda, förebygga och förhindra brott. De kan ge information om vem en misstänkt har kommunicerat med eller var hon eller han befinner sig. Brottsbekämpande myndigheter pekar tydligt på att man i dag inte når 90 procent av den information man tidigare kunde ta del av eftersom de kriminella använder krypterade kommunikationskanaler i olika former. Detta är ett reellt problem kopplat till den grova organiserade brottsligheten i Sverige och de individer och gängnätverk som i dag kommer undan.

Hemlig dataavläsning råder bot på detta problem och innebär att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten får bättre möjligheter att avlyssna och övervaka personer som är misstänkta för eller förväntas begå allvarliga brott. Lagstiftningen ger effektiva verktyg för att klara upp brottslighet och kommer att leda till att grova brott kan klaras upp i större utsträckning men också tydligt förhindras.

Några frågar sig såklart hur det blir med rättssäkerheten. Hemlig dataavläsning är ett ingripande tvångsmedel på samma sätt som mer traditionella tvångsmedel, och det är såklart viktigt att det finns garantier för rättssäkerheten.

Hemlig dataavläsning ska för det första endast användas när andra, mindre ingripande tvångsmedel inte är tillräckliga och man behöver komma vidare i en utredning om allvarlig brottslighet. Frågan om hemlig dataavläsning måste också alltid prövas av domstol, och den som utsatts för hemlig dataavläsning ska som huvudregel få besked om detta i efterhand. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten kommer att bedriva tillsyn, och det kommer dessutom att finnas en parlamentarisk kontroll på samma sätt som för dagens tvångsmedel genom redovisning för riksdagen.

Kort och gott, fru talman: Dagens debatt och beslut handlar om att införa ett nytt hemligt tvångsmedel som syftar till att brottsbekämpande myndigheter ska ha samma möjlighet att få viktig information som innan krypterade appar och kommunikationsmedel begränsade denna möjlighet. Jag yrkar bifall till propositionen.

(Applåder)

Anf. 69 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Jag har frågat Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Euro-pol och även inrikesministern utan att få något egentligt svar. Jag passar därför på att ställa samma fråga till justitieutskottets ordförande Fredrik Lundh Sammeli. Det är en fråga som ingen annan verkar kunna svara på och som är anledningen till att Vänsterpartiets kritik mot denna nya lagstiftning är så pass stor: Hur ser de brottsförebyggande myndigheternas handlingsutrymme, förmåga och möjlighet att faktiskt använda hemlig dataavläsning ut?

Vi vet att detta med it-hallar är eftersatt hos både polisen och Säkerhetspolisen. Man har inte den it-kompetens som behövs för att använda ens ganska enkla hemliga tvångsmedel. Har polisen kompetens att använda hemlig dataavläsning med tanke på att vi vet att poliser ibland har

svårt att tömma en vanlig mobiltelefon och i förundersökningar om exempelvis barnpornografibrott missar stora, öppna chattar på till exempel Steam för att de saknar grundläggande it-kompetens?

I detta läge vill regeringen ge våra myndigheter en otroligt ingripande lagstiftning. Staten ska få installera statliga trojaner i privatpersoners telefoner. Hur ska våra myndigheter ha förmåga att använda denna lagstiftning?

Anf. 70 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att vända på hela perspektivet när det gäller den fråga Linda Westerlund Snecker ställer. I grunden finns en teknisk utveckling som gör att våra brottsbekämpande myndigheter inte får den information eller kommer över den kunskap man behöver för att bekämpa några av de grövsta brotten i vårt samhälle. Tidigare gjorde man det och fick den kunskapen genom de tvångsmedel vi har. Nu inför vi ytterligare ett tvångsmedel för att vara i takt med tiden och ha en teknik som räcker till.

Jag tror inte att våra brottsbekämpande myndigheter till punkt och pricka och på alla områden har exakt den kompetens eller teknik som detta kanske framöver kommer att kräva, just eftersom möjligheten inte har funnits. Det är här och nu vi i riksdagen säger att denna möjlighet ska finnas. Det kan leda till att våra myndigheter framöver kommer att behöva utveckla sin teknikpark och sitt kunnande, men jag tycker att det är tydligt att det finns ett behov. Grova brott begås av brottslingar som kommer undan för att tekniken har sprungit ifrån lagstiftningen. Då är detta rätt väg att gå, och därför förvånas jag över att Vänsterpartiet så tydligt fokuserar på just tekniken. Jag uppfattar inte att Vänsterpartiet i övrigt har varit så kraftigt emot de mer traditionella tvångsmedlen, och detta är för mig en uppdatering av möjligheten till bra och kraftfulla verktyg.

Anf. 71 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Då föreslår jag att Fredrik Lundh Sammeli läser på lite mer om Vänsterpartiets politik. Är det några som konsekvent har varit kritiska mot just användning av hemliga tvångsmedel är det Vänsterpartiet. Vi är just nu de enda i svensk politik som över huvud taget nämner personlig integritet som en viktig faktor i det öppna och fria samhället. Människor ska inte vara rädda att bli övervakade av staten. Den fajten kommer vi alltid att ta.

Vända på perspektivet, säger Fredrik Lundh Sammeli. Absolut, men varför då lagstifta om en teknik som har funnits i 15 år? Varför utvecklade inte regeringen i så fall detta och föreslog att vi ska ha statliga krypteringsnycklar så att vi kan avkryptera den krypterade information som till 90 procent används i kriminella kretsar? Varför backar man tekniskt in i framtiden med en lagstiftning som myndigheterna inte kommer att använda för att it-kompetens saknas och datahallarna inte är uppdaterade? Varför går inte regeringen i så fall längre, om man vill vara uppdaterad och kunna beivra brott på riktigt utan att över huvud taget bryr sig om den personliga integriteten, som uppenbarligen inte är en faktor som regeringen bryr sig om?

Jag tänker tala mer om teknik, för jag vill veta var trojanerna ska komma ifrån. Vilka företag kommer att utveckla trojanerna? Vilken information kommer dessa företag att få tillbaka från myndigheterna för att kunna täppa till luckorna, så att företagen kan utveckla säkrare medel? Eller är det regeringens mening att vi ska ha it som inte är säker, så att staten alltid har möjlighet att när som helst installera hemlig dataläsning när man känner för det?
(Applåder)

Anf. 72 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Fru talman! Det som nu ligger på riksdagens bord och som vi har att ta ställning till är en lagstiftning som ger polisen nya, kraftfulla verktyg – ett hemligt tvångsmedel som i övrigt ska hanteras på samma sätt som de tidigare och prövas på samma sätt som de tidigare. Det är en rimlig avvägning för att ge brottsbekämpande myndigheter de verktyg de behöver för att bekämpa den brottslighet som vi ser, inte minst grov organiserad brottslighet men också brott mot rikets säkerhet, våldtäkter eller grov narkotikabrottslighet, där man i dag kommer undan för att det med dagens teknik är så enkelt att gömma sig.

Vi som politiker och lagstiftare behöver säkerställa att vi har en lagstiftning som ger de verktygen och samtidigt har en rimlig balans i förhållande till rättssäkerhet och integritetsperspektiv. Jag tycker att den här produkten på ett bra sätt hanterar detta, på samma sätt som de övriga hemliga tvångsmedlen.

Jag tänker att det stora problemet inte är att Vänsterpartiet utmålar sig som de enda som tänker på integritetsperspektivet utan att Vänsterpartiet därmed är det enda parti som här i riksdagen inte vill ge brottsbekämpande myndigheter de verktyg de behöver i den tid vi lever i.

(Applåder)

Anf. 73 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! Varje åtgärd som vidtas för att lösa samhällsproblem måste analyseras utifrån en mängd förutsättningar.

Förväntad nytta måste vägas mot eventuella risker. Positiva effekter måste vägas mot kostnaden för åtgärden och brytas mot alternativet, så att vi alltid säkerställer att vi får bästa möjliga nytta av de medel vi avtvingar skattebetalarna.

På rättsområdet är det inte alldeles ovanligt att olika åtgärder föreslås som samtidigt är ingripande gentemot medborgarna, hotar deras personliga integritet och utmanar den så viktiga balans i maktförhållandena som måste råda mellan människa och stat i varje liberal demokrati.

Det medel vi diskuterar idag, hemlig dataavläsning, har kommit till för att uppfylla ett behov som teknikutvecklingen har ställt oss inför. Detta kom att aktualiseras under de fruktbara och konstruktiva blocköverskridande samtal som ägde rum under förra mandatperioden om hur vi bäst bekämpar terrorismen. Just hemlig dataavläsning blev en del i den överenskommelse som slöts.

Ett välbekant och relativt okontroversiellt hemligt tvångsmedel som har använts i många år är telefonavlyssning. Problemet är att det regelverket bygger på förutsättningar från en annan tid. Numera går trafiken företrädesvis inte analogt över koppartråd utan över nätet och inte sällan

genom krypterade tjänster. För att rättsvårdande myndigheter inte ska förlora alltför mycket förmåga i och med detta tekniksifte krävs andra medel för att kunna avlyssna samtal i syfte att bekämpa allvarliga brott. Ett sådant medel kommer på plats i och med detta lagförslag.

Befogade frågor kring medlet har väckts, men Centerpartiets bedömning är ändå att fördelarna överväger nackdelarna. Det finns i förslaget ett tydligt regelverk för när, var och hur medlet får användas. Detta tror jag är viktigt för att hindra ändamålsglidning och missbruk. Vi måste också lagstifta så framtidssäkrat vi kan, och i detta ligger naturligtvis att så långt det är möjligt vara teknikneutral, men det handlar också om att göra lagarna så bra att de används på det sätt det var tänkt även om staten och dess olika maktmedel skulle komma att styras av krafter som inte på samma sätt värnar grundläggande demokratiska spelregler. Sådana krafter kan förstås både bryta mot lagen och försöka ändra den, men att man lagstiftar bra från början är ett viktigt hinder för en sådan framfart.

Fru talman! Ibland kan det i debatten framstå som att något enskilt policyförslag skulle lösa samhällsproblem i ett enda rejält alexanderhugg. Min erfarenhet är att det aldrig är så. Det krävs en lång rad olika åtgärder och ett långsiktigt, enträget och målinriktat arbete.

Hemlig dataavläsning är lika lite som något annat tvångsmedel det enda tillräckliga, men vi är nu överens om att pröva detta under en period av fem år. Jag tror att det kommer att bli ett värdefullt verktyg och att rättsvårdande myndigheter med hjälp av medlet kommer att kunna åstadkomma viktiga insatser för allas vår trygghet, men vi ska samtidigt vara medvetna om att det är ett verktyg som både är kostsamt och kräver stor kompetens att hantera.

Det är därför klokt att noggrant utvärdera metoden, så att vi säkerställer att vi använder skattebetalarnas pengar så ansvarsfullt som det någonsin är möjligt.

Anf. 74 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! För Liberalerna är det viktigt att vi med kraft kan bekämpa brottsligheten och öka tryggheten i Sverige. Det är viktigt att ha rejält med personal i de brottsbekämpande myndigheterna. Det krävs ett bra ledarskap och en relevant lagstiftning, och det krävs också det som vi nu debatterar, nämligen tillgång till relevanta tvångsmedel.

Kommunikationerna har utvecklats från brevdovor och röksignaler till enskilda samtal via teknik, och under hela tiden har staten haft möjlighet att vid misstanke om grova brott inskränka, avlyssna och kontrollera kommunikationen. Kommunikation är ju helt avgörande för allt trevligt vi som människor håller på med och också för de grovt kriminella som har som idé att kränka andra människors integritet.

Här i kammaren har vi de senaste årtiondena talat om alltifrån kameraövervakning till Försvarets radioanstalt och signalspaning. Detta har man nu slutat prata om, men då lät det på debatten som om det skulle införas en diktatur i Sverige. I dag vet de flesta vilken viktig roll det spelar att vi har en svensk signalspaning. På samma sätt som vi hade signalspaning under andra världskriget har vi det i dag för att skydda Sverige mot yttre angrepp.

Vi har pratat om datalagring, rumsavlyssning – det som populärt kallas buggning, det vill säga att man har mikrofoner i en bil, en lokal eller vad det nu kan vara – och nu kan vi konstatera att den analoga tekniken för telefonsamtal har ersatts av total digitalisering. Man använder olika former av appar, kryptering och andra tjänster.

Nu vill vi, och Liberalerna stöder detta, se till att samma regler ska tillämpas på detta område som för annan kommunikation via mobiltelefon och fast telefoni, om nu någon använder det. Jag ser unga människor på läktaren här. Jag tror att få av dem brukar använda en fast telefon. Det är alltså en sådan som brukade stå i köket hemma förr. Men lagstiftningen ska alltså vara teknikneutral, oavsett om man ringer, sms:ar eller använder appar. Det är inte svårare än så.

Fru talman! Som vanligt är bilden av förändringen dystopisk från något håll. Invändningen har varit att polisen inte kan och inte klarar av något. Det fick vi höra från Vänsterpartiet nyss. Någon annan tror att polisen kan göra vad som helst och bör få göra vad som helst.

Från Liberalernas sida tycker vi att det här är en väl avvägd produkt. Vi tycker att det är en väl avvägd balans mellan behov och ändamål och en proportionalitet som är rimlig.

Man måste vara lite försiktig. Man måste gå fram långsamt. Även jag själv tänker ibland när jag tar del av massmedier eller pratar med poliser, åklagare och socialarbetare att det kinesiska systemet med total övervakning av alla hela tiden skulle bekämpa en hel del brottslighet. Det är jag helt säker på, faktiskt. Men det vore fruktansvärt obehagligt, och det skulle innebära en total nedsläckning av det öppna samhället.

Det kommer nog att fortsätta vara så att vi här är lite efter. Vi tar steg och går sakta framåt för att möta ny teknik, som skapar nya hot och nya situationer. Människors integritet kan kränkas. I värsta fall kan liv släckas. Detta är ju som bekant tänkt att riktas mot grov brottslighet. Därför är det väldigt viktigt att man tar detta med ett stort mått av sans och balans, och från Liberalerna menar vi att så är fallet.

Frågan om huruvida tvångsmedel ska knytas till person i stället för plats, oavsett om det är avlyssning eller buggning, har varit uppe förut. Då har det inte funnits samma stöd som det nu finns från några företrädare för andra partier här. Jag hör vad ni säger, men risken är att man i domstol, när detta ska tillämpas, känner att proportionaliteten skenar: att det är för många oskyldiga människor vars integritet kan bli kränkt. Det finns därför argument som talar för att man ska fortsätta att knyta det till plats, även om det kan vara lite knöligt och även om man får fatta flera beslut. Men jag tror att man ska skynda långsamt på detta område.

Frågan om ekonomiska förutsättningar var uppe. Det här är kostnadskrävande. Det är tidskrävande. Liberalerna har inom samarbetet om budgeten med regeringen och Centerpartiet sett till att det har satts av resurser för att detta ska vara möjligt. Detta kommer förhoppningsvis att leda till det som är avgörande för Liberalerna, nämligen minskad brottslighet och ökad trygghet med bibehållen integritet för människor som faktiskt har rätt att leva i frihet i detta underbara land.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 75 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Johan Pehrson börjar som vanligt väldigt brett i något slags förvirrad anekdot om signalspaning, som vi redan har debatterat och lagstiftat om.

Du går över till Kinas sociala kreditvärderingssystem i någon väldigt konstig harang, som vi definitivt inte kommer att lagstifta om i Sveriges riksdag. Du pratar väldigt lite om hemlig dataavläsning, som faktiskt är det vi ska debattera just i dag, och vi ska trycka på våra knappar för att få igenom det. Det finns liksom inget parti som är så himla fladdrigt i sin rättspolitik som Liberalerna. Det kanske också gör att ni är ett av de partier som har minst väljarstöd. Det vetetusan vad ni tycker i olika frågor.

Jag vill ställa frågor till Johan Pehrson: Vad tycker Liberalerna om den hemliga dataavläsningen och om de trojaner, det dataprogram, som ska installeras som virus i det fria och öppna samhälle som du gärna hänvisar till, vilket du även gjorde i dag? I människors fria och öppna telefoner ska staten kunna gå in och installera trojaner. Varifrån ska dessa trojaner komma? Är det staten som ska utveckla trojanerna, eller är det it-företag? Om det är it-företag undrar jag: På vilket sätt ska it-företagen arbeta när det gäller läckor, som polisen kan använda för att installera trojaner? Ska de motverkas, eller ska de förbli öppna?

Det är ett ganska stort säkerhetshot om man anser att det är företag som ska "lajja omkring", som Johan Pehrson säkert skulle ha uttryckt det, i människors mobiltelefoner. Men jag skulle faktiskt vilja höra dig prata om det lagförslag som vi debatterar i dag.

Anf. 76 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att samtliga ledamöter talar via talmannen och inte direkt till någon annan i kammaren.

Anf. 77 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Då ska vi "lajja på" lite med Linda Westerlund Snecker. Ja, vi tycker att det här uppfyller de krav som ställs på behov och ändamål, och det har en bra proportionalitet. Vi tycker inte att det ska vara någon större skillnad om en människa beställer ett mord analogt genom att ringa med en mobiltelefon eller om en människa beställer ett mord genom att skicka ett meddelande på Whatsapp. Vi tycker att båda morderna är lika allvarliga. Kommunikationen ska avlyssnas helst för att man ska kunna avvärja brott men också för att man ska kunna klara upp brott. Det är väldigt enkelt.

Sedan förstår jag att Linda Westerlund Snecker gärna vill se att det är statliga fabriker som ska tillverka detta, men jag kan försäkra Linda Westerlund Snecker och Vänsterpartiet att det finns en marknad för säkerhetsutrustning som den svenska staten använder. Det gäller dels polisen, dels vår försvarsmakt som ska skydda oss från tydliga yttre hot. Det finns en industri som tillverkar dessa produkter. Poängen med detta är att vi ska kunna knäcka den grova brottsligheten.

Själva åtgärden kommer att prövas i en rad olika rättssäkerhetsgarantiinstanser. Det ska vara åklagare. Det ska kunna prövas i domstol. Det kommer att göras en skrivelse. Detta kommer att fortsätta att skickas till riksdagen, och vi kommer att debattera det här.

Min poäng är att det är balanserat. Min poäng med inledningen var att Vänsterpartiet har sagt nej till FRA. Ni har sagt nej till signalspaning. Ni har faktiskt sagt nej till allting för att det riskerar att kränka integritet. Det var min poäng. Men jag kan också konstatera att det finns andra som vill gå betydligt längre, som säger sig vilja ge ännu mer resurser och möjligheter för polisen just nu. Vi från Liberalerna säger att vi tycker att det här är balanserat. Det kan inte vara jättesvårt att ta till sig en sådan mittenståndpunkt, men i Ytterkantssverige är det väl så.

Anf. 78 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Det är intressant att det fortfarande inte går att få ett seriöst svar från Liberalerna över huvud taget när det kommer till lite mer komplicerade frågor. Hur ska den fria människan kunna värna sin integritet i ett öppet samhälle?

Fru talman! Johan Pehrson börjar prata och raljera om statliga fabriker. Det är inte seriöst att debattera på det sättet. Det är en oerhört stor skillnad mellan olika tvångsmedel. Det är en enorm skillnad att installera statliga trojaner i mobiltelefoner för att i realtid kunna se all kommunikation som sker, jämfört med andra tvångsmedel. Det här är mycket mer ingripande. Så har vi inte haft det i Sverige tidigare. Då raljerar Liberalerna och Johan Pehrson om att det ska vara statliga fabriker som tillverkar trojaner. Det är bara för att Johan Pehrson inte kan svara på hur det här faktiskt ska gå till, precis som regeringen inte kan svara på hur detta tvångsmedel faktiskt ska kunna användas av polis och Säpo.

Jag tycker att det är sorgligt. Jag tycker att det är oseriöst när vi lagstiftar om en så här ingripande sak. Det handlar om den fria människans rätt att inte behöva ha staten som övervakare.

Hur kan man som ett liberalt parti å ena sidan raljera över att Vänsterpartiet vill ha övervakning överallt eller säger nej till övervakning överallt och å andra sidan inte ha någon som helst tanke på att människor har rätt att inte bli bevakade av en stark stat? Det är oerhört viktigt att vi ständigt värnar den personliga integriteten. Det har Liberalerna totalt tappat bort i sin iver att verka handlingskraftiga.

Anf. 79 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Jag förstår men kan ändå beklaga att Linda Westerlund Snecker inte gärna vill se den historiska kopplingen. I Vänsterpartiet är man kanske inte så glad över sin historia. Men ni vägrar se att ni har sagt nej till alla åtgärder som vi hittills har haft på bordet.

Jag vill bara återkomma till att detta är ett sätt att vara teknikneutral när människor kommunicerar till exempel via sina telefoner eller via sina datorer. Det finns rättssäkerhetsgarantier – de är återgivna i vårt betänkande och i propositionen. Tanken är att detta ska användas vid misstanke om mycket grov brottslighet.

Det kommer att vara åklagarbeslut. Det kommer att vara domstolsbeslut. Det kommer att granskas av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. Det kommer rapporter hit till riksdagen. Detta är ett sätt att jämma ut spelplanen lite för att se till att människor kan leva i frihet och trygghet. Det finns nämligen för många människor i dag som ägnar sig åt grova brott och som har som affärsidé att förstöra livet för andra. De människorna vill Linda Westerlund Snecker och Vänsterpartiet i praktiken skydda.

Anf. 80 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Att införa hemlig dataavläsning är att införa ett nytt tvångsmedel. Syftet är att polisen ska kunna lösa grova brott liksom att förhindra att de sker. Det här är en av de åtgärder som såväl rikspolischefen som Säpochefen har understrukit behovet av mest tydligt, och det är också något som tidigare har överenskommits mellan flera av riksdagens partier.

Vi lever inte i en polisstat, turligt nog. Att polisen önskar något innebär inte att vi som lagstiftare ska gå dem till mötes utan vidare. Men vi har en skyldighet att lyssna, vara lyhörda och värdera både behovet och hur en utformning i så fall kan se ut.

Tvångsmedel är till sin natur integritetskränkande, och det här blir ett nytt tvångsmedel. Vi har sedan länge i Sverige och andra länder haft tvångsmedel som husrannsakan, visitering, telefonavlyssning och buggning. Det här är nödvändiga verktyg. Inte när det gäller alla brott – långt ifrån. Men de måste finnas för de grövre, under ett strikt regelverk och under kontroll och tillsyn.

Det är värt att nämna att tvångsmedel är integritetskränkande, men att bli utsatt för brott är det också.

Fru talman! Det är oerhört viktigt att det finns en strikt kontroll kring hur tvångsmedlen används. I det här fallet krävs domstolsbeslut för att hemlig dataavläsning ska få användas, precis som för flera av de andra tvångsmedlen. Det här kommer också att följas upp årligen i regeringens skrivelse, som vi kommer att behandla i riksdagen. Det ska vara en tillsyn av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten.

Lagstiftningen gäller under fem år. Det kommer att finnas all anledning att utvärdera den seriöst och följa upp hur det här sker, vilka effekter det får både för brottsbekämpningen och ur andra aspekter liksom hur användbart det är innan detta behandlas nästa gång.

Fru talman! I dag lever vi i stor utsträckning våra liv digitalt. Många ägnar sig åt sina mobilskärmar, sin padda eller sin dator fyra fem timmar om dagen, ibland mer, även om många önskar att det vore mindre. Man har sitt liv och sin kommunikation digitalt på ett helt annat sätt än för tio femton år sedan. Det här är en otroligt stor förändring, och det har fått konsekvenser på alla områden, så också när det gäller brottslighet och brottsbekämpning.

När det tidigare var mer framkomligt med telefonavlyssning eller husrannsakan är det i dag mindre som framkommer där och mer som finns digitalt på telefonen. Det är också bakgrunden till att det här har tagits fram: Verkligheten har förändrats. Det har skett en utveckling.

Fru talman! Det här är förhoppningsvis någonting som kan bidra till att liv räddas och att grov kriminalitet minskar. Det är någonting som jag och Miljöpartiet ställer oss bakom och ska rösta ja till här i kammaren om några timmar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 12 Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU13
Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro (skr. 2019/20:50)
föredrogs.

Anf. 81 EMILIA TÖYRÄ (S):

Fru talman! I dag samlas socialförsäkringsutskottet här i kammaren för att debattera SfU13 *Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro*.

Riksrevisionen har granskat sjukskrivningen av 60 000 individer i Skåne län som uppsökte läkare mellan 2010 och 2016 och som då diagnostiserades med antingen lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa eller smärtproblematik. När det gäller smärtproblematiken kunde man inte se någon direkt skillnad mellan könen, medan det var en tydlig skillnad på hur bedömningen var av personerna med psykisk ohälsa.

Precis som Riksrevisionen slår fast är det svårt att göra en bedömning av den faktiska psykiska ohälsan, eftersom den utgår ifrån självskattning. Det som däremot uppmärksammas i rapporten är att kvinnor som upplever lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa sjukskrivs upp till 30 procent mer än män med samma självskattning.

Generellt är sjukfrånvaron större bland kvinnor än bland män, och man kan se en mängd olika skäl till det. Bland oss här i kammaren finns nog en mängd olika uppfattningar baserat på våra olika ideologier. Men det man kan se i forskningen är att det handlar om en ojämsälld arbetsmarknad. Ett annat skäl är det obetalda arbetet som bidrar till det som brukar kallas för dubbelarbete, det vill säga man jobbar inte bara betalt på arbetet, utan man fortsätter när man kommer hem. Det är framför allt kvinnor som tar ett större ansvar för hemmet och barnen när de lever i en relation med en man.

Fru talman! Riksrevisionen rekommenderar regeringen att tillsätta en utredning för att komma till rätta med de oskäligen skillnaderna i sjukfrånvaro, vilket redan har gjorts. I utredningen *Finansiell samordning mellan hälso- och sjukvård och sjukförsäkring* föreslås bland annat att man ska höja kvaliteten i det försäkringsmedicinska arbetet och påverka sjukfrånvaron i positiv riktning. Betänkandet bereds just nu i Regeringskansliet, och därför ser vi ingen anledning att tillsätta ytterligare en utredning som troligtvis får fram ungefär samma rekommendationer.

Dessutom har regleringsbrevet till Försäkringskassan tagit sin utgångspunkt i det vi i dag diskuterar. Jag menar att det är dumt att behandla symtomen när det handlar om sjukdomsproblematik. Man borde i stället behandla själva sjukdomen, det vill säga det ojämsällda samhället. Jag tycker också att det är onödigt att beställa fler utredningar när jobbet redan är gjort. Dubbelarbete är som sagt var sällan bra.

Mot bakgrund av svårigheterna att bedöma arbetsförmåga är det enligt Socialdemokraternas uppfattning svårt att dra en skarp gräns mellan osakliga och sakliga skillnader i läkarnas bedömning av patientens behov av sjukskrivning. Svårigheterna att fastställa arbetsförmåga är särskilt tydliga vid psykisk ohälsa.

Vi delar regeringens uppfattning att osäkerheten i bedömningen av arbetsförmåga behöver minska, detta oavsett om skillnaderna i sjukfrånvaro mellan män och kvinnor ska betecknas som osakliga eller sakliga. Riks-

revisionens granskning utgör här ett välkommet kunskapsbidrag. En minskad osäkerhet i arbetsförmågebedömningen uppnås bäst genom de åtgärder som redovisas i regeringens skrivelse.

Regeringen fortsätter även sitt arbete för jämlika levnadsvillkor för kvinnor och män och för en jämställd sjukfrånvaro, precis som jag tidigare har anfört.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till vår reservation och avslag på utskottets ställningstagande under punkt 1.

(Applåder)

Anf. 82 JULIA KRONLID (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro och SFU13. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till tillkännagivande under punkt 1 och vår reservation 2 under punkt 2.

Riksrevisionen har som sagt genomfört en granskning och tittat på om det finns osakliga skillnader mellan män och kvinnor i läkarens bedömning av patientens behov av sjukskrivning. Granskningen visar att skillnaderna förefaller vara delvis osakligt grundade när det gäller just lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa.

Det kan självklart vara svårt att avgöra huruvida skillnaderna är sakliga eller osakliga, och jag håller med regeringen om att det kan vara svårt att dra en skarp gräns mellan vad som är sakliga och osakliga skillnader. Alldeles oavsett anser jag dock att de skillnader mellan mäns och kvinnors sjukskrivningar som finns är ett problem som behöver utredas och tas tag i – ur båda perspektiven. Det ena behöver inte utesluta det andra.

Därför anser vi i Sverigedemokraterna att man i enlighet med Riksrevisionens förslag ska utreda de osakliga skillnader som granskningen visar på, vilket ingår i det tillkännagivande som föreslås i utskottets betänkande. Men, fru talman, vi anser också att man ska gå till botten med frågan och utreda vad som kan vara de grundläggande orsakerna till att så många kvinnor i dag drabbas av just psykisk ohälsa och i många fall utbrändhet. Visst finns det forskning som pekar på olika saker, men vi tycker att man måste utreda frågan närmare.

Oavsett sjukskrivning eller inte är detta nämligen ett allvarligt problem i Sverige i dag – inte bara psykisk ohälsa generellt utan också att det är så många kvinnor som drabbas av just psykisk ohälsa. I yrkesverksamma åldrar och bland äldre är det fler kvinnor än män som drabbas av psykisk ohälsa, vilket är oroande i sig. Riksrevisionens rapport visar dessutom att skillnaderna i sjukfrånvaro mellan män och kvinnor har vuxit stadigt sedan 1980-talets första hälft fram till i dag. Kvinnor är sjukskrivna i nästan dubbel så stor utsträckning som män, och psykisk ohälsa står för över hälften av alla sjukskrivningar i Sverige i dag.

Detta är en skrämmande utveckling, och det är ännu mer skrämmande att denna negativa utveckling har kunnat ske utan att frågan – i alla fall tycker jag det – har utretts grundligt och tagits på allvar. Jag ser nämligen den stora psykiska ohälsan och sjukskrivningarna delvis som ett symptom på att något verkligen inte står rätt till i dagens samhälle, fru talman. Det är många som inte mår bra, och det är ett synnerligen allvarligt jämställdhetsproblem som den så kallade feministiska regeringen borde ta på mycket större allvar.

Jag tycker att det är sorgligt att utskottet inte kunde enas kring ett tydligt tillkännagivande om att även utreda de bakomliggande orsakerna till de skillnader som i dag finns mellan kvinnors och mäns psykiska ohälsa och därmed skillnader i sjukskrivning.

Regeringen framhåller en rad olika förklaringar till att det kan vara som det är i dag, med dessa stora skillnader. Bland annat framhåller man att arbetsmarknaden är könssegregerad, vilket innebär kvinnor och män möter olika arbetsförhållanden. Ja, absolut – visst påverkar dåliga arbetsförhållanden. Det är någonting vi tar upp i vår följdmotion, och det är ju bra att regeringen erkänner sina egna fatala misslyckanden.

Arbetsmarknaden är nämligen segregerad på så sätt att många kvinnor har valt att arbeta inom kontaktyrken, som ofta ligger inom offentlig sektor. Då har de i dag oturen att ha ansvarslösa socialdemokratiska politiker som högsta ansvariga för sina arbetsförhållanden. Vi ser en alltför stor arbetsbörda inom vård och omsorg, kombinerat med små möjligheter till att göra karriär, dålig löneutveckling, liten möjlighet att påverka arbetstider med mera. Det kan vara faktorer som påverkar, och dessa allvarliga brister i arbetsförhållanden måste åtgärdas skyndsamt.

Enligt mycket av den forskning som har gjorts och som diverse rapporter har visat är den allra viktigaste enskilda åtgärden för att minska sjukfrånvaron tidiga förebyggande åtgärder. Det är också någonting vi föreslår i vår reservation. För att kunna vidta förebyggande åtgärder behöver kommuner och regioner få ökade resurser. Det gäller även Arbetsmiljöverket, men regeringen har inte gett Arbetsmiljöverket de resurser man efterfrågar för att kunna göra detta arbete. Regioner och kommuner går i dag på knäna på grund av den här regeringens ansvarslösa politik.

Fru talman! Kunskapen om arbetssituationens påverkan motsäger dock inte behovet av att i ett bredare perspektiv grundligt utreda frågan varför så många kvinnor i dag drabbas av psykisk ohälsa och utbrändhet. Som regeringen påpekar kan det även ha att göra med kombinationen av arbete och familjeförhållanden, där kvinnor får dra ett extra stort lass. Att både axla ansvaret för ett tungt kontaktyrke och ta ett stort ansvar för hus och hem kan som jag ser det absolut vara en orsak till utbrändhet, men i stället för att spekulera kring detta och vilka möjliga åtgärder som behövs anser vi att en grundlig utredning behöver göras.

Regeringen verkar tro att ytterligare kvotering i föräldraförsäkringen skulle vara den ultimata lösningen för att råda bot på kvinnors utbrändhet. Men oavsett vad man anser om föräldraförsäkringen och oavsett vem av föräldrarna som är hemma utgör ju föräldraledigheten en mycket begränsad tid under småbarnsåren – det är kanske bara under barnets första levnadsår som man har den möjligheten. De verkliga utmaningarna kommer ju när livspusslet med barn, jobb och familj ska gå ihop. Tro mig, jag har tre små barn och sitter i riksdagen; jag vet hur svårt livspusslet kan vara ibland.

Därför menar vi att det behövs en förutsättningslös utredning om orsaker för att hitta lösningar och åtgärder som kan göra att målet om en förbättrad psykisk hälsa för både män och kvinnor nås. Det gäller både dem som jobbar inom privat sektor och dem som jobbar inom offentlig sektor och oavsett om man har barn eller inte. Jag kan inte förstå varför regeringen ska vara så motsträvig till en sådan utredning.

Med detta sagt anser jag, som jag tidigare framfört, att även om man tittar på de bakomliggande orsakerna och förebyggande åtgärder gällande arbetsmarknad och familjeförhållanden ska den som drabbas av psykisk ohälsa – eller fysisk ohälsa, för den delen – bedömas och bemötas likvärdigt i kontakten med läkare, Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Man ska bedömas likvärdigt oavsett om man är man eller kvinna, och man ska bemötas på ett rättssäkert sätt.

Därför ställer vi oss bakom det som utskottet, i linje med det Riksrevisionen framför, anför om att regeringen bör dels ge Försäkringskassan i uppdrag att följa upp läkarintygsskrivande, dels tillsätta en utredning i syfte att motverka osakliga könsskillnader i sjukfrånvaro och sjukskrivningar. I utredningen bör det även ingå att utreda läkarens kunskaper om hur arbetssituationen kan förbättras, för att minska osäkerheten i bedömningarna. Det är nämligen just vid psykisk ohälsa som det är svårt med de här bedömningarna.

Inget hindrar regeringen att även utreda frågan i ett bredare perspektiv. Jag vill också instämma i det som Centerpartiet har framfört i sin motion, nämligen att vi faktiskt behöver utreda hela sjukförsäkringen grundligt.

Ett mål som alla borde vara överens om här i dag är att den psykiska och fysiska hälsan måste förbättras. Framför allt den psykiska ohälsan är särskilt oroande, och där måste det bli mer jämlikt mellan män och kvinnor – och därmed också jämlikt vad gäller sjukskrivningar. För att uppnå det målet behöver vi ta reda på hur vi bäst når dit.

Anf. 83 SOLVEIG ZANDER (C):

Fru talman! Det är en viktig rapport från Riksrevisionen som vi nu hanterar. I rapporten om jämställd sjukfrånvaro belyser Riksrevisionen nämligen på ett mycket tydligt sätt att sjukfrånvaron är orättvis – och att det finns brister i kunskapen om varför sjukfrånvaron är ojämförbar.

Rapporten visar också att det finns belägg för resultaten i rapporter från till exempel Inspektionen för socialförsäkringen, som vid flera tillfällen har pekat på samma sak. Det har även uppmärksammats långt tidigare av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, det sociala råd som hade regeringens uppdrag under alliansregeringens tid. Man agerade rådgivare i hälso- och sjukvårdsfrågor och i sociala frågor, och även där framkom vikten av att jobba vidare med dessa frågor.

Trots alla rapporter och utredningar under årens lopp har det dock inte skett några stora förändringar. Det är helt enkelt inte viktigt. Regeringen säger också i dag att man inte behöver göra något mer utifrån Riksrevisionens rapport, vilket jag och Centerpartiet menar är otroligt. Av det skälet, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget om tillkännagivandet. Jag uppskattar att det har blivit en majoritet för detta, så att regeringen verkligen måste jobba vidare med de tre viktigaste punkterna som Riksrevisionen pekar på.

Regeringen anser alltså inte att det behöver göras mer åt saken och pekar i stället på vad man tidigare har gjort eller på vad man önskar göra men inte gör, vilket innebär att man inte har gått till botten med problemet helt och hållet.

De som drabbas allra mest är kvinnor. De är sjukskrivna mer, och de ges inte möjlighet till rehabilitering. Hur kan man anse att man har gjort tillräckligt när man har läst Riksrevisionens rapport? För mig, som är centerkvinna och centerpartist, är detta inte försvarbart.

Fru talman! Jag och Centerpartiet menar att hela sjukskrivningsprocessen behöver förändras.

Försäkringskassans roll som samordnare förpliktar inte över huvud taget.

Arbetsgivarens roll i rehabiliteringen är omöjlig, då läkarintygen är bristfälliga. Arbetsgivaren får inte veta sjukdomsorsaken och kommer med andra ord inte att kunna agera och medverka.

Vården, med den sjukskrivande läkaren, har verkligen en nyckelroll i detta sammanhang. Men kunskaperna om den sjukskrivnes arbetssituation och arbetsförhållanden är inte tillräckliga från läkarnas sida när de ska skriva läkarintygen, vilket också Riksrevisionen pekar på.

Någon av de inblandade parterna behöver få ett huvudansvar för att agera rätt i processen vad gäller i vilken ordning man behöver vidta olika åtgärder och medverka i sjukskrivningsprocessen.

I enlighet med Riksrevisionens rapport, fru talman, ska Försäkringskassan ges ett uppdrag att följa upp läkarintygsskrivandet för män och kvinnor. Det är bra, för då upptäcker man ännu tydligare och ännu lättare de könsskillnader som förekommer.

För att läkaren ska få bättre kunskaper och möjligheter att bedöma en persons arbetsförmåga behöver läkaren medarbetare. Då behövs till exempel fysioterapeuter, som det heter nu för tiden, arbetsterapeuter och psykiatrer eller kuratorer som involveras i arbetsförmågebedömningen.

En kontakt med arbetsplatsen är nödvändig, och detta måste ske på ett mycket tidigt stadium. Det betyder att man kan öka kvaliteten och enhetligheten i läkarintygen. Man kan också öka de försäkringsmedicinska kunskaperna, som verkligen behövs i dessa sammanhang.

En tidig kontakt med arbetsplatsen innebär att arbetsgivaren kan agera snabbt. Tidiga insatser är viktiga i alla sjukskrivningsprocesser, och om detta inte fungerar tar det mycket längre tid att kunna återgå till arbete. Tidiga insatser är A och O.

Försäkringskassan begär i dag ytterst sällan kompletteringar till läkarintyget, vilket också framgår av Riksrevisionens rapport. Om vården – den sjukskrivande läkaren – tillsammans med arbetsgivaren och den sjukskrivne får ett tydligt första ansvar i processen kommer naturligtvis också Försäkringskassans bedömning att bli lättare, och man behöver inte vänta för länge med att ta itu med ärendet.

I dag är det oförklarligt. Den sjukskrivne får, trots läkarintyg, avslag från Försäkringskassan, och det vanligaste är att det sker på den 180:e dagen. Det får inte förekomma om man inte tidigare har haft mycket tydliga läkarintyg som beskriver detta och visar på vad arbetsgivaren har gjort för att samverka med den sjukskrivne och vården.

Med en annan, mycket tydligare, process i sjukskrivningssammanhang skulle fler behandlas lika och kunskapen om den ojämsställda sjukfrånvaron förbättras, vilket är nödvändigt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag om tillkännagivande. Jag yrkar inte bifall till mina motioner, då de i allra högsta grad har blivit tillgodosedda.

Anf. 84 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Riksrevisionen menar att det finns skillnader i bedömningar i sjukskrivningsprocessen rörande kön och psykisk ohälsa och att dessa

skillnader är oskäligen. Detta, menar Vänsterpartiet, är en alltför smal ingång att tillkännage för regeringen att utreda. Människor är komplexa och passar inte in i dagens stelbenta system. Det är det – systemet – som är problemet.

Kvinnors arbetsliv – och även deras hemsituation – ser annorlunda ut än mäns. Man får olika rätt till sjukvård beroende på kön. Män har svårare att berätta om sina känslor och begraver sig oftare i jobb, medan kvinnor har det stora ansvaret för hemarbetet. Psykisk ohälsa är ett av de områden där systemets brister syns allra tydligast när det gäller bedömning av människors arbetsförmåga och hjälp till rehabilitering.

Fru talman! Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, presenterade under 2018 flera rapporter om sjukpenningen, Försäkringskassans handläggning och regeringens styrning av myndigheten. Rapporterna visar tydligt att allt fler får avslag på sin ansökan om sjukpenning. Detta är ett direkt resultat av regeringens styrning.

Regeringen satte 2016, i regleringsbrevet för Försäkringskassan, målet att sjukpenningtalet skulle uppgå till högst nio dagar per år vid utgången av 2020. Enligt ISF har detta mål inneburit att Försäkringskassan fokuserar alltmer på mätbara produktionsmål och att tillämpningen är mer restriktiv i dag än tidigare. Utgångspunkten är att den försäkrades tid i systemet ska vara så kort som möjligt. Effekten har dock blivit att personer i behov av sjukpenning drabbas hårdare än tidigare, och man har inte kommit åt roten till problemet gällande sjukskrivningar.

Regeringen har nu i Försäkringskassans regleringsbrev för 2019 tagit bort målet för sjukpenningtalet. Nu ska myndigheten i stället styras med målet att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt låg och stabil nivå, vilket också är det mål riksdagen fastslagit på berört utgiftsområde.

Fru talman! Avslagen slår hårt mot människors privatekonomi, och deras möjligheter att försörja sig själva begränsas kraftigt. De som drabbas av sjukdom mår ännu sämre och blir ännu sjukare när de blir misstrodda och inte får det stöd de förtjänar.

Höga sjukskrivningstal kommer aldrig att åtgärdas genom att människor hamnar i fattigdom – tvärtom. Anna, som tidigare jobbat i förskolan, skriver att hon blev sjukare i kampen med Försäkringskassan.

Försäkringskassan ska styras till att jobba med rehabilitering, men beslut om sjukskrivning bör under inga omständigheter vägledas av utgiftsområdets mål. Att säkerställa att ohälsan, stressen och frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå är snarare en uppgift för arbetsmarknadspolitiken, arbetsmarknadens parter och sjukvården – det är inget vi kan trolla fram genom sjukförsäkringen.

Fru talman! De växande klyftorna beror på politiska val. Aldrig förr har så få beviljats sjukersättning som förra året, visar nya siffror från Försäkringskassan. 5 478 personer fick sjukersättning förra året, vilket är 56 färre än föregående år. Det är den lägsta siffran sedan sjukersättningen, som den ser ut i dag, infördes 2003. År 2007 beviljades 41 000 personer sjukersättning för första gången. Avgiften för ersättningsystemet har legat på ungefär samma nivå hela tiden, men utbetalningarna har minskat med över 100 miljarder.

Det är vi löntagare som betalar sjukförsäkringen via de sociala avgifterna, som är en del av vårt löneutrymme. Men pengarna går inte längre

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om jämställd
sjukfrånvaro*

till ersättningssystemet utan till skattesänkningar. Störst nedskärning har gjorts på just långvarigt sjuka. Där har utbetalningarna till och med halverats, från 87 till 43 miljarder. Tala om förnedringsrån!

Fru talman! Det har gått tolv år sedan den borgerliga regeringen förstörde sjukförsäkringen. Socialdemokraterna och Miljöpartiet har under sina fem år vid makten struntat i att laga den. I stället för att försöka bekämpa sjukdomsfallen har de pressat ned sjukskrivningarna. Att du som är sjuk ska bli frisk är inte viktigt. Du ska bara inte få din sjukpenning eller sjukersättning.

Vänsterpartiet vill reparera sjukförsäkringen. Vi behöver en sjukförsäkring som ger trygghet i stället för tidsgränser som straffar den enskilde. Vi behöver ett regelverk som placerar en större del av ansvaret hos Försäkringskassan och arbetsgivaren – de som har verkliga möjligheter att påverka situationen. Vi behöver ta bort rehabiliteringskedjan med dess stelbenta tidsgränser. Ge läkarintygen större betydelse, och gör om kraven för att få sjuk- och aktivitetsersättning!

Fru talman! Sjukförsäkringsminister Ardalan Shekarabi har pratat om att han ska göra förändringar 2022. Så mycket tid behövs inte. Så länge kan vi inte vänta. Genomför de ändringarna nu, så kan vi gå vidare med ytterligare förändringar sedan!

Därför känns det extra orimligt att de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna föreslår att vi ska låta regeringen utreda oskäligen skillnader mellan könen. Det känns futtigt i sammanhanget. Regeringen har inte tid att utreda saken längre, särskilt inte på den här nivån. Det som nu i stället behövs är att regeringen agerar. Om nämnda partier ansåg detsamma borde de i stället kräva en förändring som ger fler rätt till ersättning, för det som är oskäligt i dag är att människor inte beviljas ersättning trots att de är sjuka.

För Vänsterpartiet är det sjukdomarna, utbrändheten och stressen som är problemet, inte sjukskrivningarna i sig. När övriga partier vill pressa ned sjuktalet vill vi förbättra människors hälsa så att de inte behöver sjukskrivas.

Jag vill yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 85 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet har aldrig varit för rehabiliteringskedjan. Det är jag väl medveten om. Men den infördes med intentionen att vara väldigt bra när det gällde att ge den sjukskrivna hjälp och stöd fort i sjukskrivningsprocessen. Detta har nu den nuvarande regeringen förändrat och försämrat. Det skulle ha varit mycket bättre om de hade medverkat till att följa rehabiliteringskedjan, för den innebar att den sjukskrivna under den första sjukskrivningen skulle få stöd och hjälp inom 30 dagar. Efter 180 dagar skulle man ha sett över möjligheten för den sjukskrivna personen att arbeta på sin arbetsplats men med andra uppgifter, och efter ett år skulle man verkligen se om sjukskrivning var det som hjälpte personen eller inte. Om det hjälpte personen att få vara sjukskriven längre, det vill säga att man sedan skulle kunna återgå till sitt jobb, skulle man få vara det.

Detta var tydliga riktlinjer för att alla i processen skulle veta när man skulle hantera ärendet och hur man skulle hjälpa en person att komma tillbaka till sitt arbete eller till ett annat arbete.

Varför tycker Vänsterpartiet att tydliga riktlinjer för hur sjukskrivningsprocessen ska hanteras är dåligt?

Anf. 86 IDA GABRIELSSON (V) replik:

Fru talman! Tack, Solveig Zander, för din fundering!

Vänsterpartiet anser absolut inte att vi inte ska ha en tydlig styrning av Försäkringskassan. Men trots att få lagändringar har skett, och trots att det inte finns någon som har gått in, pekat med hela handen och sagt att nu ska vi göra på det här sättet, har det skett en stor förändring bara på något år. Det beror på att den politiska makten har gjort om direktiven till Försäkringskassan.

Om Solveig Zander är intresserad av att förändra det här arbetssättet och tycker att vi ska ha tydliga regler för när man ska få sjukersättning välkomnar jag Solveig Zander att ansluta sig till Vänsterpartiets åsikt. Den nya utredningen visar också att den här typen av rehabilitering med tidsgränser försvårar för att insatserna sätts in mer flexibelt och personanpassat.

Därför vill Vänsterpartiet att man i stället för att ha en stelbent rehabiliteringskedja ska kunna sätta in insatser direkt, och de ska inte begränsas av hämmande tidsgränser. Du ska inte heller behöva sitta och oroa dig för att du efter en viss dag kommer att bli utförsäkrad. Det är precis på det sättet det ser ut i dag.

Jag skulle vilja fråga Solveig Zander om vi inte skulle kunna ta de pengar som Centerpartiet i dag lägger i budgeten på RUT-avdrag till att i stället satsa på att fler får sjukersättning. Det är 5,3 miljarder som går till de 10 procenten rikaste. Tycker Solveig Zander att det är rimligt?

Anf. 87 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! RUT-avdraget kan vi mycket väl diskutera, för det är många som har kommit i jobb tack vare det. Bland annat personer som har bytt jobb eftersom de inte kunnat arbeta på sitt tidigare arbete har fått möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden, så RUT-avdraget är bra på många sätt, även i det här sammanhanget. Men det är ju inte meningen att rehabiliteringskedjan ska agera för sjukersättning, utan den är till för att man ska kunna få sjukpenning om man är sjuk. Sjukersättning får man ju när man inte kan arbeta, när man är så sjuk att man får det som tidigare kallades förtidspension. Sjukpenning handlar det om i det här sammanhanget.

Jag hävdar fortfarande att man, precis som Vänsterpartiet säger, ska få hjälp tidigt. När vi hade en tydlig rehabiliteringskedja visste man inom vilka tidsgränser olika aktörer skulle agera. Det är det som i dag inte fungerar. Då är det bättre att ha en rehabiliteringskedja som tydligt visar när det är arbetsgivarens respektive vårdens ansvar. Nu ska man kontrollera om det finns andra som kan medverka till att man kan återgå till arbete. Och Vänsterpartiet kan ju inte tycka att det är fel med tydlighet, för jag tyckte mig höra någonstans att Vänsterpartiet är för det. Men utan att känna till rehabiliteringskedjan sågar ni den i stället för att se till att den kan bli bättre. Ni ingick ju i regeringsunderlaget under den förra mandatperioden. Varför såg ni inte till att göra det då?

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om jämställd
sjukfrånvaro*

Anf. 88 IDA GABRIELSSON (V) replik:

Fru talman! Solveig Zander är säkert medveten om att vi inte hade någon överenskommelse om rehabiliteringskedjan i budgetuppgörelsen. Vänsterpartiet har föreslagit samma sak vid flera tillfällen.

Jag vet inte om det som Solveig Zander står här och talar sig så varm för är stupstocken, som vi är glada för att vi var med och avskaffade. Sedan röstade ju tyvärr Sverigedemokraterna och några ytterligare partier för att återinföra den igen. Det kommer Vänsterpartiet aldrig att ställa upp på, om det är det som Solveig Zander åsyftar.

Vänsterpartiet menar att när resurser försvinner ut ur välfärden, när pengar som vi har avstått från vårt gemensamma löneutrymme i stället går till era favoritförslag – borttagande av värnskatten för 6 miljarder och RUT-avdrag för 5,3 miljarder – finns det inga pengar kvar för att människor som har jobbat hela sina liv ska få rätt till sjukpenning.

Den utredning som jag hänvisade till har just utrett sjukpenningen, inte sjukersättningen. Man menar att rehabiliteringen, som den ser ut redan i dag, trots stupstockens borttagande ibland är för stelbent. Varför då inte ansluta till Vänsterpartiets förslag, som handlar om att se människor som de är? Vi måste ha ett mycket mer flexibelt system så att det inte fäller människor. Systemet ska skydda och hjälpa människor.

Solveig Zander och Centerpartiet kan se det när det gäller rika miljardärer i Danderyd. Men när det gäller personer som är i behov av sjukpenning har de inte lika lätt att se det.

Anf. 89 JULIA KRONLID (SD) replik:

Fru talman! Ida Gabrielsson framförde att hon är kritisk till tillkännagivandet om att utreda osakliga skillnader. Men Vänsterpartiet och Ida Gabrielsson har inte något förslag på att man ska utreda grundproblematiken. De tycker i stället att det är onödigt med fler utredningar för att utreda det som vi, Sverigedemokraterna, har lyft upp: Varför är det i dag så många fler kvinnor än män som drabbas av psykisk ohälsa och blir sjukskrivna?

Betyder det att Vänsterpartiet tycker att det är en oviktig fråga? Ska vi inte bry oss om att många kvinnor i dag mår dåligt och drabbas av psykisk ohälsa? Vänsterpartiet har inget förslag. De håller bara med regeringen om att det inte behöver göras något mer i den frågan än det regeringen redan gör. Varför är det oviktigt att åtgärda de allvarliga problemen?

Jag blir jätteoroad. Det är ett jämställdhetsproblem att så många fler kvinnor än män drabbas av psykisk ohälsa och utbrändhet och tvingas till sjukskrivning.

Vi vill också utreda om det finns osakliga skillnader i bedömningen. Man behöver titta på frågan ur olika perspektiv. Det ena behöver inte utesluta det andra.

Jag håller med Ida Gabrielsson om att det absolut finns stora brister i sjukförsäkringen i dag. Det är många inhumana utförsäkringar, och reglerna för att få sjukersättning behöver lättas upp. Men nu debatterar vi den ojämställdhet som finns när det gäller sjukskrivning. Det finns stora skillnader.

Vi är flera partier som har kommit med konkreta förslag för att utreda det. Då tycker jag att det är ganska raljant att säga att det är onödigt med fler utredningar. Det vi säger är att vi vill gå till botten med problemet med

att så många fler kvinnor än män drabbas av psykisk ohälsa och är mer sjukskrivna i dag.

Varför tycker Vänsterpartiet att det är onödigt att utreda en så allvarlig och viktig fråga?

Anf. 90 IDA GABRIELSSON (V) replik:

Fru talman! Julia Kronlid och Sverigedemokraterna säger att de är oroad. Sverigedemokraterna kan släppa den oron redan nu. Vänsterpartiet tycker inte att det ska tillsättas en utredning eftersom vi redan har förslagen. Vi har till och med lämnat in dem i form av motioner. Det är bara för Sverigedemokraterna att rösta på dem, om de vill.

Det handlar om att kvinnor tar en alltför stor del av hushållsansvaret. Det kan man komma till rätta med genom att dela på föräldraförsäkringen. Det skulle göra att föräldrar anknyter till sina barn. Och senare, när de ska skjutsa till och ta hand om andra aktiviteter i hemmet, har de en anknytning till barnet, känner att de är en del av det och tar ansvar för det.

Vänsterpartiet vill att det ska finnas rätt till heltid på arbetsmarknaden, att sjukförsäkringen ska rustas upp och att man ska få pengar i plånboken ifall man har sjukersättning, så att man har råd att ta hand om sina barn och inte behöver känna ekonomisk stress. Där har Sverigedemokraterna i stället satsat på att rösta för att återinföra stupstocken och har bidragit till att skatteflyktan mellan de sjukskrivna och löntagarna har ökat. Vänsterpartiet har i stället prioriterat de människor som vi pratar om i dag.

Visst kan jag be om ursäkt för att jag säger lite raljant att det inte är någon idé att utreda. Men jag känner mig trött på att återigen höra ordet utredning. Det är uppenbart att vi behöver göra någonting åt hela sjukförsäkringen. Därför vill Vänsterpartiet inte slösa mer resurser på utredningar som i bästa fall kanske läggs på hyllan, och särskilt inte när vi redan har förslagen på hur man kan komma till rätta med den här ohälsan.

Anf. 91 JULIA KRONLID (SD) replik:

Fru talman! Det är mycket möjligt att Socialdemokraternas och den här regeringens strategi är att, när man har utrett och kommit fram till att det finns ett allvarligt problem, lägga utredningen på hyllan utan att göra något åt saken. Men min ambition är att en utredning som kommer fram till att det finns allvarliga problem ska leda till att åtgärder vidtas. Annars är utredningen värdelös. Det håller jag absolut med om.

När det gäller att jag inte behöver vara orolig eftersom regeringen redan gör så mycket åt det och Vänsterpartiet har lagt fram förslag tackar jag för ambitionen att minska min oro. Men vi ser tyvärr, trots de förslag som regeringen har lagt fram och trots det som har gjorts, att den psykiska ohälsan ökar markant. Allt fler kvinnor drabbas av utbrändhet och sjukskrivs, och vi ser inga tecken på förbättringar. Arbetsförhållandena inom offentlig sektor är undermåliga. Människor sliter ut sig fullständigt. Och det är svårt att få ihop livspusslet med arbete och familj.

Det finns till exempel möjlighet att gå ned i arbetstid. Men det förlorar man på ekonomiskt, och man förlorar pension. Det är viktiga saker som vi behöver utreda och titta på för att se hur vi kan underlätta för att man ska få ihop livspusslet. Då är ständigt och återigen Vänsterpartiets och Socialdemokraternas förslag: Vi kvoterar föräldraförsäkringen. Vi går in och förstör för familjernas egen möjlighet att lägga sitt livspussel.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om jämställd
sjukfrånvaro*

Jag lägger ingen värdering i huruvida det är mamman eller pappan som är hemma. Det är jättebra om pappan kan ta ett större ansvar under föräldraledigheten. Men det hjälper inte senare, när båda ska arbeta heltid och ta hand om familjen. Vi måste titta på vad vi kan göra för att underlätta för familjer när de är i den situationen.

Föräldraledigheten gäller under en begränsad tid. Vi måste kunna utreda grundligt hur vi ska hitta bra lösningar för att underlätta för familjer och för att minska utbrändheten. Det hjälper inte att bara skryta om att kvoterad föräldraledighet skulle vara den ultimata lösningen för att bota utbrändhet.

Anf. 92 IDA GABRIELSSON (V) replik:

Fru talman! Okej! Vi kan i och för sig strunta i föräldraförsäkringen. Vi har en massa andra förslag som alla gärna får hänga på. Men det handlar om att många av de mönster som vi ser senare statueras under den tid man är hemma med sina barn. Alla vet att statistiken i dag visar att fördelningen av hemarbetet är mycket mer jämlik innan man får barn.

Jag vet dock inte om det är någon idé att utreda saker tillsammans med Sverigedemokraterna. Det finns nämligen redan fakta gällande det här. Men dem verkar Sverigedemokraterna betrakta ungefär som fake news.

Min uppfattning är alltså att vi i stället ska föra fram de andra förslagen. Vi kan strunta i föräldraförsäkringen så länge. Vi för fram de andra förslagen och satsar på arbetsmiljöarbete, på rehab på arbetsmarknaden, på arbetsmiljöinspektioner och annat. Men inte heller det vill Sverigedemokraterna göra. Satsa på höjda pensioner! Se till att inte bidra till skattesänkningar på 20 miljarder, vilket man gjorde i samband med att Moderaternas budget drevs igenom 2018. Om man inte hade gjort det hade vi haft helt andra resurser för att stärka sjukersättningen.

Det Sverigedemokraterna är ganska bra på – jag vill inte säga att de är mästare, men de är ganska bra på det – är att stå här i talarstolen och tala om hur mycket de skulle vilja göra för de sjuka. Men när det väl kommer till kritan röstar de ja till att återinföra stupstocken. Då ser de till att skattekllyftan mellan sjuka och personer med löneinkomster ökar. Det är något som inte ska gömmas bakom snack om utredningar om jämställdhet, när Sverigedemokraterna i alla fall struntar i de fakta som redan finns.

Anf. 93 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 4 under punkt 2. I övrigt yrkar jag naturligtvis bifall till utskottets förslag i dess helhet, med det viktiga tillkännagivande som det innehåller.

Riksrevisionen har granskat om kvinnor och män bedöms likvärdigt i sjukskrivningsprocessen. Det är en mycket viktig granskning som sätter strålkastarljuset på problem som vi sällan adresserar. Granskningen visar nämligen att könsskillnaderna i sjukfrånvaro mellan män och kvinnor med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa delvis förefaller vara osakliga. Därför är debatten i dag viktig. Skillnaderna orsakas av att män och kvinnor med likvärdig arbetsförmåga sjukskrivs i olika stor utsträckning. Däremot har man inte funnit några osakliga könsskillnader bland patienter med exempelvis smärtdiagnos. Detta sätter fingret på något annat anmärkningsvärt som man behöver gräva vidare i. Granskningen ger dock inte svar på om kvinnor sjukskrivs mer eller om män sjukskrivs mindre än vad regel-

verket medger, om det finns andra orsaker eller hur det ligger i balansskålen.

Regeringen drar med anledning av rapporten slutsatsen att det är svårt att dra en skarp gräns mellan vad som är osakliga och vad som är sakliga skillnader i läkarnas bedömningar av patienters behov av sjukskrivning, och detta kan vi möjligtvis hålla med om. Regeringen menar att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas, men det, fru talman, är en ganska märklig slutsats och ett lite förhastat ställningstagande, enligt oss liberaler. Detta tycker också en majoritet i utskottet.

Fru talman! Riksrevisionen uppmanar uttryckligen regeringen att ge Försäkringskassan i uppdrag att återkommande följa upp läkarintygsskrivande för män och kvinnor på olika vårdgivarenheter och tillsätta en utredning som ska komma med förslag på hur hälso- och sjukvården ska få incitament att minska utrymmet för de osakliga skillnaderna i sjukfrånvaron, hur kvaliteten och enhetligheten i läkarintygen kan öka och hur läkarnas kunskaper om patienternas arbetsituation ska kunna förbättras.

Här ligger ett djupt problem. Regeringen avvisar nämligen detta och menar att minskad osäkerhet i arbetsförmågebedömningen bäst uppnås genom de åtgärder som nu vidtas, bland annat genom Socialstyrelsens och Försäkringskassans åtgärder inom ramen för det så kallade dialoguppdraget. Regeringen kommer därför inte att ge Försäkringskassan något nytt uppdrag eller tillsätta en utredning i enlighet med Riksrevisionens rekommendation. Detta är ett märkligt hanterande av en regering som säger sig vilja minska sjukskrivningstalen och angripa orsakerna.

Den allmänna uppfattningen bland läkarna är att intygsskrivandet tar enormt mycket av deras arbetstid. Effekterna av det blir ringa, enligt deras uppfattning. Tidsåtgången beror bland annat på att allmänläkarna inte har och inte kan ha tillräckliga kunskaper om vad man ska tänka på vid bedömningen av en persons arbetsförmåga i ett visst yrke, eftersom det inte finns något referensyrke att jämföra med, och därmed hur patienternas arbetsituation ska kunna förbättras. Dialogen mellan arbetsgivare och vårdgivare blir därmed bruten och ganska bristfällig.

Fru talman! Utöver att förbättra situationen och utbildningen för allmänläkarna finns det skäl att se över de nuvarande reglerna för sjukskrivningsprocessen, precis som flera av de föregående talarna varit inne på. En allmänläkare med goda kunskaper i arbetsmedicin skulle till exempel kunna ges rätt att sjukskriva patienter under kortare tid och äga hela sjukskrivningen, till exempel en månad, när sjukskrivningstiden är tydlig och standardiserad, som vi kan kalla det, vid armbrott, benbrott och en rad olika och ganska allmänna sjukdomstillstånd. Man ska alltså skilja på kort och enkelt och långt och svårt och lägga resurserna där de behövs.

Detta skulle innebära ett system likt det som finns i dag, men med en långt mindre komplicerad kontrollapparat hos Försäkringskassan, som inte träffar patienten och därmed inte kan göra bedömningen på samma sätt som sjukskrivande läkare. Med en sådan förenklad modell skulle Försäkringskassan ges möjlighet och utrymme för en helt ny sorts bedömning vid en längre tids sjukskrivning som kräver fördjupad och omsorgsfull bedömning och prognos av den framtida arbetsförmågan, till exempel av multidisciplinära team med arbetsmiljökunniga läkare, psykologer, kuratorer och inte minst sjukgymnaster, som faktiskt har utbildats för att kunna bedöma både arbetsförmåga och möjlighet till återgång till arbete.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om jämställd
sjukfrånvaro*

Liberalerna anser därför, fru talman, att riksdagen bör följa Riksrevisionens rekommendationer om att ge Försäkringskassan ett nytt uppdrag och tillsätta en utredning, mer än tillkännagivandet, som är i enlighet med Riksrevisionens förslag.

Anf. 94 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Detta ärende handlar om hur vi ska få en mer likvärdig och jämställd sjukskrivningsprocess och få bort så kallade osakliga skillnader mellan män och kvinnor vid bedömningen av arbetsförmåga och sjukskrivningstider.

Kvinnor som grupp har nästan dubbelt så hög sjukfrånvaro som män, och skillnaderna har ökat. Riksrevisionen ger, utifrån forskning, flera förklaringar till detta, bland annat att vi har en könssegregerad och ojämsställd arbetsmarknad med olika prestationskrav för män respektive kvinnor, olika stora resurser och löneläge, arbetstider och arbetsmiljö som skiljer sig. Men kvinnor dubbelarbetar också mer än män och tar alltså ett större ansvar för hem och barn.

Detta är faktorer som kategoriseras som sakliga skillnader, det vill säga sådana som är kända och mätbara och motiverar att kvinnor sjukskrivs oftare och längre perioder än män. Andra faktorer, som finns i vården och i primärvården i mötet mellan läkare och patient eller den sjukskrivne, benämns som osakliga skillnader.

Riksrevisionen har förslag till förklaringar även för de osakliga skillnaderna, och det är framför allt tre förklaringar som alla verkar sannolika:

Den första handlar om de sjukskrivna och attityderna hos män och kvinnor. Riksrevisionen skriver att kvinnor är mer öppna än män inför att vara sjukskrivne och att män i högre utsträckning föredrar annan behandling. Män och kvinnor berättar alltså på olika sätt om sin sjukdom och har olika förväntningar på läkaren och på sjukskrivningen.

Den andra förklaringen handlar om läkarna och om normer bland dem. Läkare är mer benägna att sjukskriva kvinnor än män.

Den tredje handlar om vårdgivarna och att det också där finns olika bemötanden och olika sätt att fånga upp signaler. I rapporten står att vårdgivarna underskattar mäns funktionsnedsättning och aktivitetsbegränsning.

Alla de tre förklaringarna handlar framför allt om psykisk ohälsa. Vi vet sedan tidigare att psykisk ohälsa är svårbedömd – det är inget nytt. Vi kan börja med att konstatera att det behövs fortsatta åtgärder för att få en mer likvärdig bedömning av psykisk ohälsa, arbetsförmåga och rehabiliteringstider kopplat till det. Här har regeringen vidtagit flera åtgärder, och andra åtgärder är på gång, inte minst inom Sjukförsäkringsutredningen, som lämnade sitt andra delbetänkande för bara några veckor sedan och som kommer med sitt slutbetänkande strax före sommaren.

Fru talman! Man kan fundera på vad det egentligen är som skiljer de så kallade sakliga från de osakliga skillnaderna. Varför är normer och attityder i mötet mellan den arbetssökande och arbetsmarknaden, där män och kvinnor väljer olika branscher och sektorer, och normer och attityder när det gäller ansvar för hem och barn, alltså till exempel det vi kallar könsroller, sakliga medan samma normer, attityder och könsroller i mötet mellan patient och läkare är osakliga? Vi måste åtgärda båda två, oavsett om de är sakliga eller osakliga.

Det handlar inte om män och kvinnor utan om attityder till vad som är manligt och kvinnligt. Om vi lägger en maktaspekt på detta – som uppstår vid varje sådant möte – ser vi att det handlar om genus. Det är inte heller något nytt. Hälsa och ohälsa, inte minst den psykiska ohälsan, har ett genus – ett kulturellt nedärvt genus.

När jag läste Riksrevisionens rapport kom jag att tänka på *Den mörka kontinenten*, en bok av idéhistorikern Karin Johannisson. Jag läste den första gången som student när den kom ut i mitten av 1990-talet. Jag lånade ett exemplar av Riksdagsbiblioteket. Den handlar om synen på kvinno-kroppen och på kvinnans sjukdomar för ungefär 100 år sedan, i slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet. Likheterna med i dag är mycket tydliga, särskilt vad gäller de psykiska sjukdomarna, som också då växte och blev de vanligaste diagnoserna framåt 1920-talet – för ungefär 100 år sedan. Det handlar om en brytningstid med urbanisering, industrialisering och ny teknik som de bakomliggande faktorerna. Vi känner igen väldigt mycket från i dag.

Karin Johannisson skrev denna bok 1994, innan psykisk ohälsa återigen blev den vanligaste diagnosen för sjukskrivning. Hon gör inte några direkta historiska jämförelser i sin undersökning. Men i inledningen skriver hon följande: Sedan 1800-talets andra hälft är historien fylld av berättelser om den klena kvinnan, den sjukliga kvinnan.

Hon fortsätter: I dag, just som för 100 år sedan, söker kvinnan oftare vård och använder mer läkemedel än mannen. Hon är överrepresenterad i fråga om psykiatriska och kroniska diagnoser. Trots att kvinnans ställning har ändrats dramatiskt, och trots lika dramatiska förändringar inom medicinen, har länken mellan kvinna och nerver förblivit egendomligt stark.

Här har vi på något sätt den historiska förklaringen till de könsstereotypa normerna och värderingarna som Riksrevisionen så tydligt beskriver och som sker i mötet mellan den sjukskrivne och läkaren eller vården.

Att värderingar har en historia innebär inte att de inte går att ändra på. Ska vi lösa problemet och inte bara effekterna av problemet med en ojäms-tälld arbetsmarknad, ett ojämsställt hemarbete, en ojämsställd sjukvård och en ojämsställd sjukskrivningsprocess måste vi ta politiska beslut som faktisk betyder någonting.

Fru talman! Här har vi alltså ett ärende med ett troligt tillkännagivande från oppositionen om en utredning, en ökad administrativ åtgärd och ett uppföljningsuppdrag till Försäkringskassan som förmodligen inte kommer att ändra på någonting.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder som redovisas i Riksrevisionens rapport – kap. 6 – och även i regeringens svar på rapporten. Till dem ska läggas till exempel sjukförsäkringsutredningen, som jag nämnde tidigare och som ska slutredovisas senare i vår, men också utredningen om föräldraförsäkringen som kom i slutet av 2017.

Vi har kommit mycket långt i Sverige vad gäller jämställdhet. Men vi är inte framme – långt därifrån. Det som vi behöver är en fortsatt feministisk regering som fortsätter att lägga fram förslag för ökad jämställdhet.

Jag hoppas till exempel att vi kan få stöd bland partierna i riksdagen för fler reserverade månader i föräldraförsäkringen. Det skulle betyda något på riktigt för jämställdheten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 från S, V och MP och avslag på samtliga motioner och reservationer i betänkandet. (Applåder)

Anf. 95 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M):

Fru talman! Riksrevisionen utför varje år ett stort antal granskningar, och det är alltid lika spännande att se hur den sittande regeringen tar emot granskningarna. Jag tycker att det är skrämmande att vi har en sjukfrånvaro som är så ojämsställd och som Riksrevisionen pekar på.

Sjukskrivningsprocessen är granskad, och här finns det tydliga tecken på att män och kvinnor bedöms olika trots att det inte finns andra olikheter. Jag håller med Riksrevisionen om att de skillnader de pekar på är osakliga och att det är någonting som vi inte kan acceptera.

Uträkningar som är gjorda på samhällsförlusten av sjukskrivningar visar att denna kostnad 2018 låg på 64 miljarder kronor. I kostnaden inkluderar inte själva kostnaden för vård, utbetalning av sjukpenning eller rehabiliteringskostnad. Det samhällsekonomiska värde som man lyfter fram baseras på förlust av arbetskraft på arbetsmarknaden. År 2015 var kostnaden 59 miljarder, och 2018 var den alltså 64 miljarder. Det är stora summor som går förlorade i vårt samhälle på grund av sjukskrivningar som vi kanske skulle ha kunnat förhindra om vi hade hanterat processen och sett signaler tidigare.

Fru talman! Jag har haft samtal med Läkarförbundet som delar min bild av det alltmer eskalerande obetalda intygsskrivandet till Försäkringskassan. Det är ett svårt problem att som läkare på kort tid göra en opartisk bedömning av en patient med psykisk ohälsa. Det hinner man inte göra på 30 minuter. Det innebär att intygen riskerar att bli undermåliga eller att läkarna får skriva intygen på övertid, vilket nyheterna den senaste tiden rapporterat om också är ett alltmer växande problem.

Kvinnor är enligt Riksrevisionen sjukskrivna i nästan dubbelt så stor utsträckning som män. Att fastställa arbetsförmåga är oerhört komplext och speciellt när en person lider av psykiatriska diagnoser. Moderaterna har i sitt tidigare förslag sagt att det behövs en särskild rehabkedja för psykiatriska diagnoser, eftersom det inte går att bedöma en persons möjligheter till återgång i arbete på samma sätt vid en psykiatrisk diagnos som när personen har brutit foten.

Att på ett objektivt sätt bedöma nedsättning av arbetsförmåga och vilken funktion en person med en psykiatrisk diagnos har är svårt att göra för den sjukskrivande läkaren. Det som läkaren har att förhålla sig till är den person läkaren har framför sig, hur den uttrycker sig, hur den förmedlar sitt mående och vilken möjlighet denna person har att framföra sina symptom. Här pekar Riksrevisionen på den stora ojämlighet som råder inom sjukskrivningsprocessen gällande psykiatriska diagnoser.

Fru talman! Den granskning som Riksrevisionen har gjort är baserad på 60 000 patienter i Skåne under ett antal år där den gemensamma nämnanen för patienterna var diagnosen lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa. Den visar med stor tydlighet att kvinnor med en lindrig eller medelsvår psykisk sjukdom är sjukskrivna 30 procent mer än män vid samma nivå på den bedömda arbetsförmågan. I rapporten beskrivs tydligt att ingenting tyder på att denna könsskillnad kan förklaras av att män och kvinnor har

olika yrken och arbetar i olika branscher och sektorer eller är motiverade av att kvinnor har sämre hälsa än män.

Som jämförelse anges att det inte föreligger någon motsvarande skillnad bland patienter med smärtdiagnos. Sjukfrånvaron är högre i kvinnodominerade branscher och bland föräldrar. Inga statistiskt säkerställda skillnader mellan könen kan konstateras hos män och kvinnor som arbetar i typiskt kvinnodominerade branscher. Könsskillnaden mellan patienter är däremot särskilt tydlig bland patienter som är 31–40 år, inte har några barn, är högutbildade, har en relativt hög inkomst och företrädesvis arbetar inom mansdominerande yrken.

Cirka 40 procent av könsskillnaden kan förklaras av skillnaden i till exempel diagnos, inkomst, funktionsnedsättning och aktivitetsbegränsning. Resterande del, 60 procent, går inte att förklara.

Fru talman! Jag ställer mig frågande till varför så uppenbara och tydliga fakta som presenteras i Riksrevisionens rapport går regeringspartierna förbi. Hur kan man inte se det uppenbara att det krävs åtgärder nu? Vi kan inte vänta på att den redan stora ojämlikhet vi ser i sjukskrivningsprocessen gällande psykisk ohälsa fortsätter att öka. Vi kan inte stå passiva och se på hur allt fler kvinnor sjukskrivs med diagnosen psykisk ohälsa.

Den socialdemokratiska regeringen säger att den är feministisk och driver så kallad feministisk politik. Detta är direkta motsatsen. Här vill man inte se den stora ojämlikhet som råder mellan män och kvinnor, där kvinnor är sjukskrivna 30 procent mer än män med samma diagnos: psykisk ohälsa.

Vårt största och växande problem blundar den feministiska regeringen för och lutar sig tillbaka och säger att den gör nog i frågan. Jag kan inte annat än beklaga den feministiska regeringens ovilja att agera och tolkar det att man resignerat från sin så kallade feministiska politik och inte vill se den ojämlikhet som råder.

En majoritet i socialförsäkringsutskottet har i ett tillkännagivande till regeringen påtalat vikten av att regeringen ger Försäkringskassan i uppdrag att följa upp hur läkarna skriver sjukintyg och dessutom att tillsätta en utredning i syfte att motverka osakliga könsskillnader i sjukfrånvaron. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag till beslut i betänkandet. (Applåder)

Anf. 96 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag om ett tillkännagivande.

Bakgrunden till debatten är Riksrevisionens granskning av sjukskrivningsprocessen som pekar på att det finns en osaklig skillnad i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa. Granskningen visar att den osakliga skillnaden är särskilt tydlig bland patienter som är 31–40 år, som inte har barn, som är högutbildade, som har en relativt hög inkomst och som företrädesvis arbetar i mansdominerade branscher. Det finns däremot inget i resultatet som tyder på att skillnaden kan förklaras av att kvinnor har sämre hälsa än män eller att män och kvinnor jobbar i olika yrken eller branscher.

Den här granskningen besvarar dock inte frågan om de osakliga skillnaderna beror på att kvinnor sjukskrivs mer eller män mindre än vad sjukförsäkringens regelverk medger. En tanke som dock framförs som en

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om jämställd
sjukfrånvaro*

möjlig förklaring skulle vara att kvinnor i genomsnitt är mer öppna för sjukskrivning än män. En annan som hörts är att kvinnor mer än män söker vård i förebyggande syfte. Forskning finns som visar på att kvinnors sjukfrånvaro ökar i förhållande till mäns i samband med familjebildning.

Däremot har nu Riksrevisionen rekommenderat regeringen att ge Försäkringskassan i uppdrag att återkommande följa upp läkarintygsskrivande för män och kvinnor på olika vårdgivarenheter. Tanken med det är givetvis att man ska kunna upptäcka om det finns systematiska skillnader med koppling till kön och olika diagnoser. Detta menar vi kristdemokrater är en kunskapsinhämtning som behöver göras. Vi har därför i vår följdmotion yrkat på det, och här har vi en majoritet i utskottet som tycker på det viset.

Fru talman! Den här debatten i dag har givit ett väldigt tydligt besked om att det finns en bred politisk enighet bland oss att vi ska ha en likformig bedömning av de försäkrades rätt till ersättning utifrån hälso- och sjukvårdens bedömningar av kvinnors och mäns arbetsförmåga. Därom är vi absolut inte oense.

Vi kristdemokrater kan aldrig acceptera skillnader utifrån könstillhörighet. Vi menar dock att en bättre uppföljning och analys av läkarintygen kan ge oss den kunskap som efterlyses. På så vis kan vi också se till att vi kan reda ut hur vi bäst kommer till rätta med den osaklighet som finns.

Som en effekt av uppföljningen kommer vi också att kunna minska osäkerheten i bedömningen av patientens arbetsförmåga och samtidigt stärka hälso- och sjukvårdens drivkrafter att utfärda läkarintyg av hög kvalitet. Just detta att få till läkarintyg med hög kvalitet är avgörande för att komma till rätta med och minska de osakliga skillnaderna.

Utredaren hos Riksrevisionen konstaterar att kvinnor sjukskrivs mer än män trots att deras arbetsförmåga är densamma, men kommer också till slutsatsen att det saknas säkra förklaringar till varför det är så.

Utskottet förslag till beslut här i dag är att bidra till att skapa mer kunskap om varför det finns en osaklighet. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

*Riksrevisionens
rapport om mörkertal
inom bostadstillägget*

§ 13 Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU14
Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget (skr.
2019/20:54)
föredrogs.

Anf. 97 LINDA LINDBERG (SD):

Fru talman! Utskottet debatterar nu Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget. Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation 1.

Jag tycker att mörkertalet är oroande, det vill säga det antal personer som har rätt till bostadstillägg men som inte ansöker eller som väntar på

att få det beviljat. Det är bekymrande att man inte kommit till rätta med frågan när man haft vetskap och jobbat med det de senaste 15 åren, minst.

Riksrevisionen konstaterar i rapporten att mörkertalet är fortsatt högt. Samtidigt lär ett visst mörkertal sannolikt alltid finnas. Men eftersom det är ett tillägg till den allmänna pensionen, det vill säga en del av vårt grundskydd precis som garantipensionen, bör det vara riksdagens mening att det ska vara så lågt som möjligt.

När jag läser Riksrevisionens rapport ser jag att man konstaterar att cirka en tredjedel av landets ålderspensionärer inte söker bostadstillägget trots att de har rätt till det. Vidare visar rapporten att mer än hälften av de personer som ingår i mörkertalet klassas som ekonomiskt utsatta, vilket innebär att de lever på mindre än 60 procent av medianlönen. Nästa steg klassas som fattigdom.

Jag ska stanna kvar vid gruppen ålderspensionärer, fru talman. Här ser vi att om de som är berättigade till tillägget hade sökt skulle gruppen pensionärer med ekonomiskt utsatt situation minska med 30 procent. Det framgår även att det i den gruppen rör sig om dubbelt så många kvinnor som män som missar bostadstillägget. Det gör att frågan också tangerar jämställhetsarbetet, något som vår feministiska regering borde ta på ett allt större allvar.

Fru talman! I mitt tidigare arbete som florist mötte jag ofta, för att inte säga dagligen, pensionärer som med sin lilla myntbörs i handen räknade upp enkronorna på kassadisen för att betala den lilla krukväxten som skulle pryda köksbordet. Eller de som besökte butiken för att njuta en stund, och inte heller den månaden hade råd att unna sig någonting till sitt köksbord.

När jag nu i denna roll vet att vi har ett så stort mörkertal inom bostadstillägget gör det mig minst sagt än mer illa berörd. Det är direkt dåligt att ungefär en tredjedel av de berättigade inte får de tillägg som finns till för dem och att många av dem dessutom är ekonomiskt svaga.

Fru talman! Det är en snäll och timid målgrupp som generellt sett inte vill stå med mössan i handen, utan i stället anpassar sig efter läget och lever alltmer skralt. Det i sin tur kan också leda till att man som pensionär avskärmar sig och att ensamheten ökar och blir ofrivilligt påtaglig.

Fru talman! Jag tycker att det är olyckligt att man inte kommit längre i frågan. Jag måste ändå här slänga in en liten brasklapp. Kapaciteten bör finnas, för vi ser hur regeringen väljer att offensivt marknadsföra vissa bidrag som gynnar andra grupper, och bidrag som flödar ur landet.

Fru talman! Orsakerna till mörkertalet är såklart flera. En av de främsta orsakerna är enligt Pensionärernas riksorganisation att informationen inte ens når pensionärerna i tillräcklig utsträckning. Men det handlar även om att man missar att ansöka, bland annat på grund av att man saknar dator.

En fortsatt digitalisering är av största vikt och någonting som vi absolut ska sträva efter, men den får inte ske på bekostnad av ett begränsat informationsflöde till dem som inte har denna möjlighet. Det måste säkerställas att informationen når fram till alla, alldeles oavsett om man har tillgång till en dator eller inte.

Det har också kommit fram att ansökningsförfarandet anses komplicerat och att förenklingar vore ett bra sätt att underlätta sökandet. Även här stöder vi Riksrevisionen, som menar att förenkling och automatisering bör utvecklas.

Fru talman! Vad som också bör tilläggas är att i takt med att Pensionsmyndigheten har jobbat med frågan har handläggningstiderna ökat och ligger i dag på uppemot sex månader. Som jag har uppfattat det påverkar även detta mörkertalet, vilket i sig kan tyckas vara konstigt. Men alldeles oavsett detta kan de långa handläggningstiderna och problemen att komma i kontakt med myndigheten vara avskräckande i sig.

Jag personligen kan känna en viss frustration över att bli slussad via olika telefonröster som ber mig att göra en mängd val för att slutligen hamna rätt i telefonkön, om jag har tur.

PRO uppger att de extremt långa väntetiderna i telefon i kombination med att handläggningstiderna har skjutit i höjden gör att många pensionärer känner uppgivenhet. Från Pensionsmyndighetens sida gör man såklart så gott man kan och hänvisar främst till webben.

Fru talman! Jag tror generellt att många av våra pensionärer i den övre åldern kan ha en viss svårighet att navigera där.

Slutligen, fru talman, konstaterar vi att regeringens fördelningspolitiska syfte inte uppnås i fråga om mörkertalet. Sverigedemokraterna menar att åtgärder ska genomföras så skyndsamt som möjligt. Vi menar också att man ytterligare behöver se över hur man kan förenkla processen och automatisera och öka kommunikationen och stödet så att den som är berättigad får tillgång till det tillägg som man har avsatt pengar för.

Anf. 98 TERESA CARVALHO (S):

Fru talman! Jag skulle vilja inleda mitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Bostadstillägget är en viktig del av den svenska välfärdsmodellen, som motverkar ekonomisk utsatthet bland några av de sköraste grupper vi har i samhället. För många som är berättigade till bostadstillägg spelar det en avgörande roll för ekonomin. Därför är jag glad för att vi vid årsskiftet kunde genomföra en mycket välbehövlig höjning av bostadstillägget för ålderspensionärer.

Av samma skäl är det bekymmersamt att människor som skulle kunna ha rätt till bostadstillägg inte får ta del av det. Det är det här som detta ärende handlar om. Riksrevisionen har granskat mörkertalet i bostadstillägget, det vill säga hur många som potentiellt kan vara berättigade men som inte får bostadstillägg och varför de inte får det. Det gäller både för ålderspensionärer, som hanteras av Pensionsmyndigheten, och för personer med sjuk- och aktivitetsersättning, som Försäkringskassan ansvarar för.

Exakt hur stort mörkertalet är går inte att säga. Riksrevisionen nämner i en grov uppskattning 40 000 försäkrade med sjuk- och aktivitetsersättning och 129 000 ålderspensionärer, som alltså potentiellt skulle kunna få ta del av bostadstillägget men som av olika orsaker inte söker det eller tar del av det. Denna uppskattning är behäftad med stor osäkerhet eftersom man exempelvis inte har tittat på förmögenheter bland personerna i den här gruppen, men det är klart att den ändå ger en fingervisning om problematiken.

Jag skulle vilja säga att Riksrevisionens viktigaste bidrag till diskussionen är att man påvisar att okunskap och stigma orsakar att det finns ett mörkertal av människor som skulle kunna få ett ekonomiskt stöd i form av bostadstillägg men som i dag inte har det.

Detta kan ha flera orsaker, exempelvis ett tekniskt komplicerat regelverk eller en ovilja hos enskilda att ta emot bidrag. Det kan också bero på att den försäkrade på grund av kognitiva funktionsnedsättningar eller hög ålder har särskilda behov i sina kontakter med myndigheter som inte fullt tillgodoses för att man ska kunna slutföra en ansökan.

Men det handlar också om myter. Jag möter tämligen ofta olika missuppfattningar, exempelvis att man inte kan få bostadstillägg om man bor i bostadsrätt eller om man har ett sparkonto på banken. Det stämmer ju inte, och där behöver vi kanske alla hjälpas åt med att sprida kunskap till nära och kära och andra i vår omgivning.

Att det finns människor som skulle kunna få bostadstillägg men som går miste om det är djupt beklagligt och problematiskt oavsett om det i grunden beror på okunskap, olika tabun eller svårigheter att förse myndigheterna med dokumentation om inkomster, förmögenheter och boendesituation.

Efter flera utredningar på området och diverse förenklingsinsatser kan vi konstatera att det nog inte finns någon magisk formel för att få bort mörkertalet. Även Riksrevisionen menar att ett visst mörkertal förmodligen alltid kommer att finnas där. Men nog finns det mer att göra för att hålla det så lågt som möjligt. Det är vår uppfattning, och jag tycker mig höra att det finns en samsyn kring den biten.

Regeringen har svarat Riksrevisionen att man instämmer i att ett lågt mörkertal är eftersträvänsvärt. Sedan har regeringen även agerat: I regleringsbrevet för innevarande år har Försäkringskassan getts i uppdrag att kartlägga mörkertalet för personer med sjuk- och aktivitetsersättning och att redovisa de insatser som har genomförts för att reducera mörkertalets omfattning. Det är alltså precis i enlighet med vad Riksrevisionen har rekommenderat. Därmed tycker jag att ett tillkännagivande är helt onödigt. Det vore att slå in vidöppna dörrar.

Jag vill också påminna om att regeringen dessutom, utöver rekommendationerna från Riksrevisionen, i regleringsbrevet till Pensionsmyndigheten har satt ett mål om att korta handläggningstiderna för nyansökningar om bostadstillägg till högst 60 dagar vid slutet av det här året och högst 40 dagar vid slutet av nästa år. Handläggningstiderna har verkligen varit alldeles för långa, och jag tycker att det är föredömligt att regeringen har agerat också i denna del för att utsatta grupper inte ska drabbas i onödan.

För att återgå till Riksrevisionens rekommendationer föreslår de även en utredning om att ge Försäkringskassan direktåtkomst till Skatteverkets beskattningsdatabas. Det handlar om att förenkla handläggningsprocessen och kontrollen av de uppgifter som lämnas in.

Just på denna punkt kan jag tycka att man missar målet en aning. Det får nog anses osannolikt att detta skulle ge önskad effekt just på mörkertalsproblematiken eftersom myndigheten redan har tillgång till denna information genom ett automatiserat fråga-svar-system. Direktåtkomst till databasen löser ju varken problemet med okunskap eller stigma och för den delen inte heller problemet med insamling eller kontroll av uppgifter som rör förmögenheter och boendesituation.

Då är det betydligt mer intressant att, precis som regeringen också skriver i sitt svar till Riksrevisionen, öka systematiken i informationsspridningen och att utveckla liknande tjänster som den som redan finns på Pen-

sionsmyndighetens hemsida, där det går att få en preliminär bedömning av rätten till bostadstillägg.

Avslutningsvis, fru talman, konstaterar jag återigen att det finns en bred samsyn på området, både politiskt och mellan berörda aktörer, om ambitionen att få ned mörkertalet och minska den ekonomiska utsattheten. Jag välkomnar att regeringen har agerat och att den är beredd att fortsätta att vidta åtgärder.

Det finns säkert många olika sätt att både öka kunskapen om och sänka trösklarna för att ansöka om eller anmäla intresse för att ta del av bostadstillägg som man potentiellt har rätt till. Även om Riksrevisionens granskning nog inte kan sägas komma med den gyllene lösningen på problemet är det bra att granskningen har gjorts. Den sätter ljus på frågan.

Ytterst handlar det om att underlätta för några av de mest utsatta i vårt samhälle. Som socialdemokrat är jag besjälad av att minska klyftorna som drar isär vårt samhälle. Därför är det här en viktig fråga för oss att hitta en lösning på. Okunskap och stigmatisering ska aldrig få stå i vägen för att man ska kunna ta del av de trygghetssystem som finns till för att minska den ekonomiska utsattheten.

(Applåder)

Anf. 99 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Riksrevisionens granskning av mörkertalet inom bostadstillägget visar på ett enormt misslyckande när det gäller att garantera välfärd för dem som har det allra tuffast. 40 procent av dem som har sjuk- och aktivitetsersättning och 129 000 av ålderspensionärerna riskerar att förlora i genomsnitt 1 300 kronor i månaden som de egentligen har rätt till. Pengar som skulle hamna hos fattigpensionärer och sjuka betalas inte ut. Det är ett byråkratiskt hån mot dem som lever på de allra lägsta inkomsterna. Det skulle alltså gå att minska den ekonomiska utsattheten rejält enbart genom att betala ut de förmåner som människor har rätt till. Ändå händer det inte.

Fru talman! Egentligen borde politiken skämmas. Vad är det för samhälle som kan frambringa avancerad teknik, rymdforskning och signalspanning men som inte ens kan se till att det som våra sjukpensionärer och ålderspensionärer har rätt till betalas ut? Mörkertalen i bostadstillägget utgör ett problem som leder till ökad fattigdom.

Fru talman! Taket i bostadstillägget för ålderspensionärer höjdes i år från 5 600 kronor per månad till 7 000 kronor per månad för den som är ogift och 3 500 kronor för den som är gift. Personer med sjuk- och aktivitetsersättning har också rätt till bostadstillägg men får inte ta del av samma höjning. Hur har regeringen tänkt då? Tror de att hyrorna, mjölken och bensinen är billigare för sjukpensionärer än för ålderspensionärer?

Fru talman! Linda är 57 år. Hon har drabbats av sjukdomen ME. Hon skäms för att hon inte kan betala sina räkningar själv; hennes dotter får skjuta till. Linda ringer oftast till mig medan hon ligger i sängen. Hon kan ha telefonen liggande bredvid; då orkar hon prata. Att hennes dotter måste skjuta till pengar tycker hon är värre än sjukdomen i sig.

Vi kan inte fortsätta att förnedra människor på det viset.

RUT-avdraget kan vi tydligen få att funka. Detta avdrag läcker 5,3 miljarder årligen ur statskassan, och nu ska det gå ut ännu mer. Det går också till de 10 procent rikaste. Där är avdragen redan ifyllda när man bokar tjänsten. Det ska vara enkelt att dra av.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna sänkte 2018 skatten med uppemot 20 miljarder för dem som redan har allt och satsade inte en spänn på sjukförsäkringen. Och som om inte det var nog innebar regeringens, Centerns och Liberalernas budget i år 6 miljarder till samhällets absoluta elit i och med borttagandet av värnskatten.

Fru talman! Om Vänsterpartiets budget i stället hade gällt skulle garantipensionen och garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen ha höjts med drygt 1 000 kronor i månaden. Skattekllyftan mellan dem som jobbar och dem som har pension eller sjuk- och aktivitetsersättning hade slutits för inkomster upp till 35 000 kronor i månaden. Vi föreslog också att bostadstillägget för personer med sjuk- och aktivitetsersättning skulle höjas på samma sätt som för ålderspensionärer – självklart!

Vänsterpartiet kommer att återkomma med konkreta förslag för att komma åt de problem som Riksrevisionen beskriver och säkerställa att de som har rätt till bostadstillägg också får det. Det är det minsta vi kan göra.

Jag hänvisar till vårt särskilda yttrande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 14 Folkhälsofrågor

Socialutskottets betänkande 2019/20:SoU5
Folkhälsofrågor
föredrogs.

Anf. 100 ULRIKA JÖRGENSEN (M):

Fru talman! Hälsofrämjande och preventionsarbete är något av det viktigaste ett samhälle kan fokusera på. Tyvärr handlar debatten alltför ofta om sjukvården i stället för om hur vi gör så att färre individer får ohälsa och sjukdom.

Alla sjukdomar går givetvis inte att förebygga, men vi i politiken kan göra mycket mer inom området. Moderaterna är det parti som lagt fram den första hälsofrämjande- och preventionsmotionen i Sveriges riksdag, något som jag är väldigt stolt över och som jag kommer att återkomma till i mitt anförande.

Men först: Socialutskottet har glädjande nog enats om att föreslå två tillkännagivanden till regeringen. För det första vill vi se över om smittskyddslagen fyller sin funktion när det gäller informationsplikten för hiv-positiva. För det andra vill vi att regeringen ska ta fram förebyggande insatser för att främja hbtq-personers psykiska hälsa.

Fru talman! Vi moderater tycker att det är dags att ta fram och genomföra en nationell hälsofrämjande strategi. Sverige måste arbeta mer sammanhållet, samordnat och systematiskt med åtgärder som är hälsofrämjande, preventiva och långsiktiga.

Utifrån nuvarande styrning och organisation av hälso- och sjukvården finns det utmaningar, då prevention oftast är lågt prioriterat i vården. Sverige behöver därför ta fram en nationell hälsofrämjande strategi som kan ge tydliga riktlinjer och handlingsplaner för att kunna stärka och effektivisera det förebyggande hälsoarbetet i landet.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Riksrevisionens
rapport om mörkertal
inom bostadstillägget*

Folkhälsofrågor

Vi menar att det bör skapas former och regelverk som möjliggör nya forum och arenor för proaktivt hälsofrämjande insatser. Det kan till exempel vara att man kan göra hälsokontroller på apoteket. Här vill jag, fru talman, passa på att yrka bifall till vår reservation 1.

Hälsosamma levnadsvanor som att röra på sig dagligen, sunda matvanor, en hälsosam vikt och att inte röka är bra för din hälsa. Vet ni hur stor del av all cancer som kan förebyggas? Det är faktiskt minst en tredjedel av all cancer som enligt Cancerfonden kan förebyggas genom hälsosamma levnadsvanor. Socialstyrelsen beräknar att i alla fall 20 procent av all sjukdom i Sverige kan förhindras om vi som helhet förbättrar våra levnadsvanor.

Personer drabbas givetvis tyvärr ändå av hjärtinfarkter, trots att de ätit hälsosamt och motionerat dagligen. Någon garanti finns givetvis inte. Men att tidigt ge råd och stöd om fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor, redan på mödravårdscentralen och barnavårdscentralen, har betydelse då många av våra beteenden grundläggs de första åren.

Vårdutbildningarna bör innehålla mer prevention och sjukdomsförebyggande. Det behövs fler professioner inom vården med hälsofrämjande kunskaper såsom fysioterapeuter, arbetsterapeuter, dietister och hälso-coacher.

Vår roll i politiken är att underlätta för invånarna att göra hälsosamma val, inte att komma med pekpinningar och förbud. Det är tillgången till stöd, kunskap, inspiration och samarbete som vi ska fokusera på. En uttalad målsättning för politiken ska vara att bygga ett aktivt, hälsosamt Sverige som är långsiktigt hållbart för alla invånare.

Fru talman! Moderaterna vill reformera fysisk aktivitet på recept, som är en metod att motivera fler människor att genomföra en fysisk hälsofrämjande aktivitet. Det kan handla om att se över tillgången till recept så att de finns i hela landet, oberoende av var man bor, samt att se över förmågan att följa receptet, då den kan variera på grund av patientens betalningsförmåga. Det skulle även kunna innebära att träffa en personlig tränare för upplägg och stöd. Ett annat förslag är att se över om skattereduktion för fysisk träning och friskvård likt RUT-avdraget skulle kunna vara en fungerande metod.

Fru talman! Det finns många goda exempel på hälsosamma projekt i landet. Men det är just det: De är i projektform, och när pengarna är slut är även projektet slut. Vi måste bli bättre på att från början få med implementeringen in i ordinarie verksamhet om det visar sig att projektet föll väl ut.

Jag berättade i förra årets folkhälsodebatt om min hemkommun Kungsbacka i Hallands län, där vi sedan tio år har ett samarbete mellan regionen, det vill säga sjukvården, kommunen, det vill säga skola och fritid, föreningslivet och näringslivet. Metoden når barn med övervikt eller fetma i kombination med psykisk eller fysiska ohälsa, något som ofta lett till skolfrånvaro. Detta är en fungerande samverkansmodell där den fysiska, psykiska och sociala hälsan inkluderas och som glädjande nog spridit sig till flera kommuner i Halland och andra delar av landet.

Fru talman! Varför lyfter jag återigen fram detta exempel? Jo, här debatterar vi folkhälsofrågor utifrån socialutskottets ansvarsområde, och jag vill påstå att för att få förändring på samhällsnivå måste debatten även inkludera andra utskottsområden där ideella föreningar – som gör ett så

fantastiskt jobb – , civilsamhället och näringslivet blir naturliga samarbetspartner. Man kan verka för hälsosamma städer, involvera byggföretag som gärna är med och satsar på hållbarhet och hälsa, se friluftslivet som en hälsofrämjande resurs, satsa på säkra cykelvägar så att det finns möjlighet till vardagsrörelse och bjuda in idrottsföreningarna till skola och fritidshem – ja, möjligheterna är oändliga. Men det krävs att vi på riktigt arbetar över de organisatoriska stuprören på nationell, regional och kommunal nivå.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag återigen berätta hur stolt jag känner mig över att mitt parti Moderaterna lägger riksdagens första preventionsmotion. Jag vill tacka alla de organisationer som hjälpt oss att ytterligare förbättra denna motion, vilket, mina vänner, innebär att inför nästa motionsperiod har vi moderater en ännu vassare motion.

(Applåder)

Anf. 101 CLARA ARANDA (SD):

Fru talman! Nu har vi gått in i ett nytt decennium, och det är tid att blicka framåt. Samtidigt som vi blickar framåt måste vi se värdet i att lära av det som har varit och låta det vara en kompass för den framtida politiska inriktningen, för vi har mycket att göra.

De senaste tio åren har omkring 15 000 människor dött av psykisk ohälsa. Själv mord, som är den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa, ska inte betraktas som ett val. Det är ett psykologiskt olycksfall – ett olycksfall som kan förhindras med rätt åtgärder.

Det har gått tolv år sedan riksdagen antog en nollvision för suicid. Och under dessa tolv år har vi inte kunnat få till någon förändring vad gäller de höga suicidtalerna i Sverige. Det tycker jag verkligen är anmärkningsvärt.

Om vi jämför nollvisionen för självmord med den i stället väldigt framgångsrika nollvisionen för dödsfall i trafiken, kan följande slutsats dras: Mångmiljardbelopp som satsas långsiktigt på konkreta åtgärder, riktad forskning, uppföljning och utvärdering ger resultat.

När det gäller suicid har vi inte ens konkreta och seriösa mål för hur vi ska arbeta för en minskning av antalet självmord. Det finns fortfarande inga planer på att tillsätta en nationell samordnare för ett samlat nationellt arbete med suicidprevention, och när tjänstemän fattar beslut om att lägga ned en välfungerande stödfunktion som jourtelefonen Hjälp linjen står vår regering handlingsförlamad. Det säger ganska mycket om den verkliga viljan att få till en förändring.

Man kan fråga sig varför det går att arbeta långsiktigt, strategiskt och välstrukturerat när det gäller dödsfall i trafiken men inte när det handlar om självmord, trots att sex gånger fler människor dör av självmord än i trafiken.

Fru talman! Det är inte någon annans ansvar, utan ansvaret är vårt. Det är tid att avsluta tidigare decenniers misslyckanden och se till att vi nu verkar för en förändring. Allra först måste vi sluta att göra det vi alltid har gjort och våga pröva något nytt. Vi måste inse vikten av att arbeta med frågor som rör psykisk hälsa på ett helt annat sätt.

Psykisk hälsa och psykisk ohälsa begränsas i dag, i stora drag, till hälso- och sjukvårdspolitikerna och folkhälsopolitiken. För att kunna stärka den psykiska hälsan i samhället och samtidigt möta den ökade psykiska

ohälsan krävs en genomgripande förståelse för att psykisk hälsa är ett område som berör flera politiska områden och en rad olika samhällsnivåer.

Därför är det också hög tid att samla psykisk hälsa till *ett* politikområde som är styrande när det gäller insatser inom andra politikområden, det vill säga en samlad utgångspunkt för den politiska styrningen och samtliga insatser på området.

Vi behöver arbeta med frågan utifrån ett helhetsperspektiv. Psykisk hälsa måste hanteras med långsiktiga och genomtänkta åtgärder där den nationella styrningen är ändamålsinriktad och tydlig. Det är dags att sluta upp med kvartalspolitiken en gång för alla och inse att vi måste ha en seriös plan som är långsiktig och löper över flera år. Om vi lyckas med det kan vi också få glädjen att analysera ett helt annat resultat när vi går in i nästa decennium.

Fru talman! Suicid förekommer i alla grupper. Det är som vi vet utbrett hos unga. Samtidigt är suicid vanligare hos äldre, framför allt äldre män, och gruppen kvinnor utgör i stället den största andelen självmordsförsök.

Det finns också en grupp som är särskilt drabbad, och det är hbtq-personer. Hos hbtq-personer är psykiska besvär mer förekommande än hos befolkningen i övrigt, och därför vill Sverigedemokraterna också se mer specifika insatser för att främja hbtq-personers psykiska hälsa.

Vi behöver bredda det befintliga arbetet och ta till mer specifika åtgärder än just utbildningsinsatser, för det vi gör i dag är alldeles för enkelspårigt och långt ifrån tillräckligt.

Först och främst behöver vi arbeta preventivt för att minimera risken för att psykisk ohälsa utvecklas hos gruppen. Vi behöver också verka för en mer kunskapsbaserad och jämlik vård i hela landet. Därför har Sverigedemokraterna lagt förslag om nationella riktlinjer med fokus på förebyggande insatser där vi också belyser vikten av psykologiskt stöd som en primär behandlingsmetod vid exempelvis könsdysfori.

En annan viktig faktor är forskningens avgörande roll för en hållbar kunskapsutveckling. Vi måste säkerställa utvecklingen av evidensbaserade metoder inom både hälso- och sjukvård och socialtjänst. Därför är det också högaktuellt att vi tillsätter ett nationellt forskningsprogram för psykisk hälsa där det finns utrymme för forskning relaterad till hbtq-personers psykiska hälsa och förekomsten av suicid i allmänhet.

Med mer kunskap och rätt insatser kommer vi att kunna förhindra att fyra personer i Sverige tar sitt liv varje dag. Vi kan förhindra att någon förlorar sin bästa vän, sin syster eller kanske sin älskade pappa. Vi kan förhindra dessa fruktansvärda tragedier. Vi kan bättre, och ansvaret är vårt att ta.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation nr 8.

(Applåder)

Anf. 102 SOFIA NILSSON (C):

Fru talman! De påverkbara skillnaderna i hälsa ska vara borta inom en generation. Det är det övergripande målet för Sveriges folkhälsopolitik. Om det målet ska nås krävs mer insatser än de vi gör i dag.

Vi står oss ganska bra vad gäller folkhälsa internationellt sett, men vi har alldeles för stora hälsoklyftor inom samhället som vi måste göra mer för att sluta.

Tre faktorer som har stor betydelse är utbildningsnivå, socioekonomisk bakgrund och ålder.

Den första utmaningen vi ser handlar om utbildningsnivån. Just utbildningsnivå har en stor betydelse för hälsotalen. Skillnaden i hälsa mellan dem som har en eftergymnasial utbildning och dem som inte har det är väldigt stor. När en koppling är så stark och tydlig borde samhället göra mer. Att gå ut grundskolan utan fullständiga betyg är en stark bidragande faktor till senare problem med hälsan. Här borde regeringen ha gjort krafttag för att se till att ungdomar faktiskt slutar skolan med fullständiga betyg.

Den andra utmaningen vi kan se är klyftorna mellan dem som är födda i ett annat land och dem som är födda i Sverige. Framför allt handlar det om arbete. Risken är mycket större för den som är född i ett annat land att drabbas av långvarig arbetslöshet och långvarigt bidragsberoende, vilket i sig också är en riskfaktor för ohälsa. Att vi satsar på insatser som gör det lättare och billigare för företag att anställa är därför också starkt kopplat till folkhälsoarbetet och en viktig insats som staten skulle behöva göra.

Den tredje utmaningen vi står inför handlar om psykisk ohälsa. Speciellt i gruppen äldre ser vi att vi har svårt att fånga upp detta problem. Äldres psykiska ohälsa måste belysas och uppmärksammas i primärvården på ett bättre sätt än i dag. Centerpartiet har därför lagt fram ett förslag, som debatterades i denna kammare i förra veckan, om att vi vill införa ett äldrehälsovårdsprogram som bland annat ska fånga upp just ofrivillig ensamhet och psykisk ohälsa bland äldre.

De förslag som vi debatterar här i kammaren i dag spänner över många livsområden och sektorer – allt från psykisk ohälsa till förebyggande arbete och vaccinationer. Kanske kan såväl bredden som mängden av förslag och insatser ge intrycket att det är svårt eller nästan omöjligt att åstadkomma mer jämlika villkor och möjligheter. Men i själva verket tror jag att det snarare förhåller sig tvärtom. Just bredden i de livsvillkor som bidrar till hälsoklyftorna innebär att det finns såväl enklare som mer komplexa förändringar inom alla sektorer och att alla aktörer kan bidra med något.

Frågan är hur vi kan styra folkhälsoarbetet så att det faktiskt ger effekt där det behövs som mest.

Folkhälsa handlar om preventiva, breda insatser som riktas mot större grupper i samhället. Det handlar även om att pinpointa problem och arbeta intensivt mot enskilda individer eller mindre grupper.

Sverige har en lång tradition av att arbeta preventivt med exempelvis barnhälsovårdsprogram, mödrahälsovårdsprogram och allmänna vaccinationsprogram. Dessa program bygger på frivillighet, hög kunskap och tillit mellan profession och individ. De är goda exempel på ett effektivt och bra system som vi ska värna och utveckla eftersom det har positiva effekter på just folkhälsan.

Tittar vi exempelvis på de allmänna vaccinationsprogram som erbjuds till alla barn och föräldrar ser vi att 97 procent av dagens alla tvååringar är vaccinerade. Det är en hög siffra som vi ska vara stolta över. Denna höga andel tyder på att vi har ett välfungerande system som bygger på just viljan att faktiskt vaccinera. Det tyder också på att föräldrarna känner sig trygga med den kunskap de får och känner tillit till vården. Detta är värden som är otroligt viktiga för att vi även i fortsättningen ska ha en hög procentsiffra vad gäller vaccinationer.

Centerpartiet vill att vaccinationer även i fortsättningen ska bygga på frivillighet, hög kunskap och tillit snarare än tvång, pekpinningar och straff.

En annan bred insats som riktar sig mot stora grupper handlar om fysisk aktivitet och rörelse. Att fysisk aktivitet har stor positiv inverkan på vår hälsa har nog ingen kunnat missa. Men trots det rör vi oss allt mindre. Speciellt oroväckande är utvecklingen hos våra barn och unga, där vi kan se att stillasittande och övervikt ökar.

Individen själv har naturligtvis ett stort ansvar för sin fysiska aktivitet och sin hälsa i stort. Men samhället kan göra mycket för att främja en god hälsa och stimulera till mer aktivitet och rörelse i vardagen.

Folkhälsoarbetet måste därför genomsyra hela samhällsbygget – allt från hur vi planerar våra bostadsområden, gång- och cykelvägar, det of-fentliga gemensamma rummet inne i byar och städer till hur vi utformar vår arbetsdag och schemalägger rörelse och pulshöjande aktivitet i skolan för våra barn. Alla dessa insatser har bäring på folkhälsan.

Det är inte bara bland barn som dessa insatser är viktiga. Rörelse och fysisk aktivitet är också speciellt viktigt inom gruppen äldre. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 14 som handlar om fysisk aktivitet på recept.

Även om jag känner glädje över att vi i dag kan fatta beslut om två tillkännagivanden som Centerpartiet stöder och som har stor betydelse för folkhälsopolitiken ser Centerpartiet mycket allvarligt på det faktum att klyftorna kopplade till utbildning och socioekonomisk bakgrund ökar i samhället. Här får vi inte släppa fokus, utan i stället behöver vi växla upp arbetet för att kunna sluta hälsoklyftorna inom en generation.

Anf. 103 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Vi lever i ett samhälle där hälsoklyftorna tyvärr ökar. Det handlar också om ökad ojämlikhet. Detta kan nog inte lösas med bara folkhälsa, för det handlar om strukturer, fördelning och så vidare.

Hela mitt anförande kommer att handla om arbetet mot självmord eftersom det ingår i det förebyggande folkhälsoarbetet.

Självmord är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem. Varje år tar 1 500 personer sitt liv. Det är ett självmord var sjätte timme, eller fyra människoliv om dagen. Ytterligare 15 000 personer per år försöker att ta sitt liv och 150 000 har allvarliga självmordstankar. Många är alltså berörda, personerna själva och deras familjer, vänner och så vidare.

Kan man förebygga självmord? Ja, det är klart att man kan. Men då måste vi göra mer. Precis som en tidigare talare sa kan vi jämföra med ett annat område med nollvision, nämligen trafiken. Här har man fått ned antalet dödsfall, kanske genom att man har varit fokuserad, gjort förbättringar, hela tiden mätt och varit väldigt på. Vi ser inte motsvarande satsning när det gäller självmord trots att det dör sex gånger fler i självmord än i trafiken. Alltså borde det göras mycket mer på detta område.

Fru talman! Män är kraftigt överrepresenterade när det gäller självmord. Det är känt sedan länge. Detsamma gäller gruppen hbtq-personer. Här måste vi gräva och göra analyser och på allvar titta på både genus och hbtq-perspektiv för att komma vidare.

Fru talman! Det behöver också utarbetas tydliga riktlinjer för hur ett regionalt arbete mot självmord kan stärkas för riskgrupperna, för här ligger ansvaret. Regering och riksdag har försökt att förebygga självmord, och

2008 antogs en nollvision. Att ingen ska behöva ta sitt liv är själva the mission.

Men bara en nollvision kommer aldrig att räcka. I trafikpolitiken framträder ett tydligt mönster där nollvisionen kompletteras med en mängd konkreta och mätbara åtgärder. Exempelvis analyserar Trafikverket kontinuerligt allvarliga olyckor i trafiken, vilket är jättebra. Detta borde också göras för självmord. Det är nödvändigt att följa upp nollvisionen regionalt och nationellt och utvärdera nollvisionen, annars kommer inget att hända.

Fru talman! Självmord kan förebyggas på en rad sätt, exempelvis genom att vi ser till att vården är beredd, kompetent och offensiv och genom att analysera de självmord som sker. Även personer som har varit i kontakt med vården begår självmord. Det är inget litet antal som går därifrån utan att ha fått hjälp. Här måste vi lyfta på locket och se vad det är som händer i vården, eller snarare vad som inte händer i vården. Detta kan man fundera på. Många har stora behov av att läggas in, men det bortser man från. Detta är ytterst en fråga för regionerna.

Fru talman! Inspektionen för vård och omsorg ska regelbundet sammanställa och analysera inrapporterade självmordshändelser och sedan föra tillbaka resultaten till vård- och omsorgsgivarna. Men i dag finns det ingen tillförlitlig analys av vad som har skett, utan det är i stället ett stort frågetecken. Att all tillgänglig kunskap om självmord i anslutning till vården måste sammanställas säger sig självt.

Fru talman! Vänsterpartiet vill att en lämplig myndighet ska ges i uppdrag att utreda hur det förebyggande arbetet mot självmord kan stärkas regionalt och bli mer effektivt.

Det är viktigt att göra en hälsoanalys av självmord och misstänkta självmord. Det är viktigt för anhöriga och forskning och för hur vi ska arbeta vidare. Det är också viktigt att förbättra kunskapen om varje enskilt självmord för att ytterligare förstärka vården. Detta är en självklarhet.

Fru talman! Vänsterpartiet vill att en lämplig myndighet får i uppdrag att analysera hur varje enskilt självmord kan utredas och leda till ett förbättrat förebyggande arbete.

Vi behöver få ut mer information om hur självmord kan förebyggas. Vi behöver också prata mer om självmord. Det är fortfarande ett ganska tabubelagt ämne.

Fru talman! Vi vill att en lämplig myndighet får i uppdrag att ta fram ett nationellt informationspaket om psykisk ohälsa och självmord speciellt riktat till hälso- och sjukvård, socialtjänst, skola, föräldrar och andra anhöriga.

Vi behöver ha mer kunskap, och vi behöver definitivt arbeta med denna fråga på ett mer effektivt sätt. Vi kan göra mer.

Jag yrkar bifall till reservation 6, som berör hela detta område.

(forts. § 17)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.48 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 18 februari

MJU6 Jakt och viltvård

Punkt 2 (Viltförvaltningsdelegationernas ansvar och beslutanderätt)

1. utskottet
2. res. 1 (M, SD, KD)

Votering:

170 för utskottet

137 för res. 1

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 28 C, 24 V, 17 L, 13 MP, 2 -

För res. 1: 60 M, 59 SD, 18 KD

Avstod: 1 M

Frånvarande: 14 S, 9 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 3 MP

Jamal El-Haj och Jörgen Hellman (båda S) samt Leila Ali-Elmi (MP) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Helena Bouveng (M) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Åtgärder för minskad vildsvinsstam)

1. utskottet
2. res. 2 (C)

Votering:

265 för utskottet

28 för res. 2

19 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 M, 59 SD, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 2: 28 C

Avstod: 1 S, 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Hans Hoff (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 5 (Jaktmedel och jakthjälpmiddel)

1. utskottet
2. res. 4 (KD)

Votering:

294 för utskottet

18 för res. 4

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 4: 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Prot. 2019/20:77

19 februari

Punkt 6 (Eftersöksjakt)

1. utskottet

2. res. 6 (M)

Votering:

173 för utskottet

62 för res. 6

77 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 6: 62 M

Avstod: 59 SD, 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU7 Skogspolitik

Punkt 1 (Mål för skogspolitiken)

1. utskottet

2. res. 2 (L)

Votering:

235 för utskottet

18 för res. 2

59 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 28 C, 24 V, 18 KD, 14 MP, 1 -

För res. 2: 17 L, 1 -

Avstod: 59 SD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 5 (Areal mål för skyddad skog)

1. utskottet

2. res. 6 (M, SD, KD)

Votering:

173 för utskottet

139 för res. 6

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 6: 62 M, 59 SD, 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 6 (Virkesproduktion och klimatfrågor)

1. utskottet
2. res. 8 (C)

Votering:

207 för utskottet

28 för res. 8

77 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 8: 28 C

Avstod: 59 SD, 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 7 (Angrepp av granbarkborre i skyddade områden)

1. utskottet
2. res. 10 (M, SD, KD)

Votering:

173 för utskottet

139 för res. 10

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 10: 62 M, 59 SD, 18 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU13 Riksrevisionens rapport om Sidas humanitära bistånd och långsiktiga utvecklingssamarbete

Punkt 1 (Riksrevisionens rekommendationer)

1. utskottet
2. res. (M)

Votering:

249 för utskottet

63 för res.

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 59 SD, 28 C, 24 V, 17 KD, 17 L, 14 MP, 2 -

För res.: 62 M, 1 KD

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU6 Riksrevisionens ledningsstruktur

Punkt 1 (Avslag på framställningen)

1. utskottet
2. res. 1 (V)

Votering:

287 för utskottet
25 för res. 1
37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 18 KD, 17 L, 14 MP, 1 -

För res. 1: 24 V, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 2 (Riksdagsordningens huvudbestämmelser om Riksrevisionens ledningsstruktur)

Under denna punkt föreslogs ändringar i huvudbestämmelser i riksdagsordningen. Utskottet hade föreslagit att ändringarna skulle beslutas enligt 8 kap. 17 § första stycket andra meningen regeringsformen. Enligt denna bestämmelse kunde riksdagen anta bestämmelser i riksdagsordningen genom endast ett beslut om *minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter* röstade för beslutet. Under denna punkt hade endast yrkats bifall till utskottets förslag, men beslutet skulle enligt riksdagsordningen ändå fattas genom omröstning.

Votering:

289 för bifall
23 för avslag
37 frånvarande

Andre vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja, och kammaren hade således bifallit utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 88 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 1 V, 18 KD, 17 L, 14 MP, 2 -

För avslag: 23 V

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Amineh Kakabaveh (-) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU49 Ändringar i statens budget för 2020 – Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU9 Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Outnyttjade underskott)

1. utskottet
2. res. (M, SD, KD, L)

Votering:

155 för utskottet

156 för res.

38 frånvarande

Kammaren biföll res.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 24 V, 14 MP, 1 -

För res.: 61 M, 59 SD, 18 KD, 17 L, 1 -

Frånvarande: 12 S, 9 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

CU7 En utvecklad översiktsplanering

Punkt 1 (Översiktsplanens aktualitet)

1. utskottet
2. res. 1 (KD)

Votering:

293 för utskottet

18 för res. 1

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 61 M, 59 SD, 28 C, 24 V, 17 L, 14 MP, 2 -

För res. 1: 18 KD

Frånvarande: 12 S, 9 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU9 Hyresrätt m.m.

Punkt 1 (Hyreslagen)

1. utskottet
2. res. 1 (V)
3. res. 2 (KD)

Förberedande votering:

26 för res. 1

18 för res. 2

268 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

268 för utskottet

24 för res. 1

19 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 61 M, 59 SD, 28 C, 17 L, 14 MP, 1 -

För res. 1: 24 V

Avstod: 18 KD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 9 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Amineh Kakabaveh (-) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 2 (Kriminella gruppers användning av lägenheter)

1. utskottet

2. res. 3 (L)

Votering:

292 för utskottet

18 för res. 3

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 61 M, 59 SD, 28 C, 24 V, 17 KD, 14 MP, 1 -

För res. 3: 17 L, 1 -

Frånvarande: 12 S, 9 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 5 KD, 2 L, 2 MP

Lars-Arne Staxäng (M) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 3 (Bostadsrättsregister)

1. utskottet

2. res. 4 (C, L)

Votering:

267 för utskottet

45 för res. 4

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 59 SD, 1 C, 24 V, 18 KD, 14 MP, 1 -

För res. 4: 27 C, 17 L, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU19 Hemlig dataavläsning*Punkt 1 (Hemlig dataavläsning)*

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

286 för utskottet

26 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2019/20:77
19 februari

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 18 KD, 17 L, 13 MP, 1 -

För res. 1: 24 V, 1 MP, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Leila Ali-Elmi (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 2 (Platskrav)

1. utskottet

2. res. 2 (M, SD, KD)

Votering:

148 för utskottet

139 för res. 2

25 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 17 L, 14 MP, 1 -

För res. 2: 62 M, 59 SD, 18 KD

Avstod: 24 V, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Punkt 3 (Hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen)

1. utskottet

2. res. 3 (M, SD, KD)

Votering:

150 för utskottet

139 för res. 3

23 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 28 C, 2 V, 17 L, 14 MP, 1 -

För res. 3: 62 M, 59 SD, 18 KD

Avstod: 22 V, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Elin Segerlind och Håkan Svenneling (båda V) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Beslut om tillträdestillstånd)

1. utskottet

2. res. 5 (KD)

Votering:

268 för utskottet

17 för res. 5

25 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 17 L, 14 MP, 1 -

För res. 5: 17 KD

Avstod: 24 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 5 KD, 2 L, 2 MP

Pia Steensland (KD) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU13 Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro

Punkt 1 (Jämställd sjukfrånvaro)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

187 för utskottet

125 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 62 M, 59 SD, 28 C, 18 KD, 17 L, 1 MP, 1 -

För res. 1: 87 S, 24 V, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Leila Ali-Elmi (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Översyn av sjukförsäkringen och åtgärder mot den ojämslidda sjukfrånvaron)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

3. res. 4 (L)

Förberedande votering:

59 för res. 2

18 för res. 4

235 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

208 för utskottet

59 för res. 2

45 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 1 C, 24 V, 18 KD, 14 MP, 1 -

För res. 2: 59 SD

Avstod: 27 C, 17 L, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

SfU14 Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget
Punkt 1 (Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

234 för utskottet

59 för res. 1

19 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 M, 28 C, 23 V, 18 KD, 14 MP, 1 -

För res. 1: 59 SD

Avstod: 1 V, 17 L, 1 -

Frånvarande: 12 S, 8 M, 3 SD, 3 C, 3 V, 4 KD, 2 L, 2 MP

Ilona Szatmari Waldau (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markrats ha avstått från att rösta.

Folkhälsofrågor

§ 17 (forts. från § 14) **Folkhälsofrågor** (forts. SoU5)

Anf. 104 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! Att förebygga ohälsa och sjukdom är den bästa investeringen för såväl landets invånare som samhället i stort. Kunskap om betydelsen av bra kost, motion och en sund livsstil finns i dag hos de allra flesta i Sverige. Folkhälsan utvecklas positivt, och medellivslängden ökar.

Samtidigt ökar stress, psykisk ohälsa, rökning, alkoholriskbruk, stillasittande, övervikt och andra hälsoproblem hos vissa grupper. Kristdemokraternas folkhälsopolitik syftar till att stödja den enskilde i att göra hälsosamma val. Det ska vara enkelt att göra rätt.

Vi kristdemokrater står bakom alla våra reservationer i betänkandet, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 3.

Folkhälsomyndigheten är samordningsansvarig för folkhälsoarbetet på statlig nivå och ska bidra till samverkan när det gäller insatser för en god och jämlik hälsa samt stödja stat, regioner och kommuner i genomförandet och uppföljningen av folkhälsoarbetet. För att säkerställa ett framgångsrikt och långsiktigt förebyggande folkhälsoarbete krävs en tydlig nationell strategi med riktlinjer och en handlingsplan med konkreta delmål som bygger på evidens. Detta är något som saknas i dag, och enligt vår mening bör regeringen säkerställa att det skapas omgående.

Det finns fortfarande stora hälsovinster att göra genom mer förebyggande arbete. Beräkningar visar att minst en tredjedel av hjärt- och kärlsjukdomarna och vart tredje fall av de tolv största cancersjukdomarna skulle kunna förebyggas med förändrade levnadsvanor.

Fru talman! Det behövs en nationell strategi för astma och allergi. Allergi och överkänslighet är en av de vanligaste kroniska sjukdomarna i Sverige. Över 3 miljoner personer i landet lider av någon form av allergi eller överkänslighet. Förekomsten ökar stadigt, och det är i dag en av våra stora folksjukdomar i Sverige.

Genom ökad kunskap och satsning på förebyggande insatser går det att minska allergierna och därmed patienternas och samhällets kostnader. För att lyckas i större skala krävs att kunskapen när det gäller allergi sprids i samhället så att det förebyggande arbetet blir en integrerad del i fler verksamheter – i primärvården, i skolan, i barnomsorgen, i miljöarbetet, i arbetslivet, i byggsektorn etcetera. Nu behövs en särskild nationell strategi för att genom riktade insatser stoppa ökningen av allergier och överkänslighet. Barns behov på detta område skulle särskilt behöva uppmärksammas.

Fru talman! Det behövs ett förstärkt arbete med självmordsprevention. Som många har tagit upp här i dag är det varje år ca 1 500 personer som tar sitt liv i Sverige. Självmord är fortfarande omgärdat av okunskap, stigma och skam. Genom att få bättre kunskap om hur stort problemet är och vad vi kan bidra med kan vi förebygga tragedierna.

Det förebyggande arbetet mot självskadebeteende, självmordsförsök och självmord måste stärkas. Det är därför viktigt att kunskap och evidensbaserade metoder utvecklas för att identifiera riskgrupper och på det sättet kunna rikta särskilda förebyggande insatser till personer i dessa riskgrupper. Regeringen måste stärka sitt arbete i denna del.

För att säkra ett effektivt förebyggande arbete är det avgörande att följa upp att det nationella handlingsprogrammet för suicidprevention anpassas och implementeras på regional såväl som kommunal nivå. Dessa handlingsplaner kan även omfatta arbetet med första linjens sjukvård i kommuner och regioner.

Det behövs en anmälningsplikt för hälso- och sjukvården och socialtjänsten vid självmord. Fram till den 1 september 2017 var det obligatoriskt att anmäla till IVO för utomstående utredning enligt lex Maria om någon begått självmord inom fyra veckor efter den senaste kontakten med vården. Men Socialstyrelsen ändrade sina föreskrifter, och då slopades anmälningsplikten eftersom det inte fanns lagstöd för den.

För att på bästa sätt arbeta preventivt för att minska antalet självmord är det avgörande med nationell statistik som belyser situationen. Vi kristdemokrater anser därför att vi behöver införa anmälningsplikt för hälso- och sjukvården samt socialtjänsten vid varje självmord.

Fru talman! Det gläder mig och oss kristdemokrater att socialutskottet föreslår två tillkännagivanden till regeringen som vi i princip är överens om. Det handlar om vikten av att arbeta för preventivt riktade insatser till hbtq-personer och höja kunskapen om gruppens villkor och levnadsvillkor för att minska deras ohälsa och den skillnad som finns i förhållande till andra personer.

Vi ser också med glädje på tillkännagivandet när det gäller informationsplikten för hivpositiva. Effektiv behandling innebär att hivinfektion i dag inte är en dödlig sjukdom utan en kronisk infektion. Det är alltid den behandlande läkaren som gör den medicinska bedömningen och anpassar förhållningsreglerna. Utskottet anser därför att regeringen bör ta initiativ till en översyn av smittskyddslagen med en analys om den fyller sitt ändamål vad gäller informationsplikten för hivpositiva.

Fru talman! Genom ökad kunskap och evidensbaserade metoder kan vi förbättra folkhälsan. Och viktigast av allt: Vi kan rädda liv!
(Applåder)

Anf. 105 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Detta är ett motionsbetänkande. För två år sedan tog vi här i riksdagen beslut om målen för folkhälsopolitiken och om hur målarbetet skulle genomföras inom en rad sektorer i samhället, där hälso- och sjukvården och socialtjänsten bara är en del. Det är alltså ett brett program som vi har ställt oss bakom. När vi nu behandlar ett utskottsbetänkande blir det mer av nedslag i olika frågor som vi särskilt vill lyfta fram. Det innebär att det minst sagt blir lite spretigt.

Ett exempel är det som här har förts fram om självmord. Det är oerhört viktigt att få en nollvision där, men vi har lite olika tankar om hur det ska genomföras på ett sätt som är bättre än tidigare.

Vi liberaler har reservation nr 11, som handlar om vaccinationsprogram för personer över 65 år. Vi har ju ett vaccinationsprogram för barn, men trots att det finns god evidens för vikten av att vaccinera årsrika personer mot till exempel influensa, pneumokocker, difteri, bältros och så vidare har vi inget program där. Därför vill vi lyfta fram detta. Det är ju en generation som är särskilt utsatt för negativa konsekvenser av dessa sjukdomar.

Det känns lite som om ålderismen har slagit till här. Vaccinationsprogram för barn är förstås en självklarhet, men i Liberalerna tycker vi att det skulle vara samma självklarhet med ett vaccinationsprogram för dem som är på den sista delen av livsresan och är särskilt utsatta för negativa konsekvenser av de här sjukdomarna.

Sedan finns det två tillkännagivanden som är särskilt glädjande för mig, som har hållit på med hbtq-frågor hur länge som helst. Det finns lagstiftning på plats nästan helt och hållet. Vi har i dag diskuterat vårdmoderskap, som är en aktuell fråga också för hbtq-personer, och de lagstiftningsförbättringar för barn och mödrar som vi behöver. Detta är en lagstiftningsfråga där vi måste kavla upp ärmarna och komma vidare.

Det vi i övrigt har att bekämpa är fördomarna. Det handlar om fördomar som finns kvar och som ligger bakom att så många hbtq-personer lider av psykisk ohälsa. Jag är väldigt glad över tillkännagivandet om att lämpligast möjliga myndighet ska ta krafttag för att hjälpa. Då handlar det inte bara om att sätta in hjälp till dem som är drabbade, utan i botten ligger att bekämpa den homofobi som finns i vårt samhälle – det är bara att skrapa lite på ytan, så ser vi den.

Sedan handlar det om informationsplikten för dem som har smittats av hiv och som är så välbehandlade i dag att de inte smittar. Jag började med den frågan 2011. År 2014 ställde sig mitt liberala parti bakom detta, och nu skriver vi 2020. Politik tar tid. Men jag är oerhört glad över att informationsplikten nu kan bli historia.

Vi har anledning att vara glada här, men det gäller särskilt alla dem som har varit smittade av hiv. De har gått igenom en resa med rädsla hos omgivningen och egen rädsla för vad som ska ske med deras liv framöver. För dem blir det nu en lättnad att själva få bestämma om de ska berätta att de har genomgått den här sjukdomen och att de behandlas och inte är smittförande. Kvar finns ju att de lever med en livslång behandling. Vi andra som inte behöver sådan har inte riktigt grepp om vad det innebär, utom naturligtvis människor med diabetes och andra sjukdomar.

Jag vet att det är många som hade tänkt fira i kväll. Tyvärr har vi passerat voringstiden, och nästa vecka är det riksdagsfritt, så firandet får

skjutas upp i två veckor. Men har man väntat sedan början av 2000-talet eller sedan 2011 går det nog att vänta i två veckor till.

Jag yrkar bifall till reservation 11.
(Applåder)

Anf. 106 MATS WIKING (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till socialutskottets förslag.

Folkhälsa för mig som socialdemokrat handlar om hela livet. Det handlar om hur vi bor, om vi har tillgång till utbildning och arbete, om vi upplever trygghet och har en social tillhörighet och om vi får vara friska.

I dag lever tyvärr många människor i ett utanförskap där det kan skilja upp till tio levnadsår beroende på var man är född och i vilken stadsdel man lever. Många barn får inte den start i livet som de förtjänar.

Framför allt behöver vi se ett samhälle där riksdag, kommuner och regioner tillsammans tar ett större ansvar för att god folkhälsa ska vara tillgänglig för alla medborgare. Folkhälsomyndigheten har därför fått regeringens uppdrag att regelbundet redovisa resultatet när det gäller folkhälsa för alla medborgare. Skarpa, mätbara mål tas nu fram under våren 2020.

Regeringen är tydlig med att vi på ett bättre sätt måste kunna utvärdera samhällets insatser inom folkhälsan. Endast så kan vi se om arbetet gör nytta, och endast så kan vi jobba mot målet att utrota ojämlikheten under en generation.

Resan till ett gott liv börjar redan i moderns mage, och för att ge en bra start behöver samhället lägga resurser på att stödja ett gott föräldraskap och erbjuda goda uppväxtvillkor. Förutom en generös föräldraförsäkring behöver samhället erbjuda väl utbyggda familjecentraler, öppna förskolor och en tillgänglig förskola med lagom stora barngrupper.

Vi vet enligt forskningen att barnets tillgång till språklig, social och kognitiv utveckling i barndomen påverkar barnets framtida hälsa, förmåga att ta in kunskaper och i en förlängning möjligheten till en anställning och egen försörjning.

Fru talman! Även fysisk aktivitet och goda matvanor är något som formas tidigt. Tyvärr ser vi även här en ojämn utveckling. Barn i våra utsatta områden utvecklar i högre grad fetma än barn i andra stadsdelar.

Samhället måste här ta ett större ansvar och bör via förskolor och skolor erbjuda mer sockerfria alternativ och öka den fysiska aktiviteten. Visst är det bra med fler idrottstimmar i skolan – det står jag och Socialdemokraterna helt bakom. Men det är ännu bättre med organiserad lek på rasten, så att även de som inte gillar idrott tycker om att delta och aktivera sig.

När vi bygger nya bostadsområden eller rustar upp äldre stadsdelar behöver det skapas fler lekplatser och andra ytor för spontanlek. Vi behöver se till att skapa fler grönytor och fler gång- och cykelvägar, så att den spontana aktiviteten på fritiden och på väg till jobbet eller skolan verkligen blir av.

När det gäller att stimulera till lustfylld fysisk aktivitet händer det faktiskt mycket positivt i Sverige i dag. Vi behöver därför bli bättre på att lyfta fram goda exempel, som Generation Pep med Carolina Klüft i spetsen. De arbetar aktivt för att just öka den fysiska rörligheten i förskola, skola och föreningsliv på ett positivt sätt.

Jag tänkte att vi kanske skulle göra en liten övning här – nej.

Prot. 2019/20:77
19 februari

Folkhälsofrågor

Fru talman! Vi vet att det är fler människor som begår självmord än som dör i trafiken. Framför allt är det medelålders män som väljer den lösningen. I ett humanitärt samhälle måste vi bli bättre på att upptäcka och förebygga självmord. Vi måste bry oss om och våga fråga när vi ser att människor runt oss mår psykiskt dåligt. Det är ett sätt att bry sig och en medborgerlig plikt, tycker jag.

I januariavtalet har Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna kommit överens om att bekämpa psykisk ohälsa. I det ingår bland annat att stärka suicidpreventionen genom ökade resurser till kunskapspridning och stöd till organisationer som arbetar förebyggande.

Förra året ökades stödet för detta ändamål, så nu fördelas ca 20 miljoner årligen till detta viktiga arbete. Regeringen har också gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att lämna förslag på hur en särskild funktion för psykisk hälsa och suicidprevention skulle kunna inrättas till år 2021, som flera har varit inne på. Den skulle ha ett samordnat ansvar.

Det är också av stor vikt att äldre med psykisk ohälsa får den hjälp de behöver. Här har SKR, Sveriges Kommuner och Regioner, satt igång ett arbete med att stödja dem som arbetar inom socialtjänsten så att de kan fånga upp psykisk ohälsa bland äldre personer.

Vi vet att förekomsten av psykisk ohälsa är större bland hbtq-personer än bland befolkningen i allmänhet. Vi lever tyvärr i ett samhälle där diskriminering och osynliggörande är vardag för hbtq-personer. Därför känns det bra att socialutskottet går fram med ett tillkännagivande till regeringen om att det behövs ytterligare insatser för att minska skillnader i ohälsa mellan hbtq-personer och övriga.

Slutligen, fru talman! I ett land som Sverige ska det vara tryggt att växa upp. Det ska inte spela en avgörande roll för din hälsa vilken stadsdel eller del av landet du är född i. Samhället måste ta en större kompensatorisk roll för att jämna ut klasskillnader. Här kan tillgång till stöd i föräldrarollen, genom till exempel familjecentraler, ge barn bättre förutsättningar i uppväxten.

Skolan och föreningslivet har en viktig del i att fostra och ge utbildning men också i att ge barn och ungdomar möjlighet att fysiskt aktivera sig och få tillgång till god och nyttig kost.

Medborgare i Sverige som mår psykiskt dåligt ska känna att de har ett gott stöd i närsamhället, genom medmänniskor och genom kommun och sjukvård. En grundförutsättning för det goda måendet handlar som sagt om att känna sig delaktig, vara betydelsefull och vara efterfrågad.

Det är av stor vikt att riksdagen arbetar mot en bättre och jämlikare folkhälsa – på tvären, som många har varit inne på, och inte bara i socialutskottet. Jag måste ändå nämna, Ulrika, att vi har startat ett friskvårdsnätverk i socialutskottet. Det har vi gjort tvärs över. En socialdemokrat och en moderat har bildat ett friskvårdsnätverk – det är Ulrika Jörgensen och undertecknad. Vi kommer så gott vi kan att försöka ha dessa frågor i fokus. (Applåder)

Anf. 107 JOHN WEINERHALL (M):

Fru talman! Väldigt mycket har hänt i Sverige sedan den första personen diagnostiserades med aids 1982. Från att ha varit en dödsdom för bara decennier sedan är den nu att betrakta som en kronisk och behandlingsbar sjukdom. Tack vare de medicinska framsteg som gjorts och den behand-

ling som finns är livslängden lika lång för hivpositiva som för befolkningen i stort. Hivpidemin i Sverige blev inte så omfattande som många trodde för 30–40 år sedan. Med en välinställd behandling är virusnivåerna omätbara och smittorisen obefintlig.

Trots detta lever en rest av en gammal fördomsfull syn på hiv kvar – informationsplikten. Om det inte föreligger någon smittorisk borde det heller inte finnas någon anledning att behöva informera sin sexuella partner om sin hivinfektion. De allra flesta som smittas av hiv i Sverige smittas dessutom av personer som är omedvetna om sin status. Man kan då nästan säga att det vore rimligare att i stället ha en informationsplikt för otestade människor.

Precis som Un aids anmärkt borde Sverige ta bort informationsplikten, inte minst eftersom detta är en grupp som lever under stort stigma. Det är min och Moderaternas förhoppning att just den översyn av smittskyddslagen som riksdagen nu kräver ska leda till att vi kan lossa ytterligare en börda från en grupp som lever under väldigt stort stigma.

Detta är ett väldigt brett betänkande om folkhälsa i stort. Jag skulle vilja passa på att lyfta fram ytterligare ett område, förutom informationsplikten, som är väldigt viktigt. Det gäller det andra tillkännagivande som vi behandlar i den här debatten, nämligen det om hbtq-personers psykiska hälsa.

Vi vet att hbtq-personer har en sämre psykisk hälsa än heterosexuella. Självmordstankar är mer vanligt förekommande. Fler lider av beroende, ångest och depression jämfört med befolkningen i stort. Därför är det oerhört viktigt att regeringen nu ser till att vi får ett ordentligt förebyggande arbete, så att hbtq-personer stärks i sin psykiska hälsa.

Vi är glada och nöjda över att utskottet kunde komma överens om detta tillkännagivande, men vi moderater hade gärna gått lite längre. Givet att stödet och det förebyggande arbetet när det gäller psykisk ohälsa för hbtq-personer skiljer sig så mycket runt om i Sverige vore det nog bra med lite mer statlig styrning. Ett tydligt exempel på detta är att bara hälften av regionerna i dag har insatser specifikt för hbtq-personers psykiska hälsa.

Det finns helt enkelt mer att göra på detta område, men jag är glad över att vi tar ett steg här i dag.
(Applåder)

Anf. 108 PERNILLA STÅLHAMMAR (MP):

Fru talman! Vi står inför den långsamt växande döden. Ett globalt hälsohot sänker sig som en mörk skugga över vår värld. Det är ett hot som redan är här och som dödar fler personer än om två stora flygplan skulle krascha varje vecka och alla i planen skulle dö.

Men det sker inte som en krasch – oväntat och explosivt. Det sker inte som med sars eller coronaviruset – hela världen är i dag rustad med det vackra multilaterala systemet för att sätta igång all krishantering. Nej, det smyger sig på. Men, fru talman, det är 33 000 personer årligen som dör bara i Europa till följd av antibiotikaresistens. Visst svindlar den siffran! Detta går nästan inte att förstå.

Man kan vidga det hela: Det är 700 000 personer per år som dör runt om i världen. Den medicin som gjort att vi har kunnat känna oss trygga när vi har fått en lunginflammation eller en urinvägsinfektion är inte längre heltäckande. Problemet är att krisen redan har gått väldigt långt. Nya for-

mer av antibiotika är svåra att forska fram. Nu står vi inför det faktum att vi måste göra allt för att rädda den antibiotika som vi har. Vi måste minska användningen – vi måste göra det globalt. Vi måste också vara rädda om oss själva genom att vaccinera oss.

Där, mina vänner, är vi duktiga i Sverige – såväl när det gäller att motarbeta antibiotikaresistensen som att ha en hög vaccinationsgrad. 97 procent av alla barn som är två år vaccineras i Sverige genom barnvaccinationsprogrammet. Det är en hög siffra. Vi är duktiga på det.

Men vi har också ett stort problem. Det sker mycket desinformation på det här området. WHO har sagt att ett av de tio största hälsohoten 2019 var desinformation kring vacciner. Här måste vi arbeta målmedvetet.

Fru talman! Sverige är bra på att vara restriktivt i antibiotikaanvändningen. Men vi måste också arbeta globalt, och det gör vi. I går tog regeringen beslut om en ny strategi för antibiotikaanvändningen, och den är riktigt bra. Här går vi framåt i vårt arbete.

Fru talman! Många minns skräcken som spred sig på 80-talet. HTLV-3 damp ned mitt i det glada 80-talet – rädslan, stigma, ovissheten. Man visste inte om man kunde torka tårar utan handskar. Visst är det fantastiskt att man i dag kan leva ett helt normalt liv om man haft oturen att drabbas av det här viruset! Man är inte längre smittsam.

Fru talman! Det är så bra att ett enigt utskott har kommit fram till att vi ska gå vidare och se över smittskyddslagen. Man ska inte behöva informera sin partner, eller den man är tillsammans med, om att man har det här viruset eftersom man helt enkelt inte smittar längre.

Minst lika viktigt är att utskottet har gått fram med ett initiativ om att man ska satsa mycket mer på hbtq-personers psykiska hälsa. Det behövs mer resurser där, och det är ett väldigt viktigt arbete som vi har framför oss.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 mars.)

§ 18 Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor

Socialutskottets betänkande 2019/20:SoU7
Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor
föredrogs.

Anf. 109 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet angående alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1.

Alla människor ska kunna växa upp och leva utan risk att skadas på grund av eget eller andras missbruk. Genom att förebygga problem relaterade till ANDT minskar behovet av att handskas med problemens konsekvenser.

Med detta finns stora vinster, både ur mänsklig och ur ekonomisk synpunkt. Tidigt förebyggande arbete innebär att missbruk undviks, något

som annars riskerar att fortsätta och därmed påverka både individen och samhället under mycket lång tid.

Arbetet måste börja i tid med barns uppväxtvillkor. Möjligheter att utvecklas och göra egna val för framtiden ger trygga barn och motverkar kriminalitet och utanförskap.

Familjen är alltid den viktigaste skyddsfaktorn för barn och ungdomar. Förskola och skola är nummer två. Nummer tre är att det finns bra fritidsverksamheter för barn och ungdomar.

Fru talman! Skolan är den viktigaste arenan för det förebyggande arbetet och gör redan i dag en viktig insats. Det kan dock bli bättre. Man behöver säkra skolan så att den är en rök- och narkotikafri arbetsplats för elever och lärare.

Ett förslag kan vara att droginformationen integreras på schemat. Det behövs fler lektionstillfällen som motiverar och stärker eleverna så att de kan stå emot nyfikenhet och gruppträck. Kunskapen ska vara baserad på forskning och tillförlitliga källor.

Fru talman! Politik handlar många gånger om att väga för- och nackdelar mot varandra. Snus är inte ofarligt, men det är inte heller socker eller alkohol. Många svenskar har fimpat och i stället valt det betydligt mindre skadliga snuset. Till skillnad från cigaretter har snus en funktion att fylla folkhälsomässigt som ett hälsosammare alternativ till rökning. Därför bör snus och cigaretter behandlas olika, vilket också har berörts av bland annat Folkhälsomyndigheten.

Alkoholkonsumtionen bland skolungdomar i Sverige har sjunkit kraftigt under 2000-talet, vilket man kan läsa i Cans rapport om skolelevers drogvvanor 2019. Man kan även se att alkoholdebuten har senarelagts, även om den positiva trenden hejdats under de senaste åren.

Systembolaget spelar en viktig roll för folkhälsan. Genom att försäljningen kontrolleras utifrån ålderskontroller förebygger det alkoholkonsumtion bland unga. Samtidigt har det på senare tid blivit allt vanligare med lokala vinodlingar, bryggerier och brännerier i Sverige. Det visar att en ny hantverkstradition håller på att etablera sig i landet. För att inte rubba Systembolagets ställning och för att garantera vissa uppfyllda krav skulle de svenska småproducenterna kunna bli licensierade ombud för Systembolaget.

Fru talman! Kopplingen mellan droger och annan brottslighet är välbelagd. De senaste årens ökade gängkriminalitet och våld är också anledningen till att nya åtgärder behövs för att skärpa arbetet mot narkotikan.

Nya droger dyker hela tiden upp i samhället, och drogproblematiken blir i många fall alltmer komplicerad. Narkotikamissbruk förstör människoliv och finansierar de kriminella grupper som sprider otrygghet i Sverige.

Vi anser att en utvärdering av den svenska narkotikapolitiken är välbehövlig och väldigt aktuell. Det är en lag som inte har utvärderats sedan den infördes för 30 år sedan. För oss handlar det inte om legalisering, utan det avgörande är de tidiga insatserna, att försöka möta och hjälpa individer med beroendesjukdom på ett bättre sätt och att skapa ett tryggare samhälle.

När någon ertappats med narkotika är det avgörande att polisens och socialtjänstens svar innebär en tydlig markering av samhällets avståndstagande av narkotikabruket. Vi sverigedemokrater strävar efter ett narko-

tikafritt samhälle och arbetar konsekvent för att stoppa alla tendenser till drogliberalisering.

Fru talman! Många relaterar missbruk till alkohol- och drogmissbruk, men det finns även andra missbruk som inte alltid ses som ett sådant. Exempel är köpmissbruk, sexmissbruk, internetmissbruk och läkemedelsmissbruk. Anhöriga blir medberoende, man tappar kontrollen och beroendet blir det viktigaste i ens liv.

Detta är något man själv inte kan ta tag i och bara sluta med på egen hand. Då är det viktigt att samverka mellan primärvården, psykiatrin, beroendemottagningar och socialtjänsten fungerar för att motverka alla former av missbruk och beroenden.

Det bör inrättas fler stödlinjer för familjemedlemmar, vänner och kollegor till personer med missbruk. Även vårdcentraler bör erbjuda rådgivning för alla typer av beroenden.

Personer med missbruksproblematik är en väldigt utsatt grupp i samhället som i grund och botten är i behov av vård, och det finns numera en ökad förståelse för detta. Det är dags för en bred samling kring narkotikapolitiken. En majoritet i riksdagen och svenska folket står bakom målsättningen om ett narkotikafritt samhälle. Fokus måste vara på ungdomar, förebyggande och tidiga insatser.

(Applåder)

Anf. 110 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Vänsterpartiet står för en solidarisk alkoholpolitik, vilket innebär att vi vill begränsa tillgängligheten. Vi ska ha höga skatter, ett starkt monopol och strängare regler för privatinförsel, det vill säga allt det som har varit väldigt viktigt i den svenska alkoholpolitiken.

Vi ska inte ha ett systembolag som är öppet på söndagar, exempelvis; det är en självklarhet. En lägre totalkonsumtion har också visat sig innebära att den alkoholrelaterade ohälsan och dödligheten minskar, fru talman.

Att tillåta gårdsförsäljning kan ju låta vansinnigt harmlöst och som en käck och trevlig grej när man är på bilsemester i Skåne. Det har dock flera gånger utretts att om gårdsförsäljning införs, då riskerar monopolet att falla. Men nu ska vi utreda gårdsförsäljning en gång till – det är tredje gången det ska göras – därför att det står inskrivet i januariavtalet. Man kan ju tycka att det är lite lustigt, men regeringen har tydligen godtagit de allt törstigare centerpartisternas linje att spriten ska rädda landsbygden. Jag är väldigt skeptisk till detta.

Fru talman! Dagens äldre kvinnor dricker mer alkohol än tidigare generationers kvinnor. Det skapar ohälsa, och man kan även se att det ökar dödsfallen. Man ser också ökade problem som kan komma i takt med att alkoholkonsumtionen ökar, som fallskador, bristande egenvård och så vidare. Det är viktigt att kunna tala om äldre och alkohol. Enligt vår mening bör regeringen därför ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram informationsmaterial om äldre och alkohol, fru talman. Vi måste börja prata om detta lite bredare än vad vi gör nu. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige ligger sedan länge väldigt högt. I snitt är det ca 600 fall per år, vilket gör att Sverige tillhör de länder i Europa som har den högsta narkotikarelaterade dödligheten –

faktiskt har vi Europas näst högsta, fru talman. Dessa höga dödstal, som har fortsatt år efter år, är knappast ett mått på en lyckad narkotikapolitik. Varje död som beror på just narkotikaberoende är förstås ett misslyckande för samhället. De drabbade, fru talman, är mammor, pappor, systrar, partner, barn, vänner och, förstås, den döde själv.

År 2017 motionerade Vänsterpartiet om att utreda narkotikapolitiken och därmed även kriminaliseringen av eget bruk. *En* minister anser att man nästan är för legalisering om man vill ha en utredning av kriminalisering av eget bruk. *Guilty by association*, kallas det, fru talman – även för en justitieminister. Jag tänker på den debatt om sprututbyte vi hade ända från 2006 fram till 2017. Parollen var att en jämlik hälsa ska nå även den som är beroende. Sprututbyte är en hälsoinsats som var väldigt ifrågasatt väldigt länge, men nu är det lag. Vi som tror på en jämlik hälsa för narkotikaberoende vann den matchen.

Under 1986 och 1987 jobbade jag på LVM-hemmet Serafen, med de första hivinfekterade narkomanerna i Stockholm. Jag tror att jag lärde känna de flesta injektionsmissbrukare som var just hivinfekterade i Stockholm. Detta var innan lagen om kriminalisering kom, innan nedskärningarna på socialtjänsten kom och innan nedskärningarna på beroendeklinikerna kom. De här personerna var hivinfekterade, och på den tiden – på 80-talet, ni vet – var hiv lika med död. Så var det.

De var alltså hivinfekterade, men de hade en helt annan situation än dagens beroende i Stockholm. De var dödsdömda, men de hade samtidigt egna bostäder. De hade kontrakt på sina lägenheter och en enorm uppbackning från socialtjänsten och beroendehetererna. Det är mycket som har hänt sedan dess som har påverkat åt helt fel håll när det gäller just situationen för de beroende. Stigmatiseringen har ökat, och utsattheten har ökat. Narkotikapolitiken håller inte ihop längre.

Jag är väldigt glad över det tillkännagivande vi gör, för jag tycker att det händer alldeles för lite – eller snarare inte så mycket – på Socialdepartementet. Nu kräver ett enigt utskott att regeringen släpper sargen, fru talman, och vågar undersöka dagens narkotikapolitik. Jag tycker att det är fantastiskt; jag hade aldrig trott att man skulle kunna samla alla partier i socialutskottet runt en sådan här fråga. Om någon hade frågat mig för två år sedan hade jag svarat att jag inte tror att det är möjligt, för varje litet steg på vägen i beroendepolitiken har inneburit så mycket onödigt tjafs mellan partierna, fru talman.

Vänsterpartiets narkotikapolitik vilar på två ben: Det behövs ett kraftfullt arbete mot narkotika samtidigt som beroende inte ska stigmatiseras. Det är narkotikan som ska vara olaglig, inte den beroende. Därför är det Vänsterpartiets hållning att narkotika ska vara fortsatt illegalt men att det bör avkriminaliseras att vara påverkad av narkotika. Med lagens utformning finns det en uppenbar risk att polisen lägger mer resurser på att beivra brottslighet som rör eget bruk än de gör på de grovt kriminella som begår grövre narkotikabrott.

I vårt samhälle utsätts de som är beroende av narkotika för en enorm stigmatisering. De stämplas som brottslingar och ska straffas i stället för att få adekvat vård och behandling. FN har uppmanat svenska staten att se över narkotikapolitiken, och Sveriges Kommuner och Regioner har begärt en utvärdering av narkotikastrafflagen ”för att se om det finns skäl att

ändra i lagstiftningen i syfte att underlätta för personer med missbruk/beroende att söka hjälp”. Detta har ett enigt SKR ställt sig bakom.

Uppdraget att utreda hur lagen om kriminalisering av eget bruk har inverkat på antalet missbrukare och brukare och deras livskvalitet, hälsa och drogfrihet ska självklart ingå i den utredning som finns i vårt utskottsinitiativ. Anlita de främsta forskarna! Ha respekt för de många döda och deras anhöriga! Förändra narkotikapolitiken från att vara livsfarlig till att vara en politik som ger beroende chanser till vård och behandling – och till att överleva!

Anf. 111 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! Jag tror att de flesta av oss skulle reagera med förvåning och ilska om en person som har genomgått en framgångsrik cancerbehandling vägrades vård om canceren kom tillbaka efter fem eller tio år. Det samma gäller om en diabetiker skulle få höra ”Välkommen tillbaka när ditt blodsocker är stabilt!” när han söker vård under en period då sockret är svårt att kontrollera.

Denna inställning är dock dessvärre vad som möter många av de personer som söker vård för missbruk eller beroende, fru talman. ”Innan du kan få vård måste du visa att du är alkohol- eller drogfri. Välkommen tillbaka sedan!” Så är det trots att beroende är en sjukdom där återkommande återfall är en del av sjukdomsbilden. Fördomarna är många. Inte sällan ses beroendet som ett tecken på svaghet – en bristande karaktär. Det är inte konstigt att personer som lider av en beroendesjukdom lever under ett stort stigma. Skuld och skam är alltid närvarande.

Fru talman! I min roll som docent och beroendeforskare vid Karolinska institutet studerar jag vad som händer i hjärnan när man utvecklar ett beroende. Med den kunskapen försöker jag utveckla nya läkemedel för behandling av alkoholberoende.

Hjärnans belöningssystem är en nyckel när det gäller utveckling av beroende. När vi äter god mat eller motionerar frisätts dopamin, och vi får en känsla av välmående. När vi dricker alkohol, tar droger eller utsätter oss för något annat som är beroendeframkallande aktiveras samma system i hjärnan, men mycket *mer* dopamin frisätts. Vi upplever då en berusande känsla.

Vid upprepad berusning minskar dock den naturliga dopaminaktiviteten i hjärnans belöningssystem gradvis. Ångest och depression är vanligt i nyktert eller drogfritt tillstånd. Förändringarna i belöningssystemet bidrar också till ett starkt sug, som driver på ett tvångsmässigt missbruk. I stället för att dricka för att få en positiv upplevelse – en berusning, som när man drack från början – dricker man nu för att slippa må dåligt.

Parallellt med förändringarna i belöningssystemet minskar även aktiviteten i den främre delen av hjärnan. Impulskontrollen och förmågan att stå emot suget försämras, och dessa förändringar i hjärnan gör det omänskligt svårt att rycka upp sig och sluta dricka eller använda droger. Man försummar familj, barn och arbete för att i stället missbruka – eller planera för att dricka eller använda droger. Beroendet är ett faktum. Beroende är en sjukdom, även om den i likhet med flera välfärdssjukdomar är självförvärdad.

Fru talman! Vi kristdemokrater eftersträvar ett narkotikafritt samhälle, och vi arbetar konsekvent för att stoppa alla tendenser till drogliberalise-

ring. Det centrala är att narkotikapolitiken är vetenskapligt förankrad och främjar en evidensbaserad vård och behandling som leder till ett minskat lidande.

Det är därför oerhört glädjande att ett enigt socialutskott ställer sig bakom dels en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, dels att den nuvarande narkotikapolitiken bör utvärderas för att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering.

Fru talman! Nu gäller det att regeringen skyndsamt verkställer inte bara detta tillkännagivande utan även riksdagens eniga beslut från förra året, nämligen att det ska vara en huvudman som ansvarar för vården av personer som lider av både beroendesjukdom och annan psykisk sjukdom. Dagens system, där två olika huvudmän har ansvar för behandling av personer med svår samsjuklighet, medför att de ofta slussas fram och tillbaka mellan sjukvården och socialtjänsten. Ingen tar ett övergripande helhetsansvar, trots att dessa personer har ett omfattande vårdbehov, och samtidigt gör ingen fel enligt gällande lag.

Detta måste rättas till innan fler liv släcks i narkotikans spår. Regeringen har ansvaret att verkställa riksdagens vilja, men vi kristdemokrater kommer att göra vad vi kan för att driva på och agera blåslampa.

Fru talman! När det gäller den nya ANDT-strategi som är på gång är det viktigt att se till helheten. Alkohol- och tobakskonsumtionen har visserligen minskat bland ungdomar under det senaste året, och det är jättebra – det är positivt! Men ska denna positiva trend hålla i sig är det viktigt att vi fortsätter att arbeta evidensbaserat och förebyggande.

Alkohol och tobak är de två riskfaktorer som bidrar mest till den totala sjukdomsburden, och samhällskostnaderna är stora. Det vore förödande att nedprioritera nationella insatser på detta område.

Vi anser att den nya ANDT-strategin också bör omfatta spel om pengar. Vi kristdemokrater menar därtill att det krävs ett nationellt kunskapscenter för att förvalta, kvalitetssäkra och vidareutveckla framgångsrika metoder inom det preventiva ANDT-området.

Fru talman! Vi kristdemokrater står bakom samtliga våra reservationer i betänkandet och utskottets tillkännagivande. Jag yrkar dock bifall endast till vår reservation 6, som är kopplad till riskbruk av alkohol.

Vad är då riskbruk? Jo, det är ett bruk av alkohol som ökar risken för skadliga fysiska, psykiska eller sociala konsekvenser. Ungefär 1 miljon människor i Sverige dricker så mycket alkohol att de skadar eller riskerar att skada sin hälsa.

Riktlinjerna i dag säger att riskbruk av alkohol finns vid högkonsumtion. För en man innebär detta att dricka mer än 14 standardglas – ungefär tre flaskor vin – per vecka. För en kvinna innebär det att dricka mer än nio standardglas – ungefär två flaskor vin – per vecka. Riskbruk innefattar också något som man kallar intensivkonsumtion – när en man dricker fem eller fler standardglas vid ett och samma tillfälle eller när en kvinna dricker fyra.

Nu visar färsk forskning att det inte finns någon tydlig gräns under vilken alkoholkonsumtion är helt riskfri. Enligt vår mening är det därför angeläget att se över riktlinjerna om just riskkonsumtion.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag tacka mina kollegor från samtliga partier i socialutskottet för ett riktigt gott samarbete i ANDT-frågorna.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings- och
tobaksfrågor*

Tillsammans har vi tagit flera viktiga steg för att skapa en beroendevård utan skuld och skam. Stort tack!

(Applåder)

Anf. 112 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservation 3, som handlar om ANDT-strategin. Vi i Liberalerna skulle helst vilja ta bort dessa bokstäver, för bokstavslistan håller på att bli rätt lång. Det borde komma till ett L för läkemedel, ett S för spel och så vidare. Vi tycker att det är naturligare att man tar fram en strategi mot beroende i olika former.

Alkohol är det största och mest omfattande beroendeorsakande medlet, och därefter kommer annat – narkotika kommer längre ned på listan. Jag tänker ändå ägna denna tid åt just narkotika, dels på grund av de väldigt allvarliga konsekvenser narkotikabruk för med sig, dels för att narkotika ligger bakom väldigt mycket av de kriminella handlingar som vi ser här i samhället, med väldigt allvarliga konsekvenser.

Jag tycker att det är fantastiskt – vi har ett utskott som i dag har åstadkommit tre tillkännagivanden! Jag vet inte när vi har gjort det tre gånger i en debatt. Det handlar om att vi ställer oss bakom en nollvision vad gäller narkotikarelaterade dödsfall och en utvärdering av narkotikapolitiken.

Jag kan konstatera att vi nu har en nollvision när det gäller narkotikaorsakade dödsfall. Vi har levt med en nollvision när det gäller narkotikabruk i samhället. Dessa nollvisioner har liksom stått emot varandra och faktiskt hindrat framsteg inom detta politikområde.

Vi är ju eniga om att vi fortsatt ska ha en restriktiv narkotikapolitik med en god missbruks- och beroendevård som innehåller skademinimering och om att denna vård ska vara evidensbaserad.

Jag, som har varit med ett tag, kan konstatera att på 60-talet – när vi vaknade för att narkotika var ett problem i vårt samhälle – ställdes en sjukvård som var ganska positiv till att skriva ut narkotika till människor som var beroende av narkotika mot en repressiv inställning. Sedan har detta fortsatt.

I slutet av 70-talet prövade Lars-Magnus Gunne, som var psykiatriprofessor på Ulleråker i Uppsala och som nyligen gick bort, metadonbehandling av narkotikaberoende personer som verkligen ville bli av med sitt missbruk men som inte kunde komma loss från det. Då jämförde han en grupp som fick metadon med en grupp som fick blindtabletter. Han fann att dödligheten i den grupp som fick blindtabletter var avsevärt högre än i den metadonbehandlade gruppen.

Här kom evidens om hur substitutionsbehandling kunde bidra till det som vi i dag tar beslut om: en nollvision för att rädda människor som har blivit beroende.

Men tror ni att evidens räckte då? Jag satt i Socialstyrelsen och hade politiker i Regeringskansliet som sa: ”Nej, nej, nej – det stämmer inte med nollvisionen!”

Sedan fick vi faktiskt tillstånd för att – tror jag – 50 patienter ändå skulle få metadon. I dag har vi ju metadon och substitutionsbehandling i vården, men det tog väldigt lång tid innan det infördes.

I slutet av 80-talet – Karin Rågsjö var inne på detta – sa Kerstin Tunving, psykiater i Skåne, att vi måste rädda människor med narkotikamissbruk från två dödliga hot. Det ena var narkotika; det andra var hiv. Med

god framgång delade man ut sprutor och hittade dessutom ytterligare en grupp narkomaner, som inte hade velat vända sig till socialtjänsten.

Från politikens sida lät det ”nej, nej, nej”. Jag mötte ministrar av olika partifärg, och detta fick bara inte genomföras. Det var emot nollvisionen gällande narkotika i samhället.

Så här har det fortsatt. Gerhard Larsson kom 2011 med en utredning med många goda förslag. Remissbehandlingen spretade – Socialstyrelsens chef var för, men Socialstyrelsens ansvariga handläggare var emot. Vad gör då ett regeringskansli? Det händer ingenting.

Därför vill jag runda av med att säga hur viktigt det är att vi som är för en utvärdering av lagen, för en nollvision när det gäller risken att dö på grund av narkotikamissbruk, för att rehabilitera fler och för att förebygga att människor halkar in på detta nu visar enighet. Så länge vi krigar med varandra om delar av förslag som ska genomföras kommer det inte att hända någonting, och då har vi inte gjort gott.

Om vi vårdar det här väl, visar att vi är eniga om målet och har respekt för att vägarna dit kan vara lite olika, då är jag övertygad om att vi kan hitta bra kompromisser för dem med narkotikaberoende och för samhället i övrigt. Det kommer också att påverka kriminaliteten.

Anf. 113 YASMINE BLADELIUS (S):

Fru talman! 103 miljarder svenska kronor – så mycket beräknas alkoholen kosta vårt samhälle varje år. Det är en ofattbart stor summa, naturligtvis.

Det viktigaste är däremot inte summan i sig utan det som gömmer sig bakom summan. Till exempel är det i dag 320 000 barn som påverkas negativt av en förälders drickande och alla de som utsätts för våld där alkohol har varit inblandat och de som dör i förtid på grund av alkoholrelaterade sjukdomar och olyckor.

Fru talman! Vartannat misshandelsfall i Sverige är alkoholrelaterat.

En annan studie, från Ramboll, har tittat på hur mycket alkoholen har kostat samhället under 2017, inte enbart de 103 miljarderna i faktiska kostnader, utan vad de samhällsliga kostnaderna är. Till exempel försvinner 32 000 produktiva arbetstimmar varje vecka på grund av bakfylla. 625 000 alkoholrelaterade sjukskrivningsdagar tas ut varje år. 5 200 personer avlider av alkoholrelaterade orsaker. Kostnaden för sjukvården var 7,4 miljarder, vilket motsvarar lönekostnaden för 14 500 sjuksköterskor. Det är alltså oerhört mycket pengar.

Fru talman! Att alkoholen kostar oss långt mycket mer än vad den ger oss är vi väl medvetna om. Just därför är jag så oerhört stolt över vår svenska framgångsrika alkoholpolitik. Tack vare vårt statliga monopol och vår restriktiva alkoholpolitik är den totala alkoholkonsumtionen ändå låg i Sverige jämfört med många andra länder, och den är dessutom sjunkande. Det är glädjande.

Jag är dock orolig, fru talman, över de politiska vindar som blåser för att luckra upp vår framgångsrika svenska modell. Smygande kommer nu förslag om att öppna upp för söndagsöppet på Systembolaget och om möjligheten att köpa alkohol i matbutiker, och från olika håll hörs nu politiska röster för att avskaffa det svenska alkoholmonopolet.

Ett avskaffat monopol på försäljning av alkohol skulle leda till en kraftig ökning av alkoholkonsumtionen i Sverige. Det skulle i sin tur få omfat-

Prot. 2019/20:77

19 februari

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings- och
tobaksfrågor*

tande negativa konsekvenser. Det finns nämligen en enkel tumregel på detta område, och forskningen är tydlig: När tillgängligheten ökar, då ökar konsumtionen, och när konsumtionen ökar, då ökar också alkoholskadorna. Det är inte ett pris som jag är redo att betala.

Fru talman! År 2020 är ANDT-strategins sista år, och en ny strategi som ska gälla från 2021 ska tas fram under året. Jag ser naturligtvis mycket fram emot det kommande arbetet och är glad över att ansvarig minister redan tidigt aviserat att fokus kommer att ligga på narkotikafrågorna i den kommande strategin.

Regeringen driver i dag en narkotikapolitik som är folkhälsobaserad med syfte att begränsa tillgång, förebygga användning av narkotika, erbjuda vård och behandling för missbruk och beroende samt minska skador och dödsfall till följd av narkotikamissbruk.

Skillnader i registrerings- och rapporteringspraxis gör det svårt att jämföra antalet narkotikarelaterade dödsfall mellan länder, men vad vi kan vara överens om är att den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige ändå är alldeles för hög. Regeringen prioriterar därför insatser för att få ned dödligheten och har redan vidtagit flera åtgärder.

Som exempel fick Folkhälsomyndigheten redan i mars 2019 i uppdrag av regeringen att etablera ett varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall. I april 2019 fick Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en kartläggning av akutmottagningarnas rutiner för planering av fortsatt vård, behandling och uppföljning vid narkotikarelaterad överdos. Det tillförs medel till Folkhälsomyndigheten för att möjliggöra en snabbare klassificering av psykoaktiva substanser.

Läkemedelsverket och Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag utrett förutsättningarna för ett ökat tillgängliggörande av Naloxonläkemedel i syfte att motverka överdoser. Myndigheterna har därefter gjort vissa viktiga ändringar i sina föreskrifter. Exempelvis är det från och med den 1 november 2018 möjligt för sjuksköterskor att förskriva Naloxonläkemedel. Förskrivare får nu även lämna ut Naloxon direkt till patienter.

Socialstyrelsen presenterade också i juni 2019 ett kunskapsstöd för läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende, så kallad LARO, vilket myndigheten har tagit fram på uppdrag av regeringen.

Fru talman! Socialutskottet har härutöver enats om att i ett yttrande tillkännage för regeringen att man bör göra en utvärdering av den svenska narkotikapolitiken samt en översyn av den nuvarande lagstiftningen i syfte att ha en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall. Yttrandet har stor vikt på förebyggande åtgärder och behandling efter evidens, forskning och beprövad erfarenhet. Politiken ska förebygga problemen, vilket ligger precis i linje med vad vi socialdemokrater också tycker.

Vi vill se en fortsatt restriktiv narkotikapolitik med fokus på skademinimering och hjälp och stöd utifrån evidens och beprövad erfarenhet till de personer som har ett beroende och som behöver vår hjälp och vårt stöd allra mest. På flera områden måste också forskningen stärkas. Förändringar i regelverk måste systematiskt utvärderas, liksom ändamålsenligheten i olika vårdande insatser.

Jag är otroligt glad över att utskottet har enats i dessa viktiga frågor. Narkotikadödligheten i Sverige är för hög, och varje dödsfall är en tragedi och ett misslyckande. Det är en av våra allra största kommande uppgifter

att minska dödligheten genom både förebyggande och bättre vård och behandling.

Avslutningsvis, fru talman, är alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor – det är ett långt ord, därav kanske ett önskemål att säga beroendefrågor framöver – frågor som politiskt måste prioriteras också fortsättningsvis för ett väl fungerande samhälle.

Jag är därför väldigt glad över det stora såväl politiska som samhällsliga engagemang som finns i de här frågorna. Och jag hoppas att vi i socialutskottet kan fortsätta att under denna mandatperiod konstruktivt arbeta tillsammans för att minska användningen av och skadeverkningarna av narkotika, alkohol, tobak och dopning.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 114 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Precis som Yasmine Bladelius säger är vi allihop väldigt glada över det initiativ vi har tagit fram. När det tillkännagavs dröjde det inte många timmar förrän statsrådet Hallengren gick ut och sa att det absolut inte var aktuellt att göra någon utvärdering av lagen om kriminalisering av eget bruk. Det tycker jag, fru talman, var en lite för snabb reaktion på ett utskottsinitiativ. Hon kanske skulle ha funderat ett varv till. Det är ju inte bara ett antal partier som vill utreda kriminalisering utan också exempelvis hela SKR, där även Socialdemokraterna har ställt sig bakom det.

Fru talman! Min fråga till Yasmine Bladelius är: Hur tror Socialdemokraterna i utskottet att detta kommer att sluta?

Anf. 115 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Fru talman! Tack, Karin Rågsjö, för frågan!

Jag är som sagt oerhört glad över det otroligt stora engagemang som jag, Karin och många med oss delar i de här frågorna, för det är otroligt viktiga frågor som vi kommer att få jobba hårt med framöver.

Jag har full förståelse för att en avkriminalisering inledningsvis kan låta lockande. När jag träffar de här personerna, våra medmänniskor som har hamnat i beroendets klor, som är på botten av vårt samhälle, är det inte i första hand en avkriminalisering de förespråkar. De förespråkar ett alternativ, hjälp och stöd utifrån beprövad erfarenhet och evidens och en tillit till att vi politiker lyssnar till deras behov, att de behöver hjälp och stöd utifrån sitt beroende.

Inför den kommande utredningen vill jag fråga: Kommer en avkriminalisering av missbruk att leda till färre missbrukare? Om det plötsligt skulle vara lagligt att röka hasch, skulle det leda till att färre ungdomar testar att röka hasch? Kommer polis och sociala myndigheter tillsammans med föräldrar och skola att få det lättare att avstyra ett narkotikamissbruk om det inte ens finns laglig möjlighet att ingripa mot just det så kallade egna bruket?

Fru talman! Jag vet inte. Det jag vet är att de personerna behöver vårt stöd och vår hjälp. De behöver hjälp utifrån beprövad erfarenhet och evidens. Det tycker jag att vi ska ge dem.

Prot. 2019/20:77

19 februari

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings- och
tobaksfrågor*

Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att man ska undersöka saker. Innan man säger att man absolut inte kan köpa en avkriminalisering ska man kanske undersöka det, inte säga nej direkt och stänga porten. Inget parti har i detta sammanhang sagt att vi vill ha en legalisering. Däremot vill vi ha en helt förutsättningslös utredning. Vi vill se vilka möjligheter det finns för att förändra den narkotikapolitik som vi har. Den är nämligen inte tillfyllest.

Fru talman! Jag skulle önska att regeringen och Socialdemokraterna tittade lite mer på andra länder och hur man gör där: Hur har Norge tänkt med sitt förslag? Vi får se hur det blir med det. Och hur fungerar saker och ting i Portugal?

Jag tycker inte att vi har en lyckosam narkotikapolitik. Jag har jobbat med de här frågorna på golvet, och jag har jobbat med dem politiskt. De som är beroende och som jag träffar vill ha en helhetslösning. De vill inte bli indragna i polisbilens gång efter gång för att testas om de har narkotika i blodet. Jag föreslår att de insatser som polisen i dag gör för att jaga gatunarkomaner i stället riktas in på att jaga de grova brottslingarna. Det här systemet leder nämligen inte till färre beroende. Det leder inte till färre döda.

Vi har en narkotikapolitik som jag skulle önska att regeringen vågade lysa igenom och att den inte bara stänger dörren för olika frågor. Jag skulle önska att regeringen och Socialdemokraterna tog in de absolut bästa forskarna för att titta på de här frågorna, så att vi kan få en narkotikapolitik som räddar liv och som samtidigt motverkar narkotikamissbruk i stort.

Anf. 117 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Fru talman! Som jag sa även i mitt anförande är jag otroligt glad över det engagemang som finns i de här frågorna. Och jag är glad över att vi nu har enats om ett utskottsinitiativ där vi säger att man måste se över dagens narkotikalagstiftning och dagens narkotikapolitik med syfte att minska den narkotikarelaterade dödligheten.

Som jag också sa i mitt anförande är det svårt att jämföra mellan länder. Men det står klart att dödligheten är alldeles för hög i Sverige. Det måste vi göra någonting åt.

Jag upplever dock inte att det i det utskottsinitiativ som vi ställer oss bakom finns en majoritet som är för avkriminalisering av eget bruk. Men det finns en majoritet som är för att man ska se över det här i syfte att minska dödligheten, i syfte att ha en nollvision och i syfte att ta beslut som vilar på evidens, beprövad erfarenhet och forskning. Jag tror att det är nödvändigt för att komma vidare i de här frågorna framöver.

Jag tror också att det är viktigt att lyssna på dem det handlar om och att vi har ett öra åt deras håll. Jag är övertygad om att Karin Rågsjö har det. När jag har det är det inte avkriminalisering de efterfrågar. Det är snarare hjälp och stöd för att komma ur beroendet. Det är ett synliggörande av dem. De berättar också att det ofta är polisen som synliggör dem allra mest, vilket leder till att de därefter får hjälp och stöd. Jag tror att vi måste arbeta mycket mer med det framöver.

Anf. 118 JOHN WEINERHALL (M):

Fru talman! År 2018 dog 566 personer i Sverige i överdoser. Året dessförinnan var antalet 626. I jämförelse med andra länder i Europa har Sve-

rige, enligt EU, en väldigt hög narkotikarelaterad dödlighet. Trots en minskning av antalet döda i överdoser 2019 har Sverige näst högst narkotikadödlighet. På tio år har antalet döda fördubblats. Om 2018 års minskning är ett trendbrott eller inte återstår att se. Även om antalet döda inte blir större för varje år är det uppenbart att mer behöver göras. Sverige behöver en nollvision när det gäller narkotikarelaterad dödlighet.

I den politiska narkotikadebatten har det länge varit för stort fokus på repressiva åtgärder. Fler poliser och hårdare straff är det som ska lösa våra problem. Så har det länge låtit. Missförstå mig rätt nu; jag tycker givetvis att de kriminella gäng som göder sig själva och otryggheten genom andras beroende ska buras in, gärna under mycket längre tid än i dag. Men det kommer inte att hjälpa dem som har en beroendesjukdom. De som tillhör de allra mest utsatta och svaga i vårt samhälle behöver en omtänksam politik som kan hjälpa dem ur beroendet.

Fru talman! Därför är det välkommet att ett enigt socialutskott nu har tagit ställning för en utvärdering av den svenska narkotikapolitiken. Precis som tillkännagivandet kräver anser jag att den svenska narkotikapolitiken måste bygga på evidens, beprövad erfarenhet och skademinimering. Jag hoppas också att den kommande ANDT-strategin kommer att genomsyras av just det, när den kommer.

Skademinimering som utgångspunkt för narkotikapolitiken har länge varit omdebatterat, inte minst i mitt eget parti. Inte sällan har en dogmatisk och repressiv inställning till narkotikapolitiken varit dominerande. Varför ska sjukvården hjälpa missbrukare att knarka ihjäl sig? Varför ska skattebetalarna betala för och förse missbrukare med kanyler? Sådana frågeställningar har jag ofta fått möta när jag har förespråkade sprututbytesprogram, inte minst under de år då jag engagerade mig i den regionala sjukvårdspolitikerna i Region Östergötland och aktivt drev frågan. Det är en fråga som ligger mig varmt om hjärtat.

Fru talman! Jag ska tala om varför vi ska ha just det inslaget i narkotikapolitiken, varför det är viktigt med skademinimering och varför det är viktigt med sprututbytesprogram. Jo, det är viktigt, och vi ska göra det därför att vi vet att smittspridningen av hepatit och hiv minskar med sprututbytesprogram. Det var Karin Rågsjö eller Barbro Westerholm som tog upp Malmö som ett exempel. Det finns en anledning till att det knappt finns några hivsmittade med intravenöst missbruk i Malmö. Det är tack vare att man länge har bedrivit ett mycket lyckat sprututbytesprogram.

Vi vill inte att smutsiga kanyler ska vara i omlopp. Vi ska fortsätta med skademinimering som princip, därför att vi vet att exempelvis sprututbyten också hjälper människor med beroende att komma i kontakt med sjukvården. Det är något som många annars inte skulle göra.

Vi har precis äntligen fått till sprututbyte i Norrköping. Jag hoppas att det snart finns i hela landet.

Ytterligare ett gott exempel på skademinimering är utdelandet av Naloxon, som häver överdoser. Det är inte omöjligt att den narkotikarelaterade dödligheten minskade förra året just tack vare att tillgängligheten till Naloxon har ökat. Även tillgången till substitutionsbehandling skulle kunna vara bidragande. Vi moderater kommer, precis som tidigare, att fortsätta driva på i utskottet för att inslagen av skademinimering i beroendevården ska öka.

Fru talman! Det är inte värdigt ett land som Sverige att utlämna alla de människor som har en beroendesjukdom till deras öde. Det är inte värdigt att låta dem falla mellan stolar eller jongleras mellan en socialtjänst som inte mäktar med eller en sjukvård som brister. Om man har ett beroende, saknar bostad och dessutom har en psykisk sjukdom måste vi se helheten och människan bakom problemen. Kommuner ska inte kunna skylla på att personen i första hand är sjukvårdens bekymmer. Sjukvården ska inte heller kunna säga att det i första hand rör sig om social problematik som kommunen är skyldig att ordna upp.

För många är det i dag svårt att få en bostad om man har ett beroende. Samtidigt vet vi att det är svårt att ta sig ur ett beroende om man inte har en fast tillvaro. Lägg därtill att psykvården inte fungerar. Då är det inte lätt. För alla som i dag sviks av det offentliga på grund av det som på byråkratiska brukar kallas samverkansproblem har vi ett ansvar att se till att de får den hjälp och det stöd de behöver. Detta har också utskottet väddjat till regeringen att göra något åt – både det splittrade huvudmannaskapet och en översyn av tvångsvårdslagarna så att de är anpassade för samsjuklighet.

Fru talman! Jag hoppas att den utredning som riksdagen nu uppmanar regeringen att tillsätta kommer till skott snart men också att den leder till något som på riktigt kan förändra livet för dem som i dag lider av ett beroende. Det är fint att vi i riksdagens alla partier i dag har enats om att en översyn av narkotikapolitiken behövs. Denna debatt är för viktig för att bli en del av ett politiskt spel.

När utredningen har landat och regeringen förhoppningsvis också lämnat över en framåtsyftande proposition för en ny narkotikapolitik hoppas jag att samma samförståndsanda som råder nu kan råda i den diskussionen. (Applåder)

Anf. 119 SOFIA NILSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar nu frågor som rör alkohol, narkotika, dopning och tobak – områden som i allra högsta grad är kopplade till folkhälsa, som vi för en liten stund sedan debatterade i denna kammare.

Att få ett samhälle fritt från narkotika och dopning och med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol är viktiga delar i folkhälsoarbetet. Den största delen av arbetet för att nå målet för ANDT görs ute i kommuner, regioner och inte minst i det civila samhället. Till alla er där ute som dagligen arbetar och möter framför allt våra ungdomar och som slår vakt när något inte står rätt till vill jag rikta ett stort tack.

På tobaksområdet har vi en internationellt sett bra situation. Den dagliga rökningen har glädjande nog minskat, men självfallet har vi mycket kvar att göra även där.

Vad gäller alkohol ser vi också en positiv utveckling i Sverige. Den totala alkoholkonsumtionen minskar. Inte minst bland ungdomar är detta tydligt. Det är en trend som har hållit i sig i flera år. Trots alkoholreklam och att man får ta in stora mängder alkohol i landet har den totala konsumtionen faktiskt gått ned.

Alkohol är inte en handelsvara vilken som helst. Den är behäftad med en lång rad negativa hälsoeffekter, något som vi måste ha med oss när vi diskuterar försäljning. Men bara för att det är så ska det inte hindra oss att tänka nytt. Runt om på vår landsbygd växer i dag en ny bransch fram. Inte

minst i Skåne kan vi se vingårdar och lokala ölbryggerier växa fram med en enorm potential. För dessa entreprenörer vill vi i Centerpartiet möjliggöra gårdsförsäljning. Under detta år ser jag därför fram emot att regeringen kommer att tillsätta en utredning för hur gårdsförsäljning kan möjliggöras i hela landet, utan att monopolet riskeras.

Nu tänkte jag gå över till området narkotika, för vad gäller narkotika är trenden inte lika positiv. Här måste vi göra mer för att stödja det breda förebyggande arbetet med alltifrån stärkt elevhälsa till att stötta det civila samhället. Även om vi har en relativt liten andel som faktiskt har testat narkotika har vi en skrämmande stor andel narkotikarelaterad dödlighet.

Medan dödligheten i många andra europeiska länder har stabiliserats och till och med börjat minska ser vi i Sverige det motsatta. I Sverige dör fem gånger så många som i jämförbara länder av just narkotika. Enligt Europeiska unionens narkotikabyrå är det i EU bara Estland som har högre narkotikarelaterad dödlighet än Sverige. De slutsatser jag kan dra av detta, fru talman, är

1. att vi har en narkotikapolitik i detta land som inte är tillräckligt bra
2. att vi därför på ett sakligt och systematiskt sätt måste se över vår narkotikapolitik och basera den på vetenskap, forskning och beprövad erfarenhet.

Under förra året tog riksdagen tre viktiga beslut om förändring i svensk narkotikapolitik. Det vi fattade beslut om i fjol handlade för det första om att det måste vara slut på det delade huvudmannskapet för beroendesjukdom och psykisk sjukdom. För det andra ska tvångslagstiftningen ses över. För det tredje ska farmakologisk behandling för människor med beroendesjukdomar vara tillgänglig i hela landet.

Dessa tre beslut är viktiga steg i rätt riktning.

Nu kan vi glädjande nog konstatera att ett enigt utskott har fattat nästa otroligt viktiga beslut, nämligen att uppdra åt regeringen att ta initiativ till en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall och att utvärdera den nuvarande narkotikapolitiken för att säkerställa att politiken ligger i linje med evidensbaserad forskning. Detta är förslag som Centerpartiet under lång tid har drivit på för att få igenom.

Det är detta tillkännagivande och detta beslut som regeringen ska förhålla sig till och genomföra, men med tanke på det utspel som socialministern gjorde i förra veckan, efter det att socialutskottet klubbat igenom tillkännagivandet, finns det all anledning att vara vaksam och följa detta noggrant. Men jag utgår från att regeringen tar frågan på allvar och hör samman utskottets tillkännagivande och riksdagens beslut att tillsätta en ordentlig utvärdering.

En utvärdering bör i mina ögon bland annat undersöka om dagens lagstiftning är ett bra redskap för att förhindra att människor insjuknar i drogberoende, om lagen har bidragit till den höga dödligheten bland människor som använder droger i Sverige samt vilka erfarenheter det finns i andra länder av att både minska narkotikamissbruket och minska dödsfallen bland drogberoende. Detta är frågor som vi verkligen behöver ha svar på i utredningen.

Jag hoppas att regeringen sätter igång utvärderingen så snart som möjligt, att den får de resurser som krävs och att den ges ett öppet mandat att bygga sina rekommendationer på vetenskap och forskning och inte redan i förväg begränsas.

Med detta, fru talman, tackar jag för ordet och hoppas att vi i socialutskottet även i fortsättningen kan arbeta lika konstruktivt tillsammans för att minska användningen av och skadeverkningarna på grund av narkotika, alkohol, tobak och dopning.

Jag skulle också vilja passa på att rikta ett stort tack till riksdagsledamoten Barbro Westerholm, som outtröttligt har drivit på i dessa frågor under väldigt många år. Stort tack, Barbro!

Anf. 120 PERNILLA STÅLHAMMAR (MP):

Fru talman! Varje gång det handlar om missbruk hos en individ blir det många ringar på vattnet kring denna människa. Det är oroliga partner, föräldrar, syskon och vänner, och det är väldigt oroliga barn som försöker hantera tillvaron så gott de kan. Många är de skildringar av barn som har fått bli vuxna alldeles för tidigt, som känner av minsta lilla tecken hos föräldern på att det är dags igen. Det är barn som håller ut sprit när det går eller som är allmänt livrädda för att föräldern ska förvandlas till någon annan som är skrämmande och som glömmer att de som barn finns till och att de behöver mat och någon som bryr sig. Och tyvärr drar barn alltför ofta slutsatsen att det är något som man ska tala tyst om, en hemlighet som inte får yppas, vare sig för kompisar, skolan eller kurator.

Fru talman! Barnkonventionen har nu blivit svensk lag. Det är en milstolpe som Miljöpartiet har jobbat länge för att den ska bli till. Nu kommer det att bli ännu mer tydligt och påtagligt och alltmer känt att barn har egna rättigheter och att barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter och få hjälp utan att föräldrarna ger sitt samtycke.

Fru talman! Det är glädjande att vi har så mycket samsyn i socialutskottet. Det har vi faktiskt ofta, och vi kommer fram till konstruktiva lösningar. En sådan samsyn har vi nu kring att vi ska göra en utredning av missbruks- och narkotikaproblematiken. Miljöpartiet står bakom den narkotikapolitik som förs i dag, men vi ser att det finns stora problem. Vi har en oerhört hög dödlighet. Vi behöver konkreta insatser, och vi behöver se över detta via en utredning.

Fru talman! Missbrukare är en av samhällets mest utsatta grupper. Och den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige är, som sagt, mycket stor. Sprututbytesprogrammen har spelat en stor roll, och det är viktigt att ansvaret nu ligger på regionerna och att kommunerna inte längre har någon vetorätt.

Det är enkelt att få tag på Naloxon i dag, och det har varit en viktig faktor för att sänka den narkotikarelaterade dödligheten.

Miljöpartiet skulle vilja införa försök med injektionsrum. Om något skulle gå fel när man injicerar ska det finnas möjlighet att ha människor runt sig som gör att man kan få hjälp med stöd och behandling.

Samtidigt vill jag också lyfta fram att regeringen gör många saker för att minska den narkotikarelaterade dödligheten. Socialstyrelsen har ett uppdrag och Folkhälsomyndigheten har två uppdrag, som alla ska redovisas under 2020. Det handlar om att utveckla varningssystem mellan myndigheter, att kartlägga akutmottagningars rutiner vid narkotikarelaterad

överdos för att erbjuda bättre vård och behandling samt att föreslå åtgärder för att förebygga och motverka användning samt medicinska och sociala skadeverkningar av narkotika. Dessa återrapporteringar kommer att vara viktiga pusselbitar framöver.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 mars.)

§ 19 Styrning av kulturområdets institutioner

Kulturutskottets betänkande 2019/20:KrU5
Styrning av kulturområdets institutioner (skr. 2019/20:6)
föredrogs.

Anf. 121 ARON EMILSSON (SD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation i betänkandet.

Att offentliga institutioner styrs ändamålsenligt är för oss en fundamental princip utifrån ett samlat konstitutionellt perspektiv och av omsorg om tilliten till våra institutioner och aktörer i demokratin och handhavandet av våra gemensamma resurser.

Riksrevisionen presenterade förra året en granskning av regeringens styrning av myndigheter, statligt ägda bolag, stiftelser samt ideella och ekonomiska föreningar inom kulturområdet. Riksrevisionen konstaterar i sin rapport att regeringens styrning inte är tillräckligt anpassad till institutionernas olika verksamhetsformer. Särskilt tydligt och komplext uppenbarar sig detta kanske på just kulturområdet där ett flertal organisations-, verksamhets och finansieringsformer finns. Man konstaterar att styrningen av myndigheter generellt fungerar bra. Men i övrigt är förbättringspotentialen uppenbar.

Regeringen beslutar om riktlinjer eller villkor för kulturområdets bolag och stiftelser för att fullgöra vissa uppgifter. Det är en form av påverkan som riskerar att skapa oklarheter. I fallet med bolagen måste regeringen säkerställa att innehållet i riktlinjerna överensstämmer med andra styrdokument som fastställts på bolagsstämman, annars riskerar målkonflikter att uppkomma mellan styrdokument, som bolaget ska följa enligt aktiebolagslagen, och de villkor som regeringen har beslutat om.

Fru talman! Riksrevisionen konstaterar att Kulturdepartementet styr stiftelserna på området som om de vore myndigheter i vissa avseenden. Riktlinjer och villkor som är beslutade av regeringen är vidare inte rättsligt styrande för stiftelserna. Även här finns det en risk att det uppstår målkonflikter, och då måste styrelsen prioritera enligt stiftelsens förordnande. Regeringen riskerar därmed i båda fallen att inte få vad den förväntar sig för de statliga medel som fördelas till bolagen och stiftelserna.

Med detta i beaktande menar vi att regeringen därför bör ta fram ägaranvisningar som antas på bolagsstämman för de statligt ägda bolagen inom kulturområdet. Vidare bör regeringen i dialog med stiftelserna säkerställa att riktlinjer eller villkor för statens bidrag till stiftelserna inte strider mot

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings- och
tobaksfrågor*

*Styrning av
kulturområdets
institutioner*

stiftelsernas förordnanden i dessa fall. Tydlighet och transparens är nyckelord.

Vi delar utskottets mening om vikten av uppföljning baserad just på mål och resultatorientering. Det är en diskussion som också förs i ett bredare spektrum utifrån hela den breda debatten kring att det ofta är en tillitsbaserad styrning och att det inom kulturområdet råder en stor autonomi med armlängds avstånd som princip. Det kommer också att utredas vad vi egentligen har för definition av den termen med tanke på att den debatterades så tydligt både förra året och i år och lär göra det även framöver.

Eftersom vi delar meningen att man bör titta på styrningsfrågor baserat på mål och resultatuppföljning, i stället för att årligen besluta om riktlinjer och återrapporteringskrav för bidrag som lämnas till bolagen, menar vi emellertid att ett led i den uppföljningen, som utskottet konstaterar, bör vara att anamma Riksrevisionens rekommendationer i det avseendet, som vi skriver om i reservationen.

Anf. 122 LARS MEJERN LARSSON (S):

Fru talman! Värmland är inte ett landskap, Värmland är ett sinnestillstånd. Därför befinner jag mig i Värmland vart jag än beger mig i hela världen. Det är hemligheten med Värmland.

Detta har den tidigare kulturprofilen Lars Löfgren, som är uppväxt i Ekshärad, sagt. Därför vill jag även i denna debatt berätta lite grann om Värmland – landskapet som ständigt är aktuellt, och där årets svenska rally precis har avslutats.

Vi åker till Värmskog där Rigmor Gustafsson, en av vårt lands mest begåvade jazzsångerskor, med en röst så tånjbar att hon tycks kunna ta sig an nästan vilken låt som helst, är uppvuxen. Det var någon som sa att om hon vore friidrottare skulle hon nog vara en som satsar på höjdhopp där andra satsar på längd eller något annat som kräver sitt på ett mer horisontellt plan.

Jag berättade i den förra debatten att jag kommer från Ekshärad och hotade med att ta er med på en dialektal resa. Ni kan vara lugna. Jag ska ta er med till Rämmen i Värmland där Ninni Schulman, en av Sveriges främsta kriminalförfattare och samhällsskildrare, är född. Hon skriver nämligen om min hembygd Ekshärad i boken *När alla klockor stannat*. Vill ni ha spänning så läs den.

Även förra årets vinnare av Stora journalistpriset för årets röst, Hanna Hellquist, kommer från Karlstad och Värmland. Med sin underbara humor och smärta levandegör hon det mänskliga och blir en stark röst för lyssnare, läsare och tittare. Det såg vi inte minst när hon besökte *Skavlan*.

Augustprisvinnaren i skönlitteratur, Marit Kapla, som senast förra veckan besökte riksdagen och förtrollade många av mina kollegor och tjänstemän, kommer från samma dike som jag, även kallat Klarälvdalen, men en liten bit högre upp – Osebol.

Slutligen måste jag erkänna att jag var görstolt värmlänning under måndagskvällen när Mia Skäringer, som kommer från "Lusasken" i Värmland, på Expressens kulturgala fick satirpriset Ankan. Det är alltså inte bara i *Solsidan* som vi har skrattat åt Mia. Hon har även publikrekordet i Globen och har sålt ut Scandinavium sex gånger med sin föreställning *Avig Maria – No more fucks to give*. Hon är en värdig vinnare.

Denna handfull kvinnor, kulturbärare och ambassadörer för Värmland representerar på sin karriärresa olika institutioner såsom musikskola, radio, tv och dagstidningar.

Som ni förstår är det enormt givande att som ledamot av kulturutskottet få följa och fatta beslut om all den verksamhet som rymms inom vårt utgiftsområde. Här finns allt från litteratur, idrott och kulturarv till friluftsliv, spelmarknad och mycket mer.

Fru talman! Det vi nu debatterar är ju styrningen av kulturområdets institutioner. Detta är en av de frågor som vi i kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp fått utforska mer i detalj. Gruppen, som bestod av representanter från samtliga riksdagspartier, studerade underlag från utskottsavdelningens forsknings- och utvärderingssekretariat och utbytte tankar och frågeställningar.

När vi startade arbetet kom vi snabbt att intressera oss för målen, hur de är formulerade och hur de mäts. Även om det finns olika uppfattningar om vilka målen ska vara var gruppen överens om att de mål som riksdagen beslutar om ska vara möjliga att följa upp. Därför går det inte att prata om mål utan att komma in på hur de ska mätas, det vill säga vilka bedömningsgrunder som ska användas. I rapporten landade vi bland annat i att fler bedömningsgrunder skulle ge en bättre måluppföljning och att regeringen ska motivera sina bedömningsgrunder.

Gruppen såg också en fortsatt förbättringspotential i hur regeringen redovisar resultat till riksdagen. Där framhöll gruppen verksamhetslogik som en metod för att utveckla resultatredovisningen. Tillämpning av denna logik kan tydliggöra var glappen finns i redovisningen och hur de kan överbryggas. Metoden kan bidra till att få ihop helheten, där de resultat som uppnåtts med hjälp av olika insatser ställs i fokus. På så sätt kan vi komma ett steg närmare att beskriva effekterna av den genomförda politiken, för vi konstaterade också att det inte är lätt att beskriva effekter av genomförd politik – men det går att göra.

Fru talman! När det gäller betänkandet ser vi även att regeringen delvis instämmer i att regeringens styrning inte är tillräckligt anpassad till institutionernas olika verksamhetsformer. Regeringen gör dock bedömningen att det är låg risk att utfallet inte blir som förväntat.

Utskottet välkomnar särskilt Riksrevisionens granskning i ljuset av den förvaltningspolitiska utvecklingen, där bland annat tillitsbaserad styrning och principen om armlängds avstånd är begrepp som utreds.

Utskottet delar regeringens bedömning att styrningen inom kulturområdet är komplex utifrån dess bredd i verksamhets- och finansieringsformer.

Utskottet noterar att inga målkonflikter har uppstått under den aktuella granskningsperioden och att dokumentation av de årliga dialogerna enligt Riksrevisionen är en värdefull kunskapsresurs i regeringens styrning.

Utskottet delar därmed regeringens bedömning att styrningen är tillräckligt anpassad till institutionernas olika verksamhetsformer.

Vi ser nu att regeringen går vidare och utvecklar styrningen genom bland annat Myka, Myndigheten för kulturanalys, som i sitt regleringsbrev för 2020 har fått i uppdrag att se över de 30 gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet i regeringens resultatredovisning till riksdagen och föreslå förändringar. Förslaget bör avgränsas till verksamheter

med statlig finansiering och fokusera på väsentliga resultat och effekter. Uppdraget ska redovisas senast den 20 januari 2021.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på motionen.

(Applåder)

Anf. 123 ANNICKA ENGBLOM (M):

Fru talman! Mina utskottskollegor Aron Emilsson och Lars Mejern Larsson har på lite olika sätt men i båda fall utmärkt beskrivit betänkandet vi har framför oss att debattera, nämligen kulturutskottets betänkande 5 *Styrning av kulturområdets institutioner*. Det baseras som sagt på den granskning som Riksrevisionen gjort av regeringens styrning av olika institutioner inom kulturområdet mellan åren 2010 och 2018.

Granskningen i sig är ganska teknisk till sin natur men principiellt intressant till sin karaktär. Det är bra läsning – väldigt bra, skulle jag vilja säga – för den som vill sätta sig in i olika ägarformer, statliga och icke-statliga, och förhållandena dem emellan.

Som framhållits tidigare har kulturområdets institutioner många olika ägarformer. Statliga myndigheter och statliga bolag, ekonomiska föreningar, ideella föreningar – ja, det är en flora av olika ägarformer.

Samtidigt ska kulturpolitiken – därom råder stor enighet mellan partierna – präglas av det vi kallar autonomi eller principen om armlängds avstånd för att ge kulturen det fria utrymme för konstnärligt skapande som ju är själva själen i den kulturella verksamheten. Detta är ett förhållnings-sätt som måste innehålla ett stort mått av tillit – precis den tillitsbaserade styrning som Lars Mejern Larsson tog upp här.

Därför, fru talman vill jag gå in från en annan vinkel – inte med en sådan vacker odysse genom det värmländska landskapet som den Lars Mejern Larsson bjöd på här, som nästan fick en att vilja sätta sig på tåget och fara dit direkt, men jag vill stanna en stund vid detta med tillit.

Jag vill, fru talman, ta med de närvarande i kammaren och dem som lyssnar på en resa i tanken till gårdagskvällens upplevelse. Några av oss av där. Jag ska försöka beskriva den känsla och den fantastiska stämning som rådde i Stockholms stadshus i går kväll, där Postkodlotteriet tog emot sina förmånstagare och delade ut över 1 miljard kronor till dem. Många av dem verkar inom kulturområdet, området för vår politik, inom idrott och andra områden.

Att befinna sig bland sådana människor och i en sådan stämning, full av patos och drivkrafter att på olika sätt och med olika medel och inriktningar förbättra vår värld på olika sätt, var och är en ynnest. Det är ett engagemang som ofta går utöver det vanliga, något vi ser inom alla möjliga kulturella verksamheter.

Det var underbart att få se företrädarna för många av dessa organisationer när de fick ta emot miljontals kronor till sina verksamheter. Det som är utmärkande för dessa pengar, till skillnad från det kanske lite fyrkantiga när man har styrning från staten vad gäller olika kulturområdesinstitutioner, är att de inte är villkorade. Det finns stor tillit mellan givare och mottagare när det gäller att man på bästa sätt, efter eget skön, använder dessa medel till gagn för dem man arbetar med och för.

Det, fru talman, för mig tillbaka till Riksrevisionens rekommendationer, regeringens svar och utskottets slutsats. Självklart är det stor skillnad

när det gäller hur man hanterar statliga medel, skattebetalarnas hårt förvärvade pengar. Vi som fördelar dem har självklart ett ansvar att se till att de hanteras på rätt sätt och att vi får en redovisning av hur de hanteras.

Det är skillnad också inom kulturområdet via det som är myndigheter men också för dem som erhåller statliga medel, som utgör den här floran av alla möjliga andra ägarformer. Tillitsbaserad styrning ska vara grundläggande. Om detta har vi debatterat och kommer att debattera framöver, för det är en definitions- och förhållande fråga och också en delikat fråga inom vårt område. Vi vill ha en så fri kultur som möjligt.

Riksrevisionen lyfter, fru talman, i sin granskning framför allt fram två olika rekommendationer i relation till statliga bolag. De gäller det som beslutas på bolagsstämman och även i förhållande till stiftelser. Moderaterna har inte funnit anledning att landa i någon annan slutsats än den som majoriteten i utskottet har landat i, det vill säga att man pekar på och lyfter fram Riksrevisionens rekommendationer och uppmanar regeringen att ta dem i beaktande.

Detta är faktiskt väldigt viktigt. Även om det inte i dag, enligt de påpekanden som Riksrevisionen har gjort, föreligger några konkreta exempel på konflikter kan ju sådana faktiskt uppkomma i framtiden. Pondera till exempel, fru talman, att Nordiska museet, som ju är en stiftelse, av olika orsaker skulle behöva avyttra verksamheter, exempelvis Julita gård. Vad är det då som gäller? Är det stiftelsens förordnanden och stadgar eller, eftersom man erhåller statliga medel, regeringens riktlinjer för detta, om avyttrandet skulle stå i strid med regeringens riktlinjer?

Fru talman! Jag rekommenderar starkt läsning av Riksrevisionens grundliga granskning om man är intresserad av en principiellt väldigt viktig fråga. Vi delar som sagt den slutsats som majoriteten i utskottet har dragit. Jag kommer att följa denna fråga väldigt noga framöver, ur många olika aspekter.
(Applåder)

Anf. 124 ANNA SIBINSKA (MP):

Fru talman! Kulturområdet skiljer sig från andra politikområden på flera sätt genom att det består av många små institutioner organiserade på en rad olika sätt, som myndigheter, föreningar, stiftelser och statligt ägda bolag. Förklaringen till detta ligger delvis i områdets långa tillkomsthistoria.

Vissa av våra kulturinstitutioner har mycket gamla anor. Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Kungliga biblioteket bildades alla under första halvan av 1600-talet, vilket gör dem till några av världens äldsta fortfarande existerande förvaltningsorgan. Detta är helt unikt. Operan och Dramaten bildades av Gustav III i slutet av 1700-talet, och både Naturhistoriska riksmuseet och Nationalmuseum tillkom under början av 1800-talet.

Det andra som utmärker kulturområdet är en ovanligt stark autonomi-norm, det som vi brukar kalla principen om armlängds avstånd. Armlängdsprincipen innebär, som bekant, att kulturpolitiken ska skapa goda förutsättningar för konstnärligt skapande men låta professionen ta ansvar för innehåll och kvalitet.

Riksrevisionen har granskat om regeringens styrning inom kulturområdet lever upp till de kriterier som riksdagen har ställt upp för styrning av statliga verksamheter. Granskningens slutsats är att regeringens styrning

har blivit tydligare och mer resultatinkriktad. Styrningen har ett långsiktigt perspektiv och är dokumenterad på ett bra sätt. Detta underlättar förstås riksdagens möjlighet till kontroll och insyn.

Principen om armlängds avstånd är väl känd av såväl Kulturdepartementet som kulturinstitutionernas företrädare. Däremot anser Riksrevisionen att styrningen inte är tillräckligt anpassad till de olika förutsättningar som gäller för bolag och stiftelser jämfört med myndigheter.

Regeringen instämmer i stort i Riksrevisionens bedömningar och instämmer delvis i att regeringens styrning är otillräckligt anpassad till institutionernas olika verksamhetsformer.

Fru talman! Utskottet delar regeringens bedömning att styrningen inom kulturområdet är komplex med tanke på områdets bredd i fråga om både verksamhets- och finansieringsformer. Vi ser också att inga målkonflikter har uppstått under den aktuella granskningsperioden. De årliga dialogerna mellan Kulturdepartementet och verksamheterna är väl dokumenterade och en värdefull resurs i regeringens styrning.

Vi välkomnar också den granskning av hur principen om armlängds avstånd fungerar i praktiken, på såväl nationell som regional och kommunal nivå, som Myndigheten för kulturanalys fått i uppdrag att genomföra under det här året. Detta kommer att ytterligare utveckla regeringens styrning av kulturområdet.

Jag yrkar bifall till kulturutskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 mars.)

§ 20 Kultur och fritid för barn och unga

Kulturutskottets betänkande 2019/20:KrU7
Kultur och fritid för barn och unga
föredrogs.

Anf. 125 LOTTA FINSTORP (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Moderaternas reservation nr 4.

Alla barn och unga har rätt till kultur och måste ges förutsättningar för att aktivt kunna ta del av och ingå i olika kulturverksamheter. En stor del av barns och ungas vardag är förhoppningsvis att hitta sin plats, sin utveckling och sig själv i skolan. Musik, film, teater och konst med mera är brobyggare mellan barn och unga men också över generationsgränserna.

Att man kan hitta styrka, glädje och självförtroende genom kulturen är vi många som kan vittna om. När jag var liten var jag väldigt blyg. Men tack vare teatern växte jag som människa, och i dag står jag här i talarstolen. Det tycker jag säger mycket om vad kulturen kan göra för oss människor.

Att tillgängliggöra kultur är för Moderaterna en del av vårt partis övergripande arbete mot det växande utanförskapet. En stor del av vårt fokus ligger på alla barns och ungdomars rätt till kultur, och vi prioriterar särskilt barn och ungdomar från socioekonomiskt utsatta miljöer. Vi ser att

kulturen måste arbeta med att nå barn och unga från grupper som i lägre grad tar del av kulturyttringar.

Ofta är det i unga år som människors intresse för kultur och konstnärligt skapande bäst kan tillvaratas och stimuleras. Och om inte kulturens breda innehåll skapar intresse hos barn och unga kommer såväl kulturarbetare som publik att saknas om ett antal decennier.

Därför är jag stolt och glad över att mitt hemlän Sörmland ända sedan 70-talet och oavsett politisk styrning erbjuder varje barn mellan 5 och 15 år att gå på två föreställningar per år via skolan. Där erbjuds dans, teater och musik av mycket hög kvalitet. Detta är en tydlig prioritering av resurserna i kultursamverkansmodellen. Barn och unga först!

Kulturen har ett absolut egenvärde men är inte ett eget stuprör bland andra tydligt avgränsade politikområden. Vi måste se kulturen i ett tvärsektorieellt sammanhang; detta är en käpphäst som vi har i Moderaterna. Vi måste se och värna kulturens ovärderliga kraft som brobyggare inom och mellan generationer och över osynliga och synliga gränser, men också mellan unga i stad respektive på landsbygd.

Fru talman! I rapporten *Fokus 18* från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF, framkommer tydliga skillnader avseende social inkludering. Unga på landsbygd och i utsatta områden upplever generellt lägre social inkludering än unga i städer. Detta nationella utanförskap måste tas på allvar.

SKR och MUCF har undersökt ungas delaktighet och inflytande lokalt och regionalt. Rapporten, som kom alldeles nyligen, visar att ungas möjligheter att göra sina röster hörda har ökat, då de oftare får chansen att föra dialog med beslutsfattare. Det är gott så. Men ungas åsikter och kunskaper tas oftast inte med när beslut fattas på lokal nivå.

Det brukar kallas skendemokrati när man ges känslan av att man har blivit hörd och att ens åsikter kommer att tas med i beslutsunderlaget men det alltså inte blir så. Så får det inte vara, och detta måste vi absolut förbättra. Det handlar egentligen mest om den lokala nivån, där man har nära till ungdomar och nära att lyssna in och ta med åsikter i beslutsunderlagen.

Medie- och informationskunnighet, MIK, är oerhört viktigt i dagens samhälle. Att kunna hantera, värdera och analysera information är också en förutsättning för att själv kunna ta plats och förmedla synpunkter och åsikter. Föräldrar, skola och bibliotek måste alla hjälpas åt i arbetet med ungas källtillit. Men kanske är det unga som har denna förmåga snarare än den äldre generationen, det vill säga vi som sitter här inne, som kanske i alltför stor utsträckning oreflekterat tar till oss information utan källkritik.

Fru talman! Det är omöjligt att debattera kultur och fritid för barn och unga utan att nämna skolbibliotek och folkbibliotek. De har nog aldrig varit viktigare än i dag. Bildning och källtillit är nycklar till ett inkluderande samhälle.

I förslaget till nationell biblioteksstrategi finns ett förslag om att ett nationellt kunskapscentrum för skolbiblioteksfrågor ska inrättas för att ge kompetensutveckling till alla personalgrupper som i sitt yrke har kontakt med skolbiblioteksområdet. Här skulle man gärna vilja se att pedagoger i skolan och skolbiblioteken kan arbeta tillsammans för elevernas bästa och för deras bildning.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor har ett viktigt uppdrag att bland annat fördela statsbidrag till barn- och ungdomsorgani-

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Kultur och fritid
för barn och unga*

sationer. Det är därför av största vikt att organisationerna har en självständig och demokratisk uppbyggnad.

Det är framför allt genom att man erbjuder konst och kultur via skolan som barn och unga nås. Skapande skola når barn och unga i den miljö där de befinner sig dagligen och där alla barn och unga ska finnas. På sikt bör man därför överväga om Skapande skola ska byggas ut.

Tidigare utvärderingar av Skapande skola har visat att en stor majoritet bland kommunerna regelbundet har använt sig av reformer med gott resultat. Min erfarenhet – jag har följt med två konstnärer på olika skolor – är att det blir många skratt, och det bygger broar mellan elever och vuxna. Att få självförtroende och använda sin kreativitet kan hjälpa den som har problem med skolarbetet.

De kommunala kulturskolorna är också oerhört viktiga. Det är en frivillig kommunal verksamhet, men de flesta kommuner har en kulturskola i dag.

Fru talman! Det går inte att enbart med kloka ord betona vikten av kultur för barn och unga. Det måste ske i handling och i ekonomiska prioriteringar. Kulturanalys rapport från 2019 bekräftar att offentligt finansierad kultur tillkommer grupper där föräldrarna har hög utbildning och höga inkomster.

Vi moderater lovar inte allt till alla. Därför för vi moderater över resurser från kultur som i första hand konsumeras av vuxna till satsningar för barn och unga, inte minst i utsatta miljöer. De första stegen tog vi i och med budgeten för innevarande år.

(Applåder)

Anf. 126 CASSANDRA SUNDIN (SD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 3.

Kultur och fritidsaktiviteter är grundläggande för barns utveckling och välmående. Kultur för barn handlar inte enbart om litteratur, musik, film, teater och tv-program. Det är också lek, pedagogik och barns syn på livet. Och lika viktigt som det är att det finns kultur att förmedla är det att barn får möjligheter och förutsättningar att skapa sig en egen.

Skapande skola ger barn möjlighet att möta professionell konst och kultur i skolan. Det utgör ett komplement till skolans eget arbete, där barn och elever får ta del av olika sorters konst och kultur tillsammans med professionella kulturaktörer och inte minst får möjlighet att utveckla sin kreativitet. Tack vare mötet med professionell konst och kultur får barnen nya sätt att uttrycka sig på.

Ett exempel på projekt är Höglandsskolans dansföreställning, där eleverna tillsammans med en dansare och pedagog fick skapa en föreställning som hade sorg som inspiration. Ursprunget kom från ett seriealbum av Ester Eriksson och pedagogens personliga erfarenhet av att förlora en förälder som ung. Eleverna fick i grupp arbeta fram rörelser och skapa texter där man fokuserade mycket på relationer och tillit till varandra. Ett par frågeställningar var "vad är saknad?" och "vad är sorg?"

Även museiväsendet har en viktig roll i att förmedla och tillgängliggöra kultur för barn och unga. Till exempel har vi i min valkrets Jämtland vårt fantastiska Jamtli, vars barnperspektiv är ovärderligt. För på vilken annan plats kan man åka rutschkana genom Storsjöodjuret? En uppskattad del av verksamheten är öppna förskolan på Hackåsgården, som har som

mål att levandegöra vår historia och där man leker sig till kulturhistoriska upplevelser.

Fru talman! Kulturens roll för hälsa är något som har väckt allt större intresse. I en tid då psykisk ohälsa är ett utbrett problem hos barn och unga finns det anledning att fundera på hur kultur kan användas som verktyg i arbetet med att motverka psykisk ohälsa. Ett exempel är kultur på recept, som kan användas som ett komplement till traditionella behandlingsmetoder. Deltagande i kulturella aktiviteter stimulerar sinnen och bidrar till en känsla av meningsfullhet och sammanhang. Tillgänglighet till kultur för barn och unga ska vara en självklarhet, oavsett var i landet man bor.

Vår reservation i det här betänkandet rör ungas möjligheter att själva välja partner. Det finns i dag inga regelbundna undersökningar om detta, vilket bör införas. Det är av stor vikt att vi får en klar bild över hur situationen ser ut och hur den utvecklas. För att kunna sätta in åtgärder för att hindra att unga tvingas gifta sig eller leva med någon de inte själva har valt är det viktigt att få grepp om situationen. Det är fortfarande svårt att hitta några undersökningar gjorda efter den som Ungdomsstyrelsen gjorde 2009, och mycket hinner hända på elva år. Därför är det av yttersta vikt att man börjar genomföra regelbundna undersökningar på det här området.

(Applåder)

Anf. 127 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Barnkonventionen slår fast att alla barn har rätt till kultur, både som utövare och som publik. Det är vi överens om här i kammaren. Men sedan skiljer det sig när det gäller hur vi tycker att det ska genomföras och hur mycket det får kosta.

Bland de förslag vi har att ta ställning till i dag finns en motion från Vänsterpartiet som rör kulturskolan. Vi ser att kulturskolan är en mycket viktig aktör när det kommer till att erbjuda barn möjlighet att utvecklas inom ett konstnärligt uttryck.

Från att ha varit musikskolor kan vi nu se att verksamheten i de flesta kommuner i landet har utökats till att bli kulturskolor. Runt 500 000 barn per år får möjlighet att delta i kurser. Det innebär en chans att hitta nya sätt att uttrycka sig, få utlopp för tankar och känslor, utveckla nya färdigheter, träffa vänner och få en fördjupad kunskap inom kulturellt skapande.

Under den förra mandatperioden samarbetade vi med Socialdemokraterna och Miljöpartiet för att stötta upp kulturskolorna med nationella medel. Det var 100 miljoner som smörjmedel för att göra kulturskolan tillgänglig för fler. Det innebar att en del kommuner beslutade om att sänka eller helt ta bort avgifter. Andra satsade på att utveckla pedagogiken för att barn med funktionsnedsättningar skulle kunna delta på ett bättre sätt, och många provade nya sätt att söka upp grupper som inte brukar delta i kulturskolan.

Vi var också med och beslutade om Kulturskoleklivet, som innebar en satsning för att utbilda pedagoger till kulturskolan. Och det bildades ett nationellt centrum för att sammanställa och sprida statistik och forskningsresultat, stötta utvecklingsprocesser och bidra till erfarenhetsutbyte. På många sätt var det en positiv period för kulturskolan.

Sedan dess har de 100 miljonerna försvunnit och kommit tillbaka. Både stora och små kommuner har aviserat nedskärningar inom kulturskolan,

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Kultur och fritid
för barn och unga*

och Skolinspektionen har ifrågasatt möjligheten att integrera kulturskolan i skoldagen. Det här är orosmoln som vi behöver hjälpa till att skingra.

I vår motion lyfter vi att alla barn ska ha möjlighet att delta i kulturskolans verksamhet. Det kräver stora insatser och bred politisk vilja på alla politiska nivåer. Kommunerna behöver se värdet av kulturskolan och fortsätta utveckla verksamheten. De behöver korta köerna och sänka trösklarna, så att även barn från socioekonomiskt svagare familjer kan vara med.

Det nationella kulturskolecentrumet jobbar nu med att ta fram statistik som belyser just jämlikhetsaspekterna. Jag ser fram emot att ta del av de siffrorna framöver.

I Vänsterpartiets budget finns 300 miljoner, utöver de 100 miljoner som tidigare har avsatts, för att få bort avgifterna. För att man ska få ihop det behöver kommunerna skjuta till lika mycket.

I tider av nedskärningar ställs de frivilliga kulturverksamheterna mot de lagstyrda. Därför var det miljardtillskott till kommunerna som vi beslutade om tidigare i dag, på bland annat Vänsterpartiets initiativ, välkommet.

Fru talman! Vänsterpartiet menar också att det behövs beslut här i riksdagen om att alla kommuner ska ha en kulturskola – i första hand för att trygga alla barns möjlighet att utveckla sin kreativitet och sitt konstnärliga uttryck. Det handlar om att det ska bli lika för alla barn i hela landet och att de ska ha den här rätten.

En kulturskolelag skulle också ge den stabilitet som krävs för att man ska våga satsa på att utbilda sig till kulturskolepedagog. Man ska känna sig trygg med att det finns en arbetsmarknad när man kommer ut från utbildningen. Det tillskapades många nya utbildningsplatser under förra mandatperioden, och de behöver faktiskt fyllas om vi ska ha tillräckligt många lärare framöver. Det väntas stora pensionsavgångar. Vi vill också att man ska bygga ut med fler platser.

Kulturskolecentrum har kartlagt kompetensbehoven kommande år. De ser att det finns stora behov inom en rad olika kulturformer. Särskilt stor efterfrågan finns det inom musik, dans och drama. Men även bild och form, foto och musikal låg högt på efterfrågelistan – det fann man när man frågade kommunerna.

Fru talman! Från Vänsterpartiet är vi beredda att stärka kulturskolans ställning och jobba för att säkra alla barns rätt till den. Därför yrkar jag bifall till vår reservation nr 5.

Anf. 128 AZADEH ROJHAN GUSTAFSSON (S):

Fru talman! Alla barn som växer upp i vårt land ska möta kultur och utvecklas som skapande människor. Då måste kulturen vara en naturlig del i förskolan och i skolan. Skapande och estetiska inslag kompletterar skolans breda kunskapsuppdrag och kan förbättra inlärning och kreativitet. Det ger träning i att tänka nytt och intressera sig för nya företeelser och människor. Därför har satsningarna på Skapande skola varit viktiga för Socialdemokraterna och regeringen.

Även kommunala kultur- och musikskolor är av stor vikt för att tillgängliggöra kulturen för fler barn och unga. Sedan de första kommunala musikskolorna startade på 40-talet har verksamheten vuxit och breddats till andra konstuttryck, som dans, teater och bildkonst.

Den kommunala musik- och kulturskolan är en grundbult i den socialdemokratiska kulturpolitiken, och att stärka och tillgängliggöra de kommunala kultur- och musikskolorna har länge varit en prioriterad fråga för regeringen – både under förra mandatperioden och under denna mandatperiod.

Redan 2018 presenterade regeringen en nationell strategi för den kommunala kulturskolan med målet att främja en mer tillgänglig och jämlik kulturskola av hög kvalitet i såväl utbud som undervisning. Och under hösten 2019 återinförde regeringen 100 miljoner kronor i statligt stöd till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. Dessutom föreslår regeringen nu, i och med budgetpropositionen för 2020 och i överenskommelse med Centerpartiet och Liberalerna, att stödet även ska gälla för åren 2020–2022 med 100 miljoner kronor per år.

Regeringen menar att kulturskolan är av stor betydelse, inte bara för enskilda barn och unga runt om i vårt land utan också för bildningen i samhället. Därför är den en nationell angelägenhet.

Fru talman! Barn och unga måste också ges verktyg och förutsättningar för att kunna bli engagerade medborgare. De ska ha makt att forma sina liv, och de ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Ungdomspolitik handlar lika mycket om barns och ungas situation i samhället som om möjligheten att påverka den. För detta krävs bland annat en tydlig och aktuell ungdomspolitik.

Regeringen har därför under 2019 inlett ett arbete som ska leda till en ny ungdomspolitisk skrivelse och ett nytt ungdomspolitiskt handlingsprogram. I juni 2019 fick flera organisationer och myndigheter i uppdrag att ta fram underlag och samla information för att bidra till arbetet med skrivelsen och programmet, och nu har regeringen aviserat att en ny ungdomspolitisk skrivelse kommer att lämnas till riksdagen i september 2020.

Fru talman! När det gäller barns och ungas tillgång till kultur och fritid men också ungas möjlighet att organisera sig krävs det en medveten politik. Vi socialdemokrater sätter likhetstecken mellan ett välmående, jämlikt och tryggt samhälle och barns och ungas tillgång till kultur och fritid och en levande ungdomspolitik.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag avslag på samtliga reservationer och ställer mig bakom utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 129 PER LODENIUS (C):

Fru talman! I Centerpartiets vision har alla, oavsett bostadsort, bakgrund, funktionsnedsättning eller livssituation, möjligheter att delta i kulturliv som rymmer både professionellt burens kultur och amatörers skapande.

När vi möts, delar erfarenheter och reflekterar tillsammans blir vi också bättre rustade att möta utmaningar som finns omkring oss. Det är inte minst viktigt för våra barn och unga.

Jag har i tidigare debatter här i kammaren berättat om när jag hade förmånen att verka som danslärare och jag inte minst fick arbeta med barn och unga under skoltid. Från de år jag arbetade som danspedagog har jag många exempel på hur dansen, kulturyttringen, fick barn och unga att utvecklas både som individer och i gruppdynamiken.

Jag skulle kunna ge många exempel på detta. Jag skulle kunna berätta om många positiva upplevelser som jag fick vara med om som danslärare. Dansen gav så mycket för många av de elever och klasser som jag hade förmånen att få jobba med. Detta är erfarenheter som jag vet att jag delar med många andra kulturarbetare som också har haft förmånen att få jobba med barn och unga.

Det här är också exempel på varför Skapande skola är en så viktig satsning. Skapande skola ger möjligheter för elever att möta professionella kulturarbetare och att själva ta del av kultur och kanske hitta ett eget kulturellt uttryck.

Samtidigt finns kulturskolorna i kommunerna, som på många håll erbjuder en fantastisk utbildning. Hur de är organiserade och vad de erbjuder varierar över landet. Centerpartiet ser kulturskolornas verksamhet som väldigt värdefull och anser att denna typ av utbildning för barn och unga ska finnas i alla kommuner. Men hur verksamheten läggs upp måste avgöras utifrån de lokala förutsättningarna.

Det finns på många håll fördelar för kulturskolan med att kunna samarbeta med den vanliga skolan. Det viktiga är att tillgängligheten blir god och att hänsyn tas till att alla barn inte har ekonomiskt resursstarka föräldrar eller möjlighet att ta sig till en centralort efter skoltid.

Fru talman! Kultur är och ska vara en del av barns och ungas fritid. Det finns dock så mycket mer som kanske inte alltid klassas som kultur men som ger en viktig och meningsfull fritid.

Föreningslivet i Sverige är starkt och betydelsefullt. Det är i idrotts- eller friluftsföreningen som man både kan få utlopp för sin energi och kan skapa energi. Det är där man kan lära sig idrottens regler och uppleva dess kraft, samtidigt som det leder till en förbättrad hälsa, både fysiskt och psykiskt. Vi behöver röra på oss, samtidigt som det är någonting som vi har blivit sämre på i vårt land. Särskilt barn och unga behöver stimuleras till mer rörelse även på sin fritid.

En grupp som ofta hamnar utanför är barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning. Enligt Riksförbundet FUB är det ungefär 1 procent av Sveriges befolkning som har en intellektuell funktionsnedsättning. Enligt bland annat Folkhälsomyndigheten lider denna grupp i större utsträckning av till exempel övervikt, depression, högt blodtryck, oro, ångest, social utsatthet och utanförskap – sådant som i väldigt stor utsträckning kan påverkas på ett positivt sätt genom aktivt deltagande i kultur-, förenings- och idrottsliv. Det är verksamheter som är stärkande för alla men som kan ha en extra stor betydelse i livet för barn och unga med funktionsnedsättning.

Centerpartiet var en stark förespråkare för Special Olympics World Winter Games i Åre/Östersund 2021 och den folkhälsosatsning som Paraspportförbundet i samband med det planerade att göra för personer med just intellektuell funktionsnedsättning, främst barn och unga.

Tyvär föll själva arrangemanget Special Olympics World Winter Games i Sverige, och under julhelgen togs beslutet att ställa in arrangemanget. Det hade varit en verklig möjlighet att visa på den stora betydelse som denna verksamhet har. Från Centerpartiets sida försökte vi in i det sista att föra fram möjligheter för att kunna genomföra arrangemanget. Tyvärr fick vi inget stöd för det, men en folkhälsosatsning som också gäl-

ler barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning är det ännu inte för sent att genomföra.

Idrotts- och föreningslivet måste verkligen göras tillgängligt för fler. För att fler barn ska få chansen att hitta en idrott eller annan föreningsaktivitet som de tycker är rolig, exempelvis inom kulturlivet, bör också föreningslivet ges större möjlighet att komma in i skolan och på fritidshem. Det öppnar nya möjligheter för barn som annars kanske inte hade fått chansen att testa nya aktiviteter och att gå med i föreningslivet. Att barn får samlas runt olika intressen ger också möjlighet till ökad integration. Det kan också i sin tur stärka föreningslivet med nya medlemmar.

Det finns fritidshemsverksamhet där föreningslivet, exempelvis idrottsföreningar, utgör basen för verksamheten. Sådana verksamheter, som idrotts- eller friluftsfritis, bör ha goda möjligheter att bedrivas och göras tillgängliga för ännu fler.

Det finns också barn och unga som måste tillbringa stora delar av sommarlovet och andra lov ensamma, utan tillsyn och närvaro av någon vuxen och utan sällskap av andra barn. Särskilt sommarlovet kan vara svårt att planera om man saknar resurser och nätverk. Det är för alla dessa barn som fritidshemsverksamhet och gratisaktiviteter på sommarlovet och andra lov är särskilt betydelsefulla, aktiviteter som med fördel skulle kunna anordnas i samverkan med föreningslivet.

Fru talman! I Centerpartiet ser vi hur kulturen och en meningsfull fritid bidrar till ett djupare, mänskligare och öppnare samhälle. När vi möts, delar erfarenheter och reflekterar tillsammans blir vi också bättre rustade att möta utmaningar som finns omkring oss.

Det är därför vi i Centerpartiet ser det som så viktigt att alla, oavsett bostadsort, bakgrund, funktionsnedsättning eller livssituation, har möjlighet att delta i ett kulturliv som rymmer både professionellt buren kultur och amatörers skapande liksom ett idrotts- och fritidsliv med glädje och mening. Inte minst viktigt är det för våra barn och unga.

Med detta, fru talman, hoppas jag att mitt budskap har gått fram, trots min av förkylning något beslöjade röst.

Anf. 130 ROLAND UTBULT (KD):

Fru talman! Jag ska försöka att säga det jag hade tänkt på fyra minuter. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Det har sagts mycket bra om kulturskolan, och jag stöder alla goda tankar kring det som sagts.

Alla barn ska ha chans att utveckla intressen och talang, men vissa sporter och aktiviteter kan kosta för mycket för ekonomiskt utsatta familjer. Därför är det mycket olyckligt att den rödgröna regering som vi hade tidigare valde att ta bort fritidspengen som Kristdemokraterna fick igenom i alliansregeringen. Vi ser med lite olika glasögon på den här frågan.

Fritidspengen riktade sig till barn i årskurs 4–9 som lever i hushåll med försörjningsstöd. Summan uppgick till 3 000 kronor per barn och år och täckte faktiska utgifter för deltagande i regelbundna fritidsaktiviteter mot uppvisande av kvitton.

Kristdemokraterna håller med Barnombudsmannen, Rädda Barnen, Föreningen Sveriges socialchefer och andra remissinstanser om att regeringens borttagande av fritidspengen var felaktigt.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Kultur och fritid
för barn och unga*

Fru talman! Vi kristdemokrater ger dock inte upp så lätt. Vi lanserar i vår politik ett fritidskort, laddat med pengar till fritidsaktiviteter, till alla elever i årskurs 2–9. Lägg namnet ”fritidskort” på minnet, för jag kommer att återkomma till det.

Vi ser att barnen rör sig allt mindre i dag, fast vi vet att det har stor betydelse för barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa. Vi ser även en utbredd ensamhet bland ungdomar. Därför vill vi stimulera fler att delta i idrottsföreningar och idrottsklubbar och ta del av den gemenskap som det innebär.

Vi lyfter också i vår reservation vikten av att personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att delta i fritidsaktiviteter. Det talade Per Lodenius fint om alldeles nyss.

Vi kristdemokrater vill alltså införa ett öronmärkt ekonomiskt stöd för att elever i årskurs 2–9 ska kunna delta i fritidsaktiviteter. Pengarna ska laddas på detta särskilda så kallade fritidskort. Vi satsar 850 miljoner på det i vår budget.

Tanken är att alla de här barnen ska få 500 kronor per år i stöd. För dem som bor i hushåll med ekonomiskt bistånd eller bostadsbidrag ska det handla om upp till 2 400 kronor per år. Lägg de här tankarna på minnet!

Vi har tittat på nordiska länder som inför det här eller är på gång att införa det. Det finns liknande system på Island, och Norge är på gång med ett liknande fritidskort.

Eftersom jag har sista ordet vill jag avsluta med några tankar av Piet Hein, till eftertanke:

Vi fyller tiden tätt
med hast och id
och brukar livet
till att spara tid.
Men när med tiden
livets tid har varat –
var har vi då
den tid som vi har sparat?

(Applåder)

Anf. 131 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta bli; det är ju en tradition här i kammaren att jag och Roland Utbult diskuterar de frågor som gäller fritidsaktiviteter för barn.

Jag tycker att det verkar som att vi har nått fram. Både jag och representanter från Socialdemokraterna har förklarat vad som var problemet med den förra satsningen från Kristdemokraterna, nämligen att den nådde en väldigt liten del av de barn som har behov av stöd för sina fritidsaktiviteter och att det utnyttjades i väldigt låg grad. Det var helt enkelt en dålig reform, som vi tog bort. Nu kommer Kristdemokraterna tillbaka med en ny idé, som faktiskt är någonting helt annat. Det är precis vad vi har efterlyst, nämligen en bred satsning som hjälper alla barn. Oavsett om man lever i en familj som har försörjningsstöd eller inte finns det alltså stöd för att man ska kunna välja en fritidsaktivitet.

Jag tycker att detta är en utmärkt idé. Sedan önskar jag kanske att Kristdemokraterna kunde utveckla sin kulturpolitik så att vi inte alltid behöver

ha den här debatten, men jag känner mig väldigt nöjd. Jag tycker att jag har nått fram med mitt budskap, och vi kan enas kring att fritidskortet låter som en mycket bra satsning. Som vänsterpartist kan jag ställa mig bakom den.

Prot. 2019/20:77
19 februari

*Kultur och fritid
för barn och unga*

Anf. 132 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Tack för det, Vasiliki Tsouplaki! Det är oftast Vasiliki som själv väljer dessa debatter med mig och begär replik på mina anföranden.

Det är oerhört glädjande för mig som kristdemokrat att få med mig Vänsterpartiet i detta. Jag förstår vad Vasiliki tänker nu, för ledamoten har efterlyst just ett bredare anslag här. Det stämmer att den tidigare fritidspengen riktade sig till barn i årskurs 4–9. De fick då 3 000 kronor, och familjen skulle ha haft försörjningsstöd under minst sex av de senaste tolv månaderna. I våra debatter har Vasiliki ofta framfört att detta måste breddas på något vis, och nu blir det alltså ett generellt stöd till barn för att de ska aktiveras fysiskt och få hjälp med sin rörelse och sitt välmående. Dessutom är det ett extra stöd till dem som är mest utsatta, och då handlar det inte bara om försörjningsstöd utan också om bostadsbidrag och liknande.

Jag gläder mig alltså oerhört åt att man i Vänsterpartiet är positiv till detta. Då kanske vi kan få med ytterligare partier, så att fritidskortet kan bli verklighet framöver.

Anf. 133 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att detta visar att vi kan enas kring frågor över partigränserna – och även att vi faktiskt har utbyte av att ha dessa replikskiften där man får stöta och blöta sina idéer. Jag tycker ju att vi har nått fram till ledamoten Utbult.

Jag hör också flera partier lyfta de socioekonomiska aspekterna och att det är viktigt att vi skapar system som ser att vi lever i ett ojämlikt samhälle men där alla barn ska ha likvärdiga förutsättningar att både idrotta och utöva kultur på sin fritid. Nu när barnkonventionen har blivit svensk lag behöver vi skärpa insatserna ytterligare, så att vi faktiskt lever upp till de internationella konventionerna och kan erbjuda alla barn en aktiv fritid.

Anf. 134 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Tack för att du utvecklar dessa tankar, Vasiliki! Jag kanske inte ska ge dig *all* kredd för att vi nu föreslår det här fritidskortet; vi håller ju på med en politikutveckling inom partiet. Men jag tror faktiskt att du har påverkat mina tankegångar och att jag sedan har haft ett visst inflytande på vår politikutveckling. Ta alltså gärna åt dig lite grann, men inte alltsammans!

Ja, så kan det gå till här i vår riksdag – att vi hittar lösningar över partigränserna. Om det är för barnens och ungdomarnas bästa, för deras psykiska och fysiska hälsa, är det vällovligt. Det finns naturligtvis fler idéer och förslag om vi är kreativa. Nu har jag talat väldigt konkret om detta i dag, och jag är tacksam för det stöd jag fått uppleva här.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 mars.)

§ 21 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 18 februari

2019/20:344 Postnords upphandling av transporter
av *Thomas Morell* (SD)
till näringsminister *Ibrahim Baylan* (S)

§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 18 februari

2019/20:976 Falsa anklagelser mot Michael Rawlinson
av *Pål Jonson* (M)
till utrikesminister *Ann Linde* (S)
2019/20:977 Hatbrott och svensk etnicitet
av *Adam Marttinen* (SD)
till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)
2019/20:978 Utvisningar
av *Adam Marttinen* (SD)
till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

§ 23 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 19 februari

2019/20:906 Samordningsansvar för kommunernas bostadsförsörjning
av *Marcus Jonsson* (KD)
till statsrådet *Per Bolund* (MP)
2019/20:908 Valfärdsbrott
av *Ellen Juntti* (M)
till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)
2019/20:913 Shiaextremism i Sverige
av *Markus Wiechel* (SD)
till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)
2019/20:924 Elnätsbolag som riskerar tappa kontakt med sina kunder
av *Lotta Olsson* (M)
till statsrådet *Anders Ygeman* (S)
2019/20:927 Avskaffande av danstillståndet
av *Lars Püss* (M)
till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

2019/20:935 Den sekundära bostadsmarknaden

av *Cecilie Tenfjord Toftby* (M)

till statsrådet *Per Bolund* (MP)

2019/20:940 Transportstyrelsens råd om vindkraft och luftfart

av *Jens Holm* (V)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:947 Beredningsöversyn för regionala flygplatser

av *Åsa Coenraads* (M)

till försvarsminister *Peter Hultqvist* (S)

2019/20:944 Driftsstödet till de regionala flygplatserna

av *Åsa Coenraads* (M)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2019/20:949 Jämställdheten inom trafiksäkerheten

av *Jessica Thunander* (V)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:953 Minskad nattågstrafik

av *Jens Holm* (V)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

Prot. 2019/20:77

19 februari

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 18.54.

Sammanträdet leddes

av tredje vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 37 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 65 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 95 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 110 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om ersättare.....	1
§ 3 Anmälan om faktapromemorior	1
§ 4 Anmälan om granskningsrapport.....	1
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 6 Riksrevisionens ledningsstruktur.....	2
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU6	2
Anf. 1 JESSICA WETTERLING (V).....	2
Anf. 2 PER-ARNE HÅKANSSON (S).....	4
Anf. 3 IDA DROUGGE (M).....	5
Anf. 4 FREDRIK LINDAHL (SD)	6
Anf. 5 TUVE SKÅNBERG (KD)	7
(Beslut fattades under § 16.)	7
§ 7 Ändringar i statens budget för 2020 – Stöd till	
kommunsektorn för att stärka välfärden	8
Finansutskottets betänkande 2019/20:FiU49	8
Anf. 6 FREDRIK OLOVSSON (S)	8
Anf. 7 ELISABETH SVANTESSON (M).....	10
Anf. 8 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	11
Anf. 9 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	12
Anf. 10 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	12
Anf. 11 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	13
Anf. 12 OSCAR SJÖSTEDT (SD).....	14
Anf. 13 EMIL KÄLLSTRÖM (C)	15
Anf. 14 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	17
Anf. 15 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik.....	18
Anf. 16 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	18
Anf. 17 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik.....	19
Anf. 18 ULLA ANDERSSON (V).....	20
Anf. 19 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik.....	22
Anf. 20 ULLA ANDERSSON (V) replik	22
Anf. 21 EMIL KÄLLSTRÖM (C) replik.....	22
Anf. 22 ULLA ANDERSSON (V) replik	23
Anf. 23 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	23
Anf. 24 ULLA ANDERSSON (V) replik	24
Anf. 25 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	24
Anf. 26 ULLA ANDERSSON (V) replik	25
Anf. 27 HAMPUS HAGMAN (KD).....	25
Anf. 28 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	27
Anf. 29 HAMPUS HAGMAN (KD) replik	27
Anf. 30 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	28
Anf. 31 HAMPUS HAGMAN (KD) replik	28
Anf. 32 MATS PERSSON (L)	29
Anf. 33 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	30
Anf. 34 MATS PERSSON (L) replik.....	31
Anf. 35 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	31
Anf. 36 MATS PERSSON (L) replik.....	32

Anf. 37 KAROLINA SKOG (MP).....	32
(Beslut fattades under § 16.).....	34
§ 8 Underskott i förhållande till elnätsföretagens	
intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015	35
Näringsutskottets betänkande 2019/20:NU9	35
Anf. 38 LOTTA OLSSON (M)	35
Anf. 39 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD).....	35
Anf. 40 CAMILLA BRODIN (KD)	36
Anf. 41 MONICA HAIDER (S).....	37
Anf. 42 BIRGER LAHTI (V).....	38
(Beslut fattades under § 16.).....	39
§ 9 En utvecklad översiktsplanering	39
Civilutskottets betänkande 2019/20:CU7	39
Anf. 43 LARRY SÖDER (KD).....	39
Anf. 44 EMMA HULT (MP)	40
Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik.....	41
Anf. 46 EMMA HULT (MP) replik	42
Anf. 47 LARRY SÖDER (KD) replik.....	42
Anf. 48 EMMA HULT (MP) replik	42
Anf. 49 LEIF NYSMED (S).....	43
Anf. 50 OLA JOHANSSON (C)	44
(Beslut fattades under § 16.).....	45
§ 10 Hyresrätt m.m.	45
Civilutskottets betänkande 2019/20:CU9	45
Anf. 51 OLA JOHANSSON (C)	45
Anf. 52 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V).....	47
Anf. 53 OLA JOHANSSON (C) replik	50
Anf. 54 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	50
Anf. 55 OLA JOHANSSON (C) replik	51
Anf. 56 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	51
Anf. 57 LARRY SÖDER (KD).....	52
Anf. 58 ROBERT HANNAH (L).....	53
Anf. 59 EMMA HULT (MP)	55
Anf. 60 OLA MÖLLER (S)	56
Anf. 61 CECILIE TENFJORD TOFTBY (M).....	58
Anf. 62 ROGER HEDLUND (SD)	59
Anf. 63 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	60
(Beslut fattades under § 16.).....	61
§ 11 Hemlig dataavläsning	61
Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU19	61
Anf. 64 MIKAEL DAMSGAARD (M).....	61
Anf. 65 BO BROMAN (SD)	63
Anf. 66 LINDA WESTERLUND SNECKER (V).....	64
Anf. 67 MATTIAS INGESON (KD)	65
Anf. 68 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S).....	67
Anf. 69 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik.....	68
Anf. 70 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	69
Anf. 71 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik.....	69
Anf. 72 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	70
Anf. 73 JOHAN HEDIN (C)	70

Anf. 74 JOHAN PEHRSON (L)	71
Anf. 75 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik	73
Anf. 76 TREDJE VICE TALMANNEN.....	73
Anf. 77 JOHAN PEHRSON (L) replik	73
Anf. 78 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik	74
Anf. 79 JOHAN PEHRSON (L) replik	74
Anf. 80 RASMUS LING (MP)	75
(Beslut fattades under § 16.)	75
§ 12 Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro.....	76
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU13	76
Anf. 81 EMILIA TÖYRÄ (S)	76
Anf. 82 JULIA KRONLID (SD).....	77
Anf. 83 SOLVEIG ZANDER (C)	79
Anf. 84 IDA GABRIELSSON (V).....	80
Anf. 85 SOLVEIG ZANDER (C) replik.....	82
Anf. 86 IDA GABRIELSSON (V) replik	83
Anf. 87 SOLVEIG ZANDER (C) replik.....	83
Anf. 88 IDA GABRIELSSON (V) replik	84
Anf. 89 JULIA KRONLID (SD) replik.....	84
Anf. 90 IDA GABRIELSSON (V) replik	85
Anf. 91 JULIA KRONLID (SD) replik.....	85
Anf. 92 IDA GABRIELSSON (V) replik	86
Anf. 93 BENGT ELIASSON (L).....	86
Anf. 94 MATS BERGLUND (MP)	88
Anf. 95 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M)	90
Anf. 96 HANS EKLIND (KD)	91
(Beslut fattades under § 16.)	92
§ 13 Riksrevisionens rapport om mörkertal inom	
bostadstillägget.....	92
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU14	92
Anf. 97 LINDA LINDBERG (SD)	92
Anf. 98 TERESA CARVALHO (S).....	94
Anf. 99 IDA GABRIELSSON (V).....	96
(Beslut fattades under § 16.)	97
§ 14 Folkhälsofrågor	97
Socialutskottets betänkande 2019/20:SoU5	97
Anf. 100 ULRIKA JÖRGENSEN (M).....	97
Anf. 101 CLARA ARANDA (SD)	99
Anf. 102 SOFIA NILSSON (C).....	100
Anf. 103 KARIN RÅGSJÖ (V)	102
(forts. § 17).....	103
Ajournering.....	103
Återupptaget sammanträde.....	104
§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 18 februari.....	104
MJU6 Jakt och viltvård	104
MJU7 Skogspolitik.....	105
UU13 Riksrevisionens rapport om Sidas humanitära bistånd och långsiktiga utvecklingsamarbete.....	106
§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	107

KU6 Riksrevisionens ledningsstruktur	107	Prot. 2019/20:77
FiU49 Ändringar i statens budget för 2020 – Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden	107	19 februari
NU9 Underskott i förhållande till elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012–2015	108	-----
CU7 En utvecklad översiktsplanering	108	
CU9 Hyresrätt m.m.	108	
JuU19 Hemlig dataavläsning	109	
SfU13 Riksrevisionens rapport om jämställd sjukfrånvaro	111	
SfU14 Riksrevisionens rapport om mörkertal inom bostadstillägget	112	
§ 17 (forts. från § 14) Folkhälsofrågor (forts. SoU5).....	112	
Anf. 104 CECILIA ENGSTRÖM (KD).....	112	
Anf. 105 BARBRO WESTERHOLM (L).....	114	
Anf. 106 MATS WIKING (S).....	115	
Anf. 107 JOHN WEINERHALL (M)	116	
Anf. 108 PERNILLA STÅLHAMMAR (MP).....	117	
(Beslut skulle fattas den 4 mars.).....	118	
§ 18 Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor.....	118	
Socialutskottets betänkande 2019/20:SoU7	118	
Anf. 109 CHRISTINA ÖSTBERG (SD).....	118	
Anf. 110 KARIN RÅGSJÖ (V).....	120	
Anf. 111 PIA STEENSLAND (KD)	122	
Anf. 112 BARBRO WESTERHOLM (L).....	124	
Anf. 113 YASMINE BLADELIUS (S).....	125	
Anf. 114 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	127	
Anf. 115 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	127	
Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	128	
Anf. 117 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	128	
Anf. 118 JOHN WEINERHALL (M)	128	
Anf. 119 SOFIA NILSSON (C)	130	
Anf. 120 PERNILLA STÅLHAMMAR (MP).....	132	
(Beslut skulle fattas den 4 mars.).....	133	
§ 19 Styrning av kulturområdets institutioner	133	
Kulturutskottets betänkande 2019/20:KrU5	133	
Anf. 121 ARON EMILSSON (SD).....	133	
Anf. 122 LARS MEJERN LARSSON (S)	134	
Anf. 123 ANNICKA ENGBLOM (M).....	136	
Anf. 124 ANNA SIBINSKA (MP).....	137	
(Beslut skulle fattas den 4 mars.).....	138	
§ 20 Kultur och fritid för barn och unga	138	
Kulturutskottets betänkande 2019/20:KrU7	138	
Anf. 125 LOTTA FINSTORP (M).....	138	
Anf. 126 CASSANDRA SUNDIN (SD)	140	
Anf. 127 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	141	
Anf. 128 AZADEH ROJHAN GUSTAFSSON (S)	142	
Anf. 129 PER LODENIUS (C)	143	
Anf. 130 ROLAND UTBULT (KD)	145	
Anf. 131 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik.....	146	
Anf. 132 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	147	

Prot. 2019/20:77
19 februari

Anf. 133 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik	147
Anf. 134 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	147
(Beslut skulle fattas den 4 mars.)	147
§ 21 Anmälan om interpellation	148
§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar	148
§ 23 Anmälan om skriftliga svar på frågor	148
§ 24 Kammaren åtskildes kl. 18.54.	149

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2020